

**ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

Медведенко С.В., Медведенко Н.В., Денисова А.В.

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ
ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
УКРАЇНИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ
В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Монографія

**Одеса
2024**

УДК 351.741:061.2 (477)
М 42

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол від 30.01.2024 № 7)

Рецензенти:

Грохольський В.Л., професор кафедри адміністративного права та адміністративного процесу ОДУВС доктор юридичних наук, професор;

Безпалова О.І., директор Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної (військової) адміністрації, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Передмова, Розділ 1, Післямова – доктор філософії, доцент, С.В. Медведенко

Розділ 2 – кандидат юридичних наук, Н.В. Медведенко

Розділ 3 – доктор юридичних наук, професор, А.В. Денисова

М42 Медведенко С.В., Медведенко Н.В., Денисова А.В.

Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності: монографія / Медведенко С.В., Медведенко Н.В., Денисова А.В. — Одеса: ОДУВС. 2024. — 224 с.

У монографії розглянуто адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності, розкрито сутність такої взаємодії, напрями й форми її здійснення, досліджено її принципи. Приділено увагу особливостям, суб'єктам та меті громадського контролю за діяльністю поліції з боку населення.

Здійснено пошук напрямів удосконалення взаємодії Національної поліції України з громадськістю, спираючись на історичний досвід та досвід зарубіжних країн, який свідчить про можливість та необхідність широкого залучення громадськості до правоохоронної діяльності, з використанням різних форм та методів, зокрема тих, що вже пройшли випробування і можуть бути застосовані в Україні з урахуванням сучасних реалій.

Монографію адресовано викладачам, ад'юнктам, аспірантам, магістрам, курсантам, студентам, науковцям, які досліджують подібні питання, а також співробітникам практичних органів Національної поліції України.

ISBN 978-617-7633-24-1

УДК 351.741:061.2 (477)

© С.В. Медведенко, Н.В. Медведенко,
А.В. Денисова
© ОДУВС, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю	7
1.1. Генезис інституту участі громадськості в правоохоронній діяльності.	7
1.2. Поняття, сутність та ознаки взаємодії Національної поліції з громадськістю в правоохоронній діяльності.....	29
1.3. Адміністративно-правові засади та принципи взаємодії Національної поліції України з громадськістю	46
РОЗДІЛ 2. Організація взаємодії Національної поліції України з громадськістю	67
2.1. Залучення громадськості до правоохоронної діяльності поліції	67
2.2. Форми участі громадськості в правоохоронній діяльності.	80
2.3. Громадський контроль за діяльністю поліції.....	102
РОЗДІЛ 3. Напрями вдосконалення адміністративно-правових основ взаємодії органів Національної поліції України з громадськістю	114
3.1. Зарубіжний досвід взаємодії поліції з громадськістю	114
3.2. Шляхи вдосконалення адміністративно-правових основ взаємодії Національної поліції України з громадськістю	152
ПІСЛЯМОВА	174
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	176
ДОДАТКИ	204

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АТО – антитерористична операція;
ГУНП – Головне управління Національної поліції;
ГФ з ОГП – громадські формування з охорони громадського порядку;
ДАІ – Державтоінспекція;
ДОП – дільничний офіцер поліції;
КГГ – Консультативна група громадян;
КМУ – Кабінет Міністрів України;
КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення;
МВС – Міністерство внутрішніх справ;
НПУ – Національна поліція України
ОВС – органи внутрішніх справ;
ООС – Операція об'єднаних сил;
ПОГ – поліцейський офіцер громади;
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік;
УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка;
УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка;
ФРН – Федеративна Республіка Німеччина;
ШОП – шкільні офіцери поліції;
Bra – Brottsförebyggande;
CITYCoP – Citizen Engagement Technologies for Community-Based Policing;
CTRT – Child Trauma Response Team;
CVAP – ;
DCCP – Deputy Commissioner Collaborative Policing;
DPT – Deutscher präventionstag;
ESP – Employer Supported Policing;
EST – Effektiv samordning för trygghet;
NHWN – Neighborhood Watch and Home Watch Network;
NAVRB – Національна асоціація волонтерів в Республіці Болгарія

ПЕРЕДМОВА

Зміни в сучасному українському соціумі, його економічній і політичній сферах закономірно впливають на процес формування нових взаємовідносин між державою, її інституціями та громадянським суспільством. Постійна взаємодія влади і суспільства – необхідна умова політичної стабільності й процвітання кожної держави, у тому числі й України, оскільки проблеми її розвитку неможливо вирішити без підтримки суспільства. Лише спільними зусиллями можливо досягти успіху, зокрема й у правоохоронній діяльності органів Національної поліції України.

Успіх демократичних перетворень в Україні неможливий без належного правового регулювання і практичного функціонування інституту участі громадськості в правоохоронній діяльності – одного з найважливіших інструментів, здатних реально і дієво вплинути на рівень правопорушень та стан забезпечення публічного порядку в Україні. Рішучі заходи, спрямовані на боротьбу зі злочинністю, профілактику правопорушень, не призведуть до кардинального поліпшення ситуації доти, доки зусилля правоохоронних структур, зокрема Національної поліції України, не отримають широкої підтримки з боку населення.

У більшості розвинених країн світу наголос у поліцейській діяльності робиться на профілактику правопорушень саме із залученням представників громадськості. Закон України «Про Національну поліцію» (ст. 11) встановлює, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб.

Глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, зумовлюють для нашої країни необхідність досягати міжнародних стандартів у різних сферах життя, зокрема й покращувати взаємодію держави і суспільства в процесі реалізації завдань, що стоять перед нею. Розвиток, життєздатність держави та суспільства ґрунтується на постійній взаємодії та співпраці окремих його індивідів, груп, спільнот задля досягнення спільних цілей, реалізації інтересів самостійно або за допомогою членів суспільства, або самого суспільства.

Розпочата відкрита, масштабна військова агресія російської федерації проти України підняла питання взаємодії суспільства, громадськості з поліцією в правоохоронній діяльності на новий рівень.

Введений правовий режим воєнного стану та події по всій країні призвели до збільшення навантаження на органи та підрозділи Націо-

нальної поліції України. Адже окрім своїх звичайних завдань, поліцейські виконують і ряд інших функцій: доставляють гуманітарну допомогу, забезпечують виведення громадян з під обстрілів, здійснюють пошук та викриття диверсійно-розвідувальних груп, виявляють та знешкоджують вибухонебезпечні об'єкти, блокують ворожі онлайн-ресурси тощо. І в цих умовах питання взаємодії набувають ще більшої ваги, а тому не втрачають своєї актуальності і потребують подальшого розвитку, удосконалення правових та організаційних засад.

РОЗДІЛ 1.
ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ОСНОВ ВЗАЄМОДІЇ
ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

1.1. Генезис інституту участі громадськості
в правоохоронній діяльності

Людське суспільство побудовано на спілкуванні, взаємодії та відносинах окремих особистостей. Розвиток соціальної взаємодії населення з правоохоронними органами, зокрема щодо забезпечення законності та правопорядку, пов'язані з історією розвитку людства.

Правоохоронні органи, здійснюючи діяльність із забезпечення громадського порядку та боротьби зі злочинністю, постійно взаємодіють із населенням, громадами, окремими особами як за своєї ініціативи, так і навпаки. Неможливо здійснювати правоохоронну діяльність у відриві від суб'єкта, задля якого вона провадиться. Отже, розвиток взаємодії в галузі правоохоронної діяльності нерозривно пов'язаний з розвитком самої правоохоронної діяльності, розвитком суспільства та держави.

Слід зазначити, що участь громадськості в охороні порядку і боротьбі зі злочинністю в Україні має давню історію. Ще за часів Київської Русі (X-XIII століття) серед повноважень князя, який здійснював управління державою, була і правоохоронна функція. За дорученням князя правоохоронна функція також покладалася на дружинників, вірників та мечників, а крім них також на общинників – вільних людей із громади. За цих часів діяли норми «Правди Руської» [1], якими було передбачено як міру покарання за злочини та правопорушення, так і окремі алгоритми пошуку, установлення винних, у тому числі із залученням населення. Наприклад, для пошуку речі, що пропала, та пошуку злочинця широко залучалась громадськість: використовували «заклик», який представляв собою оголошення про факт пропажі речі з наданням її характеристики та опису. Така об'ява використовувалася з метою, що хтось впізнає цю річ та вкаже на особу, у якої її бачив. У разі, якщо особа заявляла про її придбання чи отримання іншим законним способом, використовували «свод», а саме особа повинна була вказати потерпілому на особу, у якої була придбана ця річ, тобто звести цих осіб. Та особа, яка не могла довести законність отримання речі, визнавалася винуватою, крадієм і повинна була сплатити штраф. «Ко-

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

ли буде в одному місті, то позивач має бути до кінця сводів. Коли ж свод відбудуватиметься по землях міста (округах), то позивач має іти до третього своду, а що буде наявним (з краденого), то тому третьому платити за наявне кунами, а з наявним іти до кінця (третього своду) або позивачу чекати на залишок, а коли провина ляже на третього, то тому все платити і продажі» [2, 3].

Також широко використовували пошук злочинця по «гарячих слідах» – «гоніння сліду». Коли «гоніння сліду» приводило до конкретної особи, то її визнавали винною, а якщо до громади, то громада повинна була видати злочинця, або вказати на нього чи на шляхи його пошуку. Якщо громада відмовлялася, то всі її члени вважалися винними.

Окрім зазначених заходів правова система Київської Русі передбачала серед доказів покази свідків «видаков и послухов». Перші були очевидцями правопорушення чи іншої події, другі – щось чули про те, що сталося, або могли позитивно охарактеризувати заявника чи відповідача.

У XIV ст. на територію України поширюється влада Великого князівства Литовського, що призводить до переходу до нового типу управління землями, а саме від системи удільного князівства до створення областей (воєводств), де воєводи представляли великого князя та користувалися найвищою владою. У подальшому, після створення у 1569 р. Речі Посполитої її влада поширювалася на частину території України. За цих часів правоохоронна діяльність, як і державне управління, регулювалася достатньо великою кількістю норм права різного походження: польське право, німецьке право, звичаєве право залежно від міста чи поселення, території його розташування. Незважаючи на це, до помітних змін щодо форм взаємодії з населенням це не призвело.

У цей же час на вільних землях практично не заселених степів, куди не досягла влада Великого князівства Литовського та після нього Речі Посполитої, зародилася Військо Запорізьке та утворилася Запорізька Січ [4, с. 191]. Вона мала військовий характер управління та структуру, очолював її кошовий отаман, який був наділений широкими повноваженнями. Для Запорізької Січі характерною була активна участь громади «товариства» у всіх важливих питаннях, що виникали. Так найвищим законодавчим та адміністративним органом виступала січова рада, саме на таких загальних козацьких зборах, які зазвичай, проводилися двічі на рік або частіше за наявності нагальних питань розглядалися, між іншим, кримінальні справи та вирішувалося питання покарання. «Рівність воля й братерство – стали підвалинами, коза-

цького життя, а найвищою владою – їхнє власне товариське коло, громада, рада козацька» [5].

Також козацьке товариство активно брало участь при виявленні та пошуку порушників норм та правил, яких дотримувалося козацтво. Наприклад, якщо як покарання було обрано ганебного стовпа, то кожен козак міг взяти участь у покаранні злочинця або навпаки підтримати його. Слід зазначити, що козацька спільнота характеризувалася рівністю незалежно від статусу при визначенні покарання або міри відшкодування. Зауважимо, що адміністративно-владна система Запорізької Січі ґрунтувалася на звичаєвому праві та, як правило, мала усну форму. Важлива роль в управлінні покладалася на козацьких старійшин, які мали значний авторитет, берегли козацькі звичаї та традиції, їхня думка мала вагомий вплив при прийнятті рішень.

Розглянувши часи Польсько-Литовської доби та існування козацтва, слід зазначити, що суттєвих змін чи новацій у взаємодії населення з органами, суб'єктами, наділеними правоохоронними функціями не відбулося.

Поступово, протягом другої половини XVII ст. - початку XVIII ст. Гетьманська Україна, а в кінці XVIII ст. і Правобережна Україна перейшли під владу Російської імперії.

Із метою поширення влади Російського уряду, контролю за виконанням указів і розпоряджень царя на території України створюється Малоросійська колегія, вплив якої поширювався на територію Гетьманської України [6, с. 9].

Ці часи ознаменувалися активним реформуванням та європеїзацією Російської імперії під керівництвом Петра I. Ним було проведено реформування державного апарату, створено регулярну армію, а також започатковано «регулярну» поліцію. У 1718 р. вводиться посада генерал-поліцмейстера. На поліцію покладался ряд завдань, серед яких були не лише боротьба зі злочинністю та охорона громадського порядку, а також нагляд і контроль за дотриманням правил торгівлі, пожежної та санітарної безпеки, контроль за цінами та зайнятістю громадян, спонукування їх до чесної праці, виховання молоді. Як зазначалося в Регламенті або Уставі головному магістрату від 16 січня 1721 р. «Полиция есть душа гражданства и всех добрых порядков и фундаментальной подпор человеческой безопасности и удобства» [7]. Даним документом частково урегульовано питання взаємодії поліції із суспільством та окремими громадянами.

У цей час як форма взаємодії окремих громадян із правоохоронними органами та зокрема поліцією були поширені доноси щодо пору-

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

шень та злочинів. Особливого поширення вони набули після започаткування Преображенського приказу, який переважно розслідував та вирішував справи по злочинах проти царя та держави. Так указ від 25.09.1702 р. «Об отсылке в Преображенский приказ всяких людей, сказывающих слово и дело» зобов'язував усіх осіб, незалежно від їхнього статусу, які виявлять бажання звернутися з «государевым словом и делом» направляти, не розпитуючи, до Преображенського приказу [7]. Доноси набули надзвичайного поширення через те, що, з одного боку, за приховування інформації про злочини проти царя чи держави застосовувалася смертна кара, а з іншого – вони заохочувалися можливістю отримати значну винагороду за подану інформацію, але донощик мав бути готовим до того, що правдивість поданої інформації буде перевірена, навіть через застосування тортур до нього самого.

Окрім доносів, у цей час також широко використовувався повальний обшук, коли обшукували всіх жителів певної території, їхні домівки та інші помешкання, та в процесі проводили опитування всіх наявних при обшуку осіб. Вищезазначене свідчить, що взаємодія громадськості з правоохоронними органами в більшій мірі відбувалася під владним примусом.

Після призначення на посаду генерал-поліцмейстера графом А. М. Девієром видається указ, де зазначалися вимоги до всіх мешканців подавати до поліцейської канцелярії відомості про осіб, які в них зупинялися чи були прийняті на службу, і про наявність у них документів, у разі неповідомлення застосовувалися стягнення аж до каторги та смертної кари. Спочатку в поліції існував значний некомплект кадрів, тому до виконання поліцейських функцій та сприяння поліції широко залучалися городяни. Так залучалися старости, соцькі, десятицькі, чергували нічні варти з місцевих мешканців [7].

Поза межами міської території активну участь у сприянні забезпеченні громадського порядку та законності брали сільські общини, громади на чолі із сільськими старостами. Вищим органом виступав сільський схід, рішення якого були обов'язкові для всіх мешканців. «Сільський староста скликав сільський схід і підтримував порядок на ньому, виконував усі рішення сільського сходу, а також розпорядження волосного управління, наглядав за станом доріг (шляхів), мостів, стежив за сплатою селянами податків і повинностей» [8, с. 122]. На виконання вимог та наказів волосного старшини щодо забезпечення правопорядку та виконання вимог поліцейських органів, сільський староста проводив затримання бродяг, військових дезертирів, а в разі

виявлення злочину здійснював попереднє дізнання і затримував винних [8, с. 123].

Окрім того, сільському старості надавалося право за малозначні провини піддавати винних покаранню: призначати громадські роботи строком до двох днів, накладати штраф до одного карбованця або арештовувати на строк до двох днів.

Волосний старшина був головою селянського самоврядування у волості (у цій період – дрібна адміністративно-територіальна одиниця, складова частина повіту, через яку здійснювали управління державними та удільними селянами) [9].

На волосного старшину покладался ряд поліцейських функцій, серед яких: оголошення наказів земської поліції, законів і розпоряджень уряду, забезпечення охорони спокою в громадських місцях та безпеки жителів і майна від злочинних посягань, затримував волоцюг, утікачів та дезертирів, стеження за неухильним дотриманням правил про приписку та звільнення селян, профілактика злочинності [7].

Як правило, сільський староста і волосний старшина здійснювали свою діяльність, виконували покладені обов'язки на виборних та добровільних засадах, тобто здебільшого на безоплатній основі.

Із підписанням у 1802 р. маніфесту «Про заснування міністерств» відбувається реорганізація центральних органів управління, відповідно до якої створено систему з 8 міністерств із чіткою регламентацією їхніх повноважень.

У результаті реорганізації в міністерстві внутрішніх справ було зосереджено всі функції внутрішнього управління. «Міністерство внутрішніх справ здійснювало керування діяльністю губернаторів, яким підпорядковувалася поліція на місцях, здійснювало адміністративний нагляд, завідувало поштою, наглядало за торгівлею та шляхами сполучення. Уперше було створено єдиний орган управління, який об'єднав поліцію в загальнодержавному масштабі, що стало одним із найважливіших етапів розвитку поліцейської служби» [10, с. 12].

У 1837 р. видано Положення про земську поліцію від 03.06.1837 та наказ чинам та службовцям земської поліції. Засідателі земського суду, окрім старшого та двох сільських засідателів, які на постійній основі були присутніми в земському суді, відповідали за ділянку або стан, на які поділявся повіт, отримали назву станових приставів. Їм виділялося спеціальне приміщення, яке було доступно кожному як прихисток на випадок небезпеки та потреби. Становому приставу безпосередньо підпорядковувалися тисяцькі та п'ятисоцькі, так само десяцькі підпорядковувалися соцьким.

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

У 1862 р. приймаються «Тимчасові правила про поліцейський устрій у містах та повітах губерній, які управлятимуться на загальних засадах». Ними об'єднуються повітова поліція з міською поліцією, за винятком губернських та більш значимих міст. Найменшою структурною одиницею поліції в місті був околоток, за яким закріплювалося два наглядачі. До їхніх функцій належали: представництво поліції серед місцевого населення, нагляд за дотриманням громадського порядку, профілактика правопорушень, проведення дізнання та оперативно-розшукових дій по кримінальних справах. Вони самостійно могли затримати правопорушників, яких застали під час учинення злочину, осіб без документів, утікачів, порушників, чиї дії мали підтвердження свідків чи потерпілих. Але процесуальні дії, такі як обшуки, огляди могли бути проведені лише з дозволу дільничного пристава. Слід зауважити, що їхні обов'язки поділялися: за одним закріплювався зовнішній напрям служби, за іншим - внутрішній, таємний. Наглядач, який займався негласним наглядом, повинен був володіти інформацією про всіх мешканців околотку, спосіб їхнього життя, контролювати зміну їхнього місця проживання, для чого вони постійно контактували з двірниками, швейцарами, господарями магазинів, готелів, орендодавцями житлових приміщень, візниками та іншими особами [7].

Зазначене дозволяє зробити висновок про наявність постійної та тісної взаємодії поліцейських з місцевим населенням у ці часи.

Швидко розростається мережа залізниць, у зв'язку з чим 16 березня 1867 р. приймається «Порядок встановлення жандармського нагляду на щойно проведених залізничних шляхах», з'являються залізничні жандармські управління, кожне з яких контролювало ділянку залізниці. Залізничні жандармські управління окрім виконання функцій політичної поліції також вели боротьбу з кримінальними злочинами на території залізничних споруд та на смузі відчуження залізничних шляхів, головним чином із розкраданням вантажу.

У 1879-1880 знову посилюється революційна активність, зростає кількість замахів на імператора та вищих урядовців, на що уряд застосовує репресії, висилає з міст студентів. І в 1879 р. вводяться посади тимчасових військових генерал-губернаторів у Санкт-Петербурзі, Москві, Києві, Харкові та Одесі, яким підпорядковувалися війська, жандармські органи, поліція та цивільна адміністрація. Але це не допомогло зменшити загострення ситуації в країні. Як надзвичайний орган створюється вища розпорядча комісія з керівництвом, наділеним диктаторськими повноваженнями. Їй підпорядковувалися: III відділення і

корпус жандармерії, міністерство внутрішніх справ, генерал-губернатори, військове відомство. Її очолив граф Лоріс-Меліков, який розумів, що не можна продовжувати таку внутрішню політику, у подальшому вона не призведе до стабільності. Він зупинив висилку студентів, яка викликала найбільше невдоволення молоді та їхніх батьків і відновив заняття у вищих навчальних закладах. Вагомим та неочікуваним кроком з його боку стало «Звернення» до населення, у якому він дав зрозуміти про можливість прийняття конституції, проект якої був розроблений і навіть затверджений. Застосовані графом заходи принесли швидкі та вагомі результати, стабілізувавши стан у країні настільки, що він запропонував імператору розпустити вищу розпорядчу комісію. Це був свого роду прорив у відносинах «правоохоронні органи – населення», адже до цього моменту відносини, як правило, будувалися по принципу підкорення та виконання владних велінь, натомість керівництво вищої розпорядчої комісії хоча й не пішло на діалог із громадськістю, але прислухалося та звернулося до неї, зазначивши зацікавленість у вирішенні проблем новими шляхами.

На території України, яка входила до складу Російської імперії, відбувається промисловий переворот, починається зростання і швидкий розвиток промисловості, що призводить до змін соціальної структури суспільства, різко збільшується кількість міського населення, розвивається робітничий клас. Тому у 1899 р. створюється підрозділи фабрично-заводської поліції «для усилення полицейского надзора за населением фабрик, заводов ... учредить 160 должностей полицейских надзирателей» [7].

На початку ХХ ст. проводиться часткова реорганізація сільської поліції: замість виборних соцьких, які часто були ненадійними і самі брали участь у селянських бунтах та виступах, були введені штатні посади сільських стражників, що означало розширення апарату поліції найнижчої ланки.

Аналізуючи взаємодію громадськості з правоохоронними органами у період з Х по ХІХ сторіччя, можливо дійти таких висновків:

- взаємодія між правоохоронними органами та громадськістю нормативно закріплена на законодавчому рівні;
- здійснювалася як примусово, так і на добровільній основі;
- за часом проведення була постійна, тимчасова та ситуативна;
- за ініціативою: як з боку громадськості, так і з боку поліції;
- представники громадськості в галузі правопорядку наділялися відповідними повноваженнями.

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

У розвитку як правоохоронних органів, так і їх взаємодії з населенням пройдено тривалий шлях від родового ладу Київської Русі до окремого органу, наділеного владними повноваженнями, органу, що мав свою систему, будову та відокремлені функції, широкий штат співробітників. Соціальна взаємодія між правоохоронними органами і населенням також поступово еволюціонувала. Змінилися часи та вимоги, яким поліція більше не відповідала. Але продовжився розвиток правоохоронних органів, які просто почали новий етап, перетворилися, видозмінилися та перебудувалися, як того потребували новий час та нова форма державного правління [7]. Відповідно до потреб нового часу та нової форми державного правління, почали утворюватися нові форми взаємодії громадськості в правоохоронній діяльності.

Із падінням царського режиму в Україні утворюється виконавчий комітет, який діяв від імені Тимчасового уряду, паралельно українці засновують Центральну раду, яка прагнула створити демократичний парламентський устрій.

У цей період створюються національне добровільне громадське формування «Вільне козацтво», яке налічувало близько 60 тис. осіб та діяло за територіальним принципом на традиціях запорізького козацтва. Ураховуючи поширеність діяльності формування та його кількісний склад Генеральним секретаріатом Української Центральної ради приймається рішення залучати «Вільне козацтво» до боротьби з анархією та використовувати їхні сили на підтримку місцевої української влади [11]. Його товариства, які були створені для підтримки законності та порядку, організовувалися в селах і в містах. Мета їх створення за статутом полягала у фізичному і духовному розвитку своїх членів, суспільному вихованні та підтриманні спокою в Україні. Для забезпечення громадського спокою та добробуту товариства створювали кінні та піші загони козаків. Вони весь час взаємодіяли з міліцією, допомагаючи значно зменшити процент злочинності в державі [11].

Незважаючи на плани та прагнення Центральна рада не мала необхідних сил, досвіду та сильного керівництва для реалізації своїх цілей. Після Жовтневого перевороту 1917 р. розпочинається громадянська війна, в Україні Центральну раду змінює гетьманат на чолі з Павлом Скоропадським. Хоча гетьманат не отримав підтримки з боку націоналістів, але для управління використовував досвідчених та талановитих адміністраторів, які в досить короткий строк змогли налагодити роботу адміністративного апарату. Гетьман Скоропадський, керуючись здебільшого соціально-політичними, а не національними моти-

вами створює «Хліборобські загони самооборони» та «Добровільні міські дружини», які стали своєрідною формою допомоги міліції з боку громадськості [12]. У цих організаціях зброю могли отримати всі бажаючі, які хотіли стояти на сторожі приватної власності і ринкового господарства, виступали проти соціалістичних і комуністичних соціально-економічних експериментів, яких зазнала Україна в 1917 – на початку 1918 рр. Виняток становили козацькі організації, де при зарахуванні до добровільних збройних формувань брали до уваги національність. Добровільні формування не мали чіткого відомчого підпорядкування, тому що одночасно перебували під контролем міністерства військових, міністерства внутрішніх справ, а також гетьманського штабу. А тому серед добровільних охоронних формувань, що діяли за гетьманату, доцільно виділити такі їх різновиди, як військово-козацькі організації («Вільне козацтво»), сільські загони самооборони («Хліборобські загони») та міські добровільні дружини.

У травні 1918 р. створюється «Державна варта» - правоохоронний орган гетьманату, система озброєних підрозділів, які виконували функції дореволюційної поліції і жандармерії [4, с. 456]. Структуру Державної варті складала губернські, повітові та волосні підрозділи. На кожні 2 тис. населення призначався один піший вартовий.

Слід зазначити, що «Державна варта» самостійно не могла впоратися зі злочинністю, тому в жовтні 1918 р. ухвалено урядову постанову «Про організацію добровольчих дружин», яка разом зі статутом «Про організацію по всіх містах і залюднених місцевостях України добровольчих дружин» визначала, що добровольча дружина, як організація, є установою, цілком аполітичною, єдина мета якої охорона законності і ладу, припинення спроб анархічних і більшовицьких виступів, забезпечення мирної людності [13, с.102]

Міські добровільні дружини, сформовані місцевою владою та громадськими організаціями на чолі з призначеним гетьманом начальником, складалася з постійного складу та добровольців. До постійного складу належали інструктори – найбільш досвідчені у військовій справі особи, на них покладалося загальне керування підрозділами та відбір добровольців, які виявляли бажання брати участь у підтриманні та забезпеченні порядку та законності на громадських засадах (тобто безоплатно).

Після реєстрації добровольці повинні були збиратися планово для проведення тренувань та за викликом – терміново по тривозі. Перебуваючи на зборах, як постійний склад, так і добровольці мали статус військових та керувалися нормами статутів внутрішньої і польової

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

служби, їх утримання та забезпечення покладалося на військове відомство «по вимогових відомостях начальників дружин, посвідчених губерніальними старостами (міськими отаманами)» [14, с. 14].

За добровольцями зберігалася основне місце праці чи служби, а у випадку їх поранення чи смерті влада гарантувала допомогу сім'ям: «у випадку поранення або смерті добровольця їхні родини забезпечуються допомогою з належних розпорядженню «Громади допомоги добровольцям» і «Центральної військової ради допомоги добровольчим дружинам» [15 с. 17]. Тому бажаючих вступити у міські добровольчі дружини було достатньо.

Під час зборів члени добровільних дружин перебували на утриманні місцевої влади, яка як збирала добровільні внески, так і могла примусово стягувати кошти з населення на забезпечення охорони [16, с. 23].

Незважаючи на здобутки, низка політичних помилок призвела до завершення режиму Скоропадського. Поступово наприкінці 1919 – початку 1920 рр. на території України знову утвердилися при владі комуністи. Так 21 грудня 1919 р. утворився вже третій український радянський уряд під гаслом захисту незалежності й неподільності Української Соціалістичної Радянської Республіки (далі – УСРР). У 1922 р. УСРР входить до складу Союзу Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР) з чітко визначеними кордонами, адміністративним апаратом, визнанням української мови, культури та самобутності. Столицею став Харків, територія поділялася на 12 губерній.

1 грудня 1923 р. Народним комісаріатом внутрішніх справ УСРР було затверджено «Правила проходження служби у робітничо-селянській червоній міліції та кримінальному розшуку», яка була утворена відповідно до постанови Народного комісаріату по внутрішніх справах РСФРР від 28.10.1917 р. «Про робочу міліцію». Перші роки від початку свого створення міліція мала подвійну природу: з одного боку вона була державним органом, що виконував правоохоронну функцію, з іншого – народним добровільним збройним формуванням робітників та селян, метою якого був захист революційного порядку. Це сприяло активній взаємодії з різними верствами населення.

У 1926 р. на базі місцевих рад запроваджуються спеціальні комісії допомоги міліції, які стали загальною моделлю участі громадян у правоохоронній діяльності за останні роки. Надалі їх перетворено на комісії громадського порядку.

Для надання допомоги міліції щодо забезпечення підтримання громадського порядку та боротьби зі злочинністю в сільській місцево-

сті використовуються помічники – сільські виконавці, діяльність яких регламентувалася Інструкцією про організацію інституту, права й обов'язки сільських виконавців, виданої на підставі ст. 220 Адміністративного кодексу УСРР. Сільські виконавці вибиралися відповідними сільськими радами на 4-місячний строк, по черзі з осіб віком від 18 до 45 років, не позбавлених виборчих прав, які не перебували під судом та слідством за правопорушення, що передбачають позбавлення волі. Сільські виконавці поділялися на старших і молодших, старшими сільськими виконавцями обирали лише письменних.

Молодших сільських виконавців призначали одного на 25-50 дворів, а старших одного на 200-250 дворів, кожен на період виконання обов'язків отримував посвідку за підписом голови та секретаря сільської ради та червону пов'язку на рукав. Сільські виконавці зобов'язувалися: наглядати за додержанням революційного ладу та громадського спокою, дбати про відновлення порушеного ладу, надавати допомогу органам міліції та виконувати їхні вказівки, повідомляти сільську раду та міліцію про події та випадки на селі, дбати про охорону місця й слідів заподіяного злочину, затримувати та доставляти осіб, що заподіяли злочин, наглядати за додержанням чинних постанов та правил, схиляти осіб до відбуття трудової повинності, наглядати за виконанням примусових громадських робіт, складати протоколи (старші сільські виконавці) та інше. Зброєю користувалися лише в крайніх випадках [17, с. 88-92]. Здійснення функцій сільських виконавців було виконанням загального громадянського обов'язку і відповідно не оплачувалося. Що цікаво, за зловживання службовим становищем або перевищення влади чи недбале ставлення до виконання службових обов'язків сільські виконавці несли дисциплінарну чи кримінальну відповідальність як посадові особи.

Як зауважив Музичук О. М., інститут сільських виконавців «становив громадське самодіяльне формування правоохоронної спрямованості. Та обставина, що селяни були зобов'язані виконувати функції сільських виконавців, не змінює природного характеру цього інституту. Вона лише показує специфіку цієї форми правоохоронної організації, обумовлену конкретними соціально-політичними реаліями того часу» [8].

Слід зазначити, що Інструкція про організацію інституту, права й обов'язки сільських виконавців є одним із перших нормативно-правових документів, які регламентують вимоги, організацію, підпорядкування, відповідальність, обов'язки та права представників громадськості при взаємодії з правоохоронними органами та виконавчою владою.

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

Як нами відмічалось раніше, взаємодія є двостороннім процесом. Цей аспект було враховано владою для покращання роботи з етнічними меншинами в правоохоронній діяльності. На посади в органи місцевих рад, міліції, партії стали призначати представників національних меншин, які, по-перше, розуміли специфіку регіону, менталітету населення, по-друге, користувалися більшою довірою серед місцевих. «У травні 1926 р. на засіданні адміністративної комісії при РНК УСРР було прийнято рішення про підготовку та перепідготовку працівників низового управлінського апарату із забезпечення районів з переважаючим населенням окремих етнічних груп» [18].

У довідці 1927 р. «Про роботу органів міліції з обслуговування національних меншин» зафіксовано факт урахуванням інтересів національності, представники якої становили більшість населення того чи іншого району і ведення діловодства із забезпеченням прав інших етносів при комплектуванні посад в органах міліції. Така стратегія позитивно вплинула на результати роботи правоохоронних органів [18].

У містах помічниками міліції стають, як і в дореволюційні часи, двірники, сторожі, коменданти, управдоми. Претенденти на вказані посади перед призначенням обов'язково проходили співбесіду з керівником місцевого органу міліції, щоб впевнитися в їхній надійності та готовності до співпраці з правоохоронними органами. Виконуючи свої безпосередні обов'язки, зазначені категорії осіб повинні були звертати увагу на підозрілих осіб, осіб що проживають без прописки, зміни, які відбуваються в мешканців будинку. Окрім того на них покладалася контроль за горищами та підвалами, які повинні були бути завжди замкнені для недопущення використання їх у злочинних цілях, перевірка під'їздів та нежилых приміщень, щоб там не ночували сторонні особи. Зібрана інформація повинна була регулярно надаватися дільничному.

Із часом підвищується правосвідомість та активність населення в питаннях охорони громадського порядку, починають з'являтися різні добровільні товариства сприяння міліції. Так у травні 1930 р. постановою Ради народних комісарів ухвалено постанову «Про товариства сприяння органам міліції та карного розшуку». Члени товариств сприяння міліції при виконанні покладених на них обов'язків, зокрема з охорони громадського порядку, користувалися правами посадових осіб, їм надавалося посвідчення та нагрудні знаки. В окремих випадках для участі в операціях органами міліції і карного розшуку членам бригад сприяння могла видаватися зброя, яка по закінченню операції здавала-

ся. Також при виявленні порушення обов'язкових постанов місцевих рад добровольці були наділені правом складати протоколи [19, с. 25].

Діяльність цих товариств позитивно впливала на забезпечення громадського порядку, але взаємозв'язки з органами міліції не завжди були достатніми, що впливало на ефективність співпраці. Тому у 1932 р. товариства сприяння органам міліції та карного розшуку трансформуються в бригади сприяння міліції, які отримують безпосереднє підпорядкування відповідним територіальним підрозділам міліції. Незважаючи на фактичне підпорядкування органам міліції, бригади сприяння міліції не втратили статус добровільних громадських формувань. Слід зауважити, що участь у бригадах сприяння міліції вважалася популярною, до них відбиралися найкращі кандидати, які досягли 18-річного віку, не мали негативних фактів у біографії, судимості та виявили бажання надавати допомогу для охорони громадського порядку та профілактики злочинності. Ці громадські формування стали своєрідною «кузнею кадрів» для правоохоронних органів, зокрема міліції. Напередодні Другої світової війни загальна кількість осіб, що брали участь у діяльності бригад сприяння міліції, налічувала близько 400 тис. учасників.

Бригади сприяння міліції продовжували діяти й у воєнні часи. Окрім них з'явилася така форма залучення свідомих громадян до здійснення правоохоронної діяльності, як групи охорони правопорядку. В умовах воєнного стану в країні значно зросла актуальність, необхідність виявлення шпигунів та диверсантів, охорони транспортної інфраструктури (залізничних колій, автошляхів, мостів). У групах охорони правопорядку була задіяна велика кількість населення і на відміну від бригад сприяння міліції вони не мали прямого підпорядкування та були більш самостійними у своїй діяльності. Поява груп охорони правопорядку та активна участь населення в їхній діяльності були результатом високої правосвідомості громадян та їх готовністю до плідної взаємодії з правоохоронними органами в складних умовах того часу. Після закінчення Другої світової війни країна перейшла в мирний режим функціонування, зникли підстави для залучення такої кількості громадян у групах охорони правопорядку, тому їх розформовують, а частину їх учасників зараховують до складу бригад сприяння міліції.

У 50-х роках змінюється вектор розвитку країни, наголошується на активізації участі громадськості в справах країни, забезпечення правопорядку та законності, як одного з кроків на шляху до розвинутого комунізму, таким чином отримують значне поширення товариські суди,

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

народні дружини. Так на виконання постанов ЦК КПРС «Про підвищення ролі громадськості в боротьбі зі злочинністю та порушенням громадського порядку» 1958 р., «Про участь трудящих у охороні громадського порядку в країні» 1959 р. відбувається реформування громадських формувань: створюються добровільні народні дружини.

Перші добровільні народні дружини на території України були організовані в грудні 1958 р. на промислових підприємствах Донбасу, а саме гірниками шахт «Червоний Жовтень», імені Карла Маркса м. Єнакієве, машинобудівниками і коксохіміками м. Горлівка [20].

Поступово добровільні народні дружини запроваджуються і в інших містах країни. Постанова ЦК КПРС «Про участь трудящих у охороні громадського порядку в країні» визначала, що добровільні народні дружини з охорони громадського порядку створюються на підприємствах, будовах, транспорті, в установах, радгоспах, колгоспах, навчальних закладах і будинко-управліннях. «Особовий склад дружин комплектується суворо на добровільних засадах із передових робітників, службовців, колгоспників, студентів, учнів і пенсіонерів». Слід зауважити також профілактичну й виховну роль зазначеного нормативного акту, яка була виражена в зобов'язанні партійних і радянських органів, профспілкових і комсомольських організацій вживати заходів для прищеплення дітям та молоді навичок дотримання дисципліни та правил поведінки в школі, навчальному закладі, сім'ї, на вулиці та в громадських місцях; проводити роз'яснення радянських законів. Правоохоронні органи зобов'язувалися надавати допомогу добровільним народним дружинам в їхній діяльності [21]. Діяльність добровільних народних дружин, участь великої кількості громадян в забезпеченні правопорядку та вихованні молоді в дусі додержання закону позитивно впливали на стан дисципліни та законності в державі.

Незважаючи на достатньо ефективну співпрацю народних дружин із правоохоронними органами в травні 1974 р. ЦК Компартії України приймається постанова «Про заходи по виконанню постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про дальше удосконалення діяльності добровільних народних дружин по охороні громадського порядку», де відзначено, що добровільні народні дружини отримали значний досвід у боротьбі з правопорушеннями, заслужили авторитет і визнання у широких мас населення. Наголошено на необхідності підвищення ефективності їхньої роботи та використання всіх можливостей дружин у «забезпеченні порядку на вулицях та в інших громадських місцях, боротьбі проти хуліганства, пияцтва, розкрадань соціалістичної влас-

ності, у запобіганні правопорушенням неповнолітніх, у правовій пропаганді серед населення» [22].

Формами діяльності добровільних народних дружин були: патрулювання та виставлення постів у людних місцях, проведення рейдів по виявленню правопорушень, проведення індивідуальної виховної роботи, установа шефства, роз'яснення громадянам законодавства та правил соціалістичного гуртожитку, оформлення матеріалів на правопорушників та їх направлення до відповідних державних органів, випуск сатиричних плакатів, стінгазет та використання засобів масової інформації для профілактики правопорушень, обговорення поведінки порушників на спільних засіданнях штабу дружини та представників трудового колективу тощо [22].

Отже, діяльність добровільних народних дружин з охорони громадського порядку була чітко регламентована державою, влада наділила дружинників досить вагомими повноваженнями, надала можливість вільно, на свій розсуд здійснювати діяльність у межах, визначених положенням, визначила відповідальність за несумлінне ставлення до виконання обов'язків народного дружинника.

Поступово добровільні народні дружини поділяються на територіальні та спеціалізовані. Спеціалізовані дружини надавали допомогу в боротьбі з певними категоріями правопорушень, допомагаючи Державній автомобільній інспекції або карному розшуку чи працівникам дитячих кімнат міліції (пізніше інспекціям у справах неповнолітніх). Для забезпечення правопорядку при проведенні масових заходів збиралися тимчасові зведені оперативні загони дружинників. Діяльність добровільних народних дружин надавала реальну підтримку та допомогу правоохоронним органам, у тому числі міліції. Так на законодавчому рівні було закріплено адміністративну відповідальність за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі працівника міліції або народного дружинника, що вказує на статус та роль дружинника в радянському суспільстві [23].

Активну участь в охороні громадського порядку брали й оперативні комсомольські загони, які створювалися при місцевих комітетах комсомолу. Їхні зусилля найчастіше спрямовувалися на запобігання правопорушенням серед молоді та неповнолітніх, підвищення їхньої правової грамотності та правосвідомості, а також профілактику дитячої безпритульності.

Також для запобігання бездоглядності, правопорушенням неповнолітніх, влаштуванню дітей і підлітків та охороні їхніх прав указом

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

президії Верховної Ради УРСР від 26.08.1967 р. створюються комісії в справах неповнолітніх. Вони утворювалися при виконавчих комітетах районних, районних у містах, міських обласних рад, а також при Раді Міністрів УРСР [24].

Зі складу комісії, куди входили депутати рад, представники профспілкових та інших громадських організацій (батьківських комітетів при школах, піклувальних рад дитячих будинків і шкіл-інтернатів, добровільних народних дружин, вуличних, будинкових комітетів), працівники освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, органів охорони громадського порядку, інших установ, призначалися громадські інспектори і громадські вихователі по роботі серед неповнолітніх.

Комісії контролювали умови утримання та виховання дітей і підлітків у державних закладах, умови праці на підприємствах, в організаціях і установах, перевіряли умови виховання дітей і підлітків у сім'ї, проводили особистий прийом неповнолітніх, розглядали їхні звернення, сприяли працевлаштуванню та направленню на навчання, брали участь при розгляді справ про притягнення неповнолітніх до відповідальності, порушувати клопотання про помилування, зверталися з питанням про притягнення до відповідальності службових осіб у разі невиконання ними постанов комісії.

У цей же час отримує розвиток така форма взаємодії, як товариські суди. Ще в 1930 р. з метою залучення населення до роботи суду, а також розвантаження народних судів президія центрального виконавчого комітету СРСР прийняла постанову про організацію сільських судів. Свою роботу склад суду виконував на громадських засадах. Сільський суд розглядав дрібні кримінальні, адміністративні та цивільні справи, підпорядковувався народному суду, нагляд за його діяльністю здійснював також народний суд і прокуратура [25].

Між тим, товариські суди діяли ще з 1919 р., а саме у вигляді дисциплінарних судів на підприємствах та організаціях. Так у листопаді 1919 р. Радою народних комісарів РСФРР затверджено декрет «Про робітничі дисциплінарні товариські суди», де визначено, що дисциплінарні суди створюються з метою «підняття і зміцнення виробничої та тарифної дисципліни для розгляду справ про порушення усіма працюючими в підприємствах і установах... правил внутрішнього розпорядку, а також постанови союзних органів про трудову і союзна дисципліну» [26], тобто робітничі товариські суди розглядали справи, пов'язані з порушенням трудової дисципліни. Суди створювалися при місцевих відділеннях виробничих професійних спілок на принципі

представництва. До складу суду входили по одному представнику від місцевого або центрального заводууправління, правління спілки та загальних зборів членів спілки підприємства, справа працівника якого розглядатиметься.

Якщо робітничі дисциплінарні товариські суди розглядали справи про порушення трудової дисципліни, то створені в 1961 р. товариські суди мали ширші повноваження й розглядали різні категорії справ. Матеріали надходили до товариських судів з органів міліції, прокуратури, суду чи адміністрації підприємств, установ, організацій [27].

Головною метою їхньої роботи стало: запобігання правопорушенням і проступкам, що завдають шкоди суспільству, виховання людей шляхом переконання і громадського впливу, створення обстановки нетерпимості до будь-яких антигромадських вчинків. Розгляд справ відбувався в товариських судах за місцем роботи або мешкання порушника.

Досліджуючи самоврядні організації, що сприяли забезпеченню правоохоронної діяльності, слід згадати ради профілактики правопорушень та громадські пункти охорони порядку. Вплив рад профілактики правопорушень поширювався на працівників установ, підприємств організацій. Їхня робота була спрямована на зміцнення трудової дисципліни та профілактичний вплив на працівників, службовців. У свою чергу вплив громадських пунктів охорони порядку, які створювалися для «об'єднання зусиль штабів добровільних народних дружин, товариських судів, громадських селищних, сільських, вуличних, квартальних, дільничних, домових комітетів, громадських інспекцій у справах неповнолітніх, інших органів громадської самодіяльності і трудових колективів у роботі з охорони громадського порядку і профілактики правопорушень... поліпшення їх взаємодії з державними організаціями», поширювався на закріплену за ними територію [28].

До складу ради громадського пункту охорони порядку рекомендувались представники трудових колективів, добровільних народних дружин, товариських судів, громадських селищних, сільських, вуличних, квартальних, дільничних, домових комітетів, громадських інспекцій у справах неповнолітніх, інших органів громадської самодіяльності, найбільш активні учасники охорони громадського порядку з числа місцевих жителів, а також дільничні інспектори міліції та інші службові особи.

Слід зауважити на достатньо велику залученість населення через різні громадські організації до охорони правопорядку, але не завжди кількість означає якість і справжню допомогу. Місцями робота самоврядних організацій була формальною, а їхня допомога – несуттєвою.

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

Але, розглядаючи діяльність громадських організацій щодо профілактики правопорушень та надання допомоги правоохоронним органам загалом по країні, слід зауважити на їхній суттєвий внесок у забезпечення законності та правопорядку. Ентузіазм і висока правосвідомість населення, підтримка з боку місцевих органів влади, правоохоронних органів, забезпечення умов для організації дозвілля сприяли підвищенню рівня морально-правової свідомості населення, ліквідації причин та умов, що призводили до правопорушень, та дозволяли ефективно зменшувати рівень злочинності.

Взаємодія між самоврядними організаціями населення і правоохоронними органами здійснювалася через: обмін інформацією; наданням допомоги через залучення членів організацій до конкретної діяльності (патрулювання, виховні бесіди, затримання порушників і т. ін.); проведення спільних нарад; проведення навчання членів добровільних народних дружин; спільні патрулювання, залучення до охорони громадського порядку при проведенні масових заходів, народних гулянь.

Реформування 90-х років призвело до поступового зменшення кількості громадських організацій, негативно вплинуло на зв'язки між ними та правоохоронними органами. Так, у 1990 р. в Україні функціонувало 37 тис. штабів добровільних народних дружин, у яких перебувало півтора мільйона дружинників, 132 асоціації добровільних народних дружин і 178 робітничих загонів сприяння міліції. За їх участю розкрито 80 тис. злочинів і затримано 260 тис. правопорушників. Уже в 1991-1992 рр. народні дружини фактично припинили свою діяльність, залишилися тільки в деяких районах Києва асоціації дружини та районні штаби і штаби мікрорайонів за підтримки місцевих районних державних адміністрацій [29].

Загалом, у часи від Жовтневого перевороту і до виходу зі складу СРСР та отримання незалежності Україною взаємодія населення з правоохоронними органами отримала значний поштовх для свого розвитку, еволюціонувала, набула різних форм та масового поширення, а також поступово почала змінювати своє підґрунтя: від владних державних приписів до вільної волі громадян та громади.

24 серпня 1991 р., Верховна Рада України урочисто прийняла Акт про проголошення України незалежною, самостійною демократичною державою, розпочався складний етап на шляху до реалізації самостійності. Всеукраїнським референдумом від 01.12.1991 р. рішення Верховної Ради України отримало підтримку та підтвердження – переважна більшість громадян (90%) підтвердила Акт проголошення неза-

лежності України. У перші роки незалежності нашої країни весь тягар щодо забезпечення громадського порядку, боротьби зі злочинністю фактично було покладено на органи внутрішніх справ. У цей період міліція у своїй діяльності керувалася законом Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про міліцію» від 20.12.1990 та закріпленими в ньому принципами законності, гуманізму, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням [30].

Постановою Верховної Ради України у 1993 р. затверджено Державну програму боротьби із злочинністю, де передбачалося, з метою зміцнення громадського порядку та безпеки, розроблення планів спільних заходів виконкомів місцевих рад народних депутатів, місцевих державних адміністрацій, правоохоронних органів і громадських організацій щодо забезпечення охорони громадського порядку в разі масових його порушень, стихійного лиха, великих аварій, катастроф та інших надзвичайних обставин. Обов'язковою умовою було урахування місцевих умов, вивчення існуючої практики участі населення та громадських формувань у діяльності з охорони громадського порядку [31].

Пізніше, у 1994 р., Указом Президента України передбачено фінансування Державної програми боротьби із злочинністю, виділення коштів для заохочення працівників правоохоронних органів і представників громадськості, які відзначились у виявленні, знешкодженні злочинних угруповань та затриманні злочинців [32].

Одним із перших кроків на шляху поновлення майже втрачених зв'язків із населенням щодо забезпечення громадського порядку та законності став наказ МВС України 20.08.1993 № 512 «Про затвердження Інструкції про організацію роботи позаштатних співробітників Державтоінспекції». Згідно з Інструкцією Державтоінспекція (далі – ДАІ) як структурний підрозділ міліції мала право за згодою громадян залучати їх до співробітництва громадських засадах у вільний від роботи чи навчання час. Позаштатні співробітники надавали допомогу ДАІ при проведенні заходів по забезпеченню безпеки дорожнього руху. Їх обирали із числа водіїв автотранспортних підприємств, членів Спілки автомобілістів України, працівників ЗМІ, учителів, лікарів, службовців, студентів юридичних, автомобільно-дорожніх та інших учбових закладів, а також з числа пенсіонерів - колишніх працівників правоохоронних органів, Служби безпеки України, Збройних сил України [33].

Позаштатні працівники ДАІ були наділені досить широкими повноваженнями, наприклад мали право виявляти і відстороняти від ке-

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

рування транспортними засобами водіїв у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння або без відповідних документів і доставляти їх у підрозділи ОВС, брати участь у проведенні державних технічних оглядів автотранспортних засобів та ін. За активне сприяння роботі органів ДАІ заохочувалися правами начальників управлінь (відділів) ДАІ ГУВС, УВС та органів внутрішніх справ в окремих випадках представлялися до урядових нагород. Слід зауважити, що статус позаштатного співробітника наближався до статусу працівника органу ДАІ, про що свідчить не лише широке коло повноважень, а й відповідальність, наприклад за фактом втрати службового посвідчення проводилося службове розслідування з прийняттям відповідного рішення [33].

Із часом активізується участь громадян у забезпеченні охорони громадського порядку шляхом створення народних дружин, спеціалізованих загонів, загонів місцевого самозахисту, різних інших формувань, діяльність яких потребувала правової регламентації, що у свою чергу, сприяло б підвищенню її ефективності.

Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо поліпшення діяльності органів внутрішніх справ та громадських формувань з охорони громадського порядку» сприяв активному відродженню взаємодії громадян, громадських формувань та правоохоронних органів. Ним передбачено відновлення роботи громадських пунктів охорони порядку, відновлення діяльності добровільних народних дружин, загонів сприяння міліції, самозахисту, груп охорони громадського порядку та інших формувань, сприяння зміцненню взаємодії державних органів, органів місцевого самоврядування, населення з працівниками органів внутрішніх справ, насамперед із дільничними інспекторами міліції; створення належних умов роботи для дільничних інспекторів міліції, створення центрів соціальної реабілітації для осіб, які повернулися з місць позбавлення волі, інших категорій населення, що потребують соціальної підтримки [34].

На підставі Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» у квітні 2001 р. на Київській міській конференції громадян було створено Київське міське громадське формування з охорони громадського порядку і державного кордону. У лютому 2008 р. за участю пенсіонерів МВС України в Київській області відбулася Київська обласна конференція громадян, на якій започатковано Київське обласне громадське формування з охорони громадського порядку і державного кордону. Згодом у вересні цього ж року було створено Об'єднання громадських формувань України

МЕДВЕДЕНКО С. В., МЕДВЕДЕНКО Н. В., ДЕНИСОВА А. В.

з охорони громадського порядку і державного кордону, яке співпрацює з МВС та Державною прикордонною службою України [29].

Наступний поштовх у розвитку громадських формувань, діяльність яких стосується здійснення правоохоронної діяльності чи наданням допомоги у цій сфері, пов'язана з подіями у новітній історії України – з Революцією Гідності – проявом громадянської непокори владному режиму, корупції та порушенням прав людини. Ці події, анексія АР Крим, а також воєнні дії, які перетворили Донецьку та Луганську області на зону антитерористичної операції, сприяли згуртуванню українського суспільства, еволюції та поширенню громадських організацій, особливого розвитку набув волонтерський рух. Частина волонтерських організацій надає свою допомогу армії та Національній гвардії, постраждалим внаслідок воєнних дій спочатку у зоні антитерористичної операції (далі – АТО), пізніше Операції об'єднаних сил (далі – ООС), а наразі від збройної агресії російської федерації. Допомагають у вирішенні питань евакуації, розміщення переселенців, надання їм першої гуманітарної допомоги.

Інша частина зосередила свої зусилля на допомозі незахищеним категоріям населення, допомагає молоді, бере участь у ліквідації наслідків воєнних дій, природних катаклізмів, терористичних актів. Велика кількість волонтерських організацій в тісній взаємодії з правоохоронними органами, зокрема поліцією, здійснюють патрулювання житлових масивів і селищ, беруть участь у розшуку зниклих безвісти, у розшуку та затриманні підозрюваних у скоєнні злочину; проводять профілактичну та виховну роботу з неповнолітніми та іншими групами населення.

Реформа правоохоронних органів, а саме створення Національної поліції України (далі – НПУ) підвищила довіру населення та сприяла налагодженню нових та зміцненню існуючих зв'язків. Суспільство стрімко розвивалося в мінливих умовах перших років незалежності, поступово з'являлися сучасні або оновлені форми взаємодії (проекти «Поліцейський офіцер громади», «Шкільний офіцер поліції», інтерактивний багатофункціональний онлайн-проект «Взаємодія поліції та громади», громадська ініціатива «PitBull», спільні заходи боротьби з вуличними написами, що популяризують вживання наркотичних речовин «Стоп наркотик», тощо), громадянське суспільство керувалося новими поглядами щодо свого місця та функцій у незалежній державі, а події останніх років та особливо збройна агресія російської федерації та її трагічні наслідки ще більше згуртували населення країни та вплинули на зростання громадянської активності та правосвідомості населення.

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

Останні роки, а особливо період дії правового режиму воєнного стану характеризуються активним запровадженням інформаційних технологій, інформатизації багатьох сфер діяльності країни. Процес інформатизації виводить взаємодію поліції з громадськістю в правоохоронній діяльності на новий рівень. З одного боку це дистанціювало поліцейських від населення, з іншого зробило ближче та доступніше, а сама взаємодія стала більш оперативною.

Розглянувши становлення та розвиток інституту участі громадськості в правоохоронній діяльності, можливо виділити такі історичні періоди:

- період від Київської Русі до Жовтневого перевороту (X ст. – 1917р.). Він характеризується: вираженим імперативним характером взаємодії населення та правоохоронних органів, за винятком часів Запорізької Січі, для яких визначними були «рівність воля й братерство»; взаємодія між правоохоронними органами і громадськістю отримує нормативне закріплення; представники громадськості в галузі правопорядку наділялися відповідними повноваженнями;

- часи після Жовтневого перевороту та перебування у складі СРСР (1917–1991 рр.). Вони ознаменувалися спочатку розвитком духу єдності та високої громадянської свідомості, який призвів до еволюції взаємодії населення з правоохоронними органами, яка набула масового поширення та переважно ґрунтувалась на самостійному волевиявленні громадян чи громади і завершилися занепадом деяких форм взаємодії. У цей період існували як індивідуальні форми участі (інформатори, позаштатні працівники міліції, поняті), так і групові форми (добровільні народні дружини, товариські суди, комісії по справах неповнолітніх);

- період незалежної України (1991 р. – до теперішнього часу), для якого визначальним є здобуття країною незалежності, слідування демократичним цінностям, боротьба за свою свободу та територію, відродження та подальший розвиток взаємодії громадянського суспільства та правоохоронних органів держави за сучасних умов, з'являється та активно поширюється волонтерський рух, розробляються та впроваджуються нові форми взаємодії, зокрема з використанням новітніх технологій та можливостей інтернету та мобільних додатків, реалізуються нові проекти.

У давні часи взаємодія населення з правоохоронними органами мала переважно примусовий (владний) характер, який з плином часу змінився, сформувалися добровільні форми взаємодії. Участь громадськості в правоохоронній діяльності розвивалася згідно з вимогами

часу та отримала своє закріплення в нормативних актах. Розвиток громадянського суспільства та правосвідомості громадян, реформування правоохоронних органів, нові виклики, що особливо гостро постали перед суспільством з лютого 2022 року впливають на подальшу еволюцію взаємодії громадськості з НПУ в правоохоронній діяльності.

1.2. Поняття, сутність та ознаки взаємодії Національної поліції з громадськістю в правоохоронній діяльності

Що поєднує людей, окремих індивідів у суспільство – єдність інтересів, наявність спільних цілей, і при цьому кожна особа в рамках досягнення цієї спільної мети, реалізує свої інтереси самостійно або за допомогою членів суспільства або самого суспільства. Одним із факторів життєздатності суспільства є взаємодія його представників. Суспільство є особливою соціальною системою, яка складається з осіб (індивідів), їх соціально значущих дій, а також відносин, взаємодії, що виникають між ними. Саме наявність соціальних дій осіб, взаємодії між ними забезпечують функціонування суспільства [35].

Залежно від галузі існує ряд визначень поняття взаємодії. Так у психологічному словнику вона визначається як процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їх взаємну обумовленість та зв'язок. Взаємодія виступає як інтегруючий фактор, що сприяє утворенню структур. Особливістю взаємодії є її причинна обумовленість. Кожна із взаємодіючих сторін виступає як причина іншої та як наслідок одночасного зворотного впливу протилежної сторони, що в результаті зумовлює розвиток об'єктів і їх структур [36, с.43].

Як філософська категорія взаємодія відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість, зміну стану, взаємоперехід, а також породження одним об'єктом іншого. Взаємодія являє собою вид безпосередніх або опосередкованих, зовнішніх або внутрішніх відносин, зв'язків. Властивості об'єкта можуть проявитися і бути пізнаними тільки у взаємодії з іншими об'єктами.

Із точки зору менеджменту взаємодія – це процес безпосереднього чи опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їх взаємні зумовленість і зв'язок [49].

Соціологія розглядає взаємодію, з одного боку, як форму соціального зв'язку, характерною рисою якої є глибока і тісна координація

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

системи дій принаймні двох суб'єктів, дії яких направлені один на одного та викликають зворотну реакцію. З іншого – як систему соціального управління, як складову з двох підсистем: регулюючої (керуючої) – суб'єкт управління та регульованої (керованої) – об'єкта управління і визначає процес управління як конкретний управлінський вплив суб'єкта на об'єкт заради досягнення певної мети.

Соціальне управління спрямоване на упорядкування, погодження колективних дій людей щодо досягнення спільної мети [38, с. 11]. У рамках соціального управління, на думку Наумкіна Ю. В., взаємодією є систематичне, стійке виконання дій, спрямованих на те, щоб викликати відповідну реакцію партнера, яка, у свою чергу, породжує реакцію в того, хто здійснює вплив [39].

Різновидом соціального управління є державне управління. У державному управлінні взаємодія має два напрями: внутрішньоструктурний, при якому взаємодія є системою взаємозв'язків та відносин між підрозділами чи працівниками органу, або між різними державними органами. Цей вид взаємодії направлений на розподіл повноважень, координацію, узгодження, виконання управлінських заходів, реалізацію поставлених державою завдань. Та зовнішній напрям, коли взаємодія являє собою систему дій та зв'язків між органами держави і суспільством, громадами, громадянами. Цей вид взаємодії реалізується як через владний вплив, так і через співробітництво, а його метою є досягнення спільних, взаємовигідних цілей. Це особливо характерно для правоохоронної сфери, де без взаємодії суспільства та держави неможливо досягнути вагомих тривалих позитивних результатів. Зовнішній напрям взаємодії реалізується через систему прямих (суб'єкт – об'єкт) та зворотних (об'єкт – суб'єкт) зв'язків. Прямий зв'язок – це, як правило управлінський вплив зверху до низу. Зворотний зв'язок є відгуком на вплив, або отриману інформацію. Він дозволяє оцінити реакцію об'єкта, ефективність управлінського впливу. Важливість зворотного зв'язку полягає в тому, що взаємодія без його використання, без урахування реакції, думки другої сторони залишатиметься односторонньою і незавершеною. Взаємодія, виступаючи постійним, всебічним зв'язком як між державними органами, так і між державою та суспільством, допомагає забезпечити ефективне функціонування системи державного управління.

Як зауважує Дворецька Г. В., «соціальними взаємодіями є взаємозумовлені соціальні дії, пов'язані причинною залежністю, за якої дії одного суб'єкта є одночасно причиною і наслідком відповідних дій

інших суб'єктів» [40]. Ми підтримуємо думку науковця про те, що соціальна взаємодія є формою соціальних зв'язків, які реалізуються в обміні діяльністю, інформацією, досвідом, здібностями, уміннями, навичками та у взаємному впливі людей та соціальних спільнот, а в її основі знаходяться спільність чи розбіжність поглядів, інтересів та однакові цілі [40].

Також, на нашу думку, влучним є визначення соціальної взаємодії, яке запропоновано в економічній енциклопедії, де вона визначена як «вид соціального зв'язку, у процесі якого відбувається взаємовплив та взаємозумовленість окремих соціальних явищ і процесів, унаслідок чого вони змінюються, проникають один в одного і формують єдину цілісну систему» [41].

До структури соціальної взаємодії належать: суб'єкти, їхні взаємні дії; правила, за якими відбувається взаємодія та мета, для досягнення якої суб'єкти взаємодіють. У свою чергу механізм соціальної взаємодії складають: суб'єкти взаємодії; зміни, викликані їхніми діями; вплив цих змін на інших суб'єктів; та реакція суб'єктів, на яких була спрямована дія.

На думку Московця В. І., взаємодія відбувається лише за наявності: суб'єктів і об'єктів взаємодії, норм і правил поведінки суб'єктів у процесі взаємодії, зацікавленість обох суб'єктів в оволодінні об'єктом або впливом на нього; наявність контакту між суб'єктами, у результаті якого налагоджуються постійні відносини [42, 284].

Аналіз наведених визначень дає можливість стверджувати, що взаємодія є взаємним зв'язком між суб'єктами, їхнім впливом один на одного для досягнення певної спільної мети чи індивідуальних цілей.

Ключовим елементом соціальної взаємодії є особа, індивід без активних дій якого взаємодія неможлива. Соціальна взаємодія виникає лише між суб'єктами – особами чи групами осіб, і неможлива між суб'єктом і об'єктом – предметом матеріального світу.

Наступною складовою взаємодії є дія. Дія, на думку Аристотеля, є категорією, яку можливо застосовувати для класифікації дійсності матеріального світу. Аристотель розглядав поняття дії комплексно: з одного боку визначав її як діяльність, практику «praxis» (практика, діяльність) «to poiein» (діяти), чим відмічав її спрямованість на досягнення певного результату, з іншого - як «ergon» (справа, діло) [39].

Але не кожна дія в результаті породжує взаємодію, а лише та, яка направлена на досягнення спільного результату, або потребує зустрічних дій (допомоги) з боку інших осіб. Такі дії отримали назву «соціа-

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

льні дії». На думку М. Вебера, соціальною є дія, яка за своїм сенсом, що вкладає в неї діючий індивід чи група, орієнтована на відповідну поведінку інших співучасників взаємодії, тобто на певні очікування. Усі соціальні дії спрямовані на досягнення певного соціального результату та є складовими соціальної взаємодії. Відмітною рисою соціальної взаємодії є наявність взаємного впливу суб'єктів та їхніх дій, наявність між ними зворотного зв'язку. У процесі соціальної взаємодії відбувається спілкування, обмін інформацією, досвідом, знаннями, тобто дія одного суб'єкта породжує у відповідь дію від іншого суб'єкта.

У соціальній взаємодії завжди має місце взаємний вплив її учасників один на одного. Залежно від підстав, що спонукали до взаємодії між суб'єктами, науковці виділяють такі її різновиди: кооперацію, конкуренцію, суперництво та конфлікт.

З латини кооперація (cooperatio) означає співробітництво, спільні дії осіб, направлені на досягнення єдиної мети.

На думку Дворецької Г. В., кооперація є взаємодією індивідів чи груп, об'єднаних виконанням спільних завдань. Вона виникає там і тоді, де і коли стає явною перевага об'єднаних зусиль над індивідуальними, а також передбачає поділ праці [40].

У процесі кооперації спільні дії осіб, груп осіб, організацій координуються, узгоджуються, що допомагає досягнути поставленої мети швидше та меншими затратами часу, а отже кооперація є тією формою соціальної взаємодії, яка забезпечує ефективне й оперативне досягнення спільних цілей.

Конкуренція виникає на межі зіткнення однакових інтересів. Вона є процесом змагання в боротьбі за одні й ті ж обмежені ресурси. Як правило, поняття конкуренції пов'язують зі сферою економіки, але конкуренція має місце і в інших сферах. Конкуренція може мати мотивуючий вплив. Як форма соціальної взаємодії конкуренція забезпечує розвиток суспільних відносин та покращання соціально-культурного рівня, але в ряді випадків може сприяти розвитку недовіри, підозрілості між суб'єктами, призводити як до матеріальних втрат, так і до моральних чи фізичних травм.

Якщо конкуренція - це боротьба за отримання певних ресурсів та благ, то суперництво є боротьбою за визнання досягнень чи отримання статусу.

Конфлікт є «активною протидією протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій, думок чи поглядів опонентів або суб'єктів взаємодії; сприйняття несумісності дій або цілей» [43].

Відповідно до визначення, яке міститься в академічному тлумачному словнику української мови, конфліктом є зіткнення протилежних інтересів, думок, поглядів; серйозні розбіжності чи гостра суперечка [44, с.274].

Конфлікт як форма взаємодії може мати як позитивний, так і негативний вплив. З одного боку, конфлікт допомагає поглянути на проблему з різних точок зору та знайти найефективніший варіант її розв'язання, з іншого - він може призводити до найгірших негативних наслідків для всіх учасників [45].

Соціальну взаємодію можливо класифікувати і за рядом інших критеріїв. Так за кількістю суб'єктів взаємодії: вона поділяється на соціальну взаємодію мікрорівня (між індивідами, між індивідом і групою), та макрорівня (між групами, спільнотами); за тривалістю виділяють одноразову, тимчасову та тривалу; за взаємозв'язком між учасниками поділяють на безпосередню та опосередковану; за формою: вербальна, фізична, конклюдентна; за статусом: між рівними та нерівними учасниками; за сферою: сімейна, професійна, економічна, політична, релігійна у правоохоронній сфері та інші.

Лукашевич М. П. та Туленков В. М. вважають, що «спосіб взаємодії складається, як правило, з таких аспектів: 1) передача інформації; 2) отримання інформації; 3) реакція на отриману інформацію; 4) перероблення інформації; 5) одержання переробленої інформації; 6) реакція на цю інформацію» [46, с. 151]. Але, на нашу думку, зазначене є не способом, а процесом взаємодії, у свою чергу «аспекти» є стадіями процесу взаємодії.

Невід'ємною складовою соціальної взаємодії є комунікація – процес обміну інформацією між двома або більше суб'єктами (особами або групами осіб) шляхом використання вербальних і невербальних засобів для передачі й отримання інформації. Комунікація може відбуватися в усній, письмовій формах, або з використанням невербальних засобів (жести, знаки). За спрямованістю виділяють мотивуючу, інформуючу та інструктуючу комунікацію.

Процес комунікації потребує:

- наявність двох сторін, а саме: відправника, який виробляє, формує та передає інформацію, отримувача, який приймає адресовану йому інформацію;

- інформацію чи повідомлення, що необхідно передати;

- канал комунікації – спосіб та засоби, якими буде передана інформація;

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

- зворотний зв'язок – можливість отримання реакції на адресовану отриману інформацію.

Отже комунікація виступає інформаційним зв'язком між суб'єктами взаємодії. На нашу думку, комунікація є ключовою складовою, без якої взаємодія неможлива, адже без обміну інформацією в будь-якому вигляді суб'єкти не можуть взаємодіяти.

Активний та своєчасний обмін інформацією є тим фактором, який забезпечує ефективність взаємодії між суб'єктами, особливо враховуючи реалії часу, коли користування месенджерами, соціальними мережами, інтернет майданчиками та сайтами вивело спілкування та взаємодію на новий рівень, у кардинально інший простір, який дозволяє швидше та простіше контактувати і вирішувати різні питання. Поступово люди дедалі більше використовують саме ці способи взаємодії для будь-яких сфер життя: спілкування, покупки, банківські операції, прояв громадянської позиції, підтримка та допомога різним категоріям громадян, участь у громадських організаціях, звернення до органів влади тощо. Також і державні органи, органи місцевого самоврядування наразі використовують інтернет-ресурси для взаємодії з населенням і надання як інформації, так і доступу для звернень із різних питань [35].

Ураховуючи вищезазначене, можемо підсумувати, що соціальна взаємодія є процесом обміну інформацією, діями тощо та взаємного впливу суб'єктів задля досягнення певної мети чи реалізації особистого або спільного інтересу. Саме взаємодія між окремими особами, групами осіб є одним із важливих факторів, що формують суспільство та державу.

Схожої думки дотримується і Коропатов О. М., зазначаючи, що «у практичному сенсі важливо розглядати взаємодію як процес взаємовпливу та взаємодоповнення діяльності суб'єктів, зокрема в правоохоронній діяльності. Обов'язковою ознакою взаємодії є наявність у суб'єктів спільної мети, адже лише за такої умови може відбуватися перетинання їх діяльності та саме в такому випадку спільною метою є боротьба з правопорушеннями» [47, с. 16].

Термін «взаємодія» часто використовується в законодавстві, але, незважаючи на це, воно не містить чіткого визначення взаємодії чи взаємодії в правоохоронній сфері або діяльності. Так, відповідно до положень Порядку дій посадових осіб органів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України щодо установаження режиму в пунктах пропуску через державний кордон, здійснення контролю за його додержанням, а також організації і забезпечення взає-

модії та координації контрольних органів і служб, що здійснюють різні види контролю або беруть участь у забезпеченні режиму в пунктах пропуску через державний кордон, «взаємодія — спосіб забезпечення прикордонного контролю, який полягає у спільній діяльності контрольних органів і служб, спрямованій на здійснення пропуску через державний кордон...» [48]. У свою чергу в Положеннях, затверджених наказами МВС від 02.02.2016 № 74 [49] та від 20.07.2016 № 692 [50] міститься таке визначення взаємодії «узгоджені за метою, завданням, місцем, часом та способом виконання завдань дії підрозділів для досягнення мети».

Досліджуючи питання взаємодії в правоохоронній діяльності, слід визначити поняття та зміст правоохоронної діяльності. У правовій науці не існує спільної думки щодо визначення поняття правоохоронної діяльності, не містять чіткого визначення й нормативно-правові документи.

Правоохоронна діяльність розглядається науковцями як різновид правозастосування, особливістю якого є виявлення правопорушень, розгляд відповідних юридичних справ та прийняття рішень щодо застосування заходів юридичної відповідальності [51, с. 56].

Досліджуючи правоохоронну діяльність, Степаненко Ю. В. зазначає необхідність її вивчення через «проблеми функцій права, функцій держави та її органів, а також форм їх здійснення; правоохоронної системи, юридичної діяльності, реалізації права» та слушно пропонує розглядати її у широкому (як специфічний вид соціальної діяльності) та вузькому (як особливий державно-правовий тип соціального управління) розумінні, що дозволяє дослідити її головні структурні елементи та визначити їх значення.

Схожих поглядів на правоохоронну діяльність дотримуються Чувильов О. та Чувильов А., пропонуючи широке розуміння правоохоронної діяльності – діяльність усіх державних органів, що забезпечують дотримання прав і свобод громадян, їх реалізацію, законність і правопорядок, та вузьке – як діяльність спеціально уповноважених органів з охорони права від правопорушень, що здійснюється у встановленій законом формі, згідно з компетенцією того чи іншого органу [27, с. 65].

На думку Джураєвої О. О., правоохоронна діяльність є формою здійснення функцій держави за допомогою владної оперативної роботи державних органів з охорони норм права від порушень, захисту наданих громадянам суб'єктивних прав і забезпечення виконання покладених на них юридичних обов'язків [52, с. 108].

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадянськістю

Подібних поглядів на правоохоронну діяльність дотримуються і Гіда Є. О., Білозьоров Є. В., Завальний А. М., визначаючи її, по-перше, як єдину та неподільну основну функцію держави, по-друге, як зумовлений потребами людини особливий вид соціальної діяльності, яка визначена нормами права та об'єктивною необхідністю впливу на суспільні відносини для забезпечення охорони конституційного ладу, прав та свобод людини і громадянина, зміцнення законності та правопорядку, і яка здійснюється лише уповноваженими на те суб'єктами [53].

Бандурка О. М. пропонує визначати правоохоронну діяльність як державну діяльність, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу в суворій відповідності із законом та при неухильному дотриманні встановленого ним порядку [54].

Деякі науковці розглядають правоохоронна діяльність як передбачену чинним законодавством державну або санкціоновану державою діяльність, здійснювану, як правило, у певному процесуальному порядку спеціально уповноваженими на те суб'єктами і пов'язану здебільшого із застосуванням законних заходів державного примусу та спрямовану на охорону і захист прав громадян, юридичних осіб і держави і забезпечення виконання ними своїх обов'язків. З уточненням, що правоохоронну діяльність можуть здійснювати не лише правоохоронні, а й інші органи держави відповідно до повноважень [27, с. 66].

Синявська О. Ю. відмічає, що правоохоронна діяльність у цілому та діяльність органів внутрішніх справ зокрема органічно вилетена в соціальне життя суспільства, визначається ним та сама впливає на нього [55].

На думку Скакун О. Ф., сутність правоохоронної діяльності полягає в «забезпеченні охорони конституційного ладу, прав і свобод громадян, законності і правопорядку, навколишнього природного середовища, усіх суспільних відносин, які встановлені і регулюються правом» [56].

Ряд науковців розглядає правоохоронну діяльність лише як діяльність, що здійснюється внаслідок учиненого правопорушення. Так Криштанович М. зазначає, що правоохоронна діяльність розпочинається в разі виникнення протиправної поведінки суб'єкта [57].

Подібні погляди має і Золотарьова Н. І., на її думку правоохоронна діяльність є реакцією на відхилення від правомірної поведінки і відповідні наміри, а здійснення правоохоронної діяльності без підстав, коли відсутні порушення норм законодавства, є свавіллям [58].

На нашу думку, така позиція є сильно звуженим поглядом на правоохоронну діяльність і не враховує широке коло правовідносин, що складаються стосовно запобігання правопорушенням.

Такої ж позиції дотримується і Безпалова О. І., зазначивши, що правові поняття «охорона» і «захист» не є тотожними та відрізняються за своїм змістом. «Охорона права здійснюється з метою недопущення порушень цього права, а вже у разі порушення будь-якого права вживаються заходи щодо його захисту. Так, якщо заходи захисту спрямовані на поновлення порушених прав, то заходи охорони мають на меті забезпечення правопорядку, запобігання правопорушенням, виявлення та усунення причин таких порушень та передумов їх виникнення» [59, с. 272].

Так, на думку Гусарова С. М., зміст правоохоронної діяльності складають: нагляд за дотриманням нормативно-правових розпоряджень як нормативного, так і індивідуального характеру; створення стимулюючих правомірну поведінку умов функціонування та застосування юридичних санкцій до осіб, які вчинили правопорушення [60, с. 34].

Ми підтримуємо позицію Ярмакі Х.П. про те, що правоохоронна діяльність характеризується не тільки її спрямованістю на охорону права, але й різноманітністю форм впливу на потенційні і реальні загрози праву (виховна, профілактична робота дільничного офіцера поліції тощо) [61, 27-28].

Субота С.І., слушно звернув увагу на те, що правоохоронній діяльності відводиться роль гаранта забезпечення реалізації приписів права. «У результаті реалізації правоохоронної діяльності досягаються суспільна злагода і стабільність у громадянському суспільстві, створюються необхідні умови для забезпечення гідного і безпечного існування кожної конкретної особи зокрема і громадянського суспільства загалом» [62].

Розглянувши поняття правоохоронної діяльності, можливо визначити, що її характерними рисами є такі:

- правоохоронна діяльність є результатом здійснення правоохоронної функції держави;
- вона є соціально обумовленою діяльністю;
- є комплексною державно-владною діяльністю держави;
- реалізується системою державних і недержавних суб'єктів, відповідно до їхніх повноважень та виключно в рамках закону;
- забезпечена нормами права;
- наявність та використання відповідних форм та методів;
- застосування заходів впливу, у тому числі примусових;
- її метою є забезпечення охорони законності і правопорядку, прав і свобод громадян та охорона права в цілому.

Проаналізувавши поняття правоохоронної діяльності та погляди науковців, слід зазначити, що більшість з них схиляється до думки, що правоохоронна діяльність здійснюється виключно державно-владними

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадянськістю

суб'єктами, або суб'єктами наділеними державою окремими повноваженнями та функціями. На нашу думку, така позиція не враховує роль окремого громадянина чи громади, коли кожен член спільноти може зробити свій внесок у забезпечення громадського (публічного) порядку та безпеки, в охорону права як своїми діями (дотриманням, виконанням норм суспільної моралі та законодавства, вихованням молоді, допомогою правоохоронним органам), так і навіть бездіяльністю, утримуючись від правопорушень чи інших вчинків, що становлять загрозу правопорядку. З урахуванням зазначеного пропонуємо таке визначення правоохоронної діяльності: соціально обумовлена діяльність, яка реалізується державними та недержавними суб'єктами, відповідно до їхніх повноважень та виключно в рамках закону, шляхом використання відповідних форм, методів та заходів впливу з метою забезпечення законності, правопорядку, охорони прав і свобод людини, профілактики правопорушень.

Слід відмітити, що в Законі України «Про Національну поліцію» [63] вживається термін «публічна безпека і порядок», одночасно в законодавстві також використовується термін «громадська безпека і порядок». У роботі нами зазначені терміни використовуються як синоніми.

Як ми відмічали вище, серед суб'єктів, що здійснюють правоохоронну діяльність, провідним спеціальним суб'єктом є Національна поліція України створена відповідно до сучасних вимог суспільства та нових поглядів на стандарти правоохоронної діяльності.

Закон «Про Національну поліцію» містить норму, що принципово змінює погляд на поліцію як на правоохоронний орган. На відміну від попередника – міліції, яка була державним озброєним органом виконавчої влади [30], основним принципом існування і діяльності НПУ стає служіння суспільству: «Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» [63].

Саме служіння суспільству та потреби людини проходять червоною лінією через стратегію розвитку МВС. Стратегія розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 р. спрямована на «створення безпечного середовища життєдіяльності людей, що забезпечується шляхом провадження орієнтованої на потреби населення діяльності органів системи МВС, її швидким і компетентним реагуванням на надзвичайні ситуації і події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, життя заповіжних заходів та активної участі

населення у забезпеченні публічної безпеки і порядку» [64] та розроблена з урахуванням сучасних соціально-демографічних, економічних і політичних умов.

Як зазначено в Стратегії, служіння суспільству передбачає дотримання і забезпечення прав людини і основних свобод як ключової цінності в діяльності органів системи МВС та реалізацію органами системи МВС своїх функцій відповідно до потреб людини [64].

Громадська підтримка та сприйняття поліції відіграють важливу роль у визначенні її дієвості як державної установи. Поліція може досягти своїх цілей і завдань тільки тоді, коли вона користується підтримкою та співпрацею громадськості [65].

Досліджуючи питання взаємодії Національної поліції з громадськістю в правоохоронній діяльності, слід зауважити, що в законодавцем і науковцями вживаються такі терміни, як «населення», «громадськість», «територіальна громада», «громадяни», для позначення груп або окремих членів суспільства, іноді в літературі вживаються як синоніми. Законодавство не містить загального визначення населення, під яким, як правило, мають на увазі сукупність людей, що постійно живуть у межах певної території. У свою чергу «громадськість» законодавець визначає як одну чи більше фізичних або юридичних осіб, їх об'єднання, організації або групи [66]. Митний кодекс України [67] містить норму, відповідно до якої громадянами є фізичні особи: громадяни України, іноземці та особи без громадянства, а відповідно до закону України «Про громадянство України» [68] громадянином України є особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами, ратифікованими Україною.

Коли йдеться про територіальні громади, то законодавець визначає, що ними є спільнота мешканців, жителів населених пунктів (сіл, селищ, міст), об'єднана або загальними інтересами власного життєзабезпечення, самостійного, у межах законів, вирішення питань місцевого значення як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування, або постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, чи добровільним об'єднанням жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр [69, 70]

У подальшому в роботі нами будуть використовуватися терміни «громадськість», «територіальні громади» та «громадяни» (як окремі представники громадськості).

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

Взаємодія правоохоронних органів, зокрема Національної поліції, з громадськістю є суспільно орієнтованою діяльністю, спрямованою на спільне забезпечення правопорядку.

Як зауважила Сибірна Р. І., взаємодія поліції з населенням є заснованою на законі, співпрацею, яка має спільну мету – підтримання належного стану публічного порядку перш за все на вулицях та в інших громадських місцях, зниження рівня вуличної злочинності, залучення до спільних заходів дедалі більшої кількості населення, збільшення кількості громадських формувань з охорони публічного порядку, підвищення ефективності їх роботи [71].

У свою чергу Колпаков В.К. розглядає взаємодію правоохоронних органів з громадськістю як «наявність між правоохоронним органом й громадськістю стійких контактів, що виникають і розвиваються на основі загальних інтересів і в цілях боротьби з правопорушеннями, зміцнення громадського порядку і громадської безпеки» [72, с. 40].

На думку Озоліна В.А., взаємодія поліції з громадськістю здійснюється у двох основних формах: у формі сприяння поліції з боку громадськості і у формі самостійного виконання завдань правоохоронними силами громадськості [27, с. 71].

Ефективність охорони публічного порядку і публічної безпеки неможливі без підтримки й участі в цій справі широких верств населення. Рішучі заходи, спрямовані на протидію правопорушенням, не призведуть до кардинального поліпшення ситуації доти, доки діяльність поліції не отримає широкої підтримки з боку громадськості [73]. Адже, як наголосила Катерина Павліченко, «безпека будується разом з людьми та заради людей» [74].

Поліція може досягти значних успіхів у галузі протидії правопорушенням лише в тому разі, коли буде побудовано атмосферу взаємоповаги і співробітництва між нею і громадськістю. Відповідно до закону «Про Національну поліцію» поліція здійснює свою діяльність у тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства, ураховуючи специфіку регіону та проблеми територіальних громад [63].

На думку Бандурки О. М., партнерство є видом взаємодії, що базується на сподіванні від партнера поведінки, відповідної очікуванням співробітництва та на усвідомленні спільності потреб сторін, які прагнуть взаємодіяти [75, с. 8].

Ідею партнерства поліції та громадськості Проневич О.С. визначає як «усвідомлення поліцією необхідності урахування думки і побажань

громадськості при визначенні та оцінці своєї роботи, співпраця з населенням з метою виявлення і вирішення місцевих проблем, яка має бути зорієнтована на превенцію правопорушень» [76]. Населення має сприйматися як партнер поліції і повноправний учасник діяльності з покращання роботи поліції [77, с. 9].

Законодавство України містить визначення партнерства, але воно стосується лише участі держави в міжнародних проєктах на паритетних (рівних) засадах.

Соціологічний словник пропонує таке визначення партнерства: «це спільна діяльність, заснована на рівних правах та обов'язках, яка спрямована на досягнення спільної мети» [27, с.72].

Як правило, партнерство будується на договорі сторін. Воно визначає узгоджені позиції з основних питань та спільну діяльність учасників із вирішення цих питань, а також має зобов'язання сторін, процедуру вирішення розбіжностей, відповідальність партнерів, механізм реалізації [19, с. 21].

Підґрунтям партнерських відносин є активна комунікація, рівноправність та самостійність учасників незалежно від їхніх ресурсів чи функцій у цих відносинах. Для партнерства характерною, визначальною рисою є рівноправність партнерів. Рівноправність означає однакові правила й принципи для всіх сторін та однаковий вплив на прийняття рішень, не залежно від можливостей і ресурсів партнерів.

Як слушно зауважила Томіна В.Ю., одним із найважливіших завдань реформування правоохоронної сфери є розвиток партнерських відносин між поліцією і громадськими об'єднаннями на засадах довіри, прозорості, взаєморозуміння і взаємодопомоги в протидії правопорушенням [73].

Щодо партнерства в правоохоронній діяльності представники наукової спільноти пропонують визначати його як юридичне й організаційне об'єднання сил поліції, міських органів влади і населення в процесі профілактики та зниження злочинності, а також спільна відповідальність між ними у вирішенні поставленої проблеми [27, с. 73].

На думку Джафарової О. В., партнерство є процесом впливу поліції та населення один на одного, їх взаємна обумовленість, зміна стану їхніх відносин, які передбачають реалізацію очікувань, заснованих на співробітництві [19, с. 22].

Якщо соціальне партнерство є громадськими відносинами, взаємозв'язками між різними соціальними групами, верствами населення, їх об'єднаннями, державою, її органами та владними структурами, то

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

партнерство Національної поліції України з населенням у правоохоронній діяльності є системою взаємозв'язків між поліцією як органом або співробітником поліції як представником цього органу і громадянином, громадою, суспільством з іншої сторони, які побудовані на довірі, рівності, повазі, співпраці, добровільності, відповідальності, злагодженості, взаємодопомозі, гласності, суворому дотриманню прав та свобод людини і громадянина, законності; а метою цієї співпраці є безпечне середовище, зміцнення законності і правопорядку в країні.

Зважаючи на зазначене, на нашу думку, партнерством Національної поліції України та громадськості в правоохоронній діяльності є координована, узгоджена спільна діяльність, метою якої є забезпечення публічного порядку та безпечного середовища на засадах добровільності, законності, рівності, відповідальності, довіри та взаємної поваги.

Слушно зауважила Гуменюк Л. Й. про те, що «основною передумовою партнерства між поліцією і суспільством є нагальна необхідність підвищення рівня залученості суспільства в процес забезпечення безпеки та громадського порядку...» [78].

Забезпечення поліцією громадської безпеки, на думку О.С. Юніна, потребує від неї глибокого проникнення в громадське життя відповідно до його реалій. Більш тісна взаємодія поліції з населенням привносить у її діяльність завдання надання різноманітних послуг населенню, відбувається так звана соціалізація поліції [79].

Надання поліцією послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку та охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави є одним з факторів забезпечення функціонування і розвитку громадянського суспільства. Враховуючи, що функції держави спрямовані на забезпечення існування громадянського суспільства, а поліцейські також є його представниками, ми підтримуємо погляди Суботи С.І. щодо того, що функція забезпечення безпеки в суспільстві належить як поліції, так і громадянському суспільству. «Тобто окремі функції громадянського суспільства та поліції взаємопов'язані, і їх ефективне та якісне виконання певною мірою обумовлене взаємодією цих соціально-правових інститутів» [80].

На нашу думку, саме залученість суспільства до забезпечення та охорони правопорядку, становлення й розвиток партнерства Національної поліції України з населенням сприятиме:

- підвищенню рівня довіри між суспільством і правоохоронними органами;
- активізації діяльності громадських формувань;

- зміцненню правопорядку;
- регулюванню соціальних конфліктів;
- покращанню безпеки життя громадян;
- подоланню кризових явищ.

Співпраця, злагодженість, взаємодопомога, обмін інформацією допомагають покращити ефективність службової діяльності, оперативно діяти та забезпечувати адміністративне та кримінальне провадження, здійснювати профілактичну діяльність, направлену на забезпечення громадського порядку, зближає громадян і правоохоронців. Як зауважує Ковальова О. В., «потреба у безпеці є однією з базових потреб людини, а співпраця поліції та громади – найкращий спосіб її забезпечити» [81].

Аналіз наведених характерних рис соціальної взаємодії та правоохоронної діяльності дає можливість визначитись з ознаками, які притаманні взаємодії НПУ з громадськістю в правоохоронній діяльності. На нашу думку, ознаки можливо згрупувати за їх вагомістю на: основні і додаткові.

До основних відносимо: а) соціальну обумовленість діяльності, б) узгодженість діяльності, в) співпрацю, г) наявність спільної мети, д) використання відповідних форм та методів, е) суб'єктів взаємодії.

До додаткових: а) постійність зв'язку, б) нормативно-правове закріплення, в) діяльність на засадах добровільності, г) довіру, д) завдання, е) рівність, е) повагу.

Основні ознаки є визначальними для взаємодії НПУ з громадськістю в правоохоронній діяльності.

Соціальна обумовленість діяльності полягає в тому, що вона здійснюється членами суспільства для його блага.

Узгодженість діяльності означає, що вона здійснюється за попереднім погодженням, шляхом обміну інформацією, розроблення планів, стратегій діяльності, визначенням актуальних напрямів, розроблення алгоритмів дій (може бути детально узгодженою або загально узгодженою).

Співпраця – спільне виконання завдань, надання допомоги або спільне здійснення виконання різних дій чи завдань, пов'язаних спільною метою.

Спільна мета – це кінцевий результат, якого намагаються досягнути сторони, а саме: підтримання правопорядку в цілому та забезпечення безпечного середовища для життєдіяльності людини.

Використанням відповідних форм (співпраця НПУ з громадськими об'єднаннями, громадськими правозахисними організаціями, загальними зборами громадян за місцем проживання, консультативними

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

групами громадян, об'єднаннями «сусідської взаємодопомоги», координаційними шкільними радами тощо) та методів (координована діяльність громадських формувань правоохоронної спрямованості з боку працівників поліції та інші).

Суб'єкти взаємодії: органи й підрозділи НПУ та окремі поліцейські; органи місцевого самоврядування, територіальні громади та громадяни.

Доповнюючи основні ознаки взаємодії НПУ з громадськістю в правоохоронній діяльності додаткові ознаки забезпечують формування цілісного уявлення про її сутність.

Постійність зв'язку означає, що взаємодія здійснюється безперервно, а не час від часу, що забезпечує її ефективність, актуальність отриманої інформації та своєчасність допомоги.

Основні засади розглянутої нами взаємодії закріплені в нормативно-правових актах.

Взаємодія базується на добровільній участі сторін у спільній справі, сама добровільна участь та ініціатива допоможе отримати позитивні та максимально ефективні результати. Прояв вільної волі партнерів сприяє поєднанню особистих і державних інтересів у справі зміцнення правопорядку.

Як підтверджує історія та досвід поліцейської діяльності, її ефективне здійснення неможливе без підтримки й допомоги громадськості, які базуються на довірі до правоохоронних органів. Довіра між громадськістю та поліцією є впевненістю в сумлінності, щирості, правдивості ставлення як до громадянина, так і до виконання обов'язків, що стоять перед працівниками поліції. «Змістом довіри є віра людей у здатність правоохоронних органів ефективно здійснювати покладені на них функції» [82].

Для визначення рівня довіри населення до Національної поліції України МВС установило такі індикатори: стан злочинності, результативність діяльності органів та недоліки поліцейської діяльності, довіра до поліції та стосунки з населенням [83].

Оцінка рівня довіри населення до Національної поліції проводиться незалежною соціологічною службою на загальнодержавному (щорічно) та територіальному (за необхідністю) рівнях, об'єктами оцінки є: рівень задоволення потреби населення в поліцейських послугах, процеси, що відбуваються в системі Національної поліції, та характеристики і результати її діяльності [84].

Як свідчать результати дослідження, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова у вересні 2019 р., рівень довіри населення

МЕДВЕДЕНКО С.В., МЕДВЕДЕНКО Н.В., ДЕНИСОВА А.В.

до Національної поліції склав 51%, відповідно до звіту голови НПУ про результати роботи відомства у 2019 р. – 48%, що є позитивним показником, адже у 2013 р. рівень довіри до міліції був критично низьким, за результатами соціологічних досліджень Центру Разумкова, у липні 2013 р. повну довіру до міліції засвідчили лише 2% громадян, ще 17% «скоріше довіряли» міліції – проти 75% тих, хто тією чи іншою мірою їй не довіряв [85].

Станом на середину 2021 року рівень довіри понизився до 38, 5%, але діяльність поліції в умовах правового режиму воєнного стану повернула довіру громадян до неї і протягом першого півріччя 2023 року рівень довіри до Національної поліції України коливався між 71 та 61 відсотками [86].

Ми погоджуємося з думкою Василюк Н.М. про те, що довіра до поліції має двосторонній характер: з одного боку, вона є наслідком, який відображає ставлення населення до виконаної поліцією роботи, з іншого – є фундаментом співпраці з населенням [87, с. 216].

Завданнями взаємодії є забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави та протидії злочинності.

Для досягнення певної мети у сфері охорони правопорядку кожен із суб'єктів взаємодії має рівні можливості для участі в його забезпеченні. Рівна можливість впливу різними засобами, залежно від ситуації більший вплив може мати або поліція або громада. Рівність також означає однакові правила та принципи для сторін.

Повага у відносинах взаємодії та партнерства є запорукою ефективною співпраці, і поліція в особі окремих працівників повинна її заслужити у суспільства сумлінною працею, поведінкою, гідними вчинками, окрім того в професійній діяльності та поза нею кожен поліцейський повинен із повагою ставитися до будь-якої особи, незалежно від ситуації та інших факторів.

Взаємодія сприяє отриманню більш детального розуміння змісту роботи НПУ місцевими громадами та громадянами, адже пересічний громадянин лише поверхнево розуміє, у чому саме, у яких діях полягає робота поліцейського, з якими труднощами, особливостями й обмеженнями вона пов'язана.

Проаналізувавши ознаки, які притаманні взаємодії НПУ з громадськістю в правоохоронній діяльності, пропонується визначити взаємодію НПУ з громадськістю в правоохоронній діяльності як соціально обумовлену, узгоджену діяльність, яка виражена у співпраці між

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

суб'єктами взаємодії з використанням відповідних форм і методів для досягнення спільної мети.

Рівень взаємодії громадськості та правоохоронних органів є одним із факторів, що визначають рівень розвитку громадянського суспільства та правосвідомості його представників.

1.3. Адміністративно-правові засади та принципи взаємодії Національної поліції з громадськістю

Розвиток України пов'язаний з прагненням досягнути в повній мірі статусу правової держави, що одночасно сприяє розвитку громадянського суспільства. Становлення та розвиток громадянського суспільства нерозривно пов'язаний із розвитком правової культури, правосвідомості громадян, духовності, суспільних відносин, сервісної функції держави. Держава покликана забезпечувати соціальні, економічні умови для життя та розвитку своїх громадян, можливість реалізації ними своїх прав та захисту інтересів.

Діяльність правоохоронних органів є реалізацією правоохоронної функції держави щодо забезпечення захисту й охорони прав і свобод громадян, власності, правопорядку та законності в державі, а також має чітко визначене нормативне регламентування. Слід зауважити, що, по-перше, нормативне закріплення основних засад, понять правоохоронної діяльності, прав та обов'язків, службових повноважень правоохоронних органів є однією з гарантій прав і свобод особи, по-друге, регламентування повноважень правоохоронних органів, зокрема Національної поліції, з одного боку та закріплення прав і обов'язків громадян з іншого боку є спрямовуючим фактором у їхній діяльності.

Реформування правоохоронної сфери, створення Національної поліції України викликано реаліями суспільного розвитку та прагненням відповідати сучасним вимогам до правоохоронної діяльності, яку неможливо ефективно реалізовувати лише поліцейськими заходами, без активної участі самого суспільства. Взаємодія Національної поліції з громадськістю є одним із напрямів у діяльності органів та підрозділів Національної поліції України, який також отримав своє законодавче закріплення. Так ряд нормативно-правових джерел містить норми, якими врегульовано питання взаємодії Національної поліції України з громадськістю загалом, а також із громадами і з окремими громадянами зокрема.

Насамперед слід згадати Конституцію України. Так Основний закон закріплює базові засади взаємодії правоохоронних органів, також

і Національної поліції України, із населенням щодо охорони громадського порядку та громадської безпеки, профілактики правопорушень та боротьби зі злочинністю:

- держава відповідає перед людиною за свою діяльність, права і свободи людини та їх гарантії, що є визначним фактором у спрямованості діяльності держави, а їх утвердження і забезпечення - головним обов'язком (ст. 3) [88];

- громадяни України мають право на свободу об'єднання і для реалізації та захисту своїх прав і свобод та задоволення будь-яких інтересів (ст. 36) [88];

- кожен громадянин чи група, об'єднання громадян, наділені правом брати участь у державному управлінні як шляхом використання виборчого права, так і шляхом звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів із подальшим отриманням у встановлений законом строк обгрунтованої відповіді (ст. 38, 40);

- громадянам гарантується доведення до відома нормативно-правових актів, що визначають їхні права і обов'язки шляхом офіційного оприлюднення (опублікування) державними друкованими засобами масової інформації та офіційними виданнями («Офіційний вісник України», газета «Урядовий кур'єр», «Голос України», «Відомості Верховної Ради України»); офіційними веб-сайтами органів державної влади та органів місцевого самоврядування, висвітленням засобами масової інформації;

- територіальна громада за допомогою утворених органів місцевого самоврядування користується правом самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Існують міжнародні документи, які також здійснюють нормативно-правову регламентацію взаємодії поліції з громадськістю. Одним із них є Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» [105].

У положеннях Кодексу закріплено, що основоположним для посадових осіб із підтримання правопорядку є служіння громаді та захист осіб від протиправних актів, яке реалізується шляхом виконання покладених обов'язків на засадах взаємодії, із високим ступенем відповідальності відповідно до вимог професії та повагою до людської гідності та прав людини.

У свою чергу, Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейсь-

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

кої етики», розглядаючи поліцейських як професійних поборників права, що надають правоохоронні послуги громадськості, визначає, що діяльність поліції повинна здійснюватися в ефективній співпраці з місцевими громадами, неурядовими організаціями, представниками громадськості, а також етнічними меншинами. Поліція повинна бути відкритою, прозорою та готовою в будь-який момент звітувати перед громадою і громадянами, а особовий склад зобов'язаний виконувати свої обов'язки чесно, «з повагою до суспільства і з особливою увагою до становища осіб, які належать до найбільш уразливих груп» [90].

Тісна співпраця поліції та громадськості покращує якість та ефективність правоохоронних послуг. Поліцейські, виконуючи службові завдання, повинні діяти гідно, увічливо, професійно, сумлінно, справедливо, усвідомлюючи, що кожна особа має власні потреби та вимоги.

Як нами визначалося вище, залученість суспільства до забезпечення та охорони правопорядку сприяє підвищенню рівня довіри між суспільством і правоохоронними органами, зміцненню правопорядку, покращанню безпеки життя громадян, що в подальшому сприяє посиленню взаємодії між суспільством і правоохоронними органами в процесі здійснення правоохоронної діяльності.

Відповідні норми містить Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 6). Так щодо органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій, трудових колективів законом закріплено обов'язок із розроблення і здійснення заходів, спрямованих на запобігання адміністративним правопорушенням, виявлення й усунення причин та умов, які сприяють їх учиненню, на виховання громадян у дусі високої свідомості і дисципліни, суворого додержання законів України.

Окрім того, органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації, здійснюючи діяльність щодо додержання законів, охорони державного і публічного порядку, прав громадян, повинні координувати на своїй території роботу всіх державних і громадських органів по запобіганню адміністративним правопорушенням [91].

Законом, а саме ст.ст. 254-255 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) закріплено право за посадовими особами, уповноважені на те виконавчими комітетами, або представником громадської організації чи органу громадської самодіяльності, громадськими інспекторами на складання протоколу про адміністративне правопорушення, зокрема ст. 92 КУпАП (порушення вимог законодавства про охорону культурної спадщини), ст. 154 КУпАП (по-

МЕДВЕДЕНКО С. В., МЕДВЕДЕНКО Н. В., ДЕНИСОВА А. В.

рушення правил тримання собак і котів), ст. 160 КУпАП (торгівля з рук у невстановлених місцях), ст. 175¹ КУпАП (куріння тютюнових виробів у заборонених місцях), ст. 179 КУпАП (розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на виробництві), ст. 53¹ КУпАП (самовільне зайняття земельної ділянки), ст. 65 КУпАП (незаконна порубка, пошкодження та знищення лісових культур і молодняка) та ряд інших.

При здійсненні адміністративного провадження громадяни можуть надавати допомогу НПУ як поняті, свідки, експерти, перекладачі (ст.ст. 272-274 КУпАП).

Раніше (до жовтня 2022 року) законом передбачалася участь громадської організації або трудового колективу в адміністративному провадженні в справах про адміністративні правопорушення як виховного суб'єкта. Так з урахуванням характеру вчиненого правопорушення і особи правопорушника особу, яка вчинила адміністративне правопорушення, могло бути звільнено від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу. Про заходи громадського впливу, застосовані до осіб, які вчинили визначені в ст. 21 КУпАП правопорушення (наприклад дрібне викрадення чужого майна або керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції), власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи громадська організація повинні були не пізніше як у десятиденний строк із дня одержання матеріалів повідомити орган (посадову особу), який надіслав матеріали.

Проведений аналіз судової практики дозволив зробити висновки, що норма ст. 21 КУпАП практично не застосовується, за винятком випадків притягнення до адміністративної відповідальності за ч.1 ст. 130 КУпАП. Єдиний державний реєстр судових рішень містить інформацію про ряд постанов щодо звільнення особи від адміністративної відповідальності саме за керування в стані алкогольного сп'яніння з подальшою передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу (наприклад справи: № 559/2032/18, №695/2874/16-п, №695/1922/18, №695/392/18, №695/300/17, № 644/1124/19, № 460/4984/17, № 544/1128/17, № 442/6822/19, № 465/4910/19, № 243/11523/17, № 691/1509/19, № 234/20274/19, № 291/1437/17, № 487/6305/17, № 750/10599/19, № 4 57/1186/19, № 750/10076/19 та ін.) [92]. Така вибірковість могла вказувати на використання положень норми ст. 21 КУпАП та статусу громадських

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

організацій як спосіб для уникнення громадянами сплати достатньо великої суми штрафу. З часом законодавчі ініціативи призвели до виключення даної норми.

На нашу думку, громадські організації, як учасник адміністративного провадження, мають великий потенціал і в майбутньому слід розглянути перспективи їх участі у розгляді матеріалів про адміністративне правопорушення.

Як і під час адміністративного провадження, громадяни можуть взаємодіяти з правоохоронними органами і під час кримінального провадження. Відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України, вони можуть бути залучені як поняті (ст. 223), перекладачі (ст. 68), спеціалісти (ст. 71), експерти (ст. 69) та ін. [93].

Для здійснення й захисту прав і свобод, задоволення економічних, соціальних, культурних та інших інтересів громадяни мають закріплене законом право на об'єднання. Громадським об'єднанням є добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів. Громадські об'єднання можуть створюватися з різною метою, за винятком випадків, коли вона спрямована проти української держави, прав, свобод та здоров'я людини тощо [94]. Одним із видів громадських об'єднань є громадські об'єднання правоохоронної спрямованості, метою яких є участь у забезпеченні громадського порядку та безпеки, надання допомоги правоохоронним органам, у тому числі у здійсненні заходів щодо безпеки дорожнього руху [95].

Серед нормативно-правових джерел, які регламентують питання взаємодії населення з Національною поліцією України, є Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону». У його положеннях зазначено, що громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону створюються на добровільних засадах за місцем роботи, навчання або проживання громадян у взаємодії з правоохоронними органами, зокрема НПУ, Державною прикордонною службою України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, додержуючись принципів гуманізму, законності, гласності, добровільності, додержання прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, рівноправності членів цих формувань [96].

Основними завданнями таких формувань у сфері охорони громадського порядку є:

– надання допомоги органам Національної поліції у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобіганні адміністративним проступкам і злочинам;

– інформування органів Національної поліції про вчинені або ті, що готуються, злочини, місця концентрації злочинних угруповань;

– сприяння органам Національної поліції у виявленні і розкритті злочинів, розшуку осіб, які їх учинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань; участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх [97].

Наказом МВС України від 09.03.2023 року № 172 затверджено Порядок організації і проведення правової та спеціальної підготовки членів громадських формувань з охорони громадського порядку, яким встановлено механізм проходження правової та спеціальної підготовки в органах Національної поліції України членами відповідних громадських формувань.

Підготовка проводиться за наявності від 10 членів громадських формувань у формі теоретичних і практичних занять за напрямками правової та спеціальної підготовки, які включають в себе «вивчення нормативно-правових актів у сфері забезпечення охорони громадського (публічного) порядку і безпеки, запобігання адміністративним і кримінальним правопорушенням, особливостей організації взаємодії та спільного виконання завдань із забезпечення охорони громадського (публічного) порядку і безпеки, застосування спеціальних засобів індивідуального захисту та самооборони, отримання інших теоретичних знань, набуття умінь та навичок, необхідних для виконання покладених на них завдань» [98].

Наступним нормативно-правовим джерелом, положення якого регламентують питання взаємодії Національної поліції України з громадськістю, є Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [99].

Суб'єктами, що здійснюють профілактику домашньому насильству, є як спеціально уповноважені органи, інші органи та установи, наділені відповідними функціями, служби підтримки постраждалих осіб, так і громадяни України й інші фізичні особи, які знаходяться на території країни. Саме взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, із громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, засобами масової інформації, громадянами визначена одним з основних принципів діяльності щодо запобігання та протидії домашньому насильству.

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

Взаємодія НПУ з громадськістю у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі передбачає:

- взаємне інформування не пізніше однієї доби про виявлені факти домашнього насильства та реагування на такі випадки;
- узгодження заходів реагування на випадки домашнього насильства та надання дієвої допомоги постраждалим особам, що здійснюються різними суб'єктами;
- організацію здійснення заходів щодо профілактики та протидії домашньому насильству відповідно до компетенції тощо [99].

Також для надання допомоги та запобігання небезпечним діям із боку осіб, які страждають на психічні розлади, Закон України «Про психіатричну допомогу» закріплює обов'язок поліцейських надавати допомогу медичним працівникам або батькам (одному з батьків), чоловіку (дружині) за їхнім зверненням та гарантувати безпечні умови для доступу до особи та її психіатричного огляду чи госпіталізації, за потреби – провести розшук такої особи. У разі госпіталізації особи в примусовому порядку, якщо відсутні відомості про наявність членів сім'ї, інших родичів або законного представника в особи, яку госпіталізовано, або про їх місце проживання, за повідомленням керівника закладу з надання психіатричної допомоги, поліція повинна забезпечити схоронність залишеного без нагляду майна та житла такої особи [100].

Не останнє місце серед нормативно-правових джерел, що регулюють питання взаємодії Національної поліції та громадськості, займає Закон України «Про Національну поліцію», яким встановлено, що поліція в процесі своєї діяльності взаємодіє з органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування (ст. 5) [63].

Окрім того в ст. 11 закону надається роз'яснення, що являє собою (як відбувається) взаємодія поліції з населенням на засадах партнерства:

- діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб;
- з метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад;
- рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції [63].

Вагому роль громадськість відіграє при доборі на посаду поліцейського. Статтею 51 закону визначено, що для забезпечення прозорого

МЕДВЕДЕНКО С. В., МЕДВЕДЕНКО Н. В., ДЕНИСОВА А. В.

добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських на підставі об'єктивного оцінювання професійного рівня та особистих якостей кожного поліцейського, відповідності їх посаді, визначення перспективи службового використання в органах поліції утворюються постійні поліцейські комісії. Обов'язковою умовою є залучення до їх складу двох представників громадськості із числа осіб, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає, яким чином населення та окремі громадяни можуть співпрацювати з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Так працівники зазначених підрозділів мають право використовувати добровільну допомогу громадян, опитати їх за попередньою згодою. Також із метою з'ясування обставин злочину, що готується, заходять до приміщень, попередньо отримавши погодження власників або мешканців. Громадяни можуть співпрацювати з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність як гласні чи негласні штатні або позаштатні працівники; надавати інформацію про вчинені злочини чи про підготовку до злочину як безоплатно, так і за винагороду [101].

Співпраця громадян із підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, як правило, супроводжується необхідністю дотримання вимог конфіденційності, а її порушення спричиняє відповідальність відповідно до чинного законодавства.

«Антитерористична операція, яка проводилась на сході України протягом 2014-2018 років, засвідчила очевидну необхідність забезпечення взаємодії між усіма суб'єктами, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом» [102, с. 136].

Тероризм є страшним і небезпечним явищем, за допомогою якого окремі громадяни чи їх групи намагаються справити тиск на владу, залякати населення, знайти прихильників, помічників. У Законі України «Про боротьбу з тероризмом» визначено, що тероризмом є суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей.

Національна поліція України є одним із суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції. За необхідністю до участі в антитерористичних операціях можуть бути залучені як центральні й місцеві органи виконавчої влади, органи міс-

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

цевого самоврядування, так і підприємства, установи, організації, а також громадяни за їхньою згодою [103].

Кожна особа має право на правову допомогу, що передбачено як Конституцією України, так і закріплено в Положенні про Міністерство внутрішніх справ України, де між інших на МВС покладено завдання – у межах повноважень, передбачених законом, надавати правову допомогу громадянам, сприяти державним органам, закладам, установам та підприємствам у виконанні покладених на них законом обов'язків [104]. Надання правової допомоги є одним із напрямів взаємодії НПУ та населення.

Джерелами нормативно-правового регулювання питань взаємодії поліцейських та населення є ряд нормативних актів МВС України. Так Положення про підрозділи поліції особливого призначення визначає основні завдання, функції, права, обов'язки та порядок діяльності підрозділів поліції особливого призначення головних управлінь Національної поліції, а також містить норми, якими врегульовано питання взаємодії Національної поліції та населення. Так діяльність зазначених підрозділів ґрунтується на ряді принципів, серед яких є й принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства.

Виконуючи закріплені законом обов'язки, підрозділи поліції особливого призначення взаємодіють з органами і підрозділами поліції, іншими правоохоронними органами, органами державної влади, місцевого самоврядування, з громадськими формуваннями правоохоронної спрямованості, іншими громадськими організаціями і населенням [105].

Положенням про порядок роботи зі зверненнями громадян і організації їх особистого прийому в системі Міністерства внутрішніх справ України [106] регламентовано порядок звернення громадян до апарату МВС, закладів, установ, підприємств, що належать до сфери управління МВС, їхніх керівників із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їхньої статутної діяльності, заявами або клопотаннями про реалізацію своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів, а також зі скаргами про їх порушення. Адже право громадянина на звернення є конституційним правом направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися та «вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції про поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів» [107]. Громадяни можуть звертатися до органів, підрозділів та посадових осіб Національної поліції

МЕДВЕДЕНКО С.В., МЕДВЕДЕНКО Н.В., ДЕНИСОВА А.В.

України усно, письмово, за допомогою телефону, пошти (направлення листів), контакт-центрів, мережі інтернет чи на особистому прийомі. Поліцейські повинні уважно ставитися до звернень, запитів громадян та питань, з якими вони звертаються, дотримуватися вимог культури поведінки та правил етичної поведінки, розглядати звернення в установлені строки та обов'язково повідомляти осіб, що зверталися, про результати розгляду.

Указане Положення також регламентує порядок особистого прийому громадян, що проводиться в усіх підрозділах апарату МВС, закладах, установах, підприємствах, що належать до сфери управління МВС, а також за місцем роботи та проживання населення тими керівниками й посадовими особами апарату МВС, закладів, установ, підприємств, що належать до сфери управління МВС, які мають право приймати рішення з питань, що входять до їхньої компетенції. Особистий прийом громадян проводиться у визначені дні та час, відповідно до графіку, який знаходиться у вільному доступі для ознайомлення.

У Правилах етичної поведінки поліцейських, затверджених наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179, зазначено, що одним з основоположних принципів, відповідно до яких поліцейські здійснюють свою діяльність, є принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства. Реалізація зазначеного принципу здійснюється через зобов'язання поліцейського у відносинах із населенням бути тактовним, доброзичливим, ввічливим, переконливим, коректним, справедливим та об'єктивним; проявляти повагу, охороняти їхню безпеку та право на невтручання в особисте життя; надавати можливість висловлювати власну думку; проявляти розсудливість, відкритість, володіти комунікативними навичками (переконання, ведення переговорів тощо), керівними та організаційними якостями [108].

Відповідно до положень Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських, атестування проводиться з метою оцінки їхніх ділових, професійних, особистих якостей, освітнього та кваліфікаційного рівнів, визначення відповідності посадам та перспектив службової кар'єри.

До складу атестаційних комісій можуть бути включені представники громадськості, народні депутати України, працівники громадських, правозахисних організацій та засобів масової інформації. Для виконання своїх функцій члени атестаційної комісії можуть: досліджувати та перевіряти подані матеріали; надавати чи витребувати необхідні для розгляду документи, висловлювати свою думку; вносити пропо-

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

зиції до проєкту рішення, голосувати. Зазначене свідчить про безпосередню участь у процедурі атестації та вплив на рішення атестаційної комісії представників громадськості як членів такої комісії [109].

Деякі науковці вважають, що «новелою прийнятого Закону України «Про Національну поліцію» є визначення на державному рівні необхідності встановлення виключно партнерських засад взаємодії поліції і населення» [77]. Але ми мусимо з ними не погодитись, адже ще 2007 р. наказом МВС від 15.05.2007 №157 «Про додаткові заходи щодо дотримання працівниками ОВС принципів законності, забезпечення прав і свобод громадян» було націлено особовий склад на впровадження в життя поняття «міліція і народ – партнери», передбачивши співпрацю з населенням обов'язком кожного з працівників органів внутрішніх справ усіх рівнів. Цей наказ став одним із перших кроків на шляху розвитку взаємодії органів внутрішніх справ із населенням саме на засадах партнерства [110].

Важливе місце серед джерел правового регулювання взаємодії поліцейських та населення займає Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затверджена наказом МВС України від 28.07.2017 № 650 [126]. Саме в зазначеній інструкції, порівняно з іншими нормативно-правовими актами, більш докладно приділено увагу взаємодії поліцейського, а саме дільничного офіцера поліції та населення. Серед завдань, які поставлені перед дільничним офіцером поліції (далі – ДОП) та поліцейськими офіцерами громади (далі – ПОГ) є:

1) здійснення діяльності, що ґрунтується на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства та має на меті співпрацю з громадянами, громадськими організаціями, установами, підприємствами різних форм власності;

2) взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування, населенням й утвореними відповідно до чинного законодавства громадськими формуваннями з охорони громадського порядку;

3) співпраця з групами реагування патрульної поліції (далі – ГРПП) щодо застосування превентивних заходів стосовно осіб, які схильні до вчинення правопорушень та/або перебувають на превентивних обліках поліції;

4) отримання від населення відомостей про осіб, які мають наміри вчинити кримінальні правопорушення або їх учинили, розшукуваних злочинців, осіб, які зникли безвісти, тощо [111].

Інструкцією передбачено ряд напрямів, за якими відбувається взаємодія ДОП та ПОГ з населенням:

- залучення населення до профілактики правопорушень, охорони публічного порядку та протидії злочинності;

- співпраця на засадах партнерства з органами місцевого самоврядування, територіальними громадами, населенням, керівниками підприємств, установ, організацій, закладів, які знаходяться на території обслуговування;

- визначення спільних пріоритетних напрямів роботи та її оцінювання з урахуванням думки і потреб громадськості, шляхом, бесід, обговорень, вивчення громадської думки, специфіки дільниці;

- налагодження ефективної комунікації з населенням громади, у тому числі із застосуванням інноваційних засобів та інформаційних платформ, проведенням тематичних зустрічей для швидкого обміну інформацією щодо вирішення проблем із безпекою, зосередження уваги на причинах учинення правопорушень із метою їх завчасного запобігання;

- вирішення в межах компетенції безпекових питань, що сприятимуть формуванню довіри до поліції;

- співпраця з активними мешканцями громади з метою підвищення рівня їх правової обізнаності щодо повноважень поліції;

- проведення: зустрічей з громадянами, громадою, громадськими організаціями, керівниками органів місцевого самоврядування; роз'яснювальної роботи для формування в населення правової культури, профілактики правопорушень; інформування про стан законності, боротьби зі злочинністю, заходи з охорони громадського порядку.

Отримувати необхідну інформацію ДОП/ПОГ може від свідомих громадян, громадських помічників, інформаторів із числа місцевого населення. Ефективна робота ДОП/ПОГ неможлива без тісної взаємодії з громадою та окремими громадянами на дільниці обслуговування. Слід зауважити відсутність нормативно закріпленого визначення дільничного офіцера поліції та помічника ДОП а також поліцейського офіцера громади.

Взаємодія НПУ з громадянами відбувається й у випадках звернення громадян із заявами та повідомленнями про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, що регламентовано Інструкцією з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, а також оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України [112].

Зазначена Інструкція встановлює порядок реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

події, а також оперативного інформування в органах та підрозділах Національної поліції України. Безпосередню взаємодію здійснюють працівники підрозділу «102», які цілодобово приймають екстрені виклики і реєструють повідомлення про правопорушення або події, що надходять телефоном за скороченим номером екстреного виклику поліції «102» та за допомогою інших видів зв'язку (смс-повідомлення, електронна пошта, мобільні додатки, інші спеціалізовані технічні та програмно-технічні засоби). Їхнім завданням є отримання й реагування на повідомлення про правопорушення або події та направлення на місця подій сил і засобів НПУ. Оператори 102 приймають виклики державною мовою або за бажанням заявника та можливостями працівника – тією мовою, якою розмовляє заявник; установлюють інформацію про вид правопорушення або подію, його час, місце (адресу), обставини вчинення, дані про потерпілого або заявника, номер телефону, необхідність медичної допомоги, іншу потрібну інформацію.

У разі звернення заявника мовою, якою не володіє посадова особа, уповноважена на здійснення прийому, опрацювання та реєстрації заяв і повідомлень громадян про правопорушення або події, ужити заходів щодо залучення іншого працівника, який володіє іноземною мовою (за можливості в режимі конференції). У разі відсутності таких працівників зачитати англійською мовою інформацію, спрямовану на встановлення даних заявника, місце перебування, суть події, про яку заявник хоче повідомити, а також роз'яснення, що його повідомлення буде записано та після перекладу йому зателефонують [113].

Отримана інформація передається наряду патрульної поліції, який, прибувши на місце події, установлює, чи є особи, що потребують медичної допомоги; з'ясовує обставини правопорушення або події; у разі підтвердження ознак учиненого кримінального правопорушення інформує диспетчера (оперативного чергового) про необхідність направлення СОГ та очікує на місці події до її прибуття, забезпечуючи охорону місця події та слідів учиненого кримінального правопорушення. Також установлюються особи потерпілих, свідків або очевидців, прикмети осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, та вживаються заходи щодо їх затримання.

Діяльність чергової частини органів (підрозділів) НПУ здійснюється у взаємодії з громадянами та регулюється Інструкцією з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України, яка затверджена наказом МВС України [113]. Одним з основних завдань чергової служби органів (підрозділів) НПУ є приймання,

реєстрація заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення й інші події та організація негайного реагування на них. Ця діяльність відбувається за безпосередньої участі осіб, які повідомили про правопорушення. Окрім того чергова частина НПУ забезпечує: отримання кореспонденції, яка надходить до НПУ в неробочий час, святкові й вихідні дні, яку в подальшому передає до підрозділів документального забезпечення; вільний доступ громадян до скриньки «для заяв, скарг і пропозицій»; реєстрацію всіх осіб, які з тих чи інших питань прибули чи були доставлені до приміщення органу чи підрозділу НПУ; повідомлення родичів про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, та за її проханням - адміністрацію за місцем роботи чи навчання, а також ряд інших дій.

Наступним документом, в якому отримала своє нормативно-правове закріплення взаємодія НПУ з громадськістю, є Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затверджена наказом МВС України від 21.08.1998 № 622. [114].

Національна поліція України через свої структурні підрозділи забезпечує здійснення дозвільної системи. Завданням НПУ є запобігання порушенням установленого Інструкцією порядку, запобігання випадкам втрати зброї, патронів, боєнабоїв та вибухових матеріалів, їх крадіжок, використання не за призначенням або з протиправною метою.

Питання обігу зброї та боєнабоїв та взаємодії поліції з населенням щодо них після 24 лютого 2022 року отримало свій розвиток. Так, на підставі частини першої статті 65 Конституції України, статті 1 Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» [115], Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [116], з метою врегулювання порядку отримання вогнепальної зброї та боєприпасів до неї цивільними особами для участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав затверджено «Порядок отримання вогнепальної зброї і боєприпасів до неї цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав» [117].

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

Якщо Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» закріплює положення про те, що у період дії воєнного стану громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, можуть брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав, у тому числі отримати вогнепальну зброю і боєприпаси до неї відповідно до порядку та вимог, встановлених Міністерством внутрішніх справ України, а також строк зобов'язання здачі отриманої цивільними особами вогнепальної зброї і невикористаних боєприпасів до неї до органів Національної поліції України не пізніше 10 днів після припинення або скасування дії воєнного стану в Україні (ст.ст. 1, 3) [115].

То Порядок отримання вогнепальної зброї і боєприпасів до неї цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав визначає механізм тимчасової видачі на період запровадження воєнного стану вогнепальної зброї і боєприпасів до неї головними управліннями Національної поліції України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, установами забезпечення Національної поліції України громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України (далі - цивільні особи), для участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав та ведення обліку шляхом внесення до інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» [117].

Департамент патрульної поліції в складі структурних та територіальних підрозділів, відповідно до норм Положення про Департамент патрульної поліції, служить суспільству, забезпечуючи підтримання публічної безпеки та порядку і у своїй діяльності тісно співпрацює з територіальними громадами та громадянами на засадах партнерства. Також патрульна поліція за необхідністю надає допомогу особам, які через надзвичайні події, особисті, соціальні чи економічні підстави її потребують. Наряду з іншими органами та підрозділами НПУ патрульна поліція серед інших завдань здійснює профілактичні заходи, регулює дорожній рух та контролює дотримання Правил дорожнього руху його учасниками, забезпечує публічну безпеку та правопорядок у публічних місцях. Тому для ефективного виконання завдань та обов'язків, підвищення рівня довіри населення патрульна поліція налагоджує та підтримує партнерські відносини з населенням, територіальними громадами та інститутами громадянського суспільства [118].

Розглянутий перелік нормативно-правових джерел містить правову регламентацію основних напрямів взаємодії НПУ з громадськістю, окремі аспекти взаємодії закріплені в ряді нормативно-правових документів, яким неможливо приділити пильну увагу в рамках нашого дослідження. Проведений аналіз свідчить про: по-перше, розпорошеність норм по різних нормативно-правових документах, по-друге, те, що відомчі нормативно-правові акти, звичайно, більшою мірою регламентують взаємодію з боку поліції (містять алгоритми дій для поліцейських).

Установлено, що, незважаючи на наявність ряду нормативно-правових актів, якими врегульовано питання взаємодії громадян з правоохоронними органами, зокрема НПУ, відсутнє визначення взаємодії НПУ з громадськістю в правоохоронній діяльності, партнерства Національної поліції України та громадськості, окремі аспекти, питання взаємодії взагалі не мають нормативного закріплення.

На нашу думку, можливо здійснити класифікацію нормативно-правових актів, якими урегульовано взаємодію Національної поліції України та громадськості в Україні за такими критеріями: за змістом та за їх юридичною силою.

За змістом нормативно-правові акти пропонується поділити на керуючі (загальні) та регулюючі (спеціальні).

У перших закріплено загальні засади взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності, до них належать Конституція та закони України.

Другі містять більш детальну регламентацію взаємодії (інструкції, алгоритми, настанови, правила) до них належать ряд підзаконних нормативно-правових актів, зокрема накази МВС України від 28.07.2017 № 650, від 16.02.2018 № 111, від 21.08.1998 № 622 та ін.

За юридичною силою нормативно-правові акти, якими врегульовано взаємодію поліції та громадськості в Україні, поділено таким чином: а) Конституція України, б) міжнародні нормативно-правові документи, в) закони України, г) постанови КМУ, д) відомчі нормативно-правові акти.

Взаємодія правоохоронних органів, зокрема Національної поліції України і громадськості, є одним зі стратегічних напрямів діяльності МВС, яка ґрунтується на ряді принципів – основних положень та засад, які розкривають сутність явища, визначають основи та спрямованість діяльності, забезпечують необхідний правовий та суспільний результат. Тлумачний словник української мови містить роз'яснення, що принципом (від лат. *Principium* – основа, початок, первинність) є

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

«основне вихідне положення якої небудь наукової системи ... , норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці» [119, с. 492].

В юридичній науці поширеним є погляд на принципи як на вихідні, керівні положення, орієнтири, засади чи вимоги, за якими здійснюється певна діяльність. Як правило, принципи мають нормативно-правове закріплення та обов'язковий характер.

Здійснивши аналіз наукової літератури та законодавства, нормами якого урегульовано питання взаємодії НПУ з громадськістю в правоохоронній діяльності можливо виділити ряд принципів, на яких вона ґрунтується.

Фундаментальним принципом взаємодії НПУ з громадськістю в правоохоронній діяльності є принцип верховенства права, який закріплено в Основному законі нашої держави – Конституції України (ст. 8): «в Україні визнається і діє принцип верховенства права» [88], який є основоположним для громадянського суспільства та правової держави. Спрямованість діяльності держави на забезпечення та гарантування прав і свобод людини як найвищих цінностей є сутністю даного принципу. Цей принцип отримав своє нормативне закріплення в багатьох нормативно-правових документах, чим підкреслено його основоположне значення. Серед них і Закон України «Про Національну поліцію» (ст. 6) [63]. Також закон України «Про громадські об'єднання» [94], яким громадянам гарантовано право на об'єднання для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення інтересів. Принцип верховенства права є загальновизнаним більшістю держав світу та відображений у низці ратифікованих міжнародних правових документів: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ст.ст. 1, 17) [120], Загальна декларація прав людини 1948 р. (ст.ст. 1, 12, 28) [121], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. (ст.ст. 14, 26) (ст.17) [122].

Законність є одним із провідних принципів взаємодії НПУ з громадськістю. Діяльність правоохоронних органів, зокрема Національної поліції, здійснюється виключно в межах повноважень та у спосіб, визначений законом. Національна поліція забезпечує реалізацію правоохоронної функції держави, охороняє та захищає права громадян, запобігає злочинності, забезпечує правопорядок та дотримання інтересів суспільства. Як для НПУ, так і для кожного окремого громадянина, об'єднань громадян та суспільства взагалі законність є загальнообов'язковою вимогою. Неможливо досягнути спільної мети – за-

безпечення правопорядку та безпечного середовища, – не дотримуючись цього принципу.

Принцип відкритості та прозорості є важливим принципом взаємодії НПУ і громадськості. НПУ у своїй діяльності повинна тісно співпрацювати з населенням, місцевою владою та громадськими організаціями, що можливо здійснити лише інформуючи про свою діяльність, обмінюючись інформацією, спільно виконуючи завдання по забезпеченню публічної безпеки і порядку. Також принцип відкритості та прозорості реалізується через: забезпечення НПУ доступу до публічної інформації, володільцем якої вона є, у визначеному законом порядку; оприлюднення на веб-порталі центрального органу управління поліції нормативно-правових актів, що регламентують її діяльність. Представники громадськості залучаються до діяльності постійних поліцейських комісій та атестаційних комісій.

Етичність є надзвичайно важливим принципом у діяльності поліції, а особливо при взаємодії з населенням. Дотримання вимог етики, моралі та законності формують повагу до поліцейського та Національної поліції України загалом, сприяють розвитку позитивного іміджу та довіри населення, що у свою чергу сприяє більш тісній взаємодії та якісній реалізації завдань. Правила етичної поведінки поліцейських вимагають при контактах з населенням бути ввічливим, уважним, мати охайний вигляд, бути відкритим, коректним, тактовним, уміти вислухати людину, діяти з повагою до особи, бути скромним, та завжди готовим надати підтримку й допомогу.

Розглянуті вище принципи є загальними принципами, які характерні не лише для взаємодії НПУ з громадськістю, а й для здійснення правоохоронної діяльності та публічного управління.

Взаємодії НПУ та громадськості притаманні, на нашу думку, і специфічні (спеціальні) для неї принципи. Таким спеціальним і надзвичайно важливим для здійснення взаємодії є принцип комунікативності. Робота поліції пов'язана зі спілкуванням із громадянами, громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування, іншими державними органами, установами, організаціями. Комунікація забезпечує отримання й обмін інформацією. Поліцейський повинен уміти спілкуватися, слухати співрозмовника, бути зацікавленим, відкритим. Це допомагає встановити контакт з особою. Громадянин розраховує на розуміння та допомогу з боку поліції у вирішенні важливих для нього питань чи проблем. Доброзичливе, відкрите спілкування, надання необхідної інформації покращує довіру населення, яка є одним із критеріїв оцінки ефективності роботи поліції.

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадськістю

Наступним спеціальним принципом є принцип безперервності взаємодії. Він означає, що взаємодія повинна відбуватися на постійній основі, безперервно. Не можливо говорити про плідну співпрацю з населенням у правоохоронній діяльності, якщо вона відбувається вряди-годи. У такому випадку втрачаються або слабнуть зв'язки, адже в громаді, суспільстві постійно відбуваються зміни, інформація стає неактуальною, тому взаємодія буде ефективною лише на засадах безперервності контакту.

Порівняно «молодим» в юридичній науці та законодавстві є принцип толерантності. Толерантність означає терпимість, прийняття, повагу до особливостей чи вибору особи.

Декларація принципів толерантності [123] визначає терпимість як «повагу, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів проявів людської індивідуальності». Їй сприяють знання, відкритість, спілкування і свобода думки, совісті і переконань. Кожна людина має свої особливості, цінності, погляди, переконання і має право зберігати свою індивідуальність. Дотримання принципу толерантності означає повагу до кожної людини не залежно від її зовнішнього вигляду, раси, переконань тощо. Від поліції, органу, що служить суспільству, громадськість сподівається на прояв високого рівня толерантності до будь-яких категорій осіб, урахуовуючи, що поліція у своїй діяльності контактує з групами населення, яким необхідно приділяти увагу та надавати додатковий захист (національні меншини, мігранти, особи без постійного місця мешкання, особи нетрадиційної орієнтації тощо).

Рівність сторін є загальним принципом адміністративно-правового регулювання, але щодо взаємодії НПУ та суспільства рівність як принцип має свої особливі риси (специфіку). З одного боку, не можуть бути абсолютно рівними суб'єкти, що мають різні повноваження і можливості, але у випадку щодо взаємодії в правоохоронній діяльності на засадах партнерства ми говоримо про рівність: перед законом, відповідальності, ідей, участі у правоохоронній діяльності, поширення чинності норм законодавства однаковою мірою на всіх учасників. Рівна можливість впливу різними засобами, залежно від ситуації більший вплив може мати або поліція або громада. Також за стан правопорядку відповідальні обидві сторони, тому що не можливо вирішити всі проблеми та виконати завдання зусиллями лише одного суб'єкта. Адже «поліція – це громадськість, а громадськість – це поліція», як зазначено в принципах діяльності поліції Роберта Піла [124].

Подібної думки дотримується і Серєда С.І. відмічаючи, що однією з функцій поліції, закріпленої законодавством є забезпечення безпеки та охорона інтересів суспільства і держави. Реалізація цієї функції підтримує та забезпечує функціонування і розвиток громадянського суспільства. Зважаючи на те, що «поліцейські є частиною населення, суспільства, громадянського суспільства, а держава і громадянське суспільство взаємопов'язані, є підстави стверджувати, що вказана функція належить як поліції, так і громадянському суспільству. Тобто окремі функції громадянського суспільства та поліції взаємопов'язані, і їх ефективне та якісне виконання певною мірою обумовлене взаємодією цих соціально-правових інститутів» [80].

Рівність сторін є загальною й основоположною цінністю для всього світового суспільства, що знаходить своє відображення в низці міжнародних правових документів: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ст.14) [120], Загальна декларація прав людини 1948 р. (ст.ст. 1, 2, 7) [121].

Принцип добровільності означає, що будь-які дії з боку громадянина, громади, громадської організації щодо надання допомоги чи участь у правоохоронній діяльності здійснюються лише добровільно, без будь-якого стороннього примусу. Лише за згоди особи можливо скористатися її допомогою (надання інформації, можливості використати транспорт, інше майно чи приміщення особи), також згода особи необхідна для залучення її до участі в заходах правоохоронного характеру. Принцип добровільності під час взаємодії поліції та громадськості виражається в добровільному прийнятті зобов'язань на основі взаємного погодження.

Утворення і діяльність громадських об'єднань, зокрема і правоохоронної спрямованості, ґрунтується, поміж інших, на принципі добровільності. Особа вільно приймає рішення про вступ до такого об'єднання і подальшу участь у його діяльності.

Принцип доступності поліції особливо важливий як для повсякденної діяльності поліції, так і для взаємодії працівників поліції з громадськістю. Реалізація принципу доступності відбувається шляхом: цілодобового прийому операторами 102 екстрених викликів і реєстрації повідомлень про правопорушення або події, що надходять телефоном та за допомогою інших видів зв'язку (електронна пошта, мобільні додатки, тощо); чергувань нарядів патрульної поліції та дорожньої патрульної поліції; діяльності дільничних офіцерів поліції, інформування громадян про графік, перебування та варіанти зв'язку з дільни-

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання адміністративно-правових основ взаємодії поліції з громадянськістю

чним; запровадження проєктів «Школа і поліція» та «Поліцейський офіцер громади», одним із завдань яких є максимально наблизити працівників поліції до пересічних громадян. Принцип доступності означає, що поліція завжди поряд і кожен громадянин має змогу за першою необхідністю отримати допомогу.

Отже, систему принципів взаємодії НПУ з громадянськістю, на нашу думку, складають загальні принципи: верховенства права, законності, відкритості та прозорості, етичності, які доповнюються спеціальними принципами, характерними саме для відносин взаємодії, до яких ми відносимо принципи комунікативності, безперервності взаємодії, толерантності, рівності сторін, добровільності, доступності поліції. Спеціальні принципи впливають із загальних і мають уточнюючий характер, стосуються окремих особливостей взаємодії. Розглянуті принципи взаємодоповнюють один одного та, відбиваючи сутність взаємодії, є спрямовуючими орієнтирами для її учасників.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

2.1. Залучення громадськості до правоохоронної діяльності поліції.

Сучасний етап становлення України як демократичної держави пов'язано з багатогранними процесами у сферах соціально-економічної та політичної життєдіяльності соціуму. В умовах радикального реформування здійснюється руйнування звичних стереотипів, поглядів на розуміння різних проблем суспільного життя.

Як зауважив Грохольський В. Л., одним з основних завдань державно-правової реформи є «забезпечення процесу формування нової моделі правоохоронної системи, яка була б здатна сприяти розбудові правової, соціальної, демократичної держави» [125].

Зміни зачіпають усі сфери життєдіяльності громадян, також і правоохоронну діяльність. За таких умов особливо гостро постають питання, що стосуються забезпечення публічної безпеки. При цьому найбільш широкий спектр завдань, у силу функціональних обов'язків, покладається на правоохоронні органи, зокрема Національну поліцію України [77].

Складним для Міністерства внутрішніх справ виявився період реформування підвідомчої правової системи, сталося помітне скорочення чисельності особового складу поліції (з 172 тис. в 2014 р. до 128837 за підсумками 2018 р. [126], станом на 01 січня 2020 р. загальна чисельність підрозділів Національної поліції склала 118,5 тис. осіб [127], а станом на 01 січня 2022 року штатна чисельність поліцейських, які утримуються за рахунок Державного бюджету, становила 119 тисяч осіб [128]).

Для порівняння, станом на 01.01.2008 р. загальна чисельність особового складу ГУМВС, УМВС налічувала 247837 осіб [129].

Наявна штатна чисельність Національній поліції України, стан укомплектованості посад, проблемні питання діяльності не дозволяють своєчасно та якісно надавати населенню необхідні сервісні послуги, як зауважує Галуцько В. М. [130].

У зв'язку із цим реальною й суттєвою підмогою оновленій поліції у справі протидії правопорушенням може стати громадськість. Розуміння й згода в даному питанні між громадськістю і органами державою влади, сприятиме розвитку існуючих та появи нових форм залучення громадськості.

Під час вирішення питань зміцнення правопорядку відбувається поєднання приватних і державних інтересів у справі, а це поєднання на практиці є хорошим стимулом для здійснення якісної взаємодії. Як правильно підкреслює Гуменюк Л. Й., передумовою партнерства поліції і суспільства є нагальна необхідність підвищення рівня залученості представників громадськості до гарантування безпеки та публічного порядку на вулицях, площах, стадіонах, у скверах, парках, на вокзалах та інших громадських місцях, а також вирішення питань протидії правопорушенням у місцях мешкання осіб, оскільки це завдання не може бути виконано лише силами підрозділів Національної поліції України [78].

Питанням взаємодії органів Національної поліції України з громадськістю приділяється велике значення, оскільки налагоджена взаємодія має на меті запобігання порушенням публічного порядку, профілактику правопорушень, притягнення винних осіб до відповідальності. Належним чином організована взаємодія дозволяє досягати позитивних результатів у сфері правоохоронної діяльності.

Як ми вказували раніше, штатна чисельність підрозділів Національної поліції на початок минулого року склала 119 тис. осіб, у той час коли п. 5 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що загальна чисельність поліції, що утримується за рахунок коштів Державного бюджету України, до 1 січня 2018 р. не може перевищувати 140 тис. осіб [63]. Дефіцит кадрів поліції (Ізмаїльський відділ поліції ГУНП в Одеській області: некомплект складає 11 осіб, або 7,5% [131]; Новомиkolaївське відділення поліції Пологівського відділу ГУНП в Запорізькій області: 8 осіб, або 16,3% [132]; Мангуське відділення поліції ГУНП в Донецькій області: 25 осіб, або 25,7% [133]; Чемеровецьке відділення поліції ГУНП в Хмельницькій області: 12 осіб, або 21% [134], в ГУНП в Одеській області станом на кінець 2022 року некомплект склав 10,5 % [135], в ГУНП в Миколаївській області станом на кінець 2022 року некомплект склав 487 працівників [136]) визначає процес залучення громадськості до правоохоронної діяльності вкрай актуальним та гострим питанням сьогодення.

На нашу думку, залучення представників громадськості до взаємодії необхідно поділити на такі етапи:

- організаційний (підготовчий);
- безпосередній (виконання завдань разом із представниками громадськості або самостійно представниками громадськості);
- заключний (підбиття підсумків взаємодії; надання винагород; компенсація збитків).

Розглянемо більш детально кожний із етапів.

На першому, організаційному етапі залучення представників громади усі заходи органів поліції забезпечують спільну погоджену діяльність, створюють для неї необхідні умови. Ці умови знаходять своє відображення в конкретних формах, таких як прийняття нормативних актів з її правового забезпечення, проведення спільних організаційних заходів; розроблення й прийняття планів і перспективних програм; розроблення критеріїв для оцінки спільної діяльності; популяризація діяльності й підняття авторитету поліції, встановлення та збільшення кількості контактів із громадськістю.

Позитивний образ і високі результати діяльності, бездоганна репутація й належний рівень культури – основні складові професійного успіху правоохоронця, зокрема й у сфері комунікації з населенням і громадськими формуваннями [137].

На цьому ж етапі може здійснюватися підбір суб'єктів для залучення до взаємодії у сфері правоохоронної діяльності.

При здійсненні підбору кандидатів для залучення до взаємодії необхідно, встановлюючи контакт, звернути увагу на його психологічні аспекти. Психологи виділяють такі стадії встановлення психологічного контакту зі співрозмовником [138]:

- накопичення порозумінь. Для успішного встановлення контакту поліцейського з громадянами необхідно забезпечити психологічні умови для спілкування, навчитися запобігати й усувати негативні емоції, знімати психічне напруження у взаєминах, розвивати культуру спілкування;

- пошук спільних або збіжних інтересів. Подальший розвиток взаємин у процесі спілкування працівника поліції зі співрозмовником можливий за умови знаходження спільних або схожих інтересів, навколо яких будується спілкування. Ця стадія призначається для формування предмета спільного інтересу, який виконує функцію «первинної спільності» і опорної бази в подальшому спілкуванні;

- прийняття особистісних якостей і принципів. Призначається для обміну інформацією про індивідуальні принципи, цінності і якості особи. На цій стадії здійснюється перехід до тих інтересів, які безпосередньо стосуються особистісних характеристик. Так починає формуватися «образ співрозмовника»;

- виявлення особистісних якостей, небезпечних для спілкування. Подальший розвиток взаємин дільничного офіцера поліції зі співрозмовником передбачає ознайомлення не тільки із «заявленими» пози-

тивними якостями співрозмовника, але й негативними якостями, які можуть перервати процес установлення контакту, який уже почався;

- визначення форм індивідуального впливу й особливостей адаптації до співрозмовника. На цій стадії в працівника поліції і його співрозмовника виникають відчуття спільності виявлених ними якостей (як позитивних, так і не зовсім) та природна потреба в подальшому спілкуванні. Виділяються і закріплюються ті позитивні якості, що можуть бути використані як опорні пункти у взаєминах, які складаються;

- завершення вироблення спільних правил взаємодії. Призначається для створення системи відносин, у якій найбільш важливі особливості поведінки поліцейського і його співрозмовника, використовуються ними для забезпечення ефективної спільної діяльності [139, с. 16].

На думку Ярмакі Х. П., найважливішим чинником удосконалення взаємодії між поліцією і населенням на основі співробітництва має бути формування необхідних мотивів у громадян до такої діяльності [139].

Мотив породжується потребами та є спонуканням до вчинення акту поведінки.

Науковцями виділяються такі мотиви:

-перетворюючий – прагнення до виконання цікавих завдань;

-комунікативний – прагнення до спілкування;

-прагматичний – прагнення до користі, до задоволення матеріальних потреб;

-кооперативний – прагнення роздивитися взаємодію з точки зору корисності для людей;

-конкурентний – прагнення бути першим;

-досягнення – прагнення до подолання труднощів.

Зважаючи на вищевикладене, працівники поліції повинні зважати на ці прагнення під час установлення контактів із населенням, виходячи з індивідуальних потреб кожного з учасників співробітництва.

У процесі організації залучання представників громади до взаємодії створюються спеціальні умови, які забезпечують максимальну ефективність спільної діяльності.

Першою основною умовою залучання до взаємодії з органами поліції є її правова регламентація. Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закони України «Про Національну поліцію», «Про звернення громадян», «Про оперативно-розшукову діяльність» та ін. містять норми, якими закріплено основні засади взаємодії громадськості і Національної поліції України в правоохоронній діяльності.

Необхідно зупинитися на відсутності чіткої регламентації обов'язків посадових осіб органів Національної поліції України щодо організації самого процесу залучення до взаємодії. У нормативних актах, які готуються на сучасному етапі, а саме Статуті патрульної служби поліції, Положенні щодо поліцейського офіцера громади [140], необхідно чітко окреслити коло осіб, відповідальних за організацію діяльності підрозділів поліції щодо залучення до взаємодії представників громадськості. На нашу думку, ними повинні бути: керівники територіальних підрозділів поліції, дільничні офіцери поліції, поліцейські офіцери громади, шкільні офіцери поліції, працівники підрозділів ювенальної превенції та ін.

Особливістю першого етапу є формування в представників громадськості усвідомлення необхідності соціально-правової активності.

Соціально-правова активність, на думку Джафарової О. В., охоплює діяльність, яка спрямована на благо суспільства в таких організаційних формах, як помічники дільничних офіцерів поліції, загони сприяння діяльності поліції, громадські організації профілактичної спрямованості, а також здійснювана окремими громадянами в особистих, охоронюваних законом інтересах чи інтересах суспільства (використання громадянином правил необхідної оборони для відбиття протиправних зазіхань (КК України), повідомлення правоохоронним органам про підготовку або факт учинення кримінального правопорушення, затримання та доставлення правопорушника до відділку поліції (Закон України «Про Національну поліцію») та ін. [19, с. 86].

На думку Чхиквадзе В. М., соціально-правова активність не може бути зведена тільки до правомірної поведінки та дотримання правових норм. Вона передбачає вищий рівень правосвідомості, більшу зацікавленість у позитивній діяльності, спрямованій на зміцнення демократії, законності й правопорядку [27, с. 108].

Прикладом соціально-правової активності представників громадськості може слугувати діяльність громадської організації «ПІТБУЛ» (м. Львів), яка виявляє водіїв-порушників та в телефонному режимі передає на лінію служби «102» інформацію щодо марки автомобіля і напрямку, у якому рухається транспортний засіб. Завдяки цьому екіпажі патрульної поліції, отримуючи на службові планшети такі орієнтування, мають право законно, відповідно до ч. 1 ст. 35 Закону України «Про Національну поліцію» [63], здійснити зупинку такого транспортного засобу та перевірити достовірність інформації.

Крім того, в разі неможливості працівниками патрульної поліції знайти свідків, які необхідні в певних випадках при складанні адміністративних протоколів, особливо в нічну пору доби, ця громадська організація завжди може надати таку допомогу,

Крім того, ця громадська організація, в разі неможливості працівниками патрульної поліції знайти свідків, які необхідні в певних випадках при складанні адміністративних протоколів, особливо в нічну пору доби, завжди може надати таку допомогу, адже з організаторами є не лише телефонний зв'язок, але й комунікація, яка відбувається через створену спільну групу в месенджері «Telegram» [140].

У цілому завдання підвищення рівня суспільної, соціально-правової активності громадян продиктовано об'єктивним розвитком нашого суспільства і потребує подальшого вирішення.

На цьому етапі необхідно також вирішити, для яких завдань залучатиметься представник громадськості. Відповідно до поставлених завдань представник громадськості:

- вивчає нормативні акти, що регламентують діяльність представників громадськості в галузі правоохоронної діяльності;
- інформується про оперативну обстановку на території обслуговування;
- навчається формам і методам протидії правопорушенням;
- може складати необхідні процесуальні документи (у межах його компетенції) та ін.

У випадку залучення представників громадськості до інформаційно-аналітичного напрямку роботи метою є створення необхідних організаційно-управлінських умов для результативного функціонування, формування та надання інформаційної допомоги працівникам поліції в профілактиці правопорушень.

Особливість цього напрямку роботи передбачає залучення громадян до:

- проведення аналізу стану правопорушень (злочинності) та вироблення дієвих заходів протидії протиправним вчинкам;
- розроблення аналітичних і статистичних документів та форм звітності про роботу представників громадськості;
- вивчення, узагальнення й поширення наявного позитивного досвіду роботи;
- проведення аналізу звернень громадян, вивчення громадської думки щодо покращання роботи органів національної поліції і громадськості;
- проведення аналізу роботи представників громадськості з виявлення і вивчення причин і умов, що сприяють учиненню правопору-

шень, розроблення заходів із їх усунення, а також заходів, спрямованих на гарантування безпеки дорожнього руху;

- планування роботи представників громадськості;
- розроблення заходів зі взаємодії з органами Національної поліції України, громадськими формуваннями з охорони громадського порядку;
- надання пропозицій для вдосконалення діяльності представників громадськості в галузі правоохоронної діяльності;
- надання пропозицій про проведення профілактичних заходів щодо конкретних видів правопорушень (злочинів) та осіб, які їх учинили;
- підготовки підсумкових звітів про проведену формуванням роботу за певний проміжок часу;
- розроблення механізму оперативного інформування органів Національної поліції України про вчинені правопорушення (злочини);
- визначення основних форм і методів роботи представників громадськості, спеціалізації їх за окремими напрямками;
- складання переліку типових дій представника громадськості на місці вчинення злочину (правопорушення);
- участі в спільних конференціях, нарадах, семінарах;
- участі в заняттях із підвищення рівня професійної підготовки, ознайомлення та вивчення нормативно-правових актів та змін, що до них внесені, якими регулюються питання участі громадян у правоохоронній діяльності;
- роботи із залучення громадян до участі в діяльності, пов'язаній з охороною громадського порядку та профілактикою правопорушень, тощо [19, с. 94].

Ефективність роботи представників громадськості залежить від рівня їхньої підготовки та інформованості щодо протидії правопорушенням. Одним із критеріїв оцінки діяльності поліції та представників громадськості, що залучаються до правоохоронної діяльності, є статистика правопорушень на території, що обслуговується. Запобігання правопорушенням, забезпечення публічної безпеки є одним із завдань залучення громадськості до правоохоронної діяльності.

Другий етап – безпосередній, виконання завдань органами Національної поліції України разом із представниками громадськості або самостійно представниками громадськості, має відповідні особливості залежно від способів і засобів забезпечення протидії правопорушенням. Цей етап регламентується, зокрема, такими нормативними актами: Законами України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», «Про пробацію», «Про участь

громадян в охороні громадського порядку та державного кордону», «Про оперативно-розшукову діяльність».

Так розміщення сил поліції й громадських формувань з охорони громадського порядку (далі – ГФ з ОГП) здійснюється з урахуванням «гарячих точок» патрульної ділянки, місць і часу найбільшого скупчення людей та ін. Визначення маршрутів патрулювання у зв'язку із цим проводиться з розрахунком можливого взаємопосилена нарядів у цих місцях, маневрування ними на суміжних, додаткових маршрутах. Для кожного маршруту розробляються особливі обов'язки за місцем і часом несення служби. При цьому потрібно передбачити не тільки патрулювання на вулицях, але й огляд дворів, під'їздів та ін. У той же час маршрути патрулювання екіпажів на автомобілях прокладаються через найбільш криміногенні місця маршрутів піших нарядів, наявності поблизу штабів ГФ з ОГП. При такій організації практично підтримується безперервна цільова взаємодія між ними.

Одним із видів діяльності, до якої залучаються представники громадськості, є профілактична робота з правопорушниками, яка полягає у виявленні осіб, які вчиняють правопорушення, установлення причин і умов, що сприяють учиненню правопорушень, застосуванні до правопорушників заходів профілактичного впливу та контролю за їхньою поведінкою.

Поліцейські можуть залучати представників громадськості до проведення індивідуально-профілактичної роботи серед таких категорій правопорушників:

- осіб, які умовно засуджені до позбавлення волі з відстрочкою виконання вироку або до мір покарання, не пов'язаних із позбавленням волі;
- звільнених із місць позбавлення волі;
- осіб, схильних до вчинення правопорушень на ґрунті сімейно-побутових стосунків, хворих на СНІД та венеричні хвороби;
- осіб, які втягують неповнолітніх до злочинної або іншої протиправної діяльності;
- осіб, які ухиляються від сплати аліментів;
- осіб, які не виконують свій батьківський обов'язок стосовно належного виховання дітей.

Із метою забезпечення дієвого індивідуально-профілактичного впливу на правопорушника представники громадськості залучаються до:

- проведення індивідуальних профілактичних бесід з особами, схильними до вчинення правопорушень;

- проведення індивідуально-виховних бесід із правопорушниками-дітьми та їхніми батьками;
- доставлення (спільно з працівниками органів Національної поліції) правопорушників до органу Національної поліції для затримання особи або складання протоколу про адміністративне правопорушення;
- перевірки поведінки осіб, які перебувають на обліку в органах поліції за місцем проживання чи роботи (навчання);
- роз'яснення правопорушникам чинних норм законодавства, інших нормативно-правових актів та відповідальності за вчинення протиправних дій тощо.

Проведення роботи щодо популяризації участі громадськості в правоохоронній діяльності:

- проведення тематичних бесід, лекцій, «круглих столів» та зустрічей з обговорення проблемних питань громади;
- організація зустрічей у трудових колективах, закладах освіти, за місцем проживання громадян для роз'яснення норм чинного законодавства;
- висвітлення у ЗМІ, на сайтах, форумах, соціальних мережах інформації щодо досягнень та досвіду роботи представників громадськості, що сприяють діяльності поліції;
- підготовка й надання методичних рекомендацій для населення щодо застосування можливих форм і методів протидії антигромадським учинкам;
- інформування населення щодо рівня криміногенності та результатами спільної роботи;
- проведення роботи щодо залучення осіб, які бажають співпрацювати з правоохоронними органами;
- пропаганда серед населення здорового способу життя та ін. [19, с. 95-96].

Таким прикладом слугують: а) проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») (19–24 червня 2017 р. турбаза «Карпати» с. Кам'янка, Сколівський р-н, Львівська обл.), основною метою якої було національно-патріотичне виховання учнівської молоді. До проведення гри активно долучились громадські організації та представник Управління патрульної поліції у м. Львів; б) організація 24 серпня 2017 р. велоквесту «Night patrol», проведеного «Львівською асоціацією велосипедистів» спільно з Управлінням патрульної поліції у м. Львів. Основна ідея заходу – привернути увагу до здорового способу життя, безпеки на дорозі [142].

Необхідно звернути увагу, що відповідно до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону», особливо в сільській місцевості, де відсутня патрульна служба, а дільничний офіцер поліції може з'явитись на виклик лише на наступний день; охорона публічного порядку більшою мірою є завданням представників громадських формувань з ОГП, які можуть самостійно здійснювати патрулювання. Представники ГФ з ОГП можуть залучатися для охорони власності територіальної громади, самостійно затримувати правопорушників і доставляти їх до відділення поліції.

Третій етап пов'язано з підведенням підсумків спільної або самостійної роботи представників громадськості.

Важливим інструментом залучення населення до участі в охороні правопорядку й профілактики правопорушень слугує система заохочень, що визначена нормативно-правовими актами. Так Закон України «Про участь громадян у охороні громадського порядку й державного кордону» [96] за активну участь представників громади в правоохоронній діяльності передбачає такі види заохочень: подяка, цінний подарунок, грошова винагорода. Право надання цих видів заохочень належить органам Національної поліції України, іншим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування. Додатково закон надає право підприємствам, установам та організаціям за поданням керівних органів громадських формувань заохочувати членів цих об'єднань пільговими путівками до санаторію або будинку відпочинку, додатково сплачуваною відпусткою строком до 5 діб та іншими видами заохочень і пільг, визначених зборами трудового колективу, за рахунок власних коштів.

За найбільш активну участь в охороні громадського порядку членам цих громадських формувань Закон надає переважне право на вступ до навчальних закладів системи МВС України й на прийняття на службу до НПУ.

На нашу думку, таке право може бути надано і представникам громадськості, які не є членами ГФ з ОГП, про що необхідно внести зміни до ст. 55 закону України «Про Національну поліцію». А саме підпункт 4 пункту 5 пропонується викласти таким чином: «особисто оцінюють рівень професійної компетентності претендентів, які відповідають умовам конкурсу, та визначають в особистому порядку їхній загальний рейтинг; при цьому обов'язково враховують наявність інформації (фактів) про активну участь та/або досягнення кандидата в правоохоронній діяльності».

За особливі заслуги під час виконання свого громадського обов'язку та виявлені при цьому мужність і героїзм представники громадськості в установленому чинним законодавством порядку можуть бути нагороджені державними нагородами. Так водій маршрутного автобуса, який перегородив своїм автомобілем рух транспортного засобу вбивці поліцейських у Дніпрі, Валерій Тимонін був нагороджений 26 вересня 2015 р. Міністром внутрішніх справ Арсеном Аваковим нагородною зброєю – пістолетом «Форт -17», та мером міста, який вручив медаль «За заслуги перед містом» [143, 144].

Крім того, Типовим статутом передбачено відшкодування витрат членам громадських формувань, пов'язаних із використанням приватних транспортних засобів, та відшкодування збитків, що заподіяні їхньому майну чи членам їхніх сімей у зв'язку з виконанням ними обов'язків з охорони громадського порядку [145].

Установлено, що практика заохочень представників громадськості відзначається більшою різноманітністю, ніж це передбачено нормативно-правовими актами. Спектр матеріальних винагород і моральних стимулів значно розширений. Програмою покращання координації та повсякденної (оперативної) діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку на території м. Хмельницький на 2016-2020 роки за активну участь у забезпеченні охорони громадського порядку члени ГФ з ОГП заохочуються шляхом оголошення подяки або видачі цінного подарунка чи грошової винагороди. Один раз на місяць найбільш активний та ініціативний серед членів усіх громадських формувань заохочується грошовою винагородою в сумі 500 грн. [146].

Серед інших видів надання матеріального заохочення членам громадських формувань практикуються й такі, як видача річних проїзних квитків на користування міськими видами транспорту (м. Київ) або талонів (вкладишів до посвідчень), що надають право безоплатного проїзду (м. Тернопіль); доплата до основного заробітку в розмірі до 15% (держадміністрація Печерського району м. Київ). Серед моральних видів заохочень членів громадських формувань практикуються такі: нагородження грамотою або почесною грамотою, занесення до книги пошани, занесення на дошку пошани.

У цілому система заохочень представників громадськості за досягнення у сфері правоохоронної діяльності, а також їх відповідність здобуткам мають виконувати важливу роль у справі залучення населення до правоохоронної діяльності. Застосування зазначених і пошук нових видів заохочення громадян, які беруть активну участь в охороні

публічного порядку і профілактиці правопорушень, дозволить працівникам поліції залучити до співпраці більш широкі верстви населення, що має урізноманітнити практику протидії правопорушенням.

Проведене дослідження дає можливість класифікувати залучення представників громадськості до взаємодії з органами національної поліції за такими критеріями:

а) залежно від ініціативи:

- за ініціативою поліції;
- за ініціативою представника громадськості;
- за ініціативою іншого органу державної влади;
- за ініціативою органу місцевого самоврядування;

б) за часом дії:

- тимчасова діяльність (поняті, свідки, перекладач та ін.);
- постійна діяльність (агентурний апарат, представники громадських формувань з охорони громадського порядку, позаштатні працівники);

в) залежно від завдань:

- ситуативна взаємодія (поняті під час огляду місця події);
- спланована взаємодія (представники громадських формувань з охорони громадського порядку під час патрулювань при проведенні масових заходів);

г) за регламентацією:

- на підставі нормативних актів (КПК - поняті, КУпАП - трудові колективи);
- на договірних засадах (домовленість із мешканцями громади про залучення активістів під час патрулювання або доставлення правопорушника);

д) за способом конфіденційності:

- гласна;
- негласна;

е) за напрямками діяльності:

- превентивна (профілактика правопорушень);
- організаційна (сприяти діяльності на місці події);
- інформаційна;
- контрольна;
- просвітницька.

У нашій державі досить міцно затвердилася практика залучення населення до охорони публічного порядку та безпеки. Так у 2017 р. в Україні діяло 2073 зареєстровані ГФ з ОГП, у 2018 – 1386, у 2019 р. –

1255. Членами ГФ з ОГП у 2019 р. взято участь у проведенні 37,3 тис. рейдів та інших превентивних заходів по всій країні [147]. Завдання полягає в тому, щоб така практика поширилася скрізь, здійснювалася завжди в чітких організаційно-правових межах за допомогою науково обґрунтованих засобів та прийомів інформаційного впливу, була максимально оптимізована.

Під час дії правового режиму воєнного стану зросла як кількість громадський формувань, так і кількість їх членів, посилилася залученість до правоохоронної діяльності та охорони державного кордону, що відмічено в інформації Державної прикордонної служби України. «Протягом 2023 року кількість громадських формувань з охорони державного кордону зросла на 14 % (становить – 65 одиниць), а кількість їх членів на 31 % (становить 1479 осіб). Це свідчить про сталу тенденцію до об'єднання невеликих громадських формувань у потужні громадські осередки, з метою допомоги Держприкордонслужбі у захисті суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості кордонів України» [148].

Розвинуте громадянське суспільство є найважливішою передумовою побудови правової держави і її рівноправним партнером. Саме в такій державі всі члени суспільства беруть активну участь у забезпеченні правопорядку і не вважають, що: забута на зупинці сумка до них не має ніякого стосунку; чоловік, який лежить на узбіччі, просто п'яний; із квартири сусіда побутову техніку виносять, тому що він вирішив переїхати. Національній поліції України необхідно зробити все, аби змінити свідомість і розуміння громадян, що суспільство повинне взаємодіяти з органами Національної поліції України. Взаємна довіра і співробітництво поліції і суспільства сьогодні є нагальною необхідністю [78].

Ми погоджуємося з думкою Гуцмана М.С. про те, що «поліція для народу покликана змінити звички соціального сприйняття, що стосуються її ролі як важливого органу, що захищає інтереси громадян. Її основним завданням є забезпечення потреб населення, захист їхніх прав та інтересів, шанобливе ставлення до кожного громадянина. При цьому працівники поліції повинні постійно підвищувати свій культурний і професійний рівні, будувати спілкування на принципах відкритості, поваги, чесності. Тому кропітка робота працівника поліції над собою, над іміджем своєї професії, прозора політика держави та партнерське ставлення влади – це шлях до позитивних змін у структурі взаємодії населення та поліції» [149].

Історія та досвід людства в різних країнах неодноразово вказували на неможливість забезпечення правопорядку лише поліцейськими силами, без активної участі й допомоги суспільства неможливо забезпечити дійсно безпечне середовище та досягти високого рівня правопорядку в країні.

2.2. Форми участі громадськості в правоохоронній діяльності

Концептуальною доктриною поліції в сучасному світі виступає захист суспільства, у якому вона функціонує, і служіння йому. Саме тому домінуючою стратегією діяльності поліції в сучасній Україні є взаємодія з представниками громадськості з метою спільного запобігання протиправному, деструктивному впливу окремих девіантних суб'єктів на публічний спокій і порядок.

Одним із механізмів побудови громадянського суспільства і правої держави виступає зміна ролі соціального сприйняття поліції. Отже, питання адекватного сприйняття соціумом органів Національної поліції України є суттєвою проблемою. Наукова актуальність визначеної проблематики зумовлена тим, що пошук оптимальної концепції взаємовідносин між населенням і органами Національної поліції, вибір найбільш раціональних методів і підходів до позитивізації образу поліцейського є недостатньо вивченим питанням [150].

За сучасних умов неможливо суттєво мінімізувати злочинні прояви, ефективно захищати права людини, охороняти громадський порядок і, зрештою, забезпечувати національну безпеку держави – лише силами правоохоронних органів, без взаємодії з громадськістю [151]. Така взаємодія повинна, у першу чергу, ґрунтуватися на взаємному узгодженні позицій, порозумінні, взаємній користі, гуманізації та прозорості дій суб'єктів даної взаємодії [152].

Проведене дослідження та аналіз нормативно-правових джерел, якими урегульовано взаємодію органів та підрозділів Національної поліції з громадськістю та громадянами, вивчення й розгляд особливостей залучення громадськості до взаємодії з поліцією дає можливість виділити основні напрями, за якими ця взаємодія відбувається. А саме:

а) здійснюються відповідно до стратегії поліцейської діяльності орієнтованої на громаду:

- проведення роз'яснювальної роботи для формування у населення правової культури, профілактики правопорушень, підвищення правосвідомості громадян;

- залучення населення до профілактики правопорушень, охорони публічного порядку та протидії злочинності (отримання інформації);
 - проведення зустрічей із громадянами, громадою, громадськими організаціями, керівниками органів місцевого самоврядування;
 - співпраця з органами місцевого самоврядування, керівниками підприємств, установ, організацій, закладів;
 - визначення спільних пріоритетних напрямів роботи з урахуванням думки і потреб громади;
 - інформування громадськості про криміногенну ситуацію та заходи щодо охорони публічного порядку;
 - розроблення планів спільних заходів із громадою, громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування;
 - організація навчальних семінарів для представників громади, які беруть активну участь у правоохоронній діяльності;
 - спільні проекти («Поліцейський офіцер громади», «Школа і поліція» та ін.).
- б) спрямування загального профілю:
- робота зі зверненнями громадян і їх особистий прийом;
 - надання правової допомоги;
 - просвітницька робота з дітьми, підлітками та молоддю щодо формування правосвідомості;
 - співпраця з населенням у рамках проведення оперативно-розшукової діяльності;
 - співпраця з громадськими об'єднаннями правоохоронної спрямованості;
 - співробітництво щодо розшуку зниклих, викрадених або взятих у полон осіб;
 - заохочення представників громадськості, за вагомі досягнення в правоохоронній діяльності;
 - надання допомоги особам, які опинилися у скрутному становищі;
 - здійснення громадського контролю у сфері правоохоронної діяльності;
 - організація та функціонування прямої «гарячої лінії» для населення;
 - нормативно правове закріплення основних засад взаємодії (нормативно-законодавчий аспект);
 - співпраця під час адміністративного чи кримінального провадження як свідків, понятих, перекладачів, спеціалістів, експертів.

Співпраця з органами місцевого самоврядування, керівниками підприємств, установ, організацій, закладів є одним із напрямів взаємодії в правоохоронній діяльності та має важливе значення. Прикладом ефективної співпраці МВС України, НПУ, обласної та міської рад, представників бізнес-структур та громадськості стало створення Єдиного аналітичного сервісного центру (UASC) в м. Маріуполь. [102, с. 138]. UASC складають система інтелектуального відеоспостереження (212 інтелектуальних відеокамер), яка здатна переслідувати автомобіль в реальному часі, і мобільні додатки «Поліція 102» і «My Pol».

У зв'язку з проведенням на теренах України операції об'єднаних сил [153] надання громадськістю допомоги щодо розшуку зниклих, викрадених або взятих у полон осіб є надзвичайно актуальною. Безумовним показником ефективності такого напрямку взаємодії Національної поліції України з громадськими організаціями, населенням та волонтерами є той факт, що з 2016 р. по 2018 р. зменшилася кількість нерозшуканих осіб. Якщо у 2016 р. підлягало розшуку понад 9,4 тис. зниклих осіб, у 2017 - 9,3 тис., то у 2018 р. - 8,1 тис. осіб [102, с. 139].

Взаємодія органів Національної поліції України і громадськості відбувається у певних формах, під якими слід розуміти зовнішнє вираження спільної правоохоронної діяльності поліцейських і громадськості у сфері охорони публічного порядку і профілактики правопорушень [154]. Науковці Колпаков В. К., Ярмиш О. Н. до форм взаємодії відносять: спільне патрулювання, рейди, обходи, огляди; спільне планування заходів щодо охорони публічного порядку і боротьби з правопорушеннями; узгодження самостійно проведених заходів; інструктування працівниками поліції членів громадських формувань, які сприяють їхній діяльності; спільний аналіз оперативної обстановки; обмін інформацією про оперативну обстановку (криміногенна ситуація на території обслуговування, масові заворушення тощо); проведення спільних нарад, семінарів і зборів із правоохоронної тематики; спеціальна та правова підготовка громадян, які бажають виконувати правоохоронні функції та інші [72, с.18; 155, с.191].

Перелік усіх форм взаємодії Національної поліції і населення визначити досить важко, це пов'язано зі змінами в політичному стані держави, законодавства України, економічній нестабільності, розвитку наукового прогресу та ін. На нашу думку, Музичук О.М. запропонував удале групування форм взаємодії поліції та громадськості:

1) спільна організація і здійснення заходів щодо профілактики правопорушень і охорони публічного порядку;

- 2) узгодження самостійних дій громадськості щодо боротьби з правопорушеннями і охорони публічного порядку;
- 3) обмін оперативною інформацією;
- 4) здійснення громадськими формуваннями правоохоронної спрямованості заходів за ініціативою органів Національної поліції України;
- 5) допомога працівників поліції громадськості в проведенні заходів щодо боротьби з правопорушеннями і охорони публічного порядку;
- 6) безпосередня спільна діяльність громадських формувань правоохоронної спрямованості і працівників поліції;
- 7) організація правового і спеціального навчання громадян, які бажають виконувати правоохоронні завдання [8].

Детально розглянемо деякі з форм взаємодії поліції і громадськості. Одною з таких форм є спільна організація та здійснення заходів щодо профілактики правопорушень і охорони публічного порядку. Так у 2016 р. з метою створення моделі співпраці поліції та школи в напрямі профілактики правопорушень серед дітей та підлітків, організації безпечного та сприятливого середовища було запроваджено проєкт «Школа і поліція». Реалізація програми просвітньо-профілактичних занять «Школа і поліція» серед учнів спрямована, у першу чергу, на налагодження відкритого продуктивного діалогу учнів із працівниками поліції при обговоренні важливих правових проблем та формування їхньої просвітницької поведінки як у школі, так і поза нею [156]. Саме в цій формі взаємодії знаходять свій прояв психологічні, тактичні, організаційні й інші аспекти спільної діяльності.

До спільного розроблення заходів необхідно віднести діяльність щодо виявлення різноманітних обставин, які мають значення для охорони публічного порядку, їх вивчення й оцінки та визначення на цій основі заходів для поліпшення профілактичної роботи; упорядкування правоохоронних планів тощо. Організація спільних заходів, як правило, фіксується або закріплюється в різноманітних організаційних документах: планах, рішеннях, протоколах. У процесі спільної організації та виконання заходів щодо боротьби з правопорушеннями і охорони публічного порядку, по-перше, вивчається й оцінюється оперативна обстановка; по-друге, планується робота з охорони публічного порядку, де передбачаються певні форми громадської самодіяльності (просвітницька робота щодо профілактики правопорушень; вуличні рейди з метою зафарбовування на стінах оголошень про продаж наркотиків [98]); по-третє, розподіляються наявні в їх розпорядженні си-

ли і засоби (застосовуються принципи маневру та резерву); по-четверте, здійснюється обмін позитивним досвідом (залучання працівників поліції до заходів громадськості); по-п'яте, виконуються певні правоохоронні заходи (спільне патрулювання, спільні правоохоронні рейди, охорона власності тощо).

Належним чином організоване планування дозволяє забезпечити цілеспрямованість у правоохоронній діяльності, зосередити основну увагу на найбільш важливих питаннях охорони публічного порядку і боротьби з правопорушеннями. Цьому процесу повинна передувати аналітична робота, а також всебічне вивчення оперативної обстановки.

Однією з форм взаємодії поліції з громадськістю є залучення її представників для спільної роботи. Так під час перевірки дотримання режиму адміністративного нагляду особами, звільненими з місць позбавлення волі, крім працівників поліції до цих заходів можуть залучатися волонтери превенції [157, 158] та представники громадських формувань з охорони громадського порядку.

Особливої уваги заслуговують такі спільні проекти поліції та громадськості, як «Безпечний будинок»; створення безпечного робочого місця для працівників поліції (під час несення ними служби на блок-постах у Донецькій та Луганській областях); «Шкільний офіцер поліції»; «ПОЛІНа»; «Сусідська варта»; групи порозуміння (до складу яких входять учні-медіатори) [102, с. 142].

Прикладом реалізації спільних ініціатив разом з громадськістю слугує проєкт «Комплексна програма взаємодії поліції, органів місцевої влади та населення на засадах партнерства в Запорізькій області», який у межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу розроблено та реалізовано громадською організацією «Переселенці та громади разом» у партнерстві з благодійним фондом «Посмішка ЮА». Програма спрямована на попередження вживання наркотичних речовин серед молоді; протидію домашньому насильству; профілактику шахрайства в інтернеті, по телефону, з банківськими картками; підвищенню обізнаності в сфері вуличної безпеки та правил дорожнього руху в громадах.

Для реалізації програми організовано спільне навчання для освітян, представників батьківських комітетів та поліцейських, де обговорювалися проблемні питання та відпрацьовувати практичні навички роботи з підлітками. В результаті упродовж навчання учасники отримали досвід міжвідомчої взаємодії та спільної роботи між поліцією, освітянами та батьками [159].

Для посилення безпеки мешканців в громадах запроваджується програма «Безпечне місто», для реалізації якої в публічних місцях встановлюється система відеонагляду, кнопки термінового виклику поліції та програма «Чужий», яка передбачає негайне повідомлення громадянами відділів поліції, представників органів територіальних громад (старостів) про появу в населених пунктах підозрілих транспортних засобів і сторонніх осіб, про вчинення протиправних дій [160].

Узгодження самостійних дій щодо профілактики правопорушень та охорони публічного порядку може передбачатися планами роботи або іншими організаційними документами, а може відбуватися безпосередньо перед здійсненням таких дій. Дана форма взаємодії має важливе практичне значення. Узгодження самостійних дій щодо боротьби з правопорушеннями та охорони публічного порядку дозволяє уникати дублювання правоохоронних функцій, забезпечити максимум присутності як працівників поліції, так і представників громадськості на підконтрольній їм території. Прикладом є діяльність громадської організації «Парк», яка діє на території Вітовського району Миколаївської області, представники якої разом із працівниками поліції та інспекторами Державної екологічної інспекції України здійснюють протидію браконьєрству [161].

Обмін оперативною інформацією – це своєчасна, систематична передача об'єктивної, достовірної та необхідної інформації з питань забезпечення охорони публічного порядку і боротьби з правопорушеннями від одного суб'єкта взаємодії до іншого. Система взаємного інформування базується на доборі інформації відповідно до потреб сторін, що взаємодіють. Добре налагоджена інформаційна взаємодія позитивно впливає на поінформованість суб'єктів про стан оперативної обстановки, про хід проведення окремих правоохоронних заходів, про можливість проведення масових заходів та ін., вона дозволяє значно інтенсифікувати діяльність взаємодіючих суб'єктів без додаткових витрат на штати та технічні засоби.

Важливим етапом інформаційної взаємодії є належне реагування на отриману інформацію. Під реагуванням необхідно розуміти не тільки використання отриманих даних у правоохоронній діяльності, але і відповідь про вжиті за повідомленням заходи, тобто наявність зворотного зв'язку. Інформаційна взаємодія полягає у взаємному обміні інформацією і взаємному реагуванні на неї. Взаємність не тільки підвищує поінформованість взаємодіючих сторін, але і стимулює їхню активність у правоохоронній сфері. Прикладом обміну оперативною інформацією та реагуванням на неї є діяльність громадської організації «РІТВУЛ» [141].

Здійснення громадськістю правоохоронних заходів за ініціативою поліції викликане об'єктивною необхідністю, тому що в системі взаємовідносин «поліція – громадськість» працівники поліції відіграють домінуючу роль, оскільки виконують правоохоронні завдання на професійній основі. Тому працівники поліції мають можливість глибше, ніж представники громадськості, аналізувати сукупність чинників, що негативно впливають на стан оперативної обстановки, а також розробляти оптимальні заходи для забезпечення публічного порядку. У зв'язку із цим працівники поліції подають пропозиції до штабів ГФ з ОГП відносно щоденного виходу їхніх представників, кількість та місця маршрутів патрулювання і дислокації постів, розподіл членів громадських формувань за маршрутами і постами; мають право готувати пропозиції і доповідати керівництву територіальних органів Національної поліції щодо необхідності створення спеціалізованих громадських об'єднань, у тому числі для забезпечення охорони публічного порядку в студентських і робітничих гуртожитках, у місцях перебування і розміщення іноземних громадян; узагальнювати і доповідати керівництву підрозділів Національної поліції про результати роботи ГФ з ОГП.

До правоохоронних заходів, які проводяться громадськістю з ініціативи органів Національної поліції, належать: взяття під охорону під'їздів житлових будинків; покращання або заміна механічних та електронних засобів охорони; здійснення профілактичних заходів (проведення інформаційно-просвітницької роботи серед населення щодо неприпустимості домашнього насильства з наданням контактів місцевих служб підтримки постраждалих осіб) тощо [81].

Організація правової і спеціальної підготовки громадян, які виявили бажання виконувати обов'язки щодо охорони публічного порядку, необхідна для одержання ними початкових знань і навичок у цій сфері. Основна функція щодо правового та спеціального навчання, покладается на підрозділи превентивної діяльності, що здійснюють роботу з населенням і громадськими формуваннями. Відповідна норма передбачена у ст.12 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [96], де зазначено, що члени громадських формувань з охорони громадського порядку можуть брати участь у забезпеченні правопорядку за місцем реєстрації цих об'єднань лише після проходження відповідної правової та спеціальної підготовки в органах Національної поліції України.

Слід також зазначити, що сьогодні працівники поліції вишуковують нові форми і засоби взаємодії та залучення громадськості до правоохоронної діяльності.

Робота поліцейського – це постійне спілкування з усіма членами громади [162], а деякі з них можуть мати вади слуху та/або мовлення. Для надання допомоги правоохоронцям у спілкуванні з такими категоріями громадян активісти громадської організації «Паросток» організували для поліцейських курси жестової мови [163].

Голова громадської організації «Паросток» Ірина Саранча влаштувала зустріч із патрульними м. Вінниця, на якій разом із викладачем жестової мови проінформували працівників поліції, що знання жестової мови – це можливість виявити повагу до нечуючої людини [164]. Заняття із жестової мови, під час яких вони вивчали прості фрази «Добрий день!», «Я – поліцейський», «Я хочу вам допомогти», а також вчилися розуміти психологію осіб із вадами слуху та/або мовлення, пройшли 20 поліцейських. [162].

«Ми, поліцейські, маємо підлаштовуватись під людей, а не люди під нас», – зауважила Заріна Маєвська, старший інспектор з особливих доручень відділу уповноважених Голови Національної поліції з питань контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності [164].

Для зближення громади з офіцерами поліції в Україні діє програма ПОЛіС від міжнародної організації IREX. На базі бібліотек або інших організацій проводяться тематичні зустрічі поліцейських із членами громади. Такі зустрічі дозволяють громаді зрозуміти повноваження поліцейських та поставити їм будь-які запитання, навіть ті, що не стосуються служби [81].

Як нами зазначалося раніше, законом закріплена можливість для фізичних та/або юридичних осіб із метою здійснення та захисту прав і свобод, задоволення різних суспільних інтересів створювати громадські об'єднання. Форми суспільної активності громадян виражені в діяльності різних їх об'єднань, тому поняття «об'єднання громадян» є узагальнюючим, воно відображає різноманітність цих форм у реальному житті суспільства. Діяльність громадських об'єднань має найрізноманітніший характер. Вона може бути спрямована на участь у розробленні державної політики, розвитку науки, культури, відродження духовних цінностей, розв'язання конкретних соціальних проблем окремих категорій та груп громадян, здійснення благодійної діяльності, охорону публічного порядку, навколишнього природного середовища, обумовлюватися спільністю професійних та інших інтересів громадян тощо.

Громадським об'єднанням властиві ознаки, які відрізняють їх від державних організацій.

До загальних ознак слід віднести: 1) добровільність об'єднання. Це відображається у добровільності вступу та виходу з громадських об'єднань, методах роботи, сутністю яких є досягнення певної мети внутрішньо-організаційними методами; 2) організаційні заходи, якими в діяльності об'єднань громадян виступають самоврядування та саморегуляція; 3) відсутність у громадських об'єднань владних повноважень (є винятки, ГФ з ОГП, коли на підставі нормативно-правових актів держава делегує окремі повноваження такого роду).

Спеціальними ознаками окремих громадських об'єднань є: членство в об'єднанні та відносини представника; обов'язковість участі членів в роботі громадського об'єднання; наявність статуту [165, с.109-110].

Значна кількість форм участі представників громадськості в правоохоронній діяльності дозволяє об'єднати їхні зусилля для виконання загального завдання – підвищення ефективності охорони публічного порядку і профілактики правопорушень. Ефективною формою об'єднання зусиль державних органів і громадських організацій є координація їхньої діяльності, а не порушення цілісності їхніх організаційних структур, не їх механічне злиття, що веде, як правило, до зайвої ієрархічної надбудови [166].

У зв'язку з наявністю великої кількості громадських формувань правоохоронної спрямованості актуальним є питання про віднесення їх до певних груп, тобто їх класифікації. Класифікація форм участі громадськості в правоохоронній діяльності сприятиме правильному використанню цих форм. Метою класифікації є встановлення належності конкретної форми участі громадськості в правоохоронній діяльності до певної групи [8].

Кожна форма участі громадськості в правоохоронній діяльності має характерні ознаки, які потребують установлення для класифікації. «У зв'язку із цим виникає необхідність установлення ознак, характерних для кожної окремо взятої групи громадських формувань правоохоронної спрямованості. Завдяки особливому характеру встановлення критеріїв (ознак), покладених в основу класифікації, вона має наукове і практичне значення. Більше того, правоохоронні завдання, які виконує громадськість, повинні стати основним критерієм класифікації форм громадської самодіяльності в правоохоронній діяльності, тобто вони є первинними і визначальними від усіх інших ознак, що характеризують певну діяльність» [27, с.128].

Зважаючи на викладене, можливо здійснити класифікацію громадських формувань правоохоронної спрямованості за такими підставами.

1. За характером завдань, що виконуються:

- громадські формування, спеціально створені для охорони громадського порядку і боротьби з правопорушеннями (добровільні народні дружини, громадські пункти охорони порядку, студентські оперативні загони, загони сприяння поліції, загони самозахисту, групи охорони громадського порядку, організації «Зупини злочинця» тощо);

- громадські формування, для яких охорона громадського порядку і боротьба з правопорушеннями є тільки одним із завдань: центри соціальної реабілітації, будинкові, вуличні комітети, загальні збори громадян за місцем проживання, комісії місцевих рад (комісія з питань законності і охорони громадського порядку, комісії при виконкомах місцевих рад: адміністративна, спостережна та ін. До цієї групи також можна віднести приватні охоронні служби і підрозділи, організації «Сусідської допомоги», «Ластрада», координаційні шкільні ради, антикорупційні форуми тощо).

2. За організаційним оформленням правоохоронної діяльності:

- особиста індивідуальна участь у правоохоронній діяльності (члени громадських формувань, громадські помічники). Крім того, особисто брати участь у правоохоронній діяльності громадяни можуть шляхом здійснення окремих дій щодо припинення правопорушень і затримання правопорушників, шляхом участі в роботі зборів, конференцій правоохоронної тематики, виступів у пресі, по радіо, телебаченню, використання необхідної оборони від злочинних посягань, повідомлення правоохоронним органам про вчинені або ті, що готуються, злочини чи інші правопорушення тощо.

- участь громадян у діяльності громадських формувань правоохоронної спрямованості (козацькі загони, організації «Зупини злочинця», організації «Сусідська допомога», загони сприяння поліції і ін.).

3. За складом (членством):

- громадські формування, у складі яких є працівники органів Національної поліції (шкільні координаційні ради, громадські організації «Зупини злочинця», приватні охоронні підрозділи);

- громадські формування, членами яких є тільки цивільні особи (добровільні народні дружини, загони сприяння поліції, студентські оперативні загони, громадські правозахисні організації тощо).

Наведена вище класифікація дозволить працівникам поліції більш ефективно використовувати можливості громадськості в правоохоронній діяльності, ініціювати питання про створення громадського формування спеціальної (вузької) спрямованості (наприклад, спеціалі-

зовані громадські формування щодо профілактики розкраданнями власності, забезпечення безпеки дорожнього руху, групи охорони публічного порядку, які займаються безпосередньо охороною правопорядку під час проведення масових заходів, загони самозахисту житлових будинків, дачних ділянок тощо).

В останні роки активно створюються і діють громадські формування правоохоронної спрямованості в закладах освіти (студентський загін самоохорони Вінницького національного аграрного університету; студентський загін сприяння поліції Ужгородського національного університету та ін.). Студентські загони правопорядку також є однією з форм участі громадян в охороні публічного порядку. Основним завданням таких загонів є недопущення порушень громадського порядку на території студмістечок, у гуртожитках та на прилеглий до гуртожитків території. Усі згадані загони діють на основі внутрішніх положень і функціонують там, де ректори, учені ради навчальних закладів приділяють належну увагу правоохоронній діяльності [167]. Матеріальною зацікавленістю студентів, які виявили бажання брати участь у правоохоронній діяльності, можуть бути: звільнення (зменшення) від оплати за навчання, оплати за проживання у гуртожитку, безоплатне харчування, збільшення тривалості міжсесійних канікул, пільговий розподіл після закінчення навчання. Відповідні кошти повинні надходити як із фондів закладів освіти, так і з фондів бюджетів органів місцевого самоврядування.

Яскравим прикладом взаємодії НПУ та громадськості є створення громадської організації «Молодіжна ліга майбутніх поліцейських», до складу якої входить молодь віком від 14 до 35 років. Діяльність цієї організації спрямована на допомогу НПУ, отримання військово-спеціальної та фізичної підготовки, підтримання історичних традицій України. Основною метою Ліги майбутніх поліцейських є здійснення діяльності, спрямованої на реалізацію творчих здібностей, удосконалення морального, патріотичного виховання молоді, підвищення її правосвідомості, що направлене на профілактику правопорушень, бездоглядності та безпритульності, надання їм можливостей для самореалізації та підвищення їхньої творчої активності, популяризації здорового способу життя [102, с.141].

Громадські правозахисні організації – це об'єднання фізичних і юридичних осіб, що мають за мету пропаганду, популяризацію та практичний захист прав людини. Причому цей захист є основним видом діяльності правозахисних організації і безоплатним для суб'єктів

захисту [168]. Завданнями громадських правозахисних організацій в Україні, зокрема, є: проведення конференцій, лекцій та семінарів з питань прав людини; безоплатна консультація населення з правових питань; сприяння запровадженню в школах курсу «Права людини»; підтримка діяльності всеукраїнської інформаційної мережі правозахисних організацій; здійснення просвітницької діяльності в галузі прав людини, спрямованої на поширення правозахисних знань, вивчення, узагальнення та поширення міжнародного досвіду серед широких верств населення; робота з листами та зверненнями громадян; налагодження взаємодії з державними установами та організаціями, які опікуються питаннями прав людини; забезпечення населення спеціальною літературою правоохоронного спрямування. Громадська організація «Віра. Надія. Любов» здійснює виховання осіб за принципами гендерної рівності та пріоритету прав і свобод людини.

Акцент в діяльності організації ставиться на профілактичній роботі з дітьми та молоддю - це діти, які практикують ризиковані форми поведінки, діти, які проживають в умовах вулиці, учні СПТУ, студенти технікумів, ВНЗ. Для роботи з дітьми та молоддю використовуються інтерактивні форми проведення семінарів і тренінгів. Організація є членом обласної і міської Координаційних Рад з попередження ВІЛ / СНІД / наркоманії, туберкульозу та дитячої безпритульності.

ГР «Віра, Надія, Любов» провадить свою діяльність по всій Україні, зокрема, спільно з представниками ГУНП в Одеській області та ОДУВС регулярно проводить інформаційно-роз'яснювальні заходи, спрямовані на підвищення рівня обізнаності громадян щодо запобігання потрапляння в ситуацію торгівлі людьми, привертають увагу молоді до проблем подолання насильства в сім'ях, протидії, гендерного насильства та забезпечення рівних прав жінок і чоловіків, тощо [169].

Муніципальне право України визначає самоорганізацію населення як інститут безпосередньої демократії в системі місцевого самоврядування. Під територіальною самоорганізацією населення розуміється реалізоване ними в установлених законом формах право самостійного та під власну відповідальність здійснення своїх інтересів у питаннях місцевого значення безпосередньо або через створювані ними органи територіального самоврядування. Стаття 140 Конституції України проголошує: «Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна» [88]. Стаття 14 Закону України «Про місце-

ве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. закріплює, по-перше, розширене коло суб'єктів, що можуть створювати органи самоорганізації населення, включаючи до нього районні в місті ради (у разі їх створення), по-друге, доповнює відповідне конституційне положення, регламентуючи, що «правовий статус, порядок організації і діяльності органів самоорганізації населення за місцем проживання визначається законом» [70]. Система самоорганізації населення включає в себе загальні збори (сходи) громадян, конференції жителів, опитування населення та інші форми безпосередньої демократії; органи громадського територіального самоврядування (ради або комітети мікрорайонів, житлових комплексів), а також інші органи самоврядування населення за місцем проживання, ради або комітети вулиць, кварталів, будинків та ін. Характерною рисою органів самоорганізації населення є те, що вони створюються за ініціативою мешканців відповідних територіальних одиниць на основі їх добровільного волевиявлення шляхом виборів [27, с. 132].

Загальні збори громадян за місцем проживання, що входять до системи територіальної самоорганізації населення, також є однією з форм участі громадськості в правоохоронній діяльності. Так у п. 15 ст. 6 Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 17 грудня 1993 р. № 3748–ХІІ, указано, що до компетенції загальних зборів громадян належить також і обговорення поведінки осіб, які порушають громадський порядок, і те, що вони мають право вносити подання до державних і громадських органів про притягнення цих осіб до відповідальності [170].

Варто зазначити, що на сьогодні доцільним є розширення компетенції зборів громадян за місцем проживання щодо надання їм права виконувати правоохоронні завдання. Так до правоохоронних питань, які мають право розглядати збори громадян, необхідно віднести такі: визначення громадських місць, у яких учиняється найбільша кількість злочинів, інших правопорушень, та внесення відповідних пропозицій до правоохоронних органів щодо посилення їх патрулювання, проведення оперативно-розшукових рейдів та інших профілактично-правоохоронних заходів; вирішення питань щодо створення на підпорядкованій території громадських формувань, які безпосередньо займатимуться охороною правопорядку; проведення профілактичної роботи з особами, схильними до вчинення правопорушень; сприяння в забезпеченні охорони всіх видів власності (наприклад установа)

охорони за принципом вахтерства); налагодження взаємодії між активом зборів громадян із підрозділами превенції Національної поліції; внесення до Національної поліції пропозицій щодо розроблення спільних заходів правоохоронного характеру (організація спеціальних патрулів, організація додаткових маршрутів патрулювання, збільшення кількості патрулів за рахунок членів громадських формувань правоохоронної спрямованості).

Для взаємодії з громадою дільничні офіцери поліції можуть використовувати консультативні групи громадян – це регулярне проведення зустрічей представників певних адміністративних територій і місцевих органів поліції для обговорення й вирішення загальних питань і проблем та пошуку локальних рішень для врегулювання місцевих проблем. Такий захід є корисним для населення в цілому, незалежно від його політичних поглядів або етнічної належності. Так до переваг використання консультативних груп громадян належать: покращання відносин між громадянами і представниками поліції шляхом співпраці; підвищення ефективності комунікації та обміну інформацією; підвищення загальної якості життя населення. Цей захід забезпечує можливість колективних обговорень, під час яких поліція і населення можуть співпрацювати та дискутувати на теми, що є цікавими для обох сторін і стосуються правових норм, зокрема у соціальній, економічній або кримінальній сферах. Він може допомагати виявляти «гарячі точки», у яких сконцентровані такі правопорушення, як розповсюдження наркотиків, або поширені такі проблеми, як антисоціальна поведінка, а також допомагати розробляти плани дій з метою подолання цих проблем із представниками населення, які несуть відповідальність за суспільство, у якому вони живуть. При цьому представники поліції повинні самі йти до громадян, а не чекати, коли ті до них звернуться. Членами таких груп мають бути особи, які представляють інтереси громадськості, наприклад: міський голова або інша обрана офіційна особа; представник керівництва поліції або офіцер поліції, що діє в рамках програми взаємодії з громадськістю; обрані демократичним шляхом офіційні представники та/або харизматичні лідери; представники громадянського суспільства – місцеві недержавні організації, жіночі групи, організації молоді тощо; релігійні лідери; шкільні вчителі; представники місцевих підприємств; представники відповідних громад або муніципалітетів; будь-які інші представники поліції, уповноважені на виконання відповідних завдань, тощо. Належна організація та проведення зборів допомагають підвищити мотивацію й показ-

ники роботи, урегулювати проблеми, а також створити нові ідеї й ініціативи та заохотити до розроблення таких ідей та ініціатив.

Необхідно заздалегідь поширити порядок денний для того, щоб учасники зборів знали питання, що обговорюватимуться, чого очікувати, та підготували коментарі, рекомендації або додаткову інформацію для обговорення. Час і дата зборів визначаються з урахуванням того, звідки мають прибути учасники та які обов'язки вони мають виконувати. Передбачається, що більшість із них працює, тому зможе взяти участь у зборах тільки ввечері після закінчення робочого часу. Слід забезпечити, щоб збори проводилися в зручному місці з урахуванням доступності, а також наявності й належного функціонування всього необхідного обладнання до початку проведення зборів.

Ефективним для правоохоронної діяльності нашої країни є функціонування об'єднань «Сусідська допомога». Сусідська взаємодопомога як система відносин передбачає налагодження правоохоронних стосунків, які значно ширші за діяльність щодо спостереження за підозрілими людьми чи правопорушеннями, що вчиняються в районі проживання. За допомогою мобілізації місцевих жителів, підприємців, колег по роботі і студентів ставиться завдання щодо формування активної більшості, яка чинитиме дієвий опір протиправним проявам. Діяльність громадського формування «Сусідська допомога» є ефективною не лише для районів проживання в приватному секторі. Діяльність зазначених об'єднань громадян з успіхом можна застосовувати в районах із багатоповерховими і адміністративними будинками, на дачних ділянках громадян та в підприємницькій діяльності. Сусідська взаємодопомога безпосередньо пов'язана з профілактикою правопорушень.

Щодо діяльності об'єднань сусідської взаємодопомоги в Україні необхідно зауважити, що доцільною буде така її організаційна структура. Із громадян, які входять до складу організації «Сусідська допомога», обирається комітет, до складу якого мають входити представники місцевої влади, поліції, ЖКС, шкіл, громадських організацій, а також районні координатори. Комітет повинен збиратися принаймні раз на місяць. На засіданнях «Сусідської допомоги» необхідно обговорювати правоохоронні й інші проблеми, що існують у районі, розробляти стратегію і засоби вирішення даних проблем, призначати осіб, відповідальних за реалізацію конкретних заходів та намічати терміни їх виконання. Крім комітету, який є керівним органом громадського формування «Сусідська допомога» до його структури також повинні входити: координатор району – це людина, що координує

діяльність кількох зон сусідської взаємодопомоги, та забезпечує їх спільну роботу. Координатор району також підтримує зв'язок із дільничними інспекторами та начальником місцевого відділення поліції, зональними координаторами, які відповідають за узгодженість дій координаторів будинків, розташованих у межах їхньої зони. Вони є сполучною ланкою між координатором району і координаторами будинків. До їхніх завдань належать сприяння в поширенні інформації про засоби запобігання злочинам, буклетів про діяльність громадської організації «Сусідська допомога». Координатор будинку – це мешканець певного будинку. На цю посаду доцільно обирати людину середнього або старшого віку, що має довіру й повагу жителів будинку і цікавиться проблемами району. Ця особа є безпосереднім виконавцем, що збирає інформацію від громадян про вчинення правопорушень, інші проблеми, які турбують жителів певного будинку. Отримана інформація передається або безпосередньо дільничному офіцеру поліції або зональному координатору.

Прикладом такої сусідської взаємодопомоги є створення мешканцями м. Кропивницький на базі ОСББ 10 організацій під єдиною назвою «Сусідська варта», які протидіють квартирним крадіжкам, підтримують тісний зв'язок із місцевими органами державної влади та органами Національної поліції України щодо профілактики правопорушень та охорони публічного порядку [161].

Однією з форм спільної організації і здійснення заходів щодо профілактики правопорушень і охорони публічного порядку є Координаційна шкільна рада, до складу якої входять представники школи, дошкільної установи, представники від учнів і батьківського комітету, працівники ювенальної превенції, шкільні офіцери поліції та представники служби у справах дітей. Мета роботи координаційних шкільних рад – запобігання правопорушенням та соціальна адаптація дітей і підлітків. Їхніми завданнями є: організація взаємодії між закладами освіти, правоохоронними органами, громадськістю з охорони публічного порядку, органами влади і батьками у здійсненні профілактично-виховної роботи і запобігання правопорушенням серед дітей і підлітків мікрорайону; виявлення дітей і підлітків групи ризику і надання їм необхідної соціальної, психологічної, правової, медичної допомоги; надання соціально-реабілітаційної допомоги дітям та підліткам групи ризику; організація індивідуальної профілактичної роботи з дітьми девіантної поведінки; усунення соціальних дезадаптацій та створення оптимальних умов для розвитку позитивної спрямованості особистості.

Індивідуальною формою участі населення в правоохоронній діяльності є співпраця під час адміністративного чи кримінального провадження в якості свідків, понятих, перекладачів, спеціалістів, експертів.

За результатами проведеного анкетування найчастіше працівники поліції в службовій діяльності взаємодіють із понятими. Слід зауважити, що законодавство не містить закріплення процесуального статусу та визначення понятого. З урахуванням положень законодавства можливо запропонувати таке визначення. Понятий – це фізична повнолітня, осудна, незацікавлена особа, яка здатна взяти участь у процесуальній дії та своєю присутністю (участю) забезпечує законність виконання таких дій під час адміністративного або кримінального провадження.

Пропонується внести зміни до КУпАП та КПК України, а саме до глави 21 «Особи, які беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення» КУпАП та § 5. «Інші учасники кримінального провадження» КПК України, де визначити правовий статус понятого, зазначивши, що понятий зобов'язаний бути присутнім при проведенні процесуальної дії та засвідчити її, попередньо ознайомившись з протоколом проведеної процесуальної дії. У разі необхідності понятий зобов'язаний підтвердити проведення процесуальної дії в судовому засіданні, надавши відповідні пояснення.

Індивідуальною формою участі населення у правоохоронній діяльності може стати діяльність громадських помічників поліції (волонтерів поліції, та позаштатних працівників). Діяльність громадських помічників потрібно організувати на основі їх спеціалізації за окремими напрямками діяльності служб та підрозділів НПУ. Їхню роботу доцільно використовувати за такими напрямками: виконання канцелярських робіт; здійснення професійних послуг (допомога студентів-медиків, юристів-стажистів, перекладачів, операторів (користувачів) ПК тощо); здійснення охорони публічного порядку, охорони власності; забезпечення безпеки дорожнього руху; створення пошукових груп; організація та проведення профілактики правопорушень та ін.

Залучення добровільних помічників органами Національної поліції має ряд позитивних рис. До них необхідно віднести: мінімальні фінансові затрати; покращання роботи органів поліції шляхом доукомплектування персоналу та вивільнення основної маси працівників поліції до виконання більш важливої діяльності, роботи, яка потребує необхідних спеціально-професійних знань (боротьби з економічною та організованою злочинністю); більш широке залучення населення до правоохоронної діяльності; поповнення рядів поліції (добровільні

помічники будуть своєрідним фільтром, за допомогою якого буде можливість визначити кращих для зарахування до кадрового апарату Національної поліції України). Запровадження даної форми участі взаємодії громадськості та Національної поліції України має великий потенціал для правоохоронної діяльності і потребує заходів стимулювання – заохочення за вагомі досягнення в правоохоронній діяльності (додатковий вихідний для працюючих, матеріальне заохочення для пенсіонерів та молоді).

Слід відмітити, що одним з інститутів громадянського суспільства, який активно взаємодіє з Національною поліцією, є засоби масової інформації (ЗМІ). До основних напрямів взаємодії правоохоронних органів з ЗМІ В. А. Журавель відносить: – формування суспільної думки щодо питань боротьби зі злочинністю; – поглиблення правової поінформованості населення; – інформування про діяльність правоохоронних органів; – забезпечення розкриття та розслідування злочинів; – профілактику правопорушень [171, с. 84].

Основними формами взаємодії поліції з громадськістю слід вважати:

- спільну організацію та здійснення заходів щодо профілактики правопорушень і охорони публічного порядку;
- спільне розроблення заходів, планування діяльності щодо профілактики правопорушень;
- залучення представників громадськості для спільної роботи;
- узгодження самостійних дій громадськості щодо боротьби з правопорушеннями і охорони публічного порядку;
- обмін оперативною інформацією та належне реагування на отриману інформацію;
- здійснення громадськістю правоохоронних заходів за ініціативою поліції;
- організацію правової і спеціальної підготовки громадян, які бажають виконувати завдання правоохоронної спрямованості;
- використання жестової мови для спілкування з особами з вадами слуху та/або мовлення;
- безпосередню спільну діяльність громадських формувань правоохоронної спрямованості і працівників поліції;
- допомогу працівників поліції громадськості в проведенні заходів щодо боротьби з правопорушеннями і охорони публічного порядку;
- співпрацю з громадськими об'єднаннями, громадськими правозахисними організаціями, загальними зборами громадян за місцем про-

живання, консультативними групами громадян, об'єднаннями «Сусідська допомога», координаційними шкільними радами тощо;

- індивідуальні форми участі населення в правоохоронній діяльності, а саме: співпрацю під час адміністративного чи кримінального провадження в якості свідків, понятих, перекладачів, спеціалістів, експертів; діяльність громадських помічників поліції (волонтерів поліції та позаштатних працівників).

Перелік форм взаємодії не є остаточним і може бути доповнений залежно від напрямів діяльності підрозділів і служб поліції та громадськості.

Аналіз форм взаємодії поліції і громадськості дає можливість запропонувати таку класифікацію:

1) за кількістю осіб: а) індивідуальна (поліцейський – понятий; поліцейський – спеціаліст; поліцейський – перекладач та ін.); б) групова (працівники поліції та члени громадських формувань з охорони громадського порядку; поліцейські та здобувачі вищої освіти; поліцейські та члени громадської організації);

2) за нормативно-правовим закріпленням: а) взаємодія врегульована нормативно-правовими актами (діяльність громадських формувань правоохоронної спрямованості, взаємодія ДОП з органами місцевого самоврядування та громадськістю); б) взаємодія, регулювання якої не передбачено нормативно-правовими актами (допомога щодо переміщення працівника поліції до місця вчинення правопорушення з ініціативи громадянина, надання особою допомоги з перекладу).

3. За функціональним призначенням:

1) взаємодія, направлена виключно на здійснення профілактичних заходів (розроблення та планування заходів, обмін інформацією, зустрічі з громадськістю, проведення виховних та просвітницьких заходів із дітьми та молоддю);

2) взаємодія, пов'язана з безпосереднім здійсненням правоохоронної діяльності (участь представників формувань правоохоронної спрямованості в патрулюванні, надання допомоги поліції в забезпеченні правопорядку). Залежно від часу вступу у взаємовідносини з правопорушниками або з особами, схильними до вчинення правопорушень:

а) ті, які беруть безпосередню участь у припиненні правопорушень (козацькі організації, студентські оперативні загони, групи охорони громадського порядку та ін.);

б) ті, які вступають у відносини з правопорушником після його затримання, тобто після вчинення правопорушення (адміністративні

комісії, збори громадян за місцем проживання, ради профілактики правопорушень тощо.)

Незважаючи на різноманітність форм взаємодії поліції та громадськості в правоохоронній діяльності слід зауважити недостатню поінформованість населення про них. Так за результатами проведеного вивчення громадської думки в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях про роль громадськості в правоохоронній діяльності поліції (рис. Б.6, Б.7.) лише третина громадян обізнана про діяльність громадських організацій правоохоронної спрямованості на території їх мешкання та нормативну регламентацію взаємодії з НПУ. Серед форм взаємодії громадськості з НПУ в правоохоронній діяльності 89% осіб, які взяли участь в анкетуванні, називають участь в якості понять, свідків, спеціалістів; 84% - сприяння діяльності Національної поліції України окремими свідомими громадянами; 61% обізнані про діяльність громадських формувань з охорони громадського порядку; ще 22% поінформовані про форму участі в якості агентурного апарату і лише 4% анкетованих назвали інші форми участі громадськості в правоохоронній діяльності. Недостатня поінформованість населення щодо можливостей для участі в правоохоронній діяльності також підтверджується думкою 62% анкетованих про потребу покращення правового просвітництва населення (рис. Б.12). Такі результати вказують на необхідність активізації як просвітницької роботи з громадськістю, так і залучення населення до участі в правоохоронній діяльності.

Розвиток взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності на засадах партнерства, оптимізація співпраці має основну мету – надати нового імпульсу наявним вітчизняним формам взаємодії, відродити втрачені та запровадити нові актуальні й результативні форми.

Окрему увагу необхідно приділити найсучаснішому періоду в історії нашої країни та взаємодії поліції з громадськістю в правоохоронній діяльності та його вплив на форми цієї взаємодії. В умовах воєнного стану зростає правосвідомість населення, тож ще більше громадських організацій, формувань, окремих громадян долучаються до взаємодії з поліцією як щодо питань охорони громадського порядку, так і щодо питань, пов'язаних з різними видами допомоги через збройну агресію російської федерації.

Серед прикладів діяльність громадського центру правосуддя в місті Татарбунари Одеської області, який надає підтримку громаді та людям, оперативно реагує на безпекові, правові та гуманітарні виклики.

Так, вже 25 лютого 2022 року на базі Громадського центру правосуддя через волонтерів-ветеранів органів поліції було створено оперативний штаб з питань безпеки в громаді (долучилось понад 40 осіб). Залучені ветерани правоохоронних органів проводили спільно з поліцією та територіальною обороною патрулювання, здійснюють профілактичну та роз'яснювальну роботу серед жителів з безпекових питань, працюють на блокпостах [172].

Для мешканців громади проводяться навчально-практичні заняття з медицини, інформаційної безпеки, безпечного поводження для дітей.

Актив оперативного штабу легалізовано як громадське формування з охорони громадського порядку та державного кордону, 12 його представників у квітні отримали відповідні посвідчення, пройшли інструктування та залучаються до зведених груп правоохоронців та територіальної оборони для підтримки безпеки в громаді в умовах воєнного часу.

Окрім того, в перші дні з початку військової агресії, враховуючи розташування, офіс Громадського центру правосуддя працював як транзитний гуманітарний хаб для біженців, які прямували до Молдови/Румунії (ночівля/їжа, орієнтація по роботі пунктів пропуску, правила виїзду, контакти волонтерів в Європі). Спільно з міською радою організовано забезпечення житлом сімей ВПО та першочергових потреб, пошук варіантів зайнятості [172].

В цей період активізувалася діяльність громадських організацій щодо надання допомоги по відновленню втрачених документів, наданню правової допомоги, підтримку внутрішньо переміщених осіб та осіб, що залишилися на окупованій території.

Зросла пильність громадян та кількість звернень щодо підозрілих людей, автівок, внаслідок чого «За цей час досить багато виявлено осіб, які знаходилися на території нашого міста з підробленими документами, із забороненими речами, зі зброєю, без документів». Також містяни дзвонили до поліцейських та цікавились, чи потрібні їм продукти та допомога [173].

Щодо діяльності поліції, то до звичайних напрямків її роботи додалися і інші, більш специфічні: забезпечення діяльності блокпостів проведення заходів щодо евакуації населення, робота по пошуку та розслідування діяльності диверсантів, протидія мародерству, фіксування воєнних злочинів російської федерації, які вчиняються на території України, населення також активно долучається до цієї діяльності та надає допомогу поліції по цим напрямкам.

Серед напрямів взаємодії, які розвинулися в цей складний період є взаємодія щодо забезпечення інформаційної безпеки держави. Кіберполіція активно співпрацює з громадянами в цьому напрямі, особливо енергійно долучилася молодь. Одним з прикладів слугує телеграм-канал «StopRussiaChannel | MRIYA», спрямований на блокування ворожих засобів комунікації, там можна отримати інформацію про необхідну допомогу, наприклад, у блокуванні телеграм та ютуб-каналів, Instagram акаунтів, що пропагандують війну проти України; ботів, які збирають інформацію щодо проукраїнських патріотів, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, пересування ЗСУ, розташування схронів та складів ЗСУ; блокування шахраїв, які ошукують громадян, тощо.

Також є можливість додати інформацію про ворожий ресурс, відомості щодо місць дислокації, пересування, обсягів військової техніки та особового складу окупанта; надіслати скаргу - @stopdrugsbot, перевірити шахрая - @StopFraudMriya_bot,

Організовано роботу телеграм боту «Народний месник» @ukraine_avanger_bot, де громадяни можуть повідомляти про ворожі мітки для координації ворога, нерозірвані снаряди, ворожу техніку чи інші категорії інформації, пов'язаної з війною.

Спільно з волонтерами кіберполіція розробила інформаційні системи та рішення, які зараз допомагають у комунікації та покращують захист від атак хакерів із росії [174].

Єдиний портал державних послуг Дія в складних умовах воєнного стану забезпечує громадянам підтримку, надаючи як різноманітні послуги так і можливість для них надати допомогу правоохоронним органам та державі. Так з головного меню застосунку Дія можна перейти до чат-боту «Ворог в Telegram (https://t.me/evorog_bot) за допомогою якого можна надати інформацію про місцезнаходження окупантів, або їх техніки [175].

Національна поліція України розширила функціонал гарячої лінії для родичів загиблих через яку стало можливим подати заяву про безвісті зниклих осіб. Окрім безпосередньо гарячої лінії за номером 089 420 18 67, можна скористатися електронною поштою rozshuk_znyklyh@police.gov.ua, або чат-ботом t.me/poshuk_znyklyh.

Також Національна поліція України запустила чат-бот для пошуку дітей☹ @poshukditei_bot. Основне завдання якого – спрощення процедури подачі інформації про дитину, яка зникла безвісти та/або зв'язок з якою відсутній, до органів поліції.

Додатковий спосіб зв'язку запроваджено через вторгнення військ Російської федерації на територію України та проведення ними жорстких заходів геноциду українського народу, у тому числі щодо дітей.

Станом на 19 квітня внаслідок агресії рф загинуло 205 дітей, постраждало - 367 дітей. Також станом на 20.04.2022 із 24 лютого до органів Нацполіції надійшло 632 звернення про безвісне зникнення 711 дітей. Ужитими заходами 658 дитини розшуковано, 53 залишаються в розшуку.

Станом на 31 грудня 2022 року за інформацією ювенальних прокурорів: 450 дітей загинуло внаслідок збройної агресії рф в Україні. Більше ніж 1322 дитини постраждали в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії Російської Федерації. За даними НПУ 358 дітей зникло, 8697 знайдено, за даними Національного інформаційного агентства 13876 дітей депортовано та 125 повернуто[176].

Кіберполіція також надає допомогу з питань кібербезпеки та кіберграмотності громадським організаціям. Прикладом слугує діяльність хмельницьких кіберполіцейських, які разом з іншими ІТ-фахівцями викладають курс з комп'ютерної грамотності і безпеки в кіберпросторі в якості реалізації благодійного проекту з навчання вимушених переселенців за різними напрямками, запровадженого громадською організацією «Підтримка України».

Незважаючи на воєнні дії на території нашої країни, продовжується розвиток інформаційних технологій в державі та інформатизація адміністративного сектору для забезпечення доступу громадян до державних послуг, зокрема і в правоохоронній сфері.

Зважаючи на викладене, відмітимо, що під час воєнних дій, враховуючи нові умови, проявилися такі форми участі громадськості в правоохоронній діяльності як фіксація громадянами наслідків воєнних злочинів, зокрема, завданих пошкоджень, пошук свідків, збирання інформації, викриття диверсантів, колаборантів, активна протидія кібератакам, шах-раям, допомога в забезпеченні інформаційної безпеки.

2.3. Громадський контроль за діяльністю поліції

Сучасний стан правоохоронної діяльності в Україні перебуває на стадії реформування, при цьому актуальності набуває питання покращання системи контролю за діяльністю органів охорони правопорядку з боку громадськості в усіх сферах діяльності: від надання послуг населенню до протидії правопорушенням. Ефективне виконання поліцейської діяльності, спрямованої на вирішення суспільних потреб, неможливе без підтримки й допомоги суспільства.

Здійснюючи контроль, громада вступає у відносини з органами влади, порядок діяльності яких чітко регламентований чинним законодавством. Контроль за діяльністю поліції в усіх демократичних державах є невід'ємною рисою суспільного життя. Ідеться саме про зовнішній контроль, який сприймається чи не головною умовою, яка гарантує дотримання під час поліцейської діяльності конституційних засад, прав і свобод громадян, законність здійснення такої діяльності [177].

Контроль є одним з інструментальних чинників демократичного державотворення [178], а громадський контроль водночас виступає дієвим засобом стримування від свавілля посадових осіб різних органів виконавчої влади [177].

Питанням теоретико-правових засад і реалізації контролю, також і громадського, за діяльністю правоохоронних органів приділяється значна увага. У цьому аспекті хотілося б відмітити наукові праці таких учених, як Андрійко О. Ф., Бринч М. М., Долгополов А. М., Захаров Є. Ю., Казанчук І. Д., Клочко А. М., Колпаков В. К., Музичук О. М., Наливайко Т. В., Поклад О. В., Стеценко С. Г., Хімич О. М., Шемшученко Ю. С., Шматько В. Г., Ярмачі Х. П. та ін. Поняття та зміст громадського контролю були досліджені, однак проблеми визначення сутності громадського контролю за діяльністю Національної поліції України потребують подальшого наукового опрацювання.

Функція контролю характерна для органу, який здійснює безпосереднє управління підконтрольним об'єктом. Громадський контроль є однією з головних ознак громадянського суспільства та демократичної держави в цілому. Народ країни, який виступає в Україні джерелом влади, є головним «владним органом». Тобто, виходячи із цього, можна стверджувати, що народ, тобто громадяни України, має право здійснювати управління державними справами на всіх рівнях безпосередньо або ж через своїх представників. Здійснення контролю через своїх представників є державним контролем, а ось безпосереднє здійснення контролю і є громадським контролем (Клочко А. М.).

Дієвий громадський контроль є не тільки важливою формою реалізації демократії в країні, а й способом залучення населення до управління державними справами в різних сферах суспільного життя. Він розглядається як інструмент громадського оцінювання ступеня виконання органами поліції їхніх соціальних завдань [179].

Розкриваючи питання громадського контролю за діяльністю поліції, необхідно визначитися з понятійним апаратом. Так Стеценко С. Г. визначає, що контроль – це організаційно-правовий спосіб забезпе-

чення законності й дисципліни, який характеризується спостереженням і перевіркою правомірності діяльності об'єкта контролю та фактичної відповідності тих чи інших фактичних дій вимогам чинного законодавства з можливістю втручання в оперативно-господарську та виробничу діяльність для усунення виявлених недоліків [180, с. 220].

У своєму дослідженні Малиновський В. Я. вказує на контроль як процес забезпечення досягнення організацією своєї мети, що складається з установлення критеріїв, визначення фактично досягнутих результатів і запровадження коректив у тому випадку, якщо досягнуті результати суттєво відрізняються від установлених критеріїв [181, с. 332].

В адміністративному аспекті під контролем науковці, як правило, розуміють одну з найважливіших функцій «суспільного спостереження», яка дає змогу порівняти фактичний стан у тій чи іншій галузі з вимогами, що висунуті перед нею; виявити недоліки та помилки в роботі державного органу й запобігати їм [182].

Як правило, у науковій літературі поняття «громадський (соціальний) контроль» розглядається з позиції державного управління як гарантія, спосіб забезпечення дисципліни та законності в діяльності органів виконавчої влади, принцип, умова ефективної діяльності державного органу тощо [183, с. 44].

Дослідники питань громадського контролю указують на його природу, яка походить від відносин влади і громади. Оскільки розвиток суспільства відбувається за умов єдності та боротьби протилежностей між соціумом і державою, між прагненням до необмеженої свободи і необхідністю обмежень в ім'я організації суспільного життя, своє головне завдання громадська еліта бачить у приборканні авторитарної експансії держави, а державна еліта – у приборканні охлократичних тенденцій соціуму [184, с. 337].

Шляхом збалансування цієї системи стримувань і противаг забезпечується сталий розвиток суспільства. Одним із принципів демократичної правової держави, який забезпечує зв'язок державного управління із суспільством та громадянами, є публічність. Публічність включає доступність державного управління для громадян через право вибору відповідних органів виконавчої влади та участь у їхній діяльності; прозорість їх функціонування; громадський контроль за діяльністю органів публічного управління та їх посадових осіб, за дотриманням конституційно закріплених інтересів суспільства, прав і свобод громадян [185, с. 141]. А за твердженням Селиванова В. М., лише за умови розвиненої політичної й правової культури демократичного

громадянського суспільства, яке не просто на законній, а, насамперед, на правовій основі контролює державну владу, державно організоване суспільство в змозі як обмежувати, так і самообмежувати державні імперативні адміністративно-командні прагнення [186, с. 254-255].

У демократичних суспільствах народ як сукупність громадян та їхніх асоціацій здійснює публічну владу безпосередньо і через систему інститутів. Інституції, яким народ делегує владні повноваження, – органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які діють від його імені. Отже, саме народ і має контролювати як свою (самоконтроль, внутрішній контроль), так і їхню (мета-контроль, зовнішній контроль) діяльність, тобто посередництвом контролю здійснювати окремий вид публічної влади – контрольну владу [187, с. 375].

В Енциклопедії державного управління надано визначення громадського контролю як форми участі громадськості в управлінні для підвищення ефективності діяльності органів публічної влади, підприємств, установ і організацій, що надають соціальні послуги [188, с. 113].

Громадський контроль є один із видів соціального контролю, який здійснюється об'єднаннями громадян та самими громадянами, що є важливою формою реалізації демократії і способом залучення населення до управління суспільством та державою, указано в Юридичній енциклопедії, за редакцією Андрійко О. Ф. [189, с. 234].

На думку Наливайко Т. В., громадський контроль – це організаційно-правова форма об'єднання громадян на добровільних засадах для задоволення та захисту їхніх власних і громадських законних правових, соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних та інших спільних інтересів [190, с. 3]. У своєму дослідженні Гарашук В. Г. відносить контроль із боку різних громадських формувань (профспілок, трудових колективів, партій, рухів, фондів та інших утворень) та контроль із боку громадян [191, с. 169].

Поклад О. В., аналізуючи поняття громадського контролю, указує, що це – діяльність громадян чи їх об'єднань щодо контролю за виконанням органами державної влади або їх посадовими особами положень законодавчих актів, належного виконання ними своїх повноважень та дотримання прав і свобод людини [192].

На думку Захарова Є. Ю., громадський контроль – публічна перевірка громадянським суспільством діяльності держави на відповідність проголошеним нею цілям, коригування цієї діяльності і самих цілей, підпорядкування політики держави, діяльності її органів і посадових осіб інтересам суспільства, а також нагляд громадянського суспільства

пільства за діяльністю державних органів та органів місцевого самоврядування, спрямованою на захист та забезпечення прав і законних інтересів людини та фундаментальних свобод, на повагу до них [193].

Полтараков О. Ю. визначає громадський контроль як систему відносин громадянського суспільства з державою, яка ґрунтується на підзвітності органів державної виконавчої влади органам державної законодавчої влади (парламентський контроль) недержавним структурам («третьому сектору» та засобам масової інформації) [194].

Аналізуючи наведені визначення громадського контролю, зробимо висновок, що громадський контроль – це цілеспрямована діяльність громадськості щодо виконання органами влади наданих їм повноважень, дотримання в службовій діяльності законності, дисципліни, прав і свобод людини.

Потрібно підкреслити, що проблемою цього виду контролю є те, що діяльність громадськості не можна назвати контролем у повному розумінні цього слова, тому що при здійсненні громадського контролю відсутня така ознака контролю, як право втручатися в оперативну діяльність та право притягати підконтрольного суб'єкта до юридичної відповідальності [195].

Однією з новел законодавства України щодо діяльності органів Національної поліції є закріплення в законі окремого розділу «Громадський контроль поліції», у якому передбачені форми громадського контролю за діяльністю Національної поліції України.

Так Законом України «Про Національну поліцію» встановлюються такі форми громадського контролю: 1) звіт про поліцейську діяльність; 2) прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції; 3) взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування; 4) спільні проекти з громадськістю; 5) залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських 6) участь у складі атестаційних та дисциплінарних комісій [63].

Зміст ст. 86 Закону України «Про Національну поліцію» визначає, що з метою інформування громадськості про діяльність поліції керівник відповідного підрозділу поліції та керівники територіальних органів поліції раз на рік готують та поширюють на офіційних веб-порталах органів поліції звіт про діяльність служб та підрозділів поліції [63].

Ми погоджуємося з думкою Клочко А. М., яка вважає, що в даному випадку про здійснення контрольних функцій не йдеться зовсім, закріплення в законі норми стосовно можливості отримання інформації

від органів та підрозділів поліції не є важливим. Нагальною є потреба в законодавчій регламентації самого процесу отримання інформаційних звітів від керівництва поліцейських підрозділів. Формальні відповіді на запити та номінальні звіти, які мають місце в сучасному житті, жодним чином не відповідають вимогам здійснення громадського контролю за діяльністю поліції [177].

Зважаючи на те, що головним критерієм оцінювання ефективності діяльності органів і підрозділів поліції є рівень довіри населення до поліції, пріоритетного значення набуває своєчасне поширення в інформаційному просторі сегмента об'єктивних та актуальних відомостей про її діяльність. [196, с. 307].

Наступною можливістю здійснення громадського контролю є закріплене ст. 87 Закону України «Про Національну поліцію» право прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції [63]. Така діяльність передбачає можливість представницьких органів територіальних громад, а саме органів місцевого самоврядування, висловлювати незадоволення діяльністю поліції відповідного територіального підрозділу.

Якщо населення не задоволено роботою поліції, зокрема станом організації співпраці поліції з населенням, якістю і своєчасністю виконання працівниками поліції покладених на них обов'язків, у тому числі щодо сприяння вирішенню проблем, які стоять перед територіальними громадами, на засіданнях відповідних обласних, районних і міських рад може розглядатися питання про недостатньо ефективну роботу територіального органу поліції. За результатами оцінювання його діяльності на території відповідної області (району) місцеві ради своїм рішенням можуть прийняти резолюцію недовіри керівнику відповідного органу Національної поліції, що є підставою для звільнення його із займаної посади [196, с. 311-314].

З огляду на можливий механізм прийняття резолюції недовіри керівнику поліції, діяльність якого, на думку громадськості, не відповідає основним завданням діяльності поліції, варто наголосити, що контрольна діяльність громадськості здійснюватиметься через їхніх представників в органах місцевого самоврядування, а безпосередній вплив на діяльність поліції відсутній. Такий вплив можливий лише в судовому порядку відносно працівників поліції, які порушують права, свободи та інтереси держави, фізичних та юридичних осіб.

Відповідно до ст. 90 Закону України «Про Національну поліцію», залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про на-

лежне виконання покладених на них обов'язків, відповідає одній з ознак громадського контролю (можливість безпосередньо впливати на діяльність поліції) [63]. Так представники громадськості можуть включатися до складу дисциплінарних комісій для проведення службового розслідування за відомостями про порушення поліцейським конституційних прав і свобод людини і громадянина. Умовою для можливості залучення представника громадськості до складу комісії є наявність бездоганної репутації, високих професійних та моральних якостей, суспільний авторитет та відсутність реальних чи потенційних конфліктів інтересів з іншими суб'єктами, що беруть участь у службовому розслідуванні [197].

Наразі, відповідно до змін, внесених до Закону України «Про Національну поліцію» через введення воєнного стану, внаслідок збройної агресії російської федерації, з метою оптимізації діяльності поліції під час дії воєнного стану громадський контроль за діяльністю поліції, визначений статтями 86-88 та 90 Закону України «Про Національну поліцію» не здійснюється [63].

Не менш важливе значення має така форма громадського контролю, як участь представників громадськості в атестуванні поліцейських, яке здійснюється з метою оцінки їхніх ділових, професійних, особистих якостей, освітнього та кваліфікаційного рівнів, фізичної підготовки на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив їх службової кар'єри. Як нами зазначалося раніше, до складу атестаційних комісій можуть бути включені, за їхньою згодою, народні депутати України, представники громадських, правозахисних організацій, представники проектів міжнародної технічної допомоги, громадськості та засобів масової інформації за пропозиціями, які були отримані після розміщення відповідних оголошень на офіційних сайтах МВС чи органів поліції.

Зазначимо, що місцеве самоврядування на підставі положень Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» здійснюється територіальною громадою в порядку, установленому законом, як безпосередньо, так і через представницькі органи [70].

Із метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування й населенням керівниками територіальних органів поліції проводяться відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування та громадськості на різних регіональних рівнях. На таких зустрічах працівники поліції інформують населення про стан правопорядку й рівень злочинності та розглядають

фактори, що сприяють їх появі. У ст. 6 Закону України «Про інформацію» передбачено, що серед інших на поліцію покладено обов'язок інформувати громадськість і засоби масової інформації про свою діяльність, а також створювати можливість для вільного доступу до статистичних даних, інших баз даних та інформаційних ресурсів [198].

Підготовка та виконання поліцією спільних проєктів, програм і заходів з іншими державними органами (насамперед місцевими державними адміністраціями) та громадськістю для задоволення потреб населення й покращання ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань, вивчення громадської думки з метою формування позитивного іміджу поліції.

Головна мета громадського контролю – усунення та запобігання причинам, які породжують цю невідповідність, забезпечення додержання об'єктами контролю писаних та неписаних норм [199, с. 47].

Ми підтримуємо думку Федоренко В. Л. відносно того, що громадський контроль становить собою інструмент громадської оцінки ступеня виконання органами влади та іншими підконтрольними об'єктами їхніх соціальних завдань. Тобто характерні відмінності громадського контролю від будь-якого іншого виду контролю лежать у суб'єктно-об'єктній сфері і полягають у тому, що, по-перше, громадський контроль здійснюється саме громадськістю (організованою та неорганізованою), і, по-друге, що в процесі здійснення громадського контролю контролюється виконання саме соціальних завдань, безпосередньо пов'язаних із захистом і реалізацією прав і свобод громадян, задоволенням та узгодженням соціальних потреб та інтересів населення [200].

Наступною формою контролю виступають консультації з громадськістю, які проводяться відповідно до Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики [201] з метою залучення громадян до участі в управлінні державними справами, надання можливості для їх вільного доступу до інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості діяльності зазначених органів. Як правило, проведення консультацій з громадськістю відбувається за орієнтовним планом, складеним органом НПУ, але громадські об'єднання, релігійні, благодійні організації, професійні спілки та їх об'єднання, органи самоорганізації населення та інші інститути громадянського суспільства, можуть ініціювати проведення консультацій із громадськістю з питань, не включених до орієнтовного плану, шляхом подання відповідних пропозицій.

Консультації з громадськістю проводяться у формі публічного громадського обговорення, електронних консультацій із громадськістю (безпосередні форми) та вивчення громадської думки (опосередкована форма) [202, 203].

Шляхом проведення консультацій відбувається діалог між органами НПУ та громадськістю, який повинен сприяти урахуванню громадської думки, створенню умов для пошуку спільних рішень та активній взаємодії.

У галузі здійснення контролю за діяльністю органів державної влади, зокрема Національної поліції України слід згадати про таку форму, як проведення громадської експертизи. Постановою Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 № 976 затверджено Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади, яким визначено процедуру сприяння проведенню інститутами громадянського суспільства та громадськими радами громадської експертизи діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади [204].

Під час проведення громадської експертизи здійснюється оцінка діяльності органу, ефективності прийняття і виконання ним рішень. За результатами громадської експертизи готуються пропозиції для вирішення виявлених проблем та врахування органам НПУ в подальшій діяльності.

Для проведення громадської експертизи інститут громадянського суспільства направляє до органу НПУ письмовий запит, у якому зазначається: назва, ресстраційні дані, місцезнаходження та електронна адреса, предмет і мета громадської експертизи, перелік документів, необхідний для її проведення, реквізити для надсилання відповіді на запит. У разі звернення Громадської ради додається копія протоколу засідання, на якому було прийнято рішення про проведення громадської експертизи.

Для проведення громадської експертизи визначається особа, відповідальна за забезпечення взаємодії з інститутом громадянського суспільства, громадською радою, або утворюється робоча група із залученням представників обох сторін. За результатами громадської експертизи готуються експертні пропозиції, де зазначається: інформація про ініціатора громадської експертизи; предмет і мету громадської експертизи; відомості про експертів, які проводили експертизу; обґрунтована оцінка діяльності органу НПУ та пропозиції із чіткими рекомендаціями.

Експертні пропозиції розміщуються на сайті органу НПУ та розглядаються протягом 14 днів або на найближчому засіданні колегії за

участю представників ініціатора громадської експертизи. За результатами розгляду експертних пропозицій орган, діяльність якого проходила громадську експертизу, розробляє і затверджує заходи, спрямовані на їх реалізацію.

На думку Ключко А. М. та Собиної В. О., налагодження взаємодії з населенням на засадах партнерства та здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції України можливе не лише за умов удосконалення їх правової регламентації, але й за умов організаційного оновлення процесів діяльності, які б характеризувалися відкритістю та прозорістю. Як приклад можна навести використання скляних панелей замість зовнішніх і внутрішніх стін у будівлях поліції Грузії, що дозволяє громадськості безпосередньо спостерігати за діяльністю поліцейських підрозділів [177].

Удосконалення засобів громадського контролю та обмеження втручання держави в життя громадян сприяє зміцненню контрольованої влади, запобіганню неефективності та корупції в державному апараті. Здійснення такого контролю обґрунтовується тим, що громадськість має право отримувати інформацію про ефективність управління державних структур довіреними їм ресурсами та повноваженнями. Здійснюючи контроль за діями державних органів, громадськість відстежує ступінь реалізації власних інтересів, прагне запобігати небажаним результатам та корегувати державно-управлінські впливи. Провідне спрямування громадського контролю – це сприяння розвитку демократичних процесів у діяльності правоохоронних органів.

Підсумовуючи викладене, можливо зробити висновок, що громадський контроль за діяльністю Національної поліції – це цілеспрямована наглядова діяльність громадськості (громадян України, іноземців, громадських організацій, представників установ і підприємств) щодо виконання повноважень органами Національної поліції України, дотримання ними законності, дисципліни, захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави [195].

Мета громадського контролю за діяльністю органів Національної поліції України спрямована на недопущення протиправних дій з боку підконтрольних суб'єктів, запобігання можливим правопорушенням та усунення причин, що їм сприяють.

Форми громадського контролю можливо поділити на правові, що здійснюються на підставі нормативних актів (залучення представників громадськості до складу постійних поліцейських комісій із добору та просування по службі поліцейських, атестаційних комісій, дисциплінар-

них комісій) та неправові (організаційні), що полягають у проведенні спільних нарад працівників поліції з представниками громадськості; здійснюються індивідуальними суб'єктами контролю (окремими громадянами) та груповими суб'єктами (громадськими об'єднаннями).

Ми погоджуємося з думкою З.С. Гладуна, що суб'єктами громадського контролю є, по-перше, громадяни, по-друге, об'єднання громадян (політичні партії, професійні спілки, молодіжні й інші громадські організації). Їхні контрольні повноваження, як правило, не мають юридично-владного змісту, тому рішенням громадських організацій за результатами перевірок притаманний рекомендаційний характер [205].

Для належної реалізації громадського контролю за діяльністю поліції, необхідною складовою є обізнаність людей з інструментами здійснення громадського контролю. У зв'язку із чим пропонуємо: 1) у закладах загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти під час вивчення навчальної дисципліни «Правознавство» приділити увагу інструментам здійснення контролю за діяльністю державних органів у вигляді вивчення окремої теми.

Основна статистика поліції має бути доступна для суспільства, запити громадян та організацій про доступ до інформації (обмеженої інформації) мають розглядатися в розумний строк та в повному обсязі, а в разі відмови в доступі до інформації – із наданням детально вмотивованої відповіді про причини відмови [206]. Також для громадськості повинна бути доступна інформація про планування роботи поліції, визначення пріоритетних напрямів, результати реалізації запланованих заходів.

Для практичної реалізації громадського контролю, свого часу нами пропонувалося створення відповідного сайту або сторінки на сайті НПУ, а також територіальних ГУНП, на які може надходити інформація (відео, аудіо, електронні документи), також і анонімна, від представників громадськості щодо протизаконної діяльності працівників поліції. Така інформація підлягатиме подальшій перевірці, за результатами якої буде вжито відповідних заходів. Наразі це реалізовано та забезпечено зручну можливість для громадськості та громадян подати звернення, повідомити про корупцію, надіслати електронного листа, тощо.

Взаємодія громадськості з поліцією, реалізація громадського контролю за діяльністю поліції іноді має крайні форми, які проявляються у вигляді громадський протестів, породжених як правило грубими порушеннями, або несправедливими діями з боку окремих поліцейських. Такі дії викликають у населення гостру реакцію і можуть призводити до відкритого протистояння між обуреною громадськістю та поліцейськими підрозділами.

Приклади подібної взаємодії, випадків з крайніми формами громадського контролю шляхом громадських протестів та акцій непокори є не поодинокими в історії нашої країни. Зокрема можна згадати декілька гучних випадків.

Так, восени 2019 року мешканці Прилук протестували біля будівлі поліції з вимогою провести належним чином розгляд справи про загибель 14-річного школяра. Початковою офіційною версією правоохоронців було отримання несумісних з життям травм внаслідок наїзду потяга, натомість батьки були впевнені в умисному вбивстві. Дана ситуація сколихнула спільноту і спровокувала акцію протесту, в результаті більш пильного ставлення до справи перша версія була спростована [207, 208].

Не менш резонансною була справа жительки селища Врадіївки Ірини Крашкової щодо групового звалтування та замаху на вбивство трьома особами, двоє з яких були співробітниками міліції.

30 червня 2013 року відмова суду та міліції затримати одного із підозрюваних - капітана міліції Євгенія Дрижака, на якого серед інших вказала потерпіла, викликала масові акції непокори у селищі Врадіївка. Протести тривали 4 дні та супроводжувалися штурмом будівлі районного відділку міліції. В результаті прокурора Врадіївського району було звільнено з посади, а начальника Врадіївського РВВС та начальника УМВС у Миколаївській області відсторонено від виконання службових обов'язків.

Профспілка атестованих працівників органів внутрішніх справ опублікувала заяву, у якій висловила співчуття постраждалим та зазначила, що причиною подій у Врадіївці стали «складні та глибинні» проблеми правоохоронної системи, що потребують вирішення на державному рівні, а міліція має «очиститися від нерадивих працівників, які нехтують честю та гідністю достойних правоохоронців» [209].

Громадськість потребує правди, справедливості, панування закону і притягнення винних до відповідальності, що й спонукає людей до акцій протесту. В даному випадку взаємодія населення з поліцією хоч і має негативне забарвлення, але все одно спрямована: на реалізацію захисту права шляхом встановлення винних і притягнення їх до відповідальності, на належне виконання службових повноважень органами Національної поліції України.

Громадський контроль та його реалізація сприяють утвердженню громадянського суспільства, у якому забезпечуються права та свободи людини і громадянина.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВИХ ОСНОВ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

3.1. Зарубіжний досвід взаємодії поліції з громадськістю

Сучасні умови та стан розвитку суспільства вимагають актуальних підходів здійснення поліцейської діяльності. Прагнення України інтегруватися в Європейську спільноту та відповідати загальноєвропейським стандартам, зокрема і в правоохоронній сфері, спонукають до пошуку нових шляхів, відмови від старих методів, вимагають від правоохоронних органів бути більш відкритими для суспільства, служити людям, використовуючи сучасні засоби й нові ефективні методики. Досвід інших країн у здійсненні правоохоронної діяльності, взаємодії та співпраці з громадянами, залученні громадськості до забезпечення правопорядку та безпечного середовища є цінним джерелом інформації, яке не лише можливо, а й потрібно використовувати, відібравши найбільш вдалі та придатні для умов і особливостей нашої країни форми та методи.

Провідними для багатьох поліцейських структур є принципи правоохоронної діяльності, викладені сером Робертом Пілем – видатним британським державним діячем першої половини XIX ст., завдяки якому в 1829 р. була заснована Лондонська муніципальна поліція. У цих принципах закріплено взаємозумовленість поліцейської діяльності та підтримки громадськості. Так визначено, що:

- «здатність поліції виконувати свої обов'язки залежить від громадського схвалення і довіри до поліції, її дій, поведінки, а також здатності поліції забезпечувати і підтримувати суспільну повагу;

- поліція у своїй діяльності повинна заручитися добровільною співпрацею громадськості, добровільним дотриманням закону, що забезпечить суспільну повагу;

- підвищення ступеня співпраці з громадськістю, пропорційно зменшує необхідність застосування фізичної сили і примусу для досягнення цілей поліції;

- поліція шукає і зберігає суспільну прихильність, не догоджаючи громадській думці, а постійно демонструючи: абсолютно неупереджене служіння закону в повному обсязі; незалежність від політики; готовність служити всім членам суспільства, незалежно від їхньої раси або соціаль-

ного стану; увічливість і доброзичливий гарний настрій; готовність на індивідуальні жертви для захисту і збереження життя;

- поліція в усі часи повинна підтримувати відносини з громадськістю, дотримуючись історичної традиції, що «поліція – це громадськість, а громадськість – це поліція; поліцейські – це єдині представники громадськості, яким платять за те, щоб вони працювали повний робочий день, виконуючи обов'язки, які покладені на кожного громадянина з метою підтримання суспільного добробуту» [124]. Ці принципи й сьогодні є актуальними в діяльності правоохоронних органів світу та для здійснення взаємодії поліції з населенням.

Країни Європи додержуються загальноєвропейських стандартів поліцейської діяльності, але кожна з них має свою історію розвитку правоохоронних органів, особливості звичаїв та менталітету населення, специфіку, а отже й окремі особливості та форми взаємодії поліції і населення.

Так у **Бельгії** законом «Про організацію інтегрованої поліцейської служби, структурованої на два рівні» від 7 грудня 1998 р. проведено реформування поліції країни, у результаті чого було створено структуру сучасної поліції Бельгії. Вона складається з федеральної поліції та місцевої поліції. Ці два рівні поліції разом забезпечують функціонування інтегрованої поліції. Вони є автономними та залежать від різних органів влади [210].

Провідним принципом діяльності поліції Бельгії є «робота поліції на рівні спільноти», повага до цінностей демократичного суспільства. Саме цей принцип закладено в підвалини підготовки майбутніх поліцейських. Навчальна рада в складі Управління кадрових ресурсів забезпечує навчання поліцейських, ініціюючи, розробляючи, координуючи, оцінюючи навчальні програм на федеральному рівні, а також здійснює іншу діяльність у галузі підготовки поліцейських [210].

Структуру місцевої поліції Бельгії складають 196 підрозділів, з них 50 обслуговують територію одного міста або зону (район) міста, а 146 обслуговують кілька міст або районів міста. Місцева поліція забезпечує на території обслуговування виконання базових функцій поліції, серед яких здійснення завдань адміністративної та судової поліції. До зони обслуговування поліції входить одна або декілька громад (муніципалітетів). Кожна зона поліції має один корпус місцевої поліції. У багатокомунних зонах місцева поліція організована в такий спосіб, щоби мати один або декілька відділів поліції в кожній громаді, що входить до цієї зони [211, с. 136].

Якщо зона обслуговування поліції складається з кількох громад, то в такому випадку вона управляється поліцейською радою. До її складу входять мер міста або мери міст, якщо їх декілька, представники громад, відповідно до кількості населення, але не менше одного представника від громади. Після обрання члени поліцейської ради приймають присягу перед президентом поліцейської колегії.

Бюджет місцевої поліції ухвалюється радою громади відповідної зони. За обставин, коли сил місцевої поліції недостатньо, бургомістр може викликати федеральну поліцію з метою допомоги для підтримання або відновлення публічного порядку.

Підрозділ (поліцейський корпус) очолює начальник поліції, який призначається на посаду королем за поданням ради громади або поліцейської ради і відповідає за реалізацію політики місцевої поліції. Місцева поліція здійснює організаційні заходи та надає завдання місцевому поліцейському корпусу, який перебуває під керівництвом мера. Рада громади або поліцейська рада відіграє важливу роль у діяльності поліції. Окрім зазначеного вище вона: визначає штат персоналу; призначає поліцейських зі складу кандидатів, визнаних придатними відбірковою комісією, інших категорій працівників (адміністративний, логістичний, технічний персонал) тощо.

Начальник поліції присутній на засіданнях ради громади або поліцейської ради, яка, як правило, проводить засідання 8 разів на рік. Вони, за рідким винятком, є відкритими для громадськості, будь-який громадянин може бути присутнім на засіданні. Інформація про розглянуті питання та прийняті радою рішення розміщується на 10 днів у будівлі мерії для ознайомлення бажаючих громадян.

Визначальною для поліції Бельгії є філософія «поліцейська діяльність на рівні громади», вона направлена на інтеграцію поліції в спільноту, служінню громадянам та спільний з громадами пошук рішень, з урахуванням місцевих особливостей задля забезпечення правопорядку [212].

Діяльність бельгійської поліції, ґрунтується на п'яти основних принципах:

- зовнішня орієнтація,
- вирішення проблем,
- партнерство,
- відповідальність (підзвітність),
- компетентна участь (розширення прав і можливостей).

Зовнішня орієнтація означає, що поліція налаштована не проти суспільства, а перебуває всередині нього. Поліція перебуває в суспільстві як його частина та може діяти ефективно тільки інтегруючись у суспільство, спільноту, для чого вирішальне значення мають присутність, постійність і обмін. Інтеграції поліції дозволяє визначити, що її щоденна діяльність пов'язана з безпекою та якістю життя в суспільстві, і в кожній конкретній громаді, у результаті чого поліція своєчасно і належним чином реагує на ситуації та може їх передбачати. Орієнтація на суспільство реалізується шляхом сервісно-орієнтованого підходу до надання поліцейських послуг, відповідно до потреб і очікувань громади.

Принцип виконання завдань та вирішення проблем реалізується через проблемно орієнтований підхід до гарантування безпеки. Він означає, що люди та поліція не просто реагують на інциденти, а діють відповідним чином. Поліція повинна визначати причини проблем і намагатися цілеспрямовано їх усувати. Дотримання такого проактивного принципу допомагає запобігати та вирішувати проблеми в короткостроковій і довгостроковій перспективі [212].

Партнерство означає усвідомлення поліцією того, що не тільки вона несе відповідальність за гарантування безпеки та якості життя. Необхідно працювати разом із громадою. Партнерство ґрунтується на переконаності в тому, що безпека і якість життя з'являються лише завдяки спільній роботі всіх ланок, кожен партнер формує ланку глобального та комплексного підходу.

Принцип відповідальності (підзвітності) означає, що поліція відповідає та звітує перед громадою за свій внесок у забезпечення потреб громади в безпеці та якості життя.

Принцип компетентної участі (розширення прав і можливостей) реалізується через створення можливостей як для поліцейських служб, так і для населення спільно вирішувати питання безпеки, якості життя, надання послуг та забезпечення правопорядку, а також критично ставитися до виконання власних завдань та способів їх виконання [213, 214].

На місцевому рівні в Бельгії взаємодія поліції та громади, зокрема, відбувається з використанням «діалог-кафе». У районах міста або маленьких містечках відповідальні районні інспектори (дільничні поліцейські) за необхідності, але регулярно проводять зустрічі з місцевими жителями, представниками громади для обговорення проблем, пропозицій щодо їх усунення, вирішення питань безпеки. Ці зустрічі відбуваються в неформальній обстановці, у будь-якому зруч-

ному місці, наприклад кафе. На них можуть бути присутніми органи місцевої влади, керівництво поліції. У результаті таких зустрічей під час обговорень відбувається швидке прийняття рішень, узгодження дій і розподіл завдань за повноваженнями між відповідальними службами. Окрім того, зустрічі в такому форматі дозволяють поліцейському бути ближче до громади, а громаді сприймати працівників поліції як своїх членів. В Україні були спроби запровадити схожі зустрічі працівників поліції з громадянами у форматі зустрічей у кафе «Кава з поліцейським» (м. Татарбунари Одеської області, смт Марківка Луганської області) для покращання комунікації між громадою та поліцією, але, на жаль, ця ініціатива не прижилася.

Також у Бельгії допомогу поліції в охороні громадського порядку, особливо в зимовий час, надають поліцейські волонтери – молодь, яка планує прийти на службу в поліцію, пенсіонери або свідомі громадяни.

При співробітництві поліції з муніципалітетом та громадянами для забезпечення правопорядку використовується правило трикутника (теорія рутинної діяльності, Л. Коен і М. Фелсон) – правопорушення відбувається там, де збігаються три фактори: мотивований правопорушник (злочинець), відповідна мета (особа, річ) і умови для скоєння правопорушення (відсутність охорони, легкий доступ, відсутність освітлення тощо). Для запобігання правопорушенню (злочину) необхідно виключити одну складову. Наприклад, наявність охорони, використання сигналізації, замків, огорож, сторожових собак або навіть просто вуличного освітлення може демотивувати правопорушника. Посилення соціального контролю, дотримання заходів безпеки та попередження громадян є дієвим засобом профілактики правопорушень та підвищення рівня безпеки [212].

«Завжди знай ту громаду, з якою ти працюєш» є основним акцентом у проєкті Community Policing and the Prevention of Radicalisation (CoPPRa) для якнайкращого орієнтування поліцейських у тому, що відбувається в суспільстві, та на розбудові партнерських відносин заради спільних із громадами дій і спільної відповідальності за їх результати. Проєкт направлений на запобігання радикалізації в суспільстві та розрахований насамперед на поліцейських, які працюють «на місцях» і знають місцеві проблеми, оскільки постійно займаються ними відповідно до своїх повноважень.

Корисним для запозичення досвідом діяльності поліції Бельгії є інтегрування поліції в громаду, спільний із громадами пошук рішень задля забезпечення правопорядку з урахуванням місцевих особливос-

тей. Партнерство бельгійської поліції з громадськістю ґрунтується на переконаності в тому, що безпека і якість життя з'являються лише завдяки спільній роботі всіх ланок у межах загального глобального та комплексного підходу.

У Швеції в результаті реформування 2015 р. було ліквідовано Національне поліцейське управління та створено Поліцейське управління та Поліцію безпеки. Наразі структура поліції Швеції виглядає таким чином: очільником є Голова Національної поліції. Офіс Голови Національної поліції (канцелярія) надає йому підтримку та стратегічні рекомендації.

Десять національних департаментів забезпечують стратегічне управління, потреби оперативної й управлінської діяльності, працюючи в тісному контакті один з одним та іншими державними органами, а також надають адміністративну підтримку. Це національне оперативне управління (Nationella operativa avdelningen), національний експертно-криміналістичний центр (Nationellt forensiskt centrum), фінансовий департамент, департамент персоналу, департамент інформаційних технологій, департамент зв'язку, юридичний департамент та спеціальний департамент.

Також існують сім територіальних поліцейських підрозділів, які здійснюють слідчу діяльність, запобігання злочинності та обслуговування на відведеній території [215, 216, 217].

Місією поліції Швеції є прагнення «бути ближче до громадян, бути більш доступними і спільно здійснювати правоохоронну діяльність в інтересах безпеки, верховенства права і демократії», що вимагає координувати дії та зусилля поліції з громадськістю.

У Швеції взаємодія з громадськістю направлена на розвиток співпраці, комунікації та проблемно орієнтованої поліцейської роботи в поєднанні з основними ідеями залучення громад. Зокрема, вона відбувається у формі громадських зобов'язань як із боку поліції, так і з боку муніципалітету. Громадським зобов'язанням поліції є прислуховуватися до громадян та громади району обслуговування, розуміти прагнення людей відчувати себе в безпеці. Для чого поліція зобов'язується здійснювати заходи щодо: посилення безпеки, запобігання злочинності, розширення участі громадян та місцевих громад у запобіганні злочинності та гарантуванні безпеки, що зміцнюватиме довіру до поліції.

Громадські зобов'язання є частиною моделі управління поліції, що сприяє зміцненню й розвитку угоди про співпрацю між поліцією і

муніципалітетом. Також вони спрямовані на більш ефективне запобігання злочинності, зростанню довіри, залучення громадян та місцевої спільноти до забезпечення правопорядку.

Окрім того в країні запроваджено систему *Effektiv samordning för trygghet* (далі – EST), EST – ефективна координація для гарантування безпеки. EST є системним підходом до запобігання злочинності, при якому організовано обмін інформацією та співпрацю муніципалітету, поліції та ріелторських компаній. Це допомагає бачити загальну картину і надає можливість виявляти проблеми. Метою EST є скорочення і запобігання злочинності, гарантування безпеки шляхом раннього втручання, у момент виникнення проблем, або запобігання їм. Наприклад, у рамках реалізації програми EST муніципалітетом Соллентуни (комуна Стокгольмського лена (адміністративно-територіальна одиниця Швеції) у двох уразливих (проблемних) районах Едсберг і Туреберг було приділено увагу зміцненню безпеки шляхом: збільшення присутності поліцейських та охоронців, забезпечення кращого вуличного освітлення, зменшення кількості чагарників у небезпечних місцях. Поступово зазначені заходи помітно покращили ситуацію та рівень безпеки в районах [218]. Аналізуючи вказане, можна вказати, що поліція діяла за потребою громади і реалізовувала принцип діяльності «Реагування за потребою».

Важливу роль у взаємодії з громадськістю приділено інформуванню. Так для широкого загалу надаються відповіді та методичні рекомендації, як діяти в небезпечних чи інших ситуаціях, пов'язаних із правопорушеннями, або як діяти, щоб уникнути потенційної небезпеки (наприклад як здійснити безпечну прогулянку) на офіційних сторінках поліції та *Brottsförebyggande* (далі – Bra) (Ради з профілактики правопорушень (запобігання злочинності)). Bra є агенцією, яка працює над забезпеченням зниження злочинності і підвищенням безпеки в суспільстві, шляхом установлення фактів і поширення знань про злочинність, правозастосування і запобігання злочинності. Крім цього займається підготовкою офіційної статистики злочинності, оцінкою реформ, проведенням досліджень у цілях розвитку нових знань і наданням підтримки у сфері запобігання злочинності на місцевому рівні, співпрацюючи з іншими органами влади та організаціями [219].

Громадяни також можуть узяти активну участь у допомозі поліції, впізнаючи осіб, надаючи інформацію по правопорушеннях або підозрілих фактах, ситуаціях. Для цього на сайті поліції є активні кнопки

«Я випадково дізнався про дещо» та «Я бачив або чув щось» (можливо такий досвід застосувати в Україні)

Ще одною формою взаємодії у Швеції є сусідська варта (сусідський нагляд). Кожна особа, яка проживає в комуні, може допомогти забезпеченню безпеки та правопорядку, ставши контактним представником сусідської варти, яка працює разом із власниками нерухомості, поліцією, муніципалітетом.

Члени сусідської варти підтримують контакти з іншими сусідами, допомагають стежити за житлом та територією загального користування (під'їзди, дитячі майданчики, гаражі тощо). Діяльність сусідської варти забезпечує широке залучення громадян до забезпечення правопорядку, допомагає знизити рівень злочинності в житловому районі, підвищити безпеку і комфорт для місцевих жителів, підвищує рівень довіри між ними і до поліції. Час та аналіз даних показали, що діяльність сусідської варти допомогла майже на чверть скоротити кількість побутових злочинів.

Обов'язками члена сусідської варти є:

- отримання і пересилання порад та відгуків від головного контактного представника;
- надання інформації про район для місцевих мешканців, особливо для тих, хто недавно переїхали;
- спонукання до взаємодії інших мешканців району;
- участь у заходах із запобігання крадіжкам зі зломом та іншим злочинам тощо.

Рекомендовано в багатоквартирних будинках залучати до участі по 1-2 особи на сходовий майданчик. Члени сусідської варти надають підтримку та допомогу одне одному, постійно спілкуються як із контактним представником, так і з іншими учасниками та місцевими органами влади і звичайно поліцією.

Головний контактний представник (координатор) володіє інформацією про район і партнерські групи, забезпечує координацію їх діяльності, організовує роботу і контролює її виконання. Взаємодіє із сусідніми мережами контактних груп і з групою по партнерських зв'язках.

Група по партнерських зв'язках несе відповідальність за політику, ресурси, додаткові роботи та загальне здійснення робіт. Вона складається з власників нерухомості, об'єднання мешканців, представників поліції і муніципалітету, а також інших осіб [220] (рис. Б.13).

У Швеції існують рівні організації та здійснення взаємодії поліції та громадськості на державному, місцевому та рівні громади.

Сусідська варта як метод була розроблена в США в 1960-1970 рр. і є одним із найчастіше застосовуваних методів боротьби зі злочинністю в житлових кварталах у світі.

Окрім того у Швеції поліція та місцева влада використовують меморандум громадських угод, який є обіцянкою про майбутнє урегулювання проблемних ситуацій. Спочатку поліція, органи місцевої влади спілкуються з різними групами та категоріями громадян: таксистами, продавцями, листоношами, двірниками, працівниками соціальних служб, місцевими жителями, патрульними району (установлюють потреби різних представників та верств населення). Зібрана інформація аналізується та обговорюється на зборах представників поліції та місцевої влади, громади, після чого в результаті приймається рішення про подальші кроки для вирішення виявлених проблемних питань і розподіляються обов'язки відповідно до компетенції служб. Усі учасники, дотримуючись обраної стратегії, працюють упродовж року. Раз на місяць відбуваються збори, де обговорюється наявна ситуація, підбиваються підсумки діяльності та плануються такі кроки.

Для взаємодії поліції з громадськістю у Швеції характерною є направленість на розвиток співпраці, комунікації, використання проблемно орієнтованої поліцейської роботи, які поєднані з основними ідеями залучення громад, із використанням громадських зобов'язань між поліцією та муніципалітетом, широким залученням громадян до забезпечення правопорядку (активна участь у діяльності сусідської варти), використання Меморандуму громадських угод.

Серед завдань, які стоять перед поліцією **Данії**, є такі: 1) запобігання кримінальним злочинам, порушенням громадського спокою та порядку, загрози особистій та громадській безпеці; 2) запобігання небезпеці порушення громадського порядку, а також загрозам особистій та громадській безпеці; 3) припинення злочинної діяльності, розслідування та кримінальне переслідування кримінальних злочинів; 4) надання громадянам допомоги в інших небезпечних ситуаціях [221].

У Данії існує 14 поліцейських округів разом із Фарерськими островами та Гренландією, у кожному з яких створено окружну раду з питань поліції. До складу ради входять керівник поліції та мери муніципалітетів, які є в складі округу.

Окружна рада, збираючись не рідше 4-х разів на рік, обговорює та вирішує питання загального характеру, щодо діяльності поліцейських сил і організацій у поліцейському окрузі, запобігання злочинності, а також співробітництва між поліцією і місцевою громадою (включаючи

МЕДВЕДЕНКО С.В., МЕДВЕДЕНКО Н.В., ДЕНИСОВА А.В.

план співробітництва). Щорічно керівник поліції письмово звітує раді про виконану роботу. Рада з питань поліції може рекомендувати керівнику поліції, щоб поліція приділяла особливу увагу виконанню певних завдань, пов'язаних із підтриманням безпеки, миру і порядку в окрузі. Також рада інформує громадськість округу про діяльність поліції.

Щороку керівник поліції готує план співробітництва між поліцією і муніципалітетами, іншими державними органами, зацікавленими організаціями, асоціаціями тощо. Після попереднього обговорення в окружній раді план співробітництва офіційно публікується (підтримується імідж поліції, шляхом здійснення дистанційного контролю діяльності поліції з боку громади).

Налагодження співпраці із запобігання злочинності між поліцією і муніципалітетами округу, соціальними органами, школами та громадами є одним з обов'язків керівника поліції [222].

У Данії немає детальної регламентації взаємодії поліції з громадськістю та громадянами, головною умовою в діяльності поліції є дотримання принципів законності, прозорості судочинства, служіння людям, невтручання в життя громадян, як і застосування заходів примусу лише для запобігання та припинення порушення громадського спокою і порядку, злочинної діяльності; з метою перевірки наявності або носіння зброї; у рамках розслідування кримінальних злочинів, надання допомоги іншим органам влади; при виконанні контрольно-наглядових завдань; а також для оцінки стану особи (п'яний, хворий або безпорадний) і надання допомоги [223].

Органи місцевої влади не тільки співпрацюють із поліцією, надають допомогу, а й виступають посередником між поліцією і громадянами. Щорічно проводяться незалежні опитування громадян щодо ефективності діяльності поліції, рівня довіри для визначення майбутніх планів та кроків.

Також поліція регулярно аналізує співвідношення витрачених зусиль, часу та отриманого результату щодо різних ситуацій к округам та його окремим районам. Результати аналізу розглядаються на засіданнях консультативних груп громадян цих районів для визначення подальшого шляху вирішення проблемних питань (моментів). Тут використовується реактивна (адаптаційна) модель регулювання, яка дозволяє швидко та гнучко реагувати на зміни ситуації та враховувати специфіку конкретного району, чи менталітету, звичаїв громадян, інших особливостей. Це дозволяє уникнути розчарування будь-якої зі сторін, що витрачені зусилля не допомагають змінити ситуацію чи

вирішити проблему. Використання такої моделі допомагає забезпечити і результати, і задоволення від їх отримання.

У Данії, як і в розглянутих вище країнах, neighbourhood watch (сусідська варта) є однією з форм взаємодії, яка активно використовується громадянами для гарантування безпеки та запобігання правопорушенням.

Поліція Данії активно використовує принцип «запобігання замість реагування», місцеві поліцейські сили задіяні в проєкті у форматі SSP (школи, соціальні служби, поліція) та є учасником взаємодії й обміну інформацією в рамках проєкту. Така схема обміну інформацією ефективна вже тому, що не потребує (або майже не потребує) додаткових коштів і дає змогу зосередити зусилля на широкому колі питань. Оцінка поведінки молодих людей відбувається за їх відсутності, однак інколи необхідно заслуховувати членів їхніх сімей. Робота з молоддю у форматі SSP проводиться з особами до 18-річного віку, а у форматі SSP+ – до 23-річного віку.

Корисним для перейняття досвідом Данії є використання поліцією аналізу співвідношення витрачених зусиль, часу та отриманого результату щодо різних ситуацій в округах та окремих районах на засіданнях консультативних груп, громадян цих районів для визначення подальшого шляху спільного вирішення проблемних питань (моментів). У правоохоронній діяльності Данії використовується реактивна (адаптаційна) модель регулювання, яка дозволяє швидко та гнучко реагувати на зміни ситуації й урахувати специфіку конкретного району чи менталітету, звичаїв громадян, інших особливостей. Зазначене можливо використати для вдосконалення взаємодії НПУ та громадськості.

Поліція **Федеративної Республіки Німеччина** (далі – ФРН) складається з загальної Федеральної поліції (Bundespolizei або BPOL), Федерального управління кримінальної поліції (Bundeskriminalamt, BKA). Федеральна розвідувальна служба (Bundesnachrichtendienst, BND) і Федеральне управління по захисту Конституції (Bundesamt für Verfassungsschutz, BfV) – це агентства, які займаються питаннями безпеки, а Німецький університет поліції (Deutsche Hochschule der Polizei) є основним освітнім інститутом для правоохоронних органів у Німеччині.

На територіальному рівні поліцейську діяльність здійснює місцева поліція федеральних земель (16 адміністративно-територіальних одиниць) [224]. Відповідно до норм Конституції Німеччини федеральні землі є суб'єктом конституційного права, тому, дотримуючись загальних правил організації поліцейських служб, формування і керівниц-

тво поліцейськими органами ними здійснюються самостійно, через що структура поліцейських підрозділів має деякі відмінності [224].

На думку громадян Німеччини, жодна державна установа не є такою помітною, як поліція. Завдання поліції є всеосяжними і різноманітними, починаючи від навчання техніці безпеки в початкових школах, захисту спортивних заходів, консультування з питань запобігання злочинності та запобігання небезпеці до захисту державних установ та посадових осіб, судового переслідування за злочини та боротьби з міжнародним тероризмом. Поліція постійно перебуває в прямому контакті з громадськістю, надаючи допомогу й підтримку.

Взаємодія поліції з громадськістю в ФРН здійснюється з доволі широким охопленням, за допомогою багатьох засобів та форм участі. Наприклад, *Deutscher praeventionstag* (далі – DPT) Німецький конгрес із запобігання злочинності є, з одного боку, найбільшою у світі щорічною конференцією з теми запобігання злочинності та суміжних сфер. З іншого – DPT разом зі своїм Інститутом прикладних досліджень у сфері профілактики (DPT – I) формує платформу для обміну інформацією, знаннями та міждисциплінарного діалогу між практикою профілактики правопорушень, дослідженнями і політикою в цій сфері [225].

День профілактики злочинності в Німеччині був заснований в 1995 р., з нагоди якого проводиться щорічний національний конгрес, присвячений запобігання злочинності. Із самого початку його метою було представити і посилити запобігання злочинності на міжгалузевому, міждисциплінарному і широкому соціальному рівнях. Наразі в рамках конгресу також розглядаються проекти, методи, питання й ідеї з інших сфер профілактики, які хоча б частково пов'язані зі змістом конгресу. Конгрес залучає всі органи, діяльність яких пов'язана з профілактикою злочинності: органи влади, муніципалітети міст і районів, охорони здоров'я, охорони дитинства та неповнолітніх, юстиції, церков, ЗМІ, політики, поліції, комітетів щодо профілактики, шкіл, спорту, зацікавлених громадських організацій та громадян.

Німецький конгрес із запобігання злочинності забезпечує інтегрування всіх соціальних сил шляхом: обміну поточними і фундаментальними знаннями з різних сфер профілактики, налагодженню взаємодії державних і недержавних органів, установлення міжнародних зв'язків та обміну інформацією, обговорення стратегій реалізації профілактичних заходів, розроблення оголошення рекомендацій для практичної реалізації, адміністрування та науки. Також конгрес є форумом для обміну досвідом і знаннями.

Окрім конгресу є самостійний Форум із запобігання злочинності (DFK), завданням якого є використання всіх можливостей для максимального запобігання злочинності. Для чого фонд Форуму намагається об'єднати всі соціальні сили в рамках загальної відповідальності. Одним із його завдань є підвищення обізнаності широкої громадськості через використання ЗМІ та зв'язків із громадськістю. Як інститут Фонду Німецького форуму запобігання злочинності працює «Національний центр із запобігання злочинності». Центр працює з різними мережами, зокрема з «Міською мережею із запобігання злочинності». Учасниками цієї мережі є 20 міст, які постійно співпрацюють із питань забезпечення порядку та безпеки [226].

Слід зауважити й на діяльність ряду організацій щодо забезпечення безпеки інтернет простору для дітей та молоді, наприклад jugendschutz.net. Офіс jugendschutz.net засновано 1997 р., він об'єднує дослідження та заходи щодо: боротьби з порушеннями захисту дітей, підвищення інформованості батьків і підлітків про ризики інтернету. jugendschutz.net здійснює моніторинг тем і послуг, які особливо важливі для дітей та молоді, вивчає ризики контакту в спільнотах, месенджерах і онлайн-іграх, а також загрози використання смартфонів і інших мобільних інтернет-пристроїв; знаходить порушення, указує на них і вимагає їх термінової ліквідації.

Якщо безпосередньо відповідальну особу неможливо визначити, то про неналежний контент повідомляються оператори хоста і платформи для видалення контенту, у разі бездіяльності вони можуть бути притягнуті до відповідальності. У випадках коли отримується інформація, що життя та здоров'я осіб перебуває під загрозою (наприклад у 2018 р. організація виявила 2 форуми, де користувачів спонукали до самогубств), то така інформація в найкоротші строки передається до поліції [227].

Навчальні портали є ще однією формою взаємодії з населенням, виховання правосвідомості і забезпечення правопорядку. Наприклад, Lehrer-Online, де окрім звичайних навчальних матеріалів із різних предметів і дисциплін є розділ міждисциплінарного навчання, який присвячено темам насильства в школі, класі, його видам, кіберзалякуванню та профілактиці таких дій [228].

Роботу з профілактики правопорушень, зокрема і за допомогою інтернету, проводять і телевізійні канали. Так телеканал SAT.1 пропонує безоплатний рекламний розділ із питань безпеки в Інтернеті та захисту дітей і молоді. Там читачі отримують інформацію про такі теми, як залякування і захист конфіденційності в Інтернеті [229].

Активна робота поліцією проводиться по залученню громадян до надання допомоги біженцям, толерантному та розуміючому ставленню до мусульман та представників інших релігій.

Профілактичній роботі зі школярами також приділяється багато уваги. За кожною школою закріплюється відповідальний інспектор, який спілкується та працює з дітьми і також, по можливості регулярно, бере участь у шкільних заходах.

Однією з пріоритетних тем у діяльності поліції є надання допомоги за місцем проживання. Вона має назву «Сусідська допомога», серед рекомендацій сказано: «Найбільш важливий помічник – ти сам, ті хто лише квапливо вітається із сусідами, залишається самотнім. Будьте активними, спілкуйтесь із сусідами, відповідайте їм. Зробіть перший крок і люди відповідатимуть взаємністю. Лише частинка доброї волі кожного створює функціонуючу систему добросусідства та взаємодопомоги. Пильнуйте, звертайте увагу на: підозрілі авто, особливо німецької реєстрації; незнайомців, що блукають по району; звуки ремонтних робіт (можливо, це не ремонт, а крадіжка); світло від ліхтарика в приміщенні; незрозуміле очікування особи або автомобіля (можливо, хтось стоїть на сторожі)... Звертайте увагу, чи не приходять незнайомці до літніх сусідів, домовтеся з літніми сусідами, щоб у такому разі вони вам телефонували. Повідомляйте ваших сусідів та поліцію про підозрілі випадки, записуйте опис підозрілих авто та людей, у разі явної небезпеки терміново викликайте поліцію». Поліція не хоче, щоб громадяни вчилися на своєму негативному досвіді, але хоче навчити, як поводитися в таких випадках [230].

Слід зауважити, що спілкування і взаємодія поліції ФРН з громадянами розпочинається з найменшого дитячого віку, так існують лялькові театри, наприклад Polizeipuppenbühne Nürnberg, ляльковий театр поліції Нюрнберга, поліцейський ляльковий дім Weiden idOPf та театр ляльок поліції Мюнхена. Ляльковий театр Нюрнберга пропонує три вистави для трьох вікових груп: «Пінг та загублений м'яч» розказує дошкільнятам у садочках про небезпеки дорожнього руху та ставлення до незнайомців; «Гунда і Герч» розказує для трохи старших дітей про крадіжки та особливості дорожнього руху, а «Руді на невірному шляху» для школярів молодших класів містить інформацію з питань насильства та вандалізму, правила користування громадським транспортом [231, 232, 233].

Отже профілактична робота та презентація поліції як органу охорони порядку та допомоги громадянам розпочинається майже від на-

родження особи, що звичайно не може не впливати на образ поліції та довіру до неї (формування позитивного іміджу поліції).

Для Німеччини серед інших форм взаємодії поліції з громадськістю характерним є високий ступінь просвітницької роботи у сфері правоохоронної діяльності з громадянами різного віку та різних соціальних груп.

Якщо поглянути на структуру поліції **Великої Британії**, то її поліцейські сили складають: підрозділи поліції Англії, Північної Ірландії, Шотландії, Уельсу, а також Національні спеціальні поліцейські сили (Британська транспортна поліція, Цивільна ядерна поліція, Поліція міністерства оборони, Авіаційна служба національної поліції). Велика Британія є країною, де взаємодія з громадськістю є досить розвинутою та має багато форм. Офіційний сайт поліції Великої Британії пропонує достатньо велику кількість інформації для бажаючих бути волонтерами та надавати допомогу поліції у забезпеченні правопорядку. Кожна особа може обирати, яким чином допомагати поліції.

Спеціальна поліція – група підготовлених добровольців, які підтримують місцеву поліцію та працюють разом із нею. «Спеціальними констеблями» можуть стати будь-які громадяни, представники різних професій, які пройшли спеціальну підготовку, мають такі ж повноваження, як і поліцейські, навіть носять таку ж форму, але працюють не більше 4-х годин на тиждень у місцевій поліції. Беручи участь у всіх аспектах діяльності поліції (відповідають на дзвінки, патрулюють, працюють у школах, надають допомогу в різних ситуаціях, контролюють та регулюють дорожній рух тощо), спеціальні констеблі є прямим зв'язком поліції і громади, адже самі є її представниками [235].

Для активного залучення населення як спеціальних констеблів запроваджено Employer Supported Policing (далі – ESP) систему підтримки роботодавцями поліції. Розвиваючи корпоративну соціальну відповідальність, поліцейська діяльність за підтримки роботодавців являє собою ефективне партнерство між роботодавцями, їх персоналом і поліцейською службою для підтримки добровольців поліції у виконанні їхніх обов'язків.

Система підтримки роботодавцем поліції (ESP) збільшує різноманітність знань у працівників, підтримує етичні, соціальні та суспільні цілі багатьох організацій. Вона сприяє створенню більш безпечного, більш життєздатного і наділеного повноваженнями суспільства, яке веде до добробуту суспільства через добровольців, які зміцнюють зв'язки між різними секторами, а також заохочують активну громадянську позицію і участь у роботі поліції.

ESP має переваги для всіх учасників:

1) для роботодавця: відповідальний бізнес, який підтримує співробітників і місцеве співтовариство; підтримка цілей корпоративної соціальної відповідальності організацій; покращання репутації в місцевому співтоваристві; позитивні маркетингові можливості; розвитку персоналу завдяки отриманню унікального досвіду роботи волонтером поліції, який неможливо отримати на комерційній основі; сприяння підтриманню моральному духу, благополуччю й утриманню співробітників; допомагає співробітникам у кар'єрному зростанні і передачі ними отриманих навичок, сприяє розвитку організації;

2) для суспільства: розширення прямої взаємодії з місцевою поліцією; підвищення суспільної довіри; підвищення спокою та впевненості громадян завдяки помітнішому патрулюванню на вулиці; збільшення ресурсів для скорочення злочинності; залучення бізнесу до справ спільноти;

3) для співробітників: розвиток впевненості в собі завдяки активній участі у волонтерській діяльності; розвиток цінних навичок та підготовка для кар'єрного зростання; надання підтримки спільноті; відчуття підтримки допомагає самореалізації і поліпшенню відносин із роботодавцем; відчуття благополуччя на робочому місці; ще один варіант самореалізації;

4) для поліції: поліція стає більш видимою, завдяки додатковим ресурсам, що сприяє підвищенню суспільної довіри; поліпшення набору та утримання поліцейських добровольців; більш тісне партнерство з бізнесом.

Роботодавці підтримують своїх співробітників, які бажають стати спеціальними констеблями або вже є ними, надаючи їм оплачувані робочі години, коли вони задіяні як спеціальні констеблі та оплачувану відпустку для навчання і виконання деяких своїх обов'язків в якості спеціальних констеблів. У теперішній час у Великій Британії існує 280 компаній, які надають додаткові оплачувані відпустки спеціальним констеблям, від 2 до 18 днів на рік [235].

Поліцейські волонтери Police Support Volunteers (PSV) – це цивільні добровольці, які витрачають свій час на допомогу у виконанні завдань, які доповнюють обов'язки, що виконуються співробітниками поліції і іншим персоналом поліції, що допомагає звільнити офіцерів і персонал для виконання ключових оперативних обов'язків. Функціями добровольців є як надання послуг по боротьбі зі злочинністю та адміністративної діяльності, так і відстеження повідомлень про зло-

чини та інциденти з представниками громадськості. Діяльність поліцейських волонтерів приносить значну користь поліцейській службі і місцевим громадам.

Мережа Neighborhood Watch and Home Watch Network (далі – NHWN) об'єднує сусідів, створюючи сильні, доброзичливі спільноти, зменшуючи рівень злочинності та антигромадської поведінки. Уперше у Великій Британії така схема, тоді відома як Home Watch, була створена в Моллінгтоні, Чешир у 1982 р. Мережа надає учасникам ресурси для знайомства, обміну знаннями, реалізації планів діяльності тощо. В Англії та Уельсі налічується понад 170 тис. формувань NHWN.

NHWN прагне підтримувати і розвивати міцні робочі стосунки на всіх рівнях – національному, силовому і місцевому – для того, щоб сприяти спільній меті із запобігання злочинності та забезпечення безпеки людей в їхніх громадах. NHWN тісно співпрацює з Національною радою начальників поліції, зокрема з головним констеблем Дейвом Джонсом, який очолює напрям «Громадяни і охорона правопорядку», з Асоціацією поліцейських і Коледжем поліції.

NHWN використовує системне забезпечення Neighborhood Alert для зв'язку з людьми та реєстрації координаторів Neighborhood Watch. Neighborhood Alert забезпечує безперешкодний обмін інформацією. Кінцевий користувач вибирає, які організації можуть «бачити» їхні дані, чи хочуть вони бути видимими для поліції, Neighborhood Watch або обом організаціям.

У різних районах система оповіщення сусідів відома під іншими назвами: «In The Know» в Ланкаширі, «Escops» в Кембриджширі і «Alert Thames Valley» в долині Темзи, іноді люди називають Neighborhood Watch як Our watch через доменне ім'я. І хоча імена різні, усі системи працюють, використовуючи одне програмне забезпечення [236]. Кожен підрозділ поліції має «єдиний пункт зв'язку» (SPOC) для вирішення питань спостереження. Ним, як правило, також користуються мережі нагляду за фермами, конями, собаками, хоча офіційно вони не є частиною мережі сусідського нагляду.

Crimestoppers («Зупини злочинця») – це незалежна благодійна організація, яка допомагає знайти злочинців і розкрити злочини. Вона надає можливість особам здійснити анонімний дзвінок на цілодобовий номер, щоб надати інформацію про злочин; як альтернативний варіант люди можуть надіслати інформацію анонімно через веб-сайт Crimestoppers. Діяльність цієї організації забезпечується працею більше 500 добровольців. Також Crimestoppers надає поради як захисти-

ти своїх близьких від злочинності, щоб кожен міг почуватися в безпеці. Після отримання дзвінка або заповненої анонімної онлайн-форми створюється звіт, у якому міститься надана інформація, звіт перевіряється на предмет неможливості ідентифікувати особу, що надала інформацію. Після чого звіт направляється до відповідного органу: місцевої поліції або іншого органу відповідно до повноважень.

Діяльність Crimestoppers є важливою і необхідною, тому що люди не бажають звертатися до поліції напряму з ряду причин:

- не бажають спілкуватися з поліцією;
- необхідно надати інформацію відносно осіб, яких вони знають;
- хвилюються, що інші особи знатимуть про звернення до поліції;
- не впевнені, що інформація допоможе;
- не хочуть мати справу із судами.

Якщо передана інформація викликає сумніви, що її надали зі злим умислом, то Crimestoppers співпрацюють зі співробітниками правоохоронних органів, щоб перевірити інформацію та встановити її джерело.

Особа може отримати грошову винагороду до 1000 фунтів стерлінгів за інформацію, яка в результаті призводить до арешту і засудження правопорушника, або є надзвичайно корисною для правоохоронних органів

Будь-яка особа може надати допомогу Crimestoppers шляхом: пожевти, участі в Лондонському марафоні, відрахування із заробітної плати (яке здійснюється до податкового відрахування, що дозволяє заощадити на податках) або надати добровільну допомогу організації [237].

Гаслом вуличних пасторів (Street Pastors) Великої Британії звучить так: «Ми піклуємось, слухаємо, допомагаємо». Вуличні пастори – це навчені волонтери з місцевих церков, які дбають про свою громаду. Вони групами із чоловіків і жінок патрулюють вулиці, як правило, по п'ятницях і суботах, з 10-ї години вечора до 4-ї години ранку. Вуличний пастор – це церковний лідер або служитель церкви чи її член, який дбає про суспільство, особливо про молодих людей, які відчувають себе обділеними і маргіналізованими. Вуличні пастори, спілкуючись з людьми на вулицях, забезпечують участь церкви у вирішенні міських проблем [212].

Діяльністю вуличних пасторів управляє Фонд Вознесіння (Ascension Trust) за підтримки місцевих церков і суспільних груп у партнерстві з поліцією, місцевою радою та іншими статутними установами [238]. Часто разом із ними по вечорах п'ятниці та суботи працюють представники волонтерської організації «Halifax Street Angels» («Вуличні янголи») – волонтери, які надають допомогу спільноті та

Розділ 3. Напрями вдосконалення адміністративно-правових основ взаємодії органів Національної поліції України з громадськістю

громадянам, також співпрацюючи з поліцією та місцевою владою на благодійних і добровільних засадах [239].

«Victim support» («Підтримка жертв») є національною благодійною організацією Великої Британії, яка надає безоплатну та конфіденційну допомогу жертвам злочинів, свідкам, їхнім сім'ям, друзям і всім, хто постраждав в Англії, Уельсі та Північній Ірландії. «Victim support» також представляє інтереси жертв і свідків у національному масштабі, надає психологічну та правову допомогу.

Функціонування організації ґрунтується на самовідданості волонтерів, кількість яких перевищує кількість співробітників майже в чотири рази. У своїй діяльності «Victim support» співпрацює із широким колом організацій, серед яких Міністерство юстиції, Національна служба пробації, Рада відновного правосуддя, поліцейський коледж, Асоціація поліцейських криміналістів, Поліція Лондона та ін. [240].

Діяльність Speedwatch спільноти допомагає людям знизити швидкість автомобільного руху в їхньому районі. Волонтери працюють у межах території своєї спільноти (громади), співпрацюючи з поліцією, щоб підвищити обізнаність про небезпеку перевищення швидкості і допомогти контролювати швидкість автомобільного руху на місцевому рівні.

Незалежна асоціація відвідувачів місць утримання під вартою (The Independent Custody Visitors Association, ICVA) – це організація, що фінансується та підтримується Міністерством внутрішніх справ і комісаром поліції по боротьбі зі злочинністю (PCC). Місцеві добровольці без попередження відвідують поліцейські ділянки для перевірки дотримання прав, пільг, умов утримання затриманих, про що звітують комісару поліції по боротьбі зі злочинністю та поліцейським органам, які притягують до відповідальності головних констеблів. Також асоціація забезпечує відповідність організації умов утримання під вартою відповідно до вимог міжнародних договорів. Незалежні відвідувачі відіграють важливу роль у дотриманні й підвищенні стандартів та сприянні забезпечення справедливого поводження із затриманими. Їхні візити допомагають підвищити підзвітність і прозорість поліції в громадах, яким вони служать [241].

Незалежні консультативні групи – це групи представників спільноти, які регулярно зустрічаються з поліцією для обговорення та вирішення місцевих проблемних питань. Їхня діяльність дає можливість поліції отримати зворотний зв'язок від спільноти та поглянути на проблему з точки зору громади.

Ще одною організацією є «Citizens in Policing» («Громадяни в поліції»). Цей термін використовується для опису тисяч людей по всій

Великій Британії, які використовують свій час, щоб підтримати поліцію, підвищуючи потенціал поліцейських сил, привносячи цінні навички та досвід у поліцейські команди, створюючи більш тісні й ефективні відносини з громадами. У рамках цього руху, серед інших, слід приділити увагу «Volunteer Police Cadets» («Добровільні поліцейські кадети») – національній молодіжній організації, метою якої є не пошук майбутніх поліцейських, а заохочення духу пригод і свідомого громадянства серед її учасників. «Volunteer Police Cadets» вважає, що кожна молода людина заслуговує на можливість процвітати незалежно від її походження, заохочуючи молодих людей із різних верств суспільства приєднуватися до VPC, включаючи тих, хто може бути вразливим до впливу злочинності та соціальної ізоляції.

Курсанти віком від 13 до 18 років відвідують щотижневі збори тривалістю близько двох годин зі своєю місцевою кадетською групою протягом семестру. Під керівництвом кадетського лідера-добровольця (який є співробітником поліції, спеціальним констеблем, PCSO, співробітником поліції або цивільним добровольцем), курсанти проводять структуровану програму навчання в галузі права і поліцейської діяльності проходять ряд етапів навчання перед атестацією та проходженням параду. Курсанти отримують уніформу і навчаються бути дисциплінованими і незалежними, а також виконують базові тренування. В основі кадетської програми лежить почуття спільності і громадянства, програма допомагає молоді робити позитивний життєвий вибір і дозволяє їм впливати на своє оточення. Курсанти мають унікальну можливість розвинути навички, учитися, брати участь у захоплюючих заходах [242].

Поліція Великої Британії в першу чергу виступає як «моральна вартість» соціальної стабільності і порядку, відповідаючи за суспільні цінності та неформальний соціальний контроль, і лише потім як орган, що гарантує відчуття особистої безпеки та несе відповідальність за злочинність і безпеку.

Корисним для запозичення з досвіду Великої Британії є варіативність залучення громадськості до правоохоронної діяльності, зокрема, шляхом надання волонтерської допомоги в різних напрямках, у тому числі і в безпосередньому виконанні поліцейських функцій (спеціальні констеблі).

Поліцейську діяльність в **Іспанії** здійснюють Національна поліція та Цивільна гвардія. Обидві установи входять до структури Міністерства внутрішніх справ. Національна поліція є озброєним цивільним інститутом, місією якого є захист вільної реалізації прав, свобод і

безпеки громадян на всій території країни. Управління й організація діяльності органів та підрозділів поліції Іспанії побудовані за ієрархічним принципом. До складу Національної поліції входять Головне управління поліції та 20 територіальних поліцейських підрозділів.

Сайт Національної поліції Іспанії має консультативну сторінку з порадами для громадян у різних ситуаціях. Окрім того є окрема сторінка, де громадяни можуть надати інформацію, конфіденційність якої гарантовано, щодо різних ситуацій та фактів, які викликали в них занепокоєння. Слід зауважити, що передбачена можливість обрати, якої сфери стосується ця інформація, що в подальшому значно полегшує її обробку, наприклад запропоновано такий розподіл: у сфері технологій (дитяча порнографія, інтернет шахрайство тощо), наркотики, насильницькі злочини, тероризм, нелегальна міграція, контрабанда, міжнародна злочинність тощо. Також є можливість надати пропозиції, рекомендації щодо покращання діяльності поліції в різних сферах.

У структурі Головного управління поліції існує *Unidad Central de Participación Ciudadana* – Центральний підрозділ участі громадян, який відповідає за просування, контроль і оцінку функціонування різних підрозділів, що займаються запобіганням злочинності і підтриманням безпеки громадян. Також *Unidad Central de Participación Ciudadana* спрямовує поліцію у відносинах із громадянами чи їх групами приділяти увагу до соціальних потреб, сприяє здійсненню планів профілактики серед уразливих груп і координує дії підрозділів для захисту жертв у питаннях гендерного насильства.

Функціями даного підрозділу є розроблення і впровадження: програми участі (взаємодії) громадян, генерального плану для співіснування і підвищення безпеки в школі; комплексного плану профілактики і реагування на споживання наркотиків і роздрібний обіг у школах і їх оточенні, плану безпечного туризму, основного плану безпеки, а також контроль та оцінка оперативної діяльності підрозділів профілактики [243; 244].

Програма участі громадян здійснюється за допомогою призначених у кожному поліцейському відділку співробітників (делегатів по участі громадян), які координують та реалізують визначені завдання, підтримують постійний діалог із громадянами шляхом регулярних зустрічей та індивідуальних контактів. Залежно від конкретних населених пунктів плани участі відрізняються. Взаємодія також відбувається шляхом отримання інформації від громадян із використанням сучасних технологій. Закріплені співробітники, виконуючи завдання,

здійснюють різні заходи, спрямовані на зміцнення зв'язків із громадськістю, програми та виступи на телебаченні та радіо, публікації, дні відкритих дверей, круглі столи, зустрічі, інші заходи.

Туризм займає важливе місце в економіці Іспанії, яку щорічно відвідує велика кількість подорожуючих. Для забезпечення безпеки та допомоги діють відділення по наданню допомоги іноземним туристам (SATE). У випадку, якщо туристи стають жертвою злочину чи правопорушення, їм пропонується персональна допомога, поліцейськими експертами і перекладачами-інформаторами їхньою рідною мовою. Туристам допомагають і їх консультують щодо дій і документальних процедур, які необхідно здійснити (анулювання кредитних карт і документів, контакт із посольствами та консульствами, спілкування або місцезнаходження родичів тощо)

Головним завданням цивільної гвардії є забезпечення безпеки громадян та їх захисту від злочинних дій, дотримання законів та притягнення до відповідальності, а також захист вільної реалізації прав і свобод громадян.

Її діяльність спрямована на надання допомоги громадянам шляхом: забезпечення їм можливості співпрацювати зі службами цивільного захисту, нагляду за дорожнім рухом, охорони природи, порятунку і допомоги у гірських місцевостях і територіальних водах, а також здійснення будь-яких дій для допомоги і захисту громадян.

Формами співпраці або участі громадян із Цивільною гвардією є:

- надання матеріальної або особистої допомоги в разі потреби або необхідності;
- надання інформації;
- складання скарг і пропозицій;
- участь у радах, семінарах, дискусійних форумах, опитуваннях;
- здійснення соціальних дій, які сприяють інтеграції та співжиттю. [245].

Взаємодія поліції Іспанії з населенням відбувається у формах, характерних для інших європейських країн. Прикладом для запозичення, на нашу думку, може слугувати діяльність підрозділів із надання допомоги іноземним туристам, а саме наявність перекладачів-інформаторів, які допомагають туристам та іншим іноземцям у скрутних ситуаціях.

Поліцейська діяльність у **Сполучених Штатах** проводиться в близько 18 тис. федеральних, штатних, місцевих і міських департаментах, кожен штат має свою власну номенклатуру для агентств, а їхні повно-

важення, обов'язки і фінансування мають відмінності залежно від штату. Такі особливості спричинені федеративною формою державного устрою країни. Юрисдикція федеральної поліції поширюється на всю територію країни, існують також органи державної поліції, окружної поліції, поліції штату, департаменти шерифа, муніципальна поліція, поліція кампусу (університету). Кожен підрозділ має свої повноваження, територію обслуговування, особливості діяльності.

Наприклад, поліцейське управління Нью-Йорка (NYPD) є найбільшим і одним із найстаріших муніципальних поліцейських управлінь у Сполучених Штатах, у якому працюють приблизно 36 тис. офіцерів і 19 тис. цивільних службовців. Поліція Нью-Йорка була заснована в 1845 р. і сьогодні відповідає за охорону міста з населенням 8,5 млн осіб, виконуючи широкий спектр функцій у сфері громадської безпеки, охорони правопорядку, управління рухом, боротьби з тероризмом і реагування на надзвичайні ситуації. У Нью-Йорку найнижчий загальний рівень тяжких злочинів серед 25 найбільших міст країни.

Департамент поліції Нью-Йорка складається з бюро із забезпечення виконання, розслідувань та адміністрування та 77 патрульних дільниць із патрульними офіцерами та детективами, які охоплюють усе місто. У департаменті також є 12 транзитних районів для управління системою метрополітену і його майже шістьма мільйонами пасажирів щодня, та дев'ять зон поліцейського обслуговування (PSAs) для патрулювання міських житлових комплексів, у яких проживає більше 400 тис. жителів. Крім того, цивільні особи у формі служать агентами із забезпечення безпеки дорожнього руху на завантажених вулицях і автошляхах міста, а також агентами із забезпечення безпеки в школах, захищаючи державні школи та більше мільйона учнів, які їх відвідують.

Управління заступника комісара з питань спільної поліцейської діяльності Deputy Commissioner Collaborative Policing (далі – DCCP) сприяє зміцненню спільної відповідальності за громадську безпеку на основі продуктивного партнерства з окремими особами, урядовими установами і громадськими організаціями.

Проект Reset («Перезавантаження») – програма, яка переоцінює реакцію на перше кримінальне правопорушення низького рівня. Він стосується неповнолітніх (віком 16 і 17 років), даючи їм можливість реінтегруватися в суспільство через реабілітаційну програму в громаді. За підтримки Центру судових інновацій та Асоціації Осборна програма була розроблена для притягнення молодих людей до відповідальності за свої дії, одночасно виявляючи соціальні недоліки, усуваю-

чи їх і уникаючи позбавлення волі і соціальних наслідків, які часто слідують за кримінальним минулим.

Під час арешту співробітник поліції інформує особу, коли він або вона має право взяти участь у проєкті Reset. Участь у програмі є добровільною, а реабілітація здійснюється шляхом участі в групових семінарах, громадських роботах і індивідуальних та групових консультаціях. Учасники повинні бути вперше заарештовані за ненасильницький проступок і не мати інших нез'ясованих справ і мати вік 16 – 17 років.

Також DCCP з Департаментом охорони здоров'я і психічної гігієни (DOHMH) створено групу спільного реагування для поліпшення здатності міста реагувати на людей з психічними захворюваннями. Потенційні кандидати можуть бути ідентифіковані як особи, що мають підвищений ризик для себе або спільноти за рахунок використання інформації та аналізу даних у режимі реального часу. Групи спільного реагування складаються з двох співробітників поліції і одного лікаря, які підготовлені розпізнавати і реагувати на поведінку і симптоми, що вказують на психічні захворювання. Особисте спілкування з такими категоріями осіб дає можливість командам представитися і повідомити мету свого візиту. Вони націлені на вирішення нагальних проблем у галузі охорони здоров'я і проведення втручання в разі кризової ситуації.

У Нью-Йорку існує та діє проєкт NOPE (профілактика передозування героїну і освіта). Дія проєкту «Надія» поширюється на осіб, заарештованих за основним кримінальним обвинуваченням у незаконному зберіганні контрольованої речовини 7-го ступеня (PL 220.03), замість кримінального переслідування пропонується наркологічне лікування та реабілітаційні послуги. Справи осіб, що успішно завершили цю програму, припиняються, а протокол про арешт засекречується.

Ключовим елементом поліції Нью-Йорка є місцева поліція і комплексна стратегія боротьби зі злочинністю, заснована на поліпшенні комунікації та співпраці між місцевими поліцейськими і місцевими жителями. Поліцейська діяльність по сусідству значно збільшує можливості взаємодії зі спільнотою, та покращує можливості поліції по боротьбі зі злочинністю.

Головною метою поліцейської діяльності, орієнтованої на громаду, є спрямованість на запобігання, а не придушення злочинності. Організація діяльності місцевої поліції є більш динамічною, поліція активно взаємодіє з громадою і виконує багато функцій, що пов'язує її з громадою, а також із соціальним, культурним та економічним оточенням [246].

Останні роки Бюро патрульної служби систематично реорганізувало методи патрулювання для досягнення мети створення дільничної поліції в кожному районі міста. Районна поліція ділить ділянки на чотири або п'ять повністю укомплектованих секторів, які по можливості відповідають межах фактично встановлених районів. Одні і ті ж офіцери працюють в одних і тих же районах в одні і ті ж зміни, покращуючи своє знайомство з місцевими жителями і місцевими проблемами. Диспетчери і секторні офіцери працюють разом, щоб підтримувати «цілісність сектора». Це означає, що закріплені офіцери і автомобілі не залишають меж своїх секторів, за винятком надзвичайних ситуацій на всій території дільниці.

Місцева поліція достатньо укомплектована, тому робочий час офіцера розподілено на патрулювання, коли вони підтримують постійний радіозв'язок з підрозділом, та вільний від патрулювання час, коли поліцейські мають час для спілкування із жителями сектора, виявлення місцевих проблем і пошуку рішень. Такий поліцейський є універсальним працівником, який знає і відчуває відповідальність за сектор та надає повний спектр поліцейських послуг.

Підтримку команді кожного сектора надають два офіцери – співробітники по координації сусідства neighborhood coordination officers (NCOs). Вони слугують сполучною ланкою між поліцією і суспільством, знайомляться із жителями та їхніми проблемами, відвідуючи громадські збори з керівниками районів і духовенством, школи, аналізуючи попередні інциденти і використовуючи творчі методи і адаптивні навички [247].

Окрім того Управління з питань спільної поліцейської діяльності (DCCP) співпрацює з Нью-Йоркським інститутом миру, одним із лідерів серед найбільших національних агентств із посередництва на рівні громад із метою забезпечення підготовки офіцерів по координації сусідства (NCOs), спрямованої на підвищення навичок посередництва, деескалації та врегулювання конфліктів і ефективній комунікації. Взаємодія з громадськістю вимагає, щоб NCOs постійно відточували ці навички, щоб краще реагувати на постійні скарги на якість життя та подібні повсякденні ситуації. Використання офіцерами посередництва як ресурсу для вирішення суперечок, не пов'язаних з арештом, допомагає запобігти переростанню конфліктів у насильство або арешт [248].

Для надання допомоги жертвам злочинів реалізується масштабна програма допомоги жертвам злочинів Crime Victim Assistance Program (далі – CVAP). DCCP співпрацює з Safe Horizon, найбільшим агентст-

вом із надання допомоги жертвам. На кожній з 77 патрульних дільниць працюють два адвокати для потерпілих, один з яких спеціалізується на розгляді випадків насильства в сім'ї, а другий – на інших категоріях злочинів. Кожен із них також проводить роз'яснювальну роботу та надає допомогу і потерпілим, і особам, що не ідентифікують себе як жертви злочинів, але які могли зазнати насильства або стати жертвами в інший спосіб. Адвокати виступають від імені потерпілих у різних ситуаціях, у тому числі перед роботодавцями, орендодавцями, підприємствами і навіть у поліції Нью-Йорка. Також адвокати проводять презентації на рівні громад, для спонукання жертв правопорушень звертатися за допомогою. Основна концепція CVAP полягає в тому, що поліція Нью-Йорка, надаючи максимально можливу підтримку та доступ до необхідних ресурсів, зменшує негативний вплив отриманих від правопорушення травм. Поліція Нью-Йорка сповнена рішучості допомогти жертвам злочинів на кожному етапі процесу їх відновлення. Для швидкого пошуку на офіційному сайті поліції Нью-Йорка розміщено адреси та телефони, за якими можна звернутися за допомогою адвоката [249].

Урахування інтересів не тільки дорослих, а й особливо неповнолітніх, які можуть не розуміти наслідків впливу певних видів злочинів, спонукала до створення групи реагування на дитячі травми Child Trauma Response Team (далі – СТРТ). Її метою стало задоволення нагальних потреб у галузі безпеки дітей, які постраждали від насильства в сім'ї, і в зниженні ймовірності розвитку в дітей посттравматичного стресового розладу (далі - ПТСР). Відповідальна особа групи реагування на дитячі травми зв'язується із сім'єю протягом 24 годин після того, як дитина стала свідком інциденту, пов'язаного з насильством у сім'ї.

При зустрічі із сім'єю представник СТРТ оцінює поточні ризики безпеки і надає інформацію про відповідні ресурси і послуги. Якщо після перевірки встановлено, що дитина перебуває в групі ризику розвитку ПТСР, то обговорюється можливість короткострокового лікування психічного здоров'я з опікунами.

У разі здійсненні арешту батьків співробітники поліції стежать за тим, щоб це робилося поза межами видимості і чутності присутніх дітей. У разі, неможливості знайти безпосереднього опікуна, поліцейські відвозять дитину до місцевого центру захисту дітей – Child Advocacy Center (CAC). Співробітники із запобігання домашньому насильству регулярно відвідують дітей для перевірки їхнього благополуччя і повідомляють заарештованих батьків про їх місцезнахо-

дження. У теперішній час заарештованим рекомендується інформувати поліцію Нью-Йорка про будь-які конкретні потреби в догляді за дітьми [250].

Для розширення можливостей поліції спілкування з населенням, ураховуючи, що достатньо часто виникає необхідність спілкуватися з людьми, які не володіють англійською, або з обмеженнями (вадами слуху та/або мови) Управління з питань спільної поліцейської діяльності розробило інформаційні карти на десяти найбільш поширених мовах у Нью-Йорку. Ці картки інформують читачів про те, що поліція Нью-Йорка надає допомогу незалежно від того, чи володіють вони англійською мовою, що перекладачі завжди доступні для надання допомоги особам і послуги усного перекладу надаються безкоштовно.

Обслуговування людей, які є глухими або слабочуючими, здійснюється у співпраці з Коаліцією за справедливість стосовно глухих, Лексингтонською школою та центром для глухих, Гарлемським незалежним центром життя і Управління мерії в справах людей з обмеженими можливостями розробили ще один набір комунікаційних карт для використання, коли водіїв з вадами слуху зупиняють або вони стають жертвами ДТП. Картки інформують співробітників поліції про бажані методи зв'язку для водіїв і відображають значки, на які вони можуть вказувати, щоб легко повідомити мету зупинки. Крім того, картки інструктують водіїв про те, як реагувати при зупинці, а значки можуть використовуватися для повідомлення співробітників поліції про будь-які невідкладні медичні потреби.

При необхідності з усними перекладачами зв'язуються по телефону, окремі перекладачі чергують для допомоги у випадках домашнього насильства та всіх інших видах злочинів. Щоб забезпечити необхідну кількість перекладачів, для забезпечення перекладу відео в реальному часі через додаток для смартфонів, який використовують співробітники поліції, DCCP співпрацює з компанією Language Line Solutions (мовна школа). Працівники компанії доступні в будь-яку годину доби. Для осіб із вадами слуху доступні перекладачі, що спеціалізуються на американській мові жестів. Окрім того поліцейські, що володіють кількома мовами, можуть пройти сертифікацію в професійних мовних навчальних центрах для забезпечення розширеного усного перекладу за будь-якої можливості [251].

Взаємодія громадськості і поліції в США характеризується активною співпрацею розвиненої системи сусідського нагляду, забезпечення зближення поліції та населення через закріплення патрульних по-

ліцейських за відповідними ділянками, організація служби таким чином, що патрульні більшу частину робочого часу спілкуються з місцевим населенням; реалізація програми допомоги жертвам злочинів, створення групи реагування на дитячі травми, забезпечення безперешкодного спілкування з особами з вадами слуху. Зазначені надбання можливо використати для вдосконалення взаємодії НПУ та громадськості в правоохоронній діяльності.

Головне управління «Національної поліції» **Республіки Болгарія** є національною спеціалізованою організацією з проведення оперативної, розшукової, попереджувальної, інформаційно-аналітичної та організаційної діяльності, пов'язаної із запобіганням, перехопленням, виявленням та розслідуванням злочинів, за винятком тих, що пов'язані з організованою злочинною діяльністю в структурі Міністерства внутрішніх справ Болгарії.

До структури Головного управління Національної поліції зокрема належать: департамент кримінальної поліції, департамент економічної поліції, слідчий відділ, відділ методичного керівництва слідчою діяльністю, незалежні сектори, департамент поліції охорони, відділ дорожньої поліції та Управління жандармерії.

Окрім вказаних підрозділів структуру Національної поліції складають 28 регіональних дирекцій (управлінь) відповідно до кількості адміністративно-територіальних округів, на які поділена Болгарія.

Діяльність Національної поліції Болгарії урегульована рядом нормативно-правових актів серед яких: Закон про Міністерство внутрішніх справ, Закон про електронні комунікації, Закон про захист від катастроф, Закон про національну систему екстреного виклику з єдиним європейським номером 112, Закон про зброю, боєприпаси, вибухові речовини та піротехніку, Закон про дорожній рух, Закон про захист секретної інформації, Закон про боротьбу з корупцією та конфіскацію незаконно набутого майна тощо [252].

З метою поширення корисної інформації та надання допомоги громадянам, офіційний сайт Головного управління «Національної поліції» Болгарії містить корисну інформацію та рекомендації для населення, зокрема Програму попередження та захисту від домашнього насильства та Рекомендації щодо заходів захисту від квартирних крадіжок [252].

Також Головним управлінням «Національної поліції» розроблено листівки з порадами щодо безпечної поведінки дітей. Матеріали є продовженням профілактичних ініціатив, спрямованих на підлітків,

серед яких роз'яснення щодо наркотиків, їх шкоди, інформація про амфетаміни, марихуану, галюциногени, інгалятори, метамфетамін, героїн, наркоклуби, стероїди, кокаїн, а крім того тютюн і алкоголь.

Окрім того, є поради щодо безпечної поведінки дітей, яка містить інформацію про їх права, про можливості вибору, про те, які ігри можуть становити небезпеку, як поводитися у відпустці, або з небезпечними незнайомцями [253].

Для уникнення дорожньо-транспортних пригод з випускниками та ювілярами, Головним управлінням «Національної поліції» та Управлінням дорожньої поліції розроблено окремі рекомендації. «Під час довгих, веселих та безперервних веселих випускних канікул та у святковий травень місяць під час святкування 24 травня – День болгарської освіти і культури та слов'янської писемності, будьте відповідальними і пам'ятайте, що гарний настрій не повинен бути затьмарений необдуманими вчинками і трагічними випадками. Дотримання правових норм Правила дорожнього руху діють і під час свят. Відеокамери, як і раніше, фіксуватимуть поведінку випускників та їхніх родичів, які їх везуть.

Для вашої безпеки буде організовано супровід ДАІ поліцейськими автомобілями для колон автотранспорту (МВП), які перевозять випускників.

Дії узгоджуватимуться з організаторами екскурсій для запобігання ДТП під час святкових заходів, а водіїв автобусів проведуть спеціальні інструктажі.

Допоможіть собі, будьте обережними та не миріться з порушеннями громадського порядку, які можуть загрожувати безпеці руху на дорогах. Пам'ятайте, що ви завжди можете зателефонувати за номером 112 і звернутися за допомогою» [254].

Слід відмітити, що рекомендації містять не лише загальні поради, але й визначений алгоритм дій в конкретних ситуаціях, що забезпечує як профілактичний вплив, так і практичну допомогу.

Діяльність Національної асоціації волонтерів в Республіці Болгарія, яка є однією з найбільших, в першу чергу, пов'язана з участю волонтерів у заходах із захисту населення під час катастроф, пожеж та надзвичайних ситуацій.

Набір волонтерів проводиться мером відповідного муніципалітету після прийняття рішення муніципальною радою, яка визначає кількість волонтерів. Волонтером може бути будь-яка дієздатна фізична особа, яка досягла 18 років, клінічно здорова, не страждає на психічні

захворювання та не була засуджена за умисний злочин загального характеру, крім випадків, подальшої реабілітації [255].

Некомерційна асоціація «Національна асоціація волонтерів в Республіці Болгарія» була створена у 2014 році в м. Софія як асоціація людей, які поділяють спільні цінності та покликання – допомагати впоратися з надзвичайними ситуаціями. Вона об'єднує в одній організаційній структурі всіх суб'єктів процесу кризового менеджменту – волонтерів, професійних пожежників і рятувальників та місцеве самоврядування. NAVRB допомагає підвищити спроможність суспільства справлятися зі стихійними лихами та іншими надзвичайними ситуаціями, шляхом:

- заохочення громадянської активності;
- створенням організації та механізмів координації та взаємодії між добровольчими підрозділами та установами;
- підвищення рівня підготовки, знань і навичок волонтерів і громадян;
- захисту прав та інтересів волонтерів.

Асоціація активно працює над створенням і зміцненням мережі підготовлених, екіпірованих та обладнаних для дій у різних надзвичайних ситуаціях волонтерів, а також підтримує взаємодію між громадянським сектором та інституціями на місцевому, національному та міжнародному рівнях з метою забезпечення ефективного реагування та спроможності суспільства справлятися з надзвичайними ситуаціями [256].

В складні для України часи волонтерських рух Болгарії надає допомогу громадянам України, що змушені бігти від загроз які несе війна.

Як заявила засновниця Українського кризового центру в Добричі Олена Дімітрова на конференції «Болгарські голоси для Європи» «Волонтерський рух приймає на себе перший удар у кризах, тому що він мобільний, але він повинен діяти в партнерстві з інституціями, які мають великий потенціал» [257].

В Болгарії доволі успішно працює модель «Поліція поруч із суспільством», яка запроваджена в багатьох державах-членах ЄС. Це програма спрямована на об'єднання зусиль для протидії злочинності.

Головним завданням є налагодження відкритого, ефективного та корисного партнерства поліції з суспільством, при виконанні покладених на неї завдань із забезпечення громадського порядку та боротьби зі злочинністю в умовах прозорості, відповідальності і поваги до прав і гідності людей.

Таке партнерство повинно забезпечити боротьбу з причинами злочинів, а не їх наслідків.

Робота за моделлю «Поліція поруч із суспільством» в Болгарії розпочалася з 30.10.2002 року із затвердженням наказом Міністра внутрішніх справ Стратегії реформування діяльності поліції, головною метою якої стало підвищення якості поліцейських послуг, наближення поліції до населення та громадян, об'єднання зусиль для зменшення злочинності.

Реалізація Стратегії розпочалася зміненням пріоритетів в роботі поліції, які націлили на підвищення ефективності та якості роботи поліцейських, утвердження поліції як відповідальної державної установи, що задовольняє потреби громадян і громади у безпеці, порядку та спокою.

На початку проект розвивався повільно через відсутність належної законодавчої та нормативно-правової бази щодо кадрового забезпечення, недостатність фінансового забезпечення, нерівномірне впровадження стратегії.

Поступово, з певними складнощами, у кожному відділку поліції було створено приймальні для громадян задля покращення умов їх доступу до поліцейських.

З часом втілено і інші можливості для налагодження зв'язку між громадянами і поліцією: через електронну пошту, інтернет-сайти органів поліції, поєднано сайти поліції з сайтами муніципалітету. Так діяльність поліції Болгарії стала більш прозорою для громадськості. Працівники поліції працюють у постійному контакті з місцевим населенням, в умовах взаємопідтримки. Важливим моментом у налагодженні партнерства поліції та населення у Болгарії також стало підвищення громадської довіри та підтримки громадянами діяльності поліції [258].

Але, незважаючи на розроблену стратегію і певні кроки по її впровадженню, у поліції Болгарії залишаються певні проблеми. Недоукомплектованість штатів поліцейських підрозділів, недостатнє фінансування матеріального забезпечення поліцейської діяльності (форма, якість спорядження, питання оплати праці) не сприяють поповненню поліції вмотивованими працівниками, що має негативний вплив на профілактику злочинності, зростанню довіри громадян до поліції та підтримки з боку населення. Брак бажаючих працювати в поліцейських підрозділах відповідно впливає на зниження стандартів відбору і як результат – поступове зниження рівня професіоналізму та компе-

тентності серед поліцейських та збільшення кількості корупційних проявів [259].

Для подолання цієї ситуації, удосконалення існуючих заходів із запобігання та протидії корупції, розширення доступу громадян до електронних адміністративних послуг в Інтернеті та на виконання Національного плану відновлення та сталого розвитку Республіки Болгарія в частині «Покращення якості та стабільності політики безпеки» реалізується програма інвестування Управління «Комунікаційно-інформаційні системи» та ГУ «Національна поліція» за наступними напрямками «Побудова національної інтелектуальної системи безпеки (NISS)» та «Удосконалення системи запобігання та протидії корупції серед працівників МВС та підвищення прозорості обслуговування громадян».

Задля покращення якості обслуговування та відчуття безпеки та довіри серед громадянського суспільства в посткризовій ситуації заплановані заходи включають:

- для запобігання та протидії антикорупційним діям:

- а) поставку нових автомобілів оснащених системою відеоспостереження, натільних камер для поліцейських;

- б) модернізацію обладнання приймалень громадян;

- для підвищення якості обслуговування громадян, особливо з незахищених соціальних груп, встановлення в структурах МВС 180 електронних терміналів та підготовки тренерів для роботи з ними [260].

У взаємодії з європейськими партнерами та громадськими організаціями Головна дирекція Ннаціональної поліції Болгарії у 2023 році розпочинає реалізацію проект «Інноваційні рішення для усунення домашнього насильства - ISEDA» (Innovative Solutions to Eliminate Domestic Abuse). Проект спрямований на створення, перевірку, оцінку та розвиток інноваційних рішень проти домашнього насильства та жорстокого поведіння в Європі, серед яких:

- адаптація та міжнародне тестування ШНАТВОТу, який дозволяє жертвам отримувати доступ до ключової інформації про домашнє насильство та повідомляти безпосередньо в поліцію;

- покращення здатності поліцейських взаємодіяти з жертвами домашнього насильства через жертвоорієнтовану навчальну програму;

- розробка та тестування прототипу анімаційної гри для навчання та підвищення кваліфікації працівників міліції у випадках домашнього насильства шляхом розробки 3-5 сценаріїв;

- підготовка інформаційних кампаній та освітніх програм.

Ці рішення направлені на надання більших можливостей для отримання інформації, допомоги та підтримки особам, що їх потребують, покращення взаємодії з поліцією у випадках домашнього насильства [261].

У містах Болгарії в рамках реалізації європейського проекту Citizen Engagement Technologies for Community-Based Policing (CITYCoP) впроваджується використання додатку для смартфона, а також онлайн-порталу.

Проект CITYCoP спрямований на виявлення кращих функцій та практик, які використані в успішних додатках поліції в усьому світі, та створення унікального європейського рішення, включно з додатком для смартфона та онлайн-порталом для кожного міста, з урахуванням місцевих особливостей та зберігаючи «місцевий колорит».

CITYCoP використовує міждисциплінарний підхід, який включає соціологічне дослідження моделі Community Policing, а також вивчення поглядів когнітивної науки на взаємодію громадян і громади з правоохоронними органами за допомогою технологій. В результаті, отримані дані допомагають покращити ефективність впровадження моделі Community Policing в країні. Некомерційна асоціація «Національна асоціація волонтерів в Республіці Болгарія» створена 29.08.2014 в м. Софія. Зареєстровано рішенням № 1/3.12.2014 Софійського міського суду.

Бачення:

Національна асоціація волонтерів Республіки Болгарія (NADRB) була створена в 2014 році. як асоціація людей, які поділяють спільні цінності та покликання – допомагати впоратися з надзвичайними ситуаціями. Він об'єднує в одній організаційній структурі всіх суб'єктів процесу кризового менеджменту – волонтерів, професійних пожежників і рятувальників та місцеве самоврядування. NADRB допомагає підвищити спроможність суспільства справлятися зі стихійними лихами та іншими надзвичайними ситуаціями, такими як:

- Заохочує громадянську активність;
- Створює організацію та механізми координації та взаємодії між добровольчими підрозділами та установами;
- Підвищує рівень підготовки, знань і навичок волонтерів і громадян;

Захищає права та інтереси волонтерів;

Він активно працює над створенням і зміцненням мережі волонтерів, які добре підготовлені, екіпіровані та обладнані для дій у різних надзвичайних ситуаціях.

NADRB активно працює над підвищенням суспільної культури щодо природних і техногенних катастроф і підтримує взаємодію між громадянським сектором та інституціями на місцевому, національному та міжнародному рівнях з метою забезпечення ефективного реагування та спроможності суспільства справлятися з надзвичайними ситуаціями.

Місія:

NADRB підтримує процес створення, підтримки та розвитку активної та ефективної мережі волонтерів для допомоги професійним службам у запобіганні ризикам, управлінні катастрофами та ліквідації їх наслідків. Асоціація активно працює над популяризацією справи та залученням однодумців з усіх секторів суспільного життя – громадян, бізнесу, установ, академічної спільноти та інших. І останнє, але не менш важливе: NADRB є активним учасником процесу подолання труднощів, проблем і викликів, які постали перед розвитком волонтерів для боротьби з надзвичайними ситуаціями.

Цілі:

- Запобігання ризикам та ефективний захист населення;
- Створення та зміцнення активної мережі волонтерів;
- Поліпшення взаємодії інституцій, неурядового сектору, бізнесу та громадян під час катастроф та інших надзвичайних ситуацій;
- Покращення порядку та умов праці волонтерів та добровольчих формувань;
- Покращення співпраці з іноземними та міжнародними організаціями;
- Захист інтересів і прав волонтерів;
- Сприяння волонтерству;
- Покращення навчання та підготовки волонтерів та населення;
- Більш ефективне використання волонтерів у різних надзвичайних ситуаціях;
- Допомога установам в організації, навчанні та роботі з волонтерами.

CITUCoP прагне розробити програму, яка полегшить, зміцнить і прискорить спілкування між громадянами та поліцією, дозволяючи представникам громади визначити ризик і негайно повідомити про нього.

Діяльність Національної асоціації волонтерів Республіки Болгарія, її методи, організованість, згуртованість можуть бути прикладом, позитивним досвідом для запозичення і використання в правоохоронній діяльності нашої країни [262].

Міністерства внутрішніх справ та адміністрації **Республіки Польща** на відміну від МВС України урегулює значно ширше коло суспільних відносин, пов'язаних не лише з правоохоронними чи безпековими питаннями. Головний комендант поліції є представником центрального органу державної влади, відповідає за охорону безпеки людей і підтримання громадської безпеки і порядку і підпорядковується міністру внутрішніх справ та адміністрації. Призначається на посаду та звільняється з посади Прем'єр-міністром за поданням Міністра внутрішніх справ.

Головний комендант поліції координує роботу всіх підрозділів поліції в Польщі (514 поліцейських дільниць та станцій).

До його повноважень відноситься, зокрема визначення:

- принципів організації та масштаби діяльності команд, поліцейських ділянок та інших організаційних підрозділів поліції, у тому числі: Центрального слідчого бюро поліції, Бюро внутрішніх справ поліції, Центрального контртерористичного підрозділу поліції «ВОА»;

- методів та форм виконання завдань окремими службами поліції,
- програми професійної підготовки поліцейських,
- правил професійної етики поліцейських,
- створення навчальних центрів та поліцейських шкіл,
- детальних умов підвищення кваліфікації для антитерористичної служби тощо.

Очільним підрозділом поліції в Польщі є Головне управління поліції. Загальну структуру польської поліції складають:

- Центральне слідче управління поліції
- Центральне управління по боротьбі з кіберзлочинністю
- Управління внутрішніх справ поліції
- Центральна криміналістична лабораторія поліції
- Головне управління столичної поліції;
- мережа комендатур у воєводствах;
- мережа міських та районних комісаріатів у кожному воєводстві;
- поліцейські навчальні заклади (Академія поліції – вищий навчальний заклад, поліцейський навчальний центр – спеціалізоване навчання та три школи поліції – базове навчання [263]).

Взаємодія польської поліції та суспільства реалізується, зокрема, шляхом розміщення на офіційних сайтах Головного управління поліції та сайтах комендатур у воєводствах інформації для населення про Профілактичні програми, серед яких:

- «Допомога, а не насильство!», мета програми захист осіб похилого віку, чи осіб з обмеженими можливостями від домашнього насилля. Для таких осіб розміщено поради та контакти для звернення за допомогою. В цій програмі задіяні не лише органи поліції, а й прокуратура, суд у справах сім'ї, Соціальна опіка, так звана «Блакитна лінія» - телефон довіри та Асоціація «Менші брати убогих» [264].

- «У мене є вибір... Я вибираю здоровий глузд» програма профілактики загрози з боку психоактивних речовин, вживання психоактивних речовини серед молоді [265].

- Інформаційно-освітня кампанія: «Дитяча школа безпеки» [266].

- «Свідомий літній = літній у безпеці» - програма направлена за захист осіб похилого віку від шахрайства [267].

Багато уваги приділяється кібербезпеці – програма «Кібер-обізнаний, кібер-безпечний» містить масу корисної інформації і поради як діяти в інтернеті, користуючись інформаційними технологіями та як не біти ошуканими шахраями в мережі [268].

Для дітей молодшого віку запроваджено інформаційно-просвітницьку кампанію «Залишайся вдома з Добромисем». Протягом 8 тижнів у своїх відео-казках він доносить дітям важливі повідомлення щодо різних аспектів безпеки.

Серед профілактичних заходів серед населення, які здійснюються на постійній основі є: «Не будьмо байдужими», «Безпечний шлях до школи», «Контакти з незнайомцями», «Не довіряй безмежно», який спрямовано на запобігання торгівлі людьми.

Як приклад діяльності місцевої поліції, в якості профілактичної роботи з населенням для запобігання злочинності Сілезька поліцією запроваджено Центр соціальної профілактики, та розроблено місцеві програми спрямовані на забезпечення безпеки дітей, осіб похилого віку, безпеки в літній та зимовий час, протидії розповсюдженню і вживанню психоактивних речовин, торгівлі людьми, кіберзагрозам, тероризму, розпалюванню ворожнечі в суспільстві та охороні пам'яток. [269].

Також на сайтах поліцейських підрозділів міститься інформація про адреси та телефони громадських організацій, які надають допомогу жертвам торгівлі людьми, повіям, біженцям та іммігрантам.

В Польщі ряд громадських організацій займаються боротьбою з торгівлею людьми та запобіганням їй, надаючи активну допомогу поліції, серед яких: LaStrada, ITAKA – Центр розшуку зниклих безвісти, Центр прав жінок, OŚK – Інформаційний центр жіночої громади,

Гельсінський фонд прав людини, Фондація Nobody's Children, Федерація жінок і планування сім'ї та Програма «Stacja», яка спрямована на допомогу у запобіганні дитячій та молодіжній проституції та припиненні такої діяльності.

Сайти територіальних підрозділів польської поліції містять детальну інформацію про дільничних (районних) поліцейських в повітах та містах [270].

Покращення іміджу поліції серед громадян та підвищення рівня безпеки в суспільстві значною мірою залежить від дій спрямованих на розвиток комунікацій між поліцією та громадськістю. Можливість вільного доступу громадян до різноманітних інформаційних каналів дозволяє громадськості отримувати інформацію про діяльність поліції. Тож, з метою охоплення якомога ширшого кола внутрішніх і зовнішніх споживачів інформації, ще у 2005 р. в поліції Польщі було створено відділ соціальних комунікацій Головного управління поліції, якому доручено реалізувати медіа-політику керівника поліції. В подальшому у 2008 році у кожній провінційній штаб-квартирі створено відділи комунікацій, що складаються з прес-групи, яка займається зовнішніми комунікаціями, і підрозділу, відповідального за внутрішні комунікації. У кожному місті та районі створено штаби та введено посади штатних прес-офіцерів.

Marcin Wierzbicki у своїй статті відмічає, що широкий доступ до освіти, джерел інформації, засобів комунікації, з одного боку, надає сучасній людині багато можливостей для самореалізації, а з іншого, такий об'єм отримуваної інформації може сприяти втраті індивідуальності – впливати на особисту думку. Потужні медіакомпанії здатні диктувати відразу значній частині суспільства спосіб мислення та сприйняття дійсності. Не об'єктивна інформація, що надходить зі ЗМІ може завдати значної шкоди, адже впливає на сприйняття особистістю поведінки інших людей через отримані дані [271].

Тому так важливо надавати громадськості вчасно перевірену і об'єктивну інформацію і особливо це стосується правоохоронної сфери та діяльності поліції, що напряму впливатиме на ставлення населення до поліції та рівень довіри до неї. Окрім офіційних сайтів інформаційна діяльність поліції та просвітницька робота продовжується на сторінках поліцейської газети [272]. Цікавим та корисним для запозичення моментом є використання аудіо-плеєру з поточною інформацією, яка розміщена в виданні і з якою можуть ознайомитися особи з вадами зору.

Важливим аспектом щодо підтримання зв'язку з громадою, взаємодією з громадянами для польської поліції є тісна співпраця з церквою.

Одним з напрямів є діяльність Капеланства поліції Римо-Католицької церкви та Православного капеланства, які функціонують при поліцейських підрозділах. З метою забезпечення належного здійснення душпастирського служіння поліції відповідно до потреб поліцейських завданням капеланів є:

- організація душпастирської опіки над посадовими особами та працівниками поліції та їхніми родинами, а також ветеранами та пенсіонерами поліції;

- співпраця з начальниками поліції різних рівнів у сфері просвітницької діяльності серед офіцерів та працівників поліції;

- співпраця з поліцейськими організаціями, які займаються наданням допомоги постраждалим поліцейським та їхнім родинам;

- підкування про формування етичних та патріотичних настроїв поліцейської спільноти;

- організація богослужінь, у тому числі з нагоди свят поліції та державних урочистостей;

- організація патріотичних та релігійних свят для поліцейської спільноти;

- участь у паломницьких поїздках до військових кладовищ та національних меморіалів для вшанування пам'яті працівників поліції та національних героїв [273].

Також зв'язок поліції та церкви проявляється і в тісній співпраці з місцевими священниками, які надають допомогу та підтримку як представникам поліції так і громадам в яких служать. Священники виступають провідниками між двома сторонами і допомагають у вирішенні різних питань, підтримуючи поліцію в забезпеченні правопорядку.

Саме активна співпраця з церквою, її підтримка та тісний зв'язок між поліцією та священнослужителями, який сприяє налагодженню міцної взаємодії, а також різноманітні просвітницько-інформаційні заходи та широкі можливості для отримання корисної інформації населенням є тим корисним досвідом, який слід запозичити з діяльності поліції Республіки Польща.

Слід зауважити, що в Європі щорічно проводиться конференція передового досвіду з питань поліцейської діяльності та проводиться конкурс «Європейська нагорода за запобігання злочинності», де експерти з різних країн Європи презентують свої проекти і діляться нагромадженим досвідом [274].

Нагороду отримує найбільш вдалий інноваційний і придатний для відтворення в інших місцевих практиках проєкт.

Досвід взаємодії населення і поліції, правоохоронних органів є дуже різноманітним, має багато форм та ще більшу кількість методів і способів. Кожна країна, кожен регіон має свої особливі підходи до вирішення спільних питань із забезпечення правопорядку і розглянути їх усі в рамках цього дослідження не видається можливим і потребує окремого об'ємного та навіть не одного дослідження. Аналіз здобутків інших країн дозволяє не допускати помилок, які були допущені раніше, скористатися існуючими здобутками та створити, генерувати засновану на світовому досвіді, адаптовану до наявної в країні ситуації (політичної, соціальної, економічної), до менталітету населення, систему взаємодії громадськості і Національної поліції України, яка буде життєздатною та забезпечить зміцнення правопорядку та безпеки в кожному куточку країни.

3.2. Шляхи вдосконалення адміністративно-правових основ взаємодії Національної поліції України з громадськістю

Суспільство є динамічною формацією, воно ніколи не перебуває в сталій формі, навпаки постійно змінюється, прогресуючи, а в деяких випадках і регресуючи залежно від стадії розвитку та оточуючих обставин. Також можливий варіант одночасного розвитку одних характеристик суспільства та занепад інших. Останні десятиліття характеризуються видатними досягненнями науки та майже блискавичним розвитком технологій. Одночасно з технічним прогресом, прискоренням ритму життя, інформаційною завантаженістю можемо зауважити певне зниження моральності, духовного розвитку (зубожіння), люди перестають усвідомлювати та ідентифікувати себе як членів (частину) спільноти, громади, суспільства. Тому надзвичайно важливою є діяльність держави, яка, виконуючи свої функції, повинна забезпечувати розвиток і процвітання свого народу, дбати про нього, гарантуючи безпеку й порядок, контролювати непорушність прав і свобод людини, зміцнювати громадянську злагоду в країні, надавати можливість і спонукати людей до всебічного розвитку їхньої особистості, сприяти збереженню моральних цінностей.

В умовах нових викликів, які постали перед країною, правоохоронними органами, НПУ, суспільством та перед кожним окремим грома-

дянином, взаємодія на шляху забезпечення правопорядку та протистояння ворожій навалі набуває беззаперечного значення та вагомості.

«Особливого значення набувають питання вдосконалення організації взаємодії поліції з громадськими інститутами та громадянами з метою забезпечення суспільної довіри до поліції, відповідно – більш успішного здійснення законодавчо закріплених основних напрямів її діяльності» [275]. Ефективна взаємодія поліції з громадянами, взаємодопомога та співпраця сприяють необхідному соціальному результату – безпечному середовищу та пануванню права.

Для досягнення цієї мети необхідно здійснити ряд кроків з удосконалення правових та організаційних засад взаємодії Національної поліції України з громадськістю.

На нашу думку, удосконалення взаємодії НПУ з громадськістю повинно ґрунтуватися на таких складових, як філософія, стратегія та організація, урахування яких сприятиме просуванню в потрібному напрямі.

Філософія – це принципи, правила, їх нормативне закріплення, виховання; стратегія – розроблення планів та алгоритмів, слідування їм; організація – методичне, матеріальне, технічне, інформаційне та кадрове забезпечення, системність діяльності.

Взаємодія Національної поліції України з громадськістю будується, як нами зазначалося вище, на загальних принципах законності, верховенства права, відкритості та прозорості, етичності характерної для правоохоронної діяльності, а також принципах толерантності, рівності сторін, добровільності, комунікативності, безперервності взаємодії, характерних саме для взаємодії правоохоронних органів, зокрема поліції і громадськості.

Дотримання цих принципів суб'єктами взаємодії вже забезпечує необхідний спрямовуючий ефект взаємодії чи спільної діяльності. Однак слід зауважити наявну недосконалість правової регламентації взаємодії НПУ та громадськості.

Так у законодавстві відсутнє визначення партнерства Національної поліції України і громадськості, тому пропонується доповнити пункт 1 статті 11 Закону України «Про Національну поліцію» таким визначенням: «Партнерством Національної поліції України та громадськості є координована, узгоджена спільна діяльність, метою якої є забезпечення публічного порядку та безпечного середовища на засадах рівності, добровільності, законності, відповідальності, довіри та взаємної поваги».

Як нами зазначено раніше, заохочення є важливим інструментом залучення населення до участі в охороні правопорядку й профілактики правопорушень. Пропонується надати переважне право на прийняття на службу до НПУ та вступ до закладів освіти МВС України громадянам, які беруть активну участь в охороні публічного порядку та не є членами ГФ з ОГП, шляхом внесення змін до ст. 55 Закону України «Про Національну поліцію». А саме підпункт 4 пункту 5 викласти таким чином:

4) особисто оцінюють рівень професійної компетентності претендентів, які відповідають умовам конкурсу, та визначають в особистому порядку їхній загальний рейтинг; при цьому обов'язково враховують наявність інформації (фактів) про активну участь та/або досягнення кандидата в правоохоронній діяльності.

Враховуючи, що статтю 44 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 року передбачено при прийомі на навчання для здобуття ступеня молодшого бакалавра чи бакалавра урахування балу за мотиваційний лист, пропонується рекомендувати абітурієнтам, які активно взаємодіють з НПУ в правоохоронній діяльності, або надавали допомогу органам поліції, обов'язково зазначати таку інформацію в мотиваційному листі.

З урахуванням відсутності закріплення в нормативно-правових актах визначення та процесуального статусу «понятого» пропонується внести зміни до КУпАП та КПК України, а саме гл. 21 «Особи, які беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення» КУпАП та параграф 5 «Інші учасники кримінального провадження» КПК України, де визначити правовий статус понятого як фізичної повнолітньої, осудної, незацікавленої особи, яка здатна взяти участь у процесуальній дії та своєю присутністю (участю) забезпечує законність виконання таких дій під час адміністративного або кримінального провадження. До обов'язків понятого віднести присутність при проведенні процесуальної дії та її засвідчення з попереднім ознайомленням з матеріалами проведеної процесуальної дії. У разі необхідності понятий зобов'язаний підтвердити проведення процесуальної дії в судовому засіданні, надавши відповідні пояснення.

На підставі аналізу Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затвердженої наказом МВС України від 28 липня 2017 р. № 650 пропонуються такі зміни:

1) в частину I «Загальні положення» внести такі визначення:

- «дільничний офіцер поліції – це атестований працівник Національної поліції, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, наділений правом застосування профілактичних і примусових заходів впливу, передбачених законодавством України, здійснення досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання, діє в межах закріпленої поліцейської дільниці, а його діяльність ґрунтується на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства»;

- «помічник дільничного офіцера поліції – це атестований працівник Національної поліції, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, діяльність якого ґрунтується на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства, та діє у межах закріпленої поліцейської дільниці під контролем дільничного офіцера поліції»;

- «поліцейський офіцер громади – це атестований працівник Національної поліції, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, наділений правом застосування профілактичних і примусових заходів впливу, передбачених законодавством України, здійснення досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання, діє в межах закріпленої поліцейської дільниці, підпорядкований підрозділу взаємодії з громадами, а його діяльність ґрунтується на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства

2) у підпункті 1 частини 1 «Завданнями ДОП» розділу II «Завдання, основні напрями діяльності та повноваження ДОП» після словосполучення «...співпрацю з громадянами...» додати слова «іноземцями, біженцями та особами без громадянства».

Відповідно до ч. 7 п. 2 ст. 5 «Організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, їх права і обов'язки» Закону України «Про волонтерську діяльність» відповідні організації та установи мають право: «запрошувати іноземців та осіб без громадянства для провадження волонтерської діяльності на території України...», у зв'язку із чим, підтримуючи думку Бандурки О. М., Музичука О. Ф., пропонуємо внести зміни до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», а саме у ч. 1 ст. 12 після слів «можуть бути громадяни України», додати «та іноземні громадяни».

Ряд науковців дотримується думки про необхідність детальної нормативної регламентації питань взаємодії НПУ і громадськості. Ми вважаємо, що слід уникати такої нормативної надмірності та деталізації через те, що це може призвести до зайвого ускладнення процесів взаємодії, процвітання бюрократизму. У кожній окремій ситуації поліцейський та громадяни повинні мати можливість обирати, яким саме чином діяти, вирішувати наявні питання в межах визначених нормами права, відповідно до принципів взаємодії та в будь-який прийнятний для сторін спосіб.

Потребують удосконалення й організаційні засади взаємодії Національної поліції України з громадськістю. Організаційне забезпечення діяльності є не менш важливим ніж нормативне та є «комплексом нормативно-правових, матеріально-технічних, фінансових, кадрових, інформаційних та оперативних заходів» [276]. Організаційне забезпечення діяльності створює умови для реалізації положень нормативно-правових актів, функціонування органу. Нормативно-правове та організаційне забезпечення є взаємодоповнюючими складовими, запорукою ефективної діяльності будь-якого органу чи системи.

Щодо вдосконалення організаційних засад взаємодії Національної поліції України з громадськістю пропонується ряд кроків. На перший погляд, незначний аспект, але який безпосередньо впливає на взаємодію мешканців дільниці з дільничними офіцерами поліції, це наявність, доступ і повнота інформації щодо ДОП, а саме: фото, прізвище, ім'я, по батькові, спеціальне звання, місце знаходження його робочого кабінету, графік роботи, часи прийому громадян, засоби зв'язку (робочий та мобільний телефон, електронна пошта тощо). За результатами проведеного анкетування громадян, хоча більшість (67%) і володіє інформацією про свого дільничного, 88% поінформовані про розташування його службового приміщення, але лише 34% мають необхідні дані для зв'язку з ДОП (рис. Б.10).

На офіційних сайтах головних управлінь Національної поліції інформація про ДОП міститься, але не завжди в повному обсязі. Нам видається доцільним, щоб на офіційних сайтах ГУНП інформація про ДОП надавалася за уніфікованою (єдиною) формою та передбачала можливість пошуку інформації про ДОП за адресою мешкання (обслуговування) особи та містила таку інформацію: фото ДОП, його прізвище, ім'я, по батькові, спеціальне звання, адресу поліцейської станції (знаходження робочого кабінету), графік роботи, розклад прийому громадян, контакти (робочий стаціонарний та мобільний теле-

фон, факс, електронна пошта, поштова адреса). Також бажано для полегшення орієнтування громадян розмістити фото будівлі, де знаходиться поліцейська станція (кабінет ДОП), і зображення частини карти з позначенням входу до будівлі. З урахуванням вимог воєнного стану, наразі офіційні сторінки ГУНП не містять такої детальної інформації, але зі зміною ситуації відповідна інформація потребуватиме розміщення та поширення.

Застосування нових стратегій у діяльності органів та підрозділів Національної поліції України щодо взаємодії з громадянами.

Так community policing – поліцейська діяльність, орієнтована на громаду, є вже достатньо відомою стратегією для Національної поліції України, основні принципи якої поступово впроваджуються в діяльність підрозділів НПУ із залученням місцевих органів влади та громад. На рівні соціальної організації вважається, що поліцейська діяльність, орієнтована на громаду, руйнує бар'єри, що відділяють поліцію від суспільства, водночас прищеплюючи поліцейським більш широкий набір ідеалів служби суспільству та державі. Поліцейська діяльність на рівні громад, сприяє більш тісній взаємодії як соціальній, так і організаційній [246].

Наразі в Україні початковий етап запровадження принципів community policing пройдено. Зазначена стратегія активно впроваджується в повсякденну діяльність, хоча залишаються певні аспекти, які потребують подальшого відпрацювання і впровадження як в діяльність поліції, так і місцевих органів влади та громад. Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду, – це філософія, яка потребує як організаційних, кадрових змін, так і розвитку усвідомлення поліцейськими свого місця в громаді, а з боку громад та громадян – нового ставлення до поліцейських та поліції як до членів громади з особливими функціями, яким необхідно надавати підтримку та допомогу. Реформування правоохоронних органів, створення НПУ привели до її підрозділів молодих, енергійних та свідомих працівників, сприяли підвищенню рівня довіри населення до поліції, що підтверджується соціологічними дослідженнями, зокрема Центру Разумкова.

Як зазначалося раніше, із метою аналізу стану взаємодії працівників Національної поліції України та громадськості нами було проведено анонімне анкетування 257 поліцейських органів та підрозділів Національної поліції України з Кіровоградської, Миколаївської, Одеської, Херсонської та Черкаської областей.

З усієї кількості осіб, які взяли участь в анкетуванні працівники підрозділів патрульної поліції склали 29%, працівники підрозділів превенції – 12%, дільничні офіцери поліції – 13%, працівники підрозділів кримінальної поліції – 12%, працівники чергових частин – 5%, працівники інших служб – 29%. За досвідом роботи в системі МВС України розподіл опитаних осіб такий: до 3 років – 30%, від 3 – до 7 років – 20%, від 7 – до 13 років – 14%, більше 13 років – 36%, тобто 50% опитаних є досвідченими працівниками і 20% опитаних має достатній досвід роботи в органах та підрозділах НПУ (рис. Б.1, Б. 2).

54% опитаних поліцейських дотримуються думки, що за стан правопорядку та безпеки в місцевості (районі) також відповідальні органи місцевого самоврядування і 40% вважають, що відповідальними є і мешканці району (місцева громада), додаток (рис. Б.3).

У свою чергу, за результатами проведеного анкетування громадськості, 43% опитаних вважають, що за стан правопорядку та безпеки в місцевості (районі) окрім НПУ також відповідальні органи місцевого самоврядування, 35% покладають таку відповідальність на місцеву громаду і лише 16% вважають, що відповідальні всі сторони разом (рис. Б.11). Це підтверджує думку, що потрібно продовжувати формувати правосвідомість як поліцейських, так і громадян, виховуючи взаємну відповідальність за стан безпеки і правопорядку та розвиваючи партнерство між ними. Для чого пропонуються такі кроки:

- НПУ та кожен окремий поліцейський повинні зобов'язатися завжди нести поліцейську службу в найкращий із можливих способів. А пріоритетом у діяльності повинна стати готовність урахувувати та діяти на основі громадської думки;

- дізнаватися про потреби громади і громадян та адаптувати свою діяльність для їх вирішення;

- взаємодія поліції з громадськістю здійснюється на засадах «поліцейська діяльність пов'язана зі взаємодією з громадськістю, кожен поліцейський повинен бути орієнтований на громаду» та «громадськість так само відповідальна за вирішення проблем, тому повинна перебувати в постійному контакті з поліцією для спільного вирішення питань та подолання існуючих перешкод як рівний партнер»;

- взаємодія поліції з громадою означає, що працівники поліції відповідають цілодобово, а не лише протягом робочого часу, за забезпечення публічного порядку в секторі (районі), за яким закріплені.

Очікується, що діяльність поліції на рівні громад впливатиме на ефективність роботи працівників поліції на індивідуальному рівні,

через спрощення та варіативність механізму вирішення проблемних питань, що у свою чергу впливатиме на задоволеність власною роботою працівників поліції. Поліцейська діяльність на рівні громад, сприятиме більшій автономії офіцерів у прийнятті рішень, збагаченні й розширенні робочих місць; посиленні зворотного зв'язку поліцейських із громадою щодо їхньої общинної і проблемно орієнтованої діяльності; збільшенню глибини і діапазону навичок, які офіцери отримуватимуть і використовуватимуть у межах методології поліцейської діяльності на рівні громад. Поступово діяльність поліції на рівні громад сприятиме ототожненню працівниками поліції себе не лише зі своєю роботою, спільнотою і поліцейськими підрозділами, а й з конкретною громадою, що позитивно впливатиме на ефективність здійснення правоохоронної діяльності [246].

З урахуванням важливості та необхідності розвитку взаємодії поліції та населення, зокрема в рамках стратегії community policing у Донецькому державному університеті внутрішніх справ у квітні 2021 року створено Експертний центр поліцейської діяльності, орієнтованої на громаду. На його базі проводяться тренінги для працівників поліції «Взаємодія поліції та громади», програма тренінгу «Community policing/Взаємодія поліції з населенням на засадах партнерства», втілює в собі найкращі світові практики та європейські стандарти поліцейської діяльності і розроблена спільно з представниками Консультативної місії ЄС.

Як відмітила, заступниця Міністра внутрішніх справ Катерина Павліченко – «проект «Community Policing» спрямований на взаємодію між правоохоронними органами та населенням, і базується на принципах довіри, підтримки та взаємодопомоги. А один із найкращих способів підтримати впровадження підходу взаємодії поліції та громади – це зробити його частиною освітньої програми університетів внутрішніх справ по всій Україні. Ми будемо раді сприяти впровадженню цього навчального курсу» [277]..

Взаємодія поліції з населенням на засадах партнерства: сучасний стан та перспективи розвитку також стали підставою для проведення науково-практичного круглого столу за участю депутатів, науковців, практичних працівників, представників закладів освіти, журналістів та здобувачів вищої освіти в Одеському державному університеті внутрішніх справ.

Обговорюючи такі актуальні для суспільства і держави питання, депутат Одеської районної ради Андрій Самойленко зауважив, що

Розділ 3. Напрями вдосконалення адміністративно-правових основ взаємодії органів Національної поліції України з громадськістю

відповідальна місцева влада завжди зацікавлена у забезпеченні правопорядку на своїй території, а безпека громади залежить саме від комунікації між державною владою, поліцією та громадськістю [278].

Проведення обговорень, тренінгів, створення експертного центру, активна позиція місцевої влади свідчать про вчасність і потрібність змін та впроваджень нових ініціатив.

Використання стратегії «zero tolerance policing» (нульової толерантності в роботі поліції). На відміну від принципу толерантності, який є однією із засад взаємодії поліції та громадськості і означає терпимість, повагу і прийняття у ставленні до людей, стратегія нульової толерантності означає нетерпимість до будь-яких, навіть незначних, проявів порушення правопорядку. Часто цю стратегію розглядають одночасно з теорією «Broken windows» (розбитих вікон). Відповідно до цієї теорії безлад та недогляд є стимулюючими факторами для вчинення незначних правопорушень, які із часом призводять до вчинення особами більш серйозних правопорушень [279].

Відсутність реакції з боку поліції на незначні правопорушення, згідно зі стратегією нульової толерантності, сприяє атмосфері недогляду, потуранню та в результаті призводить до більш серйозних порушень закону.

Важливим при використанні зазначеної стратегії є недопущення занадто заповзятого старанного підходу, унаслідок чого діяльність поліції може видаватися громадянам несправедливою або прискіпливою, що призводить до втрати довіри населення. Цей підхід не є новим для України і за дотриманням поміркованості, використання зазначеної стратегії сприяє забезпеченню публічної безпеки й порядку зміцненню довіри та поваги населення до поліції, як до органу взагалі, так і до окремих його представників.

Боротьба зі злочинністю ведеться на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. У кожному регіоні, місцевості, районі існують свої пріоритетні напрями, своя специфіка. Тому органам і підрозділам Національної поліції у своїй діяльності необхідно використовувати проблемно орієнтований підхід (problem oriented policing). Націленість на проблематику конкретної місцевості, району сприяє взаємодії з громадянами, результативності правоохоронної діяльності, підвищенню довіри до поліції і подальшому покращанню зворотного зв'язку (поліція – громада, громада – поліція) та посиленню взаємодії. Тобто кожен працівник поліції може мати свої пріоритетні напрями діяльності, використовувати інші підходи та засоби, які визначатимуться специфікою саме його території обслуговування або

напряму діяльності. Одні й ті ж проблеми, з урахуванням місцевої специфіки, будуть вирішуватися різними шляхами чи засобами.

Для реалізації зазначеного підходу на практиці необхідно працювати разом із громадою для пошуку шляхів для вирішення місцевих проблем, наприклад створення консультативних груп громадян (далі – КГГ). Це проведення регулярних зустрічей із представниками територіальної громади, під час яких обговорюються питання, що стосуються забезпечення правопорядку на території мешкання. Проведення таких зустрічей є корисним для громади в цілому незалежно від політичних поглядів та етнічної належності.

Діяльність КГГ забезпечує зміцнення відносин між громадянами та поліцією через партнерство, покращує комунікацію та обмін інформацією, а також сприяє підвищенню рівня довіри.

Консультативні групи громадян проводять свої зустрічі в невимушеній атмосфері у зручному місці та базуються на принципі взаємодії поліції з громадою. Такі зустрічі стимулюють громадян до відповідального та дбайливого ставлення до своїх співгромадян та до свого середовища, забезпечують розуміння потреб та сфер занепокоєння громади місцевою поліцією, сприяють розумінню громадою занепокоєнь поліції щодо місцевої злочинності, громадської безпеки та верховенства права. КГГ стають майданчиком, на якому поліція та громада можуть обговорювати будь-які, не пов'язані з політикою, питання та вирішувати проблеми, пов'язані з верховенством права, незалежно від того, чи належать вони до соціальної, економічної чи кримінальної сфери.

До участі в КГГ бажано залучати осіб, які представляють інтереси громади: представників органів місцевого самоврядування, голову (старосту) територіальної громади, представників інститутів громадянського суспільства (місцеві громадські організації, формування), представників церкви, місцевого бізнесу, учителів, лікарів, за можливості представників міжнародної спільноти, а з боку поліції – ДОП, шкільного офіцера поліції, керівника підрозділу або органу Національної поліції України, залежно від рівня, на якому проводиться засідання. На цих засіданнях відбувається не лише обговорення проблемних питань та пошук шляхів їх вирішення, а й розробляються плани їх реалізації, розподіляються обов'язки відповідно до повноважень учасників. КГГ – це одна з форм взаємодії, де реалізується партнерський підхід у забезпеченні правопорядку та безпеки; підтримується сталий зв'язок «громада – поліція»; громада розділяє обов'язки щодо гарантування безпечного середовища для своїх громадян.

Взаємодія поліції та громадськості повинна розпочинатися з раннього дитячого віку, цю думку підтримують 79% працівників поліції, які взяли участь у проведеному нами анкетуванні. Шкільні офіцери поліції (далі – ШОП) є однією з форм взаємодії поліції зі школярами. Пропонується ширше використовувати підхід, орієнтований на запобігання проблемам, а не на вирішення питань, пов'язаних з інцидентами, що вже відбулись. Відвідування шкіл ШОП повинно бути звичайною справою, а не лише за запрошенням для участі в заходах, присутність ШОП в школі повинна відчуватися дітьми. Часто з різних причин виникають конфлікти між дітьми, необхідно запропонувати вчителям залучати до їх розв'язання ШОП, навіть до незначних, якщо в цей час ШОП знаходиться в школі, це сприятиме встановленню поваги та довіри до поліцейського як до представника правопорядку, навчатиме дітей відповідальності. Пропонується: розмістити інформацію, щодо ШОП (П.І.Б., телефон, пошта, коли можливо зустрітися в школі або де і в який час на робочому місці). Розмістити скриньку для листів ШОП, щоб діти або їхні батьки могли звертатися з різними питаннями, якщо їм незручно звертатися безпосередньо чи через месенджери або коли особа хоче зберегти анонімність.

Не завжди поліцейські мають відповідні компетентності для спілкування з дітьми, тому слід передбачити для ШОП можливість пройти навчання, курси підвищення кваліфікації щодо психологічних прийомів, особливостей роботи з дітьми. Необхідно звернути увагу на підготовку кадрів, залучати як ШОП осіб, які мають не тільки юридичну, але й педагогічну або психологічну освіту.

Слід зауважити, що шкільними офіцерами поліції за конкретними школами, як правило, закріплюються працівники Управління патрульної поліції, які пройшли спеціальне навчання.

Уважаючи, що кандидатів для виконання завдань ШОП недостатньо, пропонуємо при закладах вищої освіти МВС України створити курси першочергової підготовки кандидатів для закріплення шкільними офіцерами поліції з обов'язковим викладанням навчальних дисциплін: «Психологія дитини», «Особливості взаємодії поліцейського з дітьми». На нашу думку, у майбутньому доцільно передбачити посади для працівників поліції, на яких покладено виконання завдань ШОП у підрозділах ювенальної превенції, діяльність яких безпосередньо пов'язана з профілактичною діяльністю, спрямованою на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють; вжиття заходів щодо

запобігання та протидії домашньому насильству, учиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми, щодо запобігання дитячій бездоглядності тощо. Такі штатні зміни, на нашу думку, сприятимуть консолідації максимуму інформації в спеціалізованих підрозділах, що повинно позитивно вплинути на оперативність та ефективність їхньої діяльності.

Окрім того вважаємо за необхідне обов'язково проводити роз'яснювальну роботу зі школярами відносно того, що повідомлення про порушення, є не «стукацтвом», а проявом правосвідомості, замовчення інциденту, робить особу, яка про нього знає, також порушником і сприяє правопорушенням у подальшому, що в результаті негативно впливатиме на загальний стан дисципліни та безпеки в школі та поза нею.

Міністерством внутрішніх справ України започатковано та активно впроваджується проєкт «Вихователь безпеки», мета якого створення середовища для дітей вільне від булінгу, наркотиків і насильства, удосконалення партнерства та комунікації поліції, рятувальників, закладів освіти, громади, батьківського та учнівського врядування.

В реалізації проєкту наразі приймають участь 16 громад у п'яти областях. У 49 закладах освіти працюють 17 підготовлених спеціалістів, які пройшли 4-тижневе навчання у Національній академії внутрішніх справ. [280].

Вихователь безпеки є цивільною особою зі спеціальною підготовкою завданням якої є виявлення і припинення правопорушень у межах навчального закладу, участь у превентивних заходах і внесення пропозицій щодо посилення безпечного освітнього середовища [281]. Такі дії є черговим кроком направленим на реалізацію стратегії щодо укріплення та поширення зв'язків між поліцією і населенням

Простим, але в певних ситуаціях ефективним є використання методу «ефективності видимого поліцейського патруля». Цей метод необхідно застосовувати в криміногенних кварталах, районах, він дозволяє знизити рівень злочинності, а використання піших патрулів також здійснює позитивний вплив на громадську думку, присутність поліцейських виступає знаком того, що влада серйозно ставиться до проблем місцевого населення [282].

Neighborhood policing (сусідське спостереження) – ця форма в Україні з розвитком сучасних технологій отримала доволі значне поширення, особливо серед громадян молодого та середнього віку. Слід зауважити, що мінісистеми сусідського спостереження особливо акти-

вно створюються серед жителів новобудов як способу познайомитись, отримати допомогу, підтримку та приглядати за безпекою під'їзду та авто мешканців. Але ці мінісистеми, як правило, є автономними чатами для спілкування та не взаємодіють з органами поліції, а лише у випадку серйозних правопорушень використовуються для збору інформації від сусідів самими учасниками чату. ДОП не є учасниками чатів, немає відповідальної особи, яка б підтримувала зв'язок із ним, надавала йому інформацію, що могла бути корисною для правоохоронної діяльності. Необхідно створити такі довірливі взаємини ДОП із населенням, щоб представники громади були зацікавлені щодо залучання представника поліції до вирішення проблем у групах Фейсбук, Вайбер, Телеграм та ін. Тобто взаємодія таких мінісистем сусідського нагляду відбувається лише постфактум. Необхідно використовувати потенціал «сусідської варті» залучаючи громадян до повноцінної взаємодії. Пропонується, опираючись на міжнародний досвід, розробити додаток, який дозволяв би з його допомогою обмінюватися інформацією, надавати її поліції, отримувати зворотний зв'язок, давав би можливість подати знак тривоги з фіксацією координат, чи позначкою на мапі. Також пропонується використання у вечірній час патрулів зі свідомих місцевих громадян, для нагляду за майном, дітьми, безпекою в районі.

Сусідське спостереження не є новим методом, сусіди завжди були джерелом інформації для правоохоронних органів, добрі сусіди приглядали за помешканнями один одного, але з розвитком технологій потенціал такого нагляду значно зростає і його потрібно активно використовувати. Особливої значущості сусідське спостереження набуло в умовах збройної агресії та зростання рівня небезпеки і не лише злочинної. В умовах повітряних тревог, блекаутів, проблем зі зв'язком сусідський нагляд став значно важливішим і потрібнішим. Ця форма взаємодії забезпечує допомогу і контакт, доступ до інформації.

Збільшення та цільове використання ресурсів поліції. Опитування громадян та працівників поліції вказує на недостатність поліцейських сил, що означає або невідповідність кількості посад в підрозділах поліції відносно наявного навантаження, або нераціональне використання кадрового ресурсу. Як показує практика, здебільшого не вистачає поліцейських, через недостатню кількість посад, або їх неукomплектованість залежно від місцевості. Пропонується переглянути навантаження поліцейських, визначити підрозділи, де недостатня кількість працівників негативно впливає на ефективність діяльності та здійснити заходи щодо оптимізації навантаження, підбір кандидатів та приз-

начення їх на посади або введення додаткових посад. Особливо це стосується підрозділів слідства та превентивної діяльності, які потерпають від перенавантаження та браку працівників, особливо в сучасних умовах, коли переважна більшість поліцейських працюють в умовах напруженого графіку та постійного перенавантаження.

В Україні існує розвинений волонтерський рух, який об'єднує неприбуткові організації, що реалізують різні соціальні проекти допомоги важкохворим, багатодітним сім'ям, самотнім людям похилого віку, інвалідам. Активно розвивається напрям боротьби з поширенням СНІДу та допомоги наркозалежним. Революція Гідності, анексія Криму та воєнні дії на сході України надали нового поштовху в розвитку волонтерського руху. «Волонтерська діяльність втілює в собі найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей. Одним із таких напрямів соціальної допомоги є участь добровольців у здійсненні низки соціальних послуг для тих, хто їх потребує. Людей, які свідомо і безкорисливо трудяться на благо інших, називають волонтерами» [283, с. 31].

Необхідно використовувати потенціал волонтерів і в правоохоронній діяльності Національної поліції, створити умови для того, щоб будь-яка особа за бажанням змогла надати допомогу в той чи інший спосіб поліції, її місцевим підрозділам на засадах волонтерства. Одним із видів такої благодійної діяльності є волонтери пробації. Закон України «Про пробацію» наголошує, що волонтерська діяльність, пов'язана з пробацією, здійснюється відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» з урахуванням особливостей, визначених цим Законом (ст. 20), при цьому одним з основних завдань волонтерів пробації названо сприяння органу пробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи. Але діяльність волонтерів пробації є вузьконаправленою, охоплюючи обмежене коло відносин, тому, по-перше, необхідно закріпити на законодавчому рівні можливість для волонтерів брати участь у правоохоронній діяльності. По-друге, слід залучати представників громадськості та спільними зусиллями організувати інформаційну й координаційну платформу для забезпечення можливості кожної особи в прийнятний для неї спосіб надавати допомогу Національній поліції України, що потребуватиме зусиль як із боку громадськості, благодійних організацій, що залучають до своєї діяльності волонтерів, так і з боку НПУ. Органи поліції повинні координувати свої дії з волонтерськими організаціями, визначати, яким чином використовувати зусилля воло-

нтерів, до яких заходів їх залучати, у яких підрозділах використовувати. Залежно від цього, можливо, виникне необхідність проходження волонтерами певної спеціальної підготовки, у такому випадку, можливо, саме органи поліції будуть організовувати її проведення за рахунок своїх ресурсів, або з використанням сил та засобів вищих навчальних закладів МВС України, академій поліції (запрошення викладачів). У зв'язку із чим пропонуємо для початкового навчання волонтерів на базі ОДУВС створити курси «Волонтерів для поліції». Волонтерські організації правоохоронної спрямованості можуть бути національного або місцевого масштабу. Так само створення організаційної структури, платформи для забезпечення організації їх діяльності може відбуватися на відповідному рівні. Із кожною особою, що бажає надавати допомогу правоохоронним органам, у тому числі і НПУ, потрібно проводити співбесіду, відповідну підготовку (навчання), для визначення виду діяльності, цілей, можливостей, щоб з'ясувати, яким чином особа зможе надати допомогу та як найефективніше можливо використати її потенціал. Ураховуючи специфіку організації служби, пов'язані з діяльністю ризику, залучення волонтерів до надання допомоги НПУ повинно відбуватися на засадах плановості та погодженості з органами і підрозділами НПУ.

Відповідно до абзацу 8 частини 3 статті 1 Закону України «Про волонтерську діяльність» волонтери можуть надавати допомогу «Збройним силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України».

До лютого 2022 року найчастіше взаємодіяли з волонтерами спеціальні підрозділи поліції, такі як: батальйон поліції «Київ-1» (м. Київ), «Луганськ-1» (Луганська обл.), «Болград» (Одеська обл.), «Шторм» (м. Одеса) та ін., які постійно залучалися для проведення заходів на територіях що межували з тимчасово окупованими територіями Луганської та Донецької областей, надаючи їм необхідну допомоги та супроводжуючи їх вантажі. На сьогодні більшість поліцейських підрозділів активно взаємодіють з волонтерами по всій країні з різних питань.

Наразі громадянське суспільство в Україні досягло певної зрілості, що підтверджується розвитком волонтерського руху, який надавав підтримку там, де її найбільше потребували, підтримавши зусилля державних органів. Залучення волонтерів до правоохоронної діяльності має великий потенціал, яким не можна знехтувати. Із цією думкою погоджуються і практичні працівники поліції, які брали участь в анкетуванні: 26% з них вважають, що необхідно стимулювати діяльність громадськості щодо сприяння поліції, ще 30% вважають за необхідне навчати представників громадськості виконувати функції з охорони публічного порядку та профілактики правопорушень, а 22% виступають за залучення громадян безпосередньо до діяльності НПУ (рис. Б.4). Громадяни, а саме 36% осіб, що брали участь у вивченні громадської думки, також підтримують необхідність більш активного залучення населення до правоохоронної діяльності, зокрема на засадах волонтерства (рис. Б.9, Б.12).

Органи внутрішніх справ України мали тривалий досвід співпраці з громадянами в якості позаштатних працівників (позаштатних дільничних інспекторів міліції, позаштатних працівників ДАІ, позаштатних працівників органів дізнання, чергових частин, довірених осіб та громадських помічників дільничних інспекторів міліції), які спочатку підбиралися із числа громадян, які позитивно зарекомендували себе в навчанні, роботі та за місцем проживання, а також із числа пенсіонерів – колишніх працівників правоохоронних органів, пізніше із числа членів громадських формувань з охорони громадського порядку, що мали зазначені характеристики. Позаштатні працівники на громадських засадах надавали допомогу і сприяли діяльності працівників міліції у здійсненні заходів щодо охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю, профілактики правопорушень, у тому числі особами, які перебувають на обліку органів внутрішніх справ, виконання інших завдань.

Під час змін нормативно-правової бази, що супроводжувала реформування правоохоронних органів, були втрачені положення, що регламентували наявність та діяльність позаштатних працівників [284]. За сучасних умов правоохоронні органи, зокрема НПУ, потребують підтримки й допомоги громадськості. Громадські помічники (позаштатні працівники) співпрацюватимуть із поліцейськими на постійній основі, що відрізняє їх діяльність від допомоги волонтерів, чия діяльність, як правило, є періодичною або короткостроковою чи разовою. Громадські помічники (позаштатні працівники), закріплені за підрозділом чи конкретним працівником поліції, зможуть надавати більш

вагому допомогу саме завдяки регулярній співпраці, нагромадженню інформації, отриманих знань, досвіду. Ураховуючи, що позаштатними працівниками обов'язково рекомендується залучати колишніх працівників правоохоронних органів, оскільки вони не лише матимуть необхідний досвід, але й зможуть поділитися ним із молодими працівниками НПУ. Допомога таких помічників особливо важлива в сільській місцевості, де територія обслуговування географічно значно більша і для ДОП громадські помічники також стануть «очима та вухами» [285].

Проведене анкетування серед працівників поліцейських підрозділів підтверджує зазначену ситуацію: 72% опитаних поліцейських погоджуються з думкою про необхідність залучення громадських помічників (позаштатних працівників) (рис. Б.5).

Навіть громадськість потребує та вимагає повернути можливість співпраці в якості постійних помічників чи працівників на громадських засадах. Так це питання порушувалося правозахисниками під час виїзного засідання Громадської ради при МВС, що відбулося 19 червня 2018 р. у м. Маріуполь Донецької області [286]. Також було направлено звернення до Міністра внутрішніх справ та голови Національної поліції щодо необхідності нормативно-правової регламентації діяльності громадських (добровільних) помічників дільничних офіцерів поліції, на яке, на жаль, була надана формальна, загальна, неконкретна відповідь. Проведене нами опитування громадян також свідчить про доцільність забезпечення можливості для громадян надавати допомогу НПУ в якості позаштатних працівників (58%) (рис. Б.9).

Громадські помічники, позаштатні працівники як форма взаємодії громадськості та НПУ є не лише можливістю для громадян брати участь у забезпеченні громадської безпеки, але й прямим зв'язком, ланкою між поліцією і громадськістю, суспільством. Тому пропонується законодавчо закріпити можливість громадян на громадських засадах надавати допомогу органам поліції, таким чином:

1) в якості суто волонтерської діяльності, тоді доцільно внести зміни в ЗУ «Про волонтерську діяльність», визначивши, що волонтери надають допомогу органам поліції, сприяючи їй у виконанні завдань по забезпеченню публічної безпеки і порядку, охороні прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності ґрунтуючись на принципах волонтерської діяльності;

2) в якості громадських помічників (позаштатних працівників) поліції за прикладом спеціальних констеблів Великої Британії, тоді нормативне закріплення доцільно здійснити шляхом внесення змін до

Закону України «Про Національну поліцію», визначивши, що органи поліції можуть приймати та використовувати допомогу громадських помічників (позаштатних працівників) поліції, які виконуватимуть відповідні функції на регулярній основі після проходження спеціальної підготовки.

Кандидати в громадські помічники (позаштатні працівники) поліції обираються із числа свідомих громадян, які досягли 18-річного віку та бажають на громадських засадах надавати допомогу органам поліції, позитивно характеризуються за місцем роботи, навчання та проживання, здатні за своїми діловими і моральними якостями виконувати поставлені перед ними завдання.

Наступним моментом, який потребує як нормативного, так і організаційного врегулювання є закріплення та реалізація можливостей територіальним громад, органів місцевого самоврядування надавати матеріальну допомогу місцевим ДОП, ПОГ підрозділам Національної поліції України безпосередньо, тому що зараз така можливість відсутня. Ремонт, обслуговування авто, його забезпечення паливом, виділення необхідної оргтехніки, заохочення працівників поліції, їх преміювання правами громади, органів місцевого самоврядування – це ті питання, які потребують врегулювання. Самі місцеві мешканці, громади зауважують на наявність такої проблеми, коли вони мають бажання, але не в змозі надати матеріальну допомогу місцевим поліцейським.

Заохочення за співпрацю з НПУ неповнолітніх, шляхом нагородження правами місцевих органів чи громади. Діти, підлітки, як правило, допитливі, спостережливі та уважні до подій, їх деталей, тому можуть бути цінним джерелом інформації для ДОП інших представників НПУ під час здійснення ними службової діяльності. Необхідно проводити роботу з неповнолітніми, розвиваючи їхню правосвідомість та відповідальність перед громадою, членами якої вони є, спонукаючи до співпраці з правоохоронними органами. І ця співпраця повинна винагороджуватися як із боку НПУ, так і з боку місцевих громад, це заохочуватиме дітей, підлітків до правомірної поведінки, розвиватиме їхню громадську правосвідомість та матиме загальний позитивний виховний вплив у місцевій спільноті, незалежно від віку її громадян. Зазначене підтримують 77% працівників поліції, що пройшли анкетування. На їхню думку, представники громадськості заслуговують на винагороду за допомогу поліції, якщо вона сприяла встановленню та затриманню правопорушника (рис. Б.5).

Розділ 3. Напрями вдосконалення адміністративно-правових основ взаємодії органів Національної поліції України з громадськістю

Активна участь громадян у правоохоронній діяльності ґрунтується насамперед на розвиненій правосвідомості та відповідальності перед суспільством і державою.

Роботу з неповнолітніми щодо виховання їх свідомими членами громади і суспільства, спрямовування їх до належної, правомірної поведінки, виховання поваги до роботи поліцейського та довіри до працівників поліції, як до осіб, що відповідальні за безпеку в громаді та дотримання іншими громадянами правил і законів, слід починати з найменшого дитячого віку, коли діти ходять до закладу дошкільної освіти. Пропонується працівникам поліції служб ювенальної превенції, дільничним офіцерам поліції час від часу відвідувати заклади дошкільної освіти, спілкуватися з дітками та в ігровій формі розповідати про роботу поліцейських, правила поведіння зі сторонніми дорослими, безпеку на дорозі, дії дитини, коли вона загубилась, поведіння з невідомими приладами. Для чого можливо показувати невеличкі мультиплікаційні сюжети або за допомогою іграшок розігрувати сценки, надаючи до них пояснення й обов'язково наголошувати, що в будь-якому випадку дитина може звернутися за допомогою та захистом до кожного поліцейського.

За даними Українського товариства глухих, його членами є близько 42 тис. осіб з порушеннями слуху з 22 обласних та 103 територіальних організацій УТОГ [287]. І це приблизно десята частина громадян з глухотою чи іншими порушеннями слуху [288]. Це велика кількість людей, які так само працюють, навчаються та потребують спілкування в повсякденній діяльності і використовують для цього мову жестів. Поліція особливо повинна бути доступною для вразливих груп населення. Перші кроки для забезпечення взаємодії НПУ з даною категорією громадян вже зроблено:

- запроваджено спільний з Українським товариством глухих проєкт «Жестова мова для поліцейських» завдяки якому курси жестової мови пройшли 44 поліцейські Луганської та Донецької області;
- у серпні 2019 р. в Івано-Франківську проведено тренінг, де 22 працівники НПУ отримали навички жестової мови;
- у сервісних центрах МВС було запроваджено спеціальне програмне забезпечення «ConnectPRO», розроблене організацією «Технології для людей». Це програмне забезпечення було встановлене на планшети в сервісних центрах МВС, для забезпечення більш якісного обслуговування. За допомогою додатка встановлюється зв'язок зі спеціалізованим кол-центром, де сертифіковані перекладачі в режимі реального часу здійснюють сурдопереклад консультації [288];

- створено мобільний додаток «My pol» як платформу для комунікації органів поліції та громадян. Він простий у використанні та повинен допомагати покращити комунікацію поліцейських та громадян, зокрема тих, що використовують мову жестів [289];

- у Донецькій та Закарпатській областях у рамках розширення можливостей Єдиного аналітичного сервісного центру створено мобільний додаток «Поліція 102», який використовується як зручний та ефективний спосіб цілодобового зв'язку з поліцією, орієнтований у першу чергу на безпеку дітей. Додаток має кнопку екстреного виклику «102», сигнал від якої надходить до поліції, та номер телефону довіреної особи та батька; режим «Свідок» для повідомлення в поліцію про правопорушення з можливістю надіслати фото. Батьки мають можливість визначити «зону безпеки» для дитини на карті.

Це надзвичайно важливі кроки, але зазначені заходи повинні мати більше поширення, охоплюючи всю країну. Пропонується надати можливість використовувати програмне забезпечення «ConnectPRO» або подібний додаток у повсякденній діяльності кожному патрулю, у кожному поліцейському підрозділі. Доки така програма зможе бути реалізована, можливо розробити ситуаційні картки для забезпечення спілкування мовою жестів, наприклад, від імені поліцейського зобразити питання чи пояснення та варіанти відповіді, які особа з вадами слуху та/або мовлення зможе обирати як відповідь чи пояснення. Також потрібно продовжити навчання поліцейських мови жестів по всій країні, щоб у кожному підрозділі був хоча б один працівник, який міг би залучатися за необхідності.

Окрім того необхідно покращити інформування осіб із вадами слуху та/або мовлення про нові можливості для їх спілкування з поліцейськими та про впровадження нових технологій у діяльність поліції, спрямованих на забезпечення комунікації та нових можливостей для взаємодії.

Зазначене забезпечить: налагодження взаємодії поліції та осіб із вадами слуху та/або мовлення; нові можливості щодо звернення до поліції таких громадян; зменшить мовний бар'єр між сторонами.

Особи з вадами слуху та/або мовлення є не єдиною категорією осіб, які потребують розширення можливостей для спілкування з поліцейськими. Спілкування з представниками національних меншин та особливо з іноземними громадянами, які перебувають на території України потребує знань інших мов. Англійська мова є універсальною найуживанішою мовою світу, тому пропонується до професійних знань

поліцейського включати знання англійської мови та, ураховуючи об'єктивну необхідність таких знань, проводити заняття в рамках професійної підготовки, надавши для цього час (1 годину щотижня). Також для забезпечення якісного спілкування можливо залучати як волонтерську допомогу або на засадах постійних громадських помічників добровольців: перекладачів або студентів старших курсів, які вивчають іноземні мови, чи громадян, які мають знання іноземних мов, іноземних громадян, які навчаються або працюють в Україні та володіють українською або російською мовами. Забезпечення якісної комунікації з національними меншинами та іноземними громадянами сприятиме розвитку довіри до поліції, розвиватиме зв'язки з громадами, а розширення можливостей спілкування з іноземними громадянами впливатиме на їх сприйняття країни та збільшить привабливість туризму до України.

До речі, можливість для громадянина звернутися різними способами, різними мовами до поліцейського є безпосередньою реалізацією принципу доступності поліції.

На прикладі Halifax Street Angels (Велика Британія) пропонується залучення до діяльності НПУ представників духовенства. У Національній гвардії та Державній прикордонній службі України створено службу військового духовенства. Як передбачено Положенням про службу військового духовенства (капеланську службу) у Національній гвардії України військові капелани надають духовну підтримку, задовольняють релігійні потреби особового складу Національної гвардії України та членів їхніх сімей, допомагають зміцнювати позитивні риси характеру та моральні цінності [290]. Правоохоронцям теж потрібна допомога і підтримка, саме тому МВС планує розширити капеланську діяльність і на працівників органів поліції [291].

Але ми пропонуємо більш широке залучення духовенства до взаємодії з поліцією, не лише для духовної підтримки капеланами поліцейських, а й для надання допомоги у правоохоронній діяльності представниками духовенства різних конфесій шляхом проведення виховних бесід з громадянами, роботи з неповнолітніми, формуванню громадської підтримки поліції, посилення зв'язку між населенням та місцевими органами Національної поліції.

У ряді країн прийняті і діють закони, спрямовані на захист постраждалих від кримінальних злочинів, їх соціальну реабілітацію, компенсацію матеріальної і моральної шкоди. Наприклад, у США діє більше 2000 таких програм по захисту жертв злочинів, із них більш 1400 під-

тримується Міністерством юстиції, для фінансування яких виділений окремий федеральний Фонд. Реалізація подібних програм реально дозволяє знизити кількість окремих видів злочинів і надати необхідну допомогу жертвам.

В Україні немає жодної програми щодо підтримки жертв злочинів, підтримкою постраждалих від злочинів чи насильства займаються, здебільшого, громадські та благодійні організації. Тому є необхідність створення соціальних служб для підтримки потерпілих. Такі служби надаватимуть психологічну підтримку, первинні юридичні консультації та інформацію про хід розслідування. Для захисту від вторинної віктимізації особливе значення має оплата першочергового лікування та реабілітації. Ці кошти повинні сплачуються за рахунок правопорушника після визнання судом його провини, але потерпілим потрібна допомога відразу, а не через кілька місяців. Пропонується забезпечити таку можливість ще до завершення слідчих та судових процедур, за рахунок державних та благодійних коштів.

Для забезпечення реалізації громадського контролю за діяльністю поліції, пропонуємо: 1) у закладах загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти під час вивчення навчальної дисципліни «Правознавство» приділити увагу інструментам здійснення контролю за діяльністю державних органів у вигляді вивчення окремою темою.

Для практичної реалізації громадського контролю, на нашу думку, необхідно створити відповідний сайт або сторінку на сайті НПУ, а також територіальних ГУНП, на які може надходити інформація (відео, аудіо, електронні документи), у тому числі і анонімна, від представників громадськості щодо протизаконної діяльності працівників поліції. Така інформація підлягатиме подальшій перевірці, за результатами якої вживатимуться відповідні заходи.

На нашу думку, запропоновані кроки сприятимуть подальшому розвитку та ефективності взаємодії НПУ з громадськістю та суспільством, забезпечуючи участь громадян, громад, органів місцевого самоврядування в правоохоронній діяльності. Адже громадськість, громадяни у партнерських відносинах повинні розділяти не лише права, але й обов'язки для спільного пошуку вирішення проблем громади. Лише спільна діяльність дає найкращі та стабільні результати і слугує запорукою довіри та безпеки у суспільстві та країні.

ПІСЛЯМОВА

Розглянувши та проаналізувавши в даній роботі історичний розвиток і становлення взаємодії громадськості та поліції в правоохоронній діяльності, її природу, поняття й принципи, особливості нормативно-правового забезпечення, дослідивши зарубіжний досвід даного виду взаємодії, сформульовано ряд висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення її правових та організаційних засад.

Виділено такі історичні періоди становлення та розвитку інституту участі громадськості в правоохоронній діяльності: 1) від часів Київської Русі до Жовтневого перевороту (X ст. – 1917 р.), який характеризується вираженням імперативним характером взаємодії правоохоронних органів і населення, за винятком часів Запорізької Січі, для яких визначними були «рівність, воля й братерство»; взаємодія між правоохоронними органами та громадськістю отримує нормативне закріплення; представники громадськості в галузі правопорядку наділялися відповідними повноваженнями; 2) часи після Жовтневого перевороту та перебування у складі СРСР (1917–1991 рр.). Вони ознаменувалися розвитком громадянської свідомості, який призвів до еволюції взаємодії населення з правоохоронними органами, яка набула масового поширення та переважно ґрунтувалась на самостійному волевиявленні громадян чи громади; 3) часи незалежної України (1991 р. – до теперішнього часу), для якого визначальним є здобуття країною незалежності, слідування демократичним цінностям, відродження й подальший розвиток взаємодії громадянського суспільства та правоохоронних органів держави, з'являється й активно поширюється волонтерський рух, удосконалюється нормативно-правове забезпечення, розробляються й упроваджуються нові форми взаємодії.

Взаємодія НПУ з громадськістю в правоохоронній діяльності є соціально обумовленою, узгодженою діяльністю, яка виражена в співпраці між суб'єктами взаємодії з використанням відповідних форм та методів для досягнення спільної мети.

Аналіз наведених характерних рис соціальної взаємодії та правоохоронної діяльності надав можливість визначитись з властивостями, які притаманні взаємодії НПУ з громадськістю в правоохоронній діяльності та здійснити їх класифікацію.

Проведений аналіз нормативно-правового забезпечення взаємодії поліції з громадськістю в правоохоронній діяльності свідчить про: по-перше, розпорошеність норм по різних нормативно-правових документах, по-друге, слід зауважити, що відомчі нормативно-правові акти, звичайно, більшою мірою регламентують взаємодію з боку поліції (містять алгоритми дій для поліцейських), по-третє, окремі аспекти взаємодії взагалі не мають нормативного закріплення.

Основними формами, за якими відбувається взаємодія Національної поліції з громадськістю є: а) спільна організація та здійснення заходів; б) спільне розроблення заходів; в) залучення представників громадськості для спільної роботи; г) узгодження самостійних дій громадськості; д) обмін оперативною інформацією та належне реагування на отриману інформацію; е) здійснення громадськістю правоохоронних заходів за ініціативою поліції; е) організація правової і спеціальної підготовки громадян, які бажають виконувати завдання правоохоронної спрямованості; ж) допомога працівників поліції громадськості в проведенні заходів щодо боротьби з правопорушеннями і охорони публічного порядку; з) співпраця з громадськими об'єднаннями; і) індивідуальні форми участі населення в правоохоронній діяльності.

Громадський контроль за діяльністю Національної поліції є цілеспрямованою наглядовою діяльністю громадськості (громадян України, іноземців, громадських організацій, представників установ і підприємств) щодо виконання повноважень органами Національної поліції України, дотримання ними законності, дисципліни, захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави.

Вивчення досвіду зарубіжних країн дозволило виявити низку надбань, які можливо запозичити для вдосконалення адміністративно-правових основ взаємодії органів Національної поліції з громадськістю в Україні, серед них: 1) повнота поданої інформації про дільничних офіцерів поліції, з можливістю пошуку за адресою мешкання особи (Бельгія, Велика Британія, Швеція); 2) наявність окремого органу, який здійснює профілактичну діяльність у правоохоронній сфері (Німеччина, Швеція); 3) проведення активної просвітницької роботи серед дітей, молоді та загалом населення: лялькові театри в поліції Мюнхена та Нюрнберга, інформування через телебачення (телеканал SAT.1 у Німеччині, профілактичні та просвітницькі заходи Польщі), використання інформаційних інтернет-технологій; 4) волонтерська допомога в різних варіантах (Велика Британія, Болгарія); 5) меморандум громадських угод, який є домовленістю про врегулювання проблемних ситуацій між місцевою владою і поліцією (Швеція); 6) активна співпраця з релігійними організаціями (Велика Британія, Польща) та ряд інших пропозицій.

Виокремлено правовий та організаційний напрями вдосконалення взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності в межах яких надано пропозиції.

Складні часи породжують сильних людей, нові ідеї та інноваційні рішення. Взаємодія поліції та суспільства отримала черговий поштовх для еволюції та вдосконалення і тільки час покаже яким стане майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тисяча років української суспільно-політичної думки: у 9-ти т. Київ : Дніпро, 2001. Том I. 632 с.
2. Правда руська. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій Склав та підготував до друку проф. С. Юшков. Київ. ВУАН, 1935. URL: <http://litopys.org.ua/yushkov/yu.htm> (дата звернення: 17.01.2019).
3. Тисяча років української суспільно-політичної думки: у 9-ти т. Київ : Дніпро, 2001. Том I. С. 632. URL: <http://ounuis.info/archive/library/books/tysiacha-rokiv-ukrainskoi-suspilno-politychnoi-dumku-v-9-y-tomakh.html> (дата звернення: 17.01.2019).
4. Історія державної служби в Україні: у 5 т. / Голов. упр. держ. служби України, Ін-т історії України НАН України. - Київ : Ніка-Центр, 2009. Т. 1/ відп. ред. : Т. В. Мотренко, В. А. Смолій 542 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-521-520-2/978-966-521-520-2.pdf> (дата звернення: 28.07.2019)
5. Григор'єв-Наш Н. Народня влада на Україні. Лейпциг: Вільна спілка, 1922. 40 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=00004231 (дата звернення: 23.07.2019).
6. Новак О. Д. Правові засади дисциплінарної відповідальності державних службовців в Україні : монографія / за заг. ред.: В. В. Зуй. Харків : Право, 2015. 200 с.
7. Медведенко С.В. Становлення взаємодії в галузі правоохоронної діяльності на території України у Х-XIX сторіччі. *"The scientific heritage"*. 2019. № 38. С.19-23.
8. Музичук О. М. Організаційно-правові основи участі громадян в охороні громадського порядку і боротьбі з правопорушеннями: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2003. 162 с.
9. Енциклопедія історії України : НАН України. Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2003. Т. 1 688 с. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Volost> (дата звернення: 25.07.2019).
10. Медведенко Н. В., Медведенко С. В., Ковальова О. В. Правові та організаційні засади дисциплінарного провадження в органах Національної поліції України : монографія. Одеса : Букаєв В.В., 2019. 264 с.
11. Бойко О. Д. Вільне козацтво. *Енциклопедія історії України*. Київ : Наукова думка, 2003. Т. 1: А-В. 688 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Vilne_kozatstvo (дата звернення: 28.07.2019).

12. Тимошук О.В. Спеціальні збройні формування в системі охоронного апарату гетьмана П. Скоропадського (квітень - грудень 1918). *Вісник Запорізького юридичного інституту*. Запоріжжя, 1999. № 1. С. 238–254.
13. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2586. оп. 1. Спр.10. Арк. 102/
14. Тимошук О. В. Охоронний апарат Української Держави (квітень - грудень 1918 р.). Харків: Ун-т. внутр. справ, 2000. 462 с. URL: <http://pravoznavec.com.ua/books/245/18309/21/#chapter> (дата звернення: 28.07.2019).
15. Варті подяки. *Армія*. 1918. 4 грудня. С. 17.
16. Добровольці – захисники народу. *Армія*. 1918.7 грудня. С. 23.
17. Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України за 1928 рік. Рада Народних Комісарів УРСР. Харків: Укрголовліт друкарня ВУЦВКу "Червоний друк", 1928. 183 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0005632> (дата звернення: 28.07.2019).
18. Грищенко Ю. В. Болгарські національні райони в умовах здійснення політики коренізації (1920-ті рр.). *Український історичний журнал*. Київ. 2016. № 3 С. 88–105.
19. Джафарова О. В. Правові основи партнерства міліції і населення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2003. 206 с.
20. Красноносів Ю. М. Форми взаємодії органів міліції України з населенням щодо протидії злочинності (50-60-77 рр.хх ст.): історико-правовий аналіз *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. Луганськ. 2011. № 4 С 261–268.
21. Про участь трудящих у охороні громадського порядку в країні : Постанова ЦК КПРС Ради міністрів СРСР від 02.03.1959 г. № 218 URL: <http://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16040.htm> (дата звернення: 28.07.2019).
22. Про заходи по виконанню постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про дальше удосконалення діяльності добровільних народних дружин по охороні громадського порядку» : Постанова Центрального Комітету Компартії України і Ради Міністрів Української РСР від 28.05.1974 р. № 292 / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/292-74-%D0%BF> (дата звернення: 28.07.2019).
23. Закони СРСР 1960 – 1980. URL: <https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data03/tex15817.htm> (дата звернення: 28.10.2023).

24. Про затвердження Положення про комісії в справах неповнолітніх Української РСР : Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 26.08.1967 № 283-VII / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/283-07/ed19670826> (дата звернення: 28.07.2019).

25. Про організацію сільських судів : Центральний Виконавчий Комітет СРСР Постанова від 29.09.1930 р. URL: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ESU&n=30124#05098451515110862> (дата звернення: 28.07.2019).

26. Про робочі дисциплінарні товариські суди (Положення) : Декрет Ради народних комісарів РРФСР від 14.11.1919 р. URL: <http://economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex17312.htm> (дата звернення: 28.07.2019).

27. Медведенко С. В. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності : дис. ... д-ра філософії : 081 Право / Од. держ.ун-т внутр. справ. Одеса, 2020. 283 с. URL: <https://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/disertatsiya.pdf> (дата звернення: 28.10.2023).

28. Про затвердження Положення про громадські пункти охорони порядку в Українській РСР : Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 24.07.1980 року № 604-X URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/UP800604.html (дата звернення: 28.07.2019).

29. Історія створення ОГФ України ОГП ДК. URL: <http://www.ogf.org.ua/Home/orgz> (дата звернення: 28.07.2019).

30. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990 № 565-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-12/page2> (дата звернення: 17.01.2019).

31. Про Державну програму боротьби із злочинністю : Постанова Верховної Ради України від 25.06.1993 № 3325-XII / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3325-12> (дата звернення: 28.07.2019).

32. Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю : Указ Президента України від 21.07.1994 № 396/94 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396/94> (дата звернення: 28.07.2019).

33. Про затвердження Інструкції про організацію роботи позаштатних співробітників Державтоінспекції : Наказ МВС України від 20.08.1993 № 512 / База даних «Законодавство України» /

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0128-93> (дата звернення: 28.07.2019).

34. Про додаткові заходи щодо поліпшення діяльності органів внутрішніх справ та громадських формувань з охорони громадського порядку : Указ Президента України від 16.06.1999 № 650/99 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/650/99> (дата звернення: 28.07.2019).

35. Медведенко С.В. Поняття та структура соціальної взаємодії. *«Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. № 50. Т. 3. С. 21 – 25.

36. Психологічний словник /Авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова / За ред. Н. А. Побірченко. Київ : Науковий світ, 2007. 27 с..

37. Шморгун Л. Г. Менеджмент організацій : навч. посіб. / Київ : Знання, 2010. 452 с. URL: http://pidruchniki.com/component/option,com_jdownloads/Itemid,999999/catpid,250/task,view.annotation/ (дата звернення: 11.03.2019).

38. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ: підручник / за ред. Ю. Ф. Кравченка. Нац. акад. внутр. справ. Київ : 1999. 700 с.

39. Медведенко С.В. Поняття та структура соціальної взаємодії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. № 50. Т. 3. С. 21–25.

40. Дворецька Г. В. Соціологія : навч. посіб./ Київ: КНЕУ, 2001. URL: <https://buklib.net/books/21973/> (дата звернення: 11.03.2019).

41. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 1. / відп. ред. С.В. Мочерний. Київ: Академія, 2000. 864 с.

42. Московець В.І. Взаємодія міліції та населення в охороні громадського порядку. *Вісник Харківського університету внутрішніх справ*. Харків. 2000. №10. С.284 – 288.

43. Прибутько П. С, Михайленко Р. В., Дубчак Л. М. Конфліктологія : навч. посіб. Київ : КНТ, 2010. 136 с. URL: https://pidruchniki.com/12631113/psihologiya/korotkiy_slovník_konfliktologichnih_terminiv (дата звернення: 11.03.2019).

44. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР Інститут мовознавства. Київ : Наукова думка, 1970 – 1980. Т. 4 .799 с.

45. Медведенко Н. В. Медіація як засіб виходу з конфлікту. *Медіація в судовій, правоохоронній та правозахисній системах* : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (Одеса, 30-31 трав. 2019 р.). Одеса : ОДУВС, 2019. С. 147 – 150.

46. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціологія. Загальний курс : навч. посіб. Київ : Каравела, 2006. 408 с.

47. Коропатов О. М. Організаційно-правові питання взаємодії дільничного інспектора міліції з іншими службами міліції та громадськістю: монографія / Одеса : Букаєв В. В., 2009. 184 с.

48. Про затвердження Порядку дій посадових осіб органів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України щодо установа режиму в пунктах пропуску через державний кордон, здійснення контролю за його додержанням, а також організації і забезпечення взаємодії та координації контрольних органів і служб, що здійснюють різні види контролю або беруть участь у забезпеченні режиму в пунктах пропуску через державний кордон : Наказ Адміністрації Держкордонслужби від 29.08.2011 № 627 / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1117-11> (дата звернення: 17.10.2023).

49. Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України : Наказ МВС України від 02.02.2016 № 74 / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0320-16> (дата звернення: 17.09.2023).

50. Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони органів державної влади військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України : Наказ МВС України від 20.07.2016 № 692 / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1140-16> (дата звернення: 17.09.2023).

51. Загуменна Ю.О. Органи внутрішніх справ України як суб'єкти реалізації правоохоронної функції держави: монографія/ за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Бандурки О.М. Харків : 2012. 251 с.

52. Джураєва О. О. Функції сучасної держави : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Од. нац. юрид. акад. Одеса, 2006.

53. Теорія держави та права : підручник / Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін.; за заг. ред.: Є.О. Гіди. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. 576 с. URL: https://pidruchniki.com/1246122045046/pravo/pravoohoronna_sistema_zagalnoteoretichna_harakteristika#565 (дата звернення: 11.03.2019).

54. Бандурка А. М., Бессмертный А. К. и др. Судебные и правоохранительные органы Украины : учебник / ред. А. М. Бандурка. Харь-

ков : Ун-т внутр. дел, 1999. 350 с. URL: <http://lawdiss.org.ua/books/151.doc.html> (дата звернення: 11.03.2019).

55. Синявська О. Ю. Щодо питання ефективності діяльності органів внутрішніх справ як соціальної системи. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. Харків, 2003. Вип. 24. С. 295-301 URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKhnuvs_2003_24_60.pdf (дата звернення: 11.03.2019).

56. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник / Харків : Консум. 2001. 656 с.

57. Криштанович М. Діяльність ОВС щодо захисту прав і свобод людини як важлива умова забезпечення національної безпеки України. *Демократичне врядування*. Львів, 2013. Вип. 12. С. 8. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=DeVr_2013_12_8

58. Золотарьова Н. І. Форми адміністративної діяльності правоохоронних органів у сфері екологічної безпеки. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Політологія. Соціологія. Право*. Київ, 2012. Вип. 3 (15). С. 160.

59. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія / Харків : Харків. Нац. ун-т внутр. справ, 2014. 544 с.

60. Гусаров С. М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ України : навч. посіб. / Харків : Ніконова, 2011. 360 с.

61. Ярмак Х. П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні: монографія. Одеса: Юридична література, 2006. 336 с.

62. Субота С.І. Аксіологічні засади правоохоронної діяльності в умовах розвитку громадянського суспільства *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №1. С.35 – 38. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-1/7>

63. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 17.09.2023).

64. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 1023-р // База даних «Законодав-

ство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-%D1%80> (дата звернення: 17.09.2023).

65. Joseph A. Schafer, Beth M. Huebner Citizen perceptions of police services: race, neighborhood context, and community policing. *Police quarterly* : vol. 6 №. 4, december 2003 440–468 DOI: 10.1177/1098611102250459 © 2003 sage publications.

66. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. Дата оновлення // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 17.09.2023).

67. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/ed20231107#Text> (дата звернення: 17.11.2023).

68. Про громадянство України : *Закон України* від 18.01.2001 № 2235-III / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14> (дата звернення: 17.10.2023).

69. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98 / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98/ed20060528/find?text=%D2%E5F0E8%F2%E0%B3E0EB%FC%ED%E0+%E3F0EE%EC%E0E4E0> (дата звернення: 17.10.2023).

70. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 17.10.2023).

71. Сибірна Р. І., Гап'як С. С. Взаємодія поліції та населення як обов'язкова умова забезпечення безпеки та громадського порядку. *Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі*: матеріали круглого столу, (м. Львів, 23 лис. 2017 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 40–43.

72. Колпаков В. К. Взаємодія міліції і громадськості у сфері правопорядку : навч. посіб. Київ : УАВС, 1993. 80 с.

73. Томіна В. Ю. Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань під час взаємодії з поліцією. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України*: матеріали V міжнар. наук.-практ. інтерн.-конф., (Одеса, 23 жовт. 2019 р.). Одеса : ОДУВС, 2019. С. 80–83.

74. Консультативна місія Європейського Союзу. Курс КМЕС «Взаємодія поліції із громадою» став частиною освітньої програми всіх університетів МВС. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/euam-s-community-policing-curriculum-complements-educational-programme-for-ukraine-s-universities/> (дата звернення: 17.10.2023).

75. Бандурка О. М. Партнерські взаємовідносини між населенням та міліцією : підруч. / Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2003. 352 с.

76. Проневич О. С. Німецька та польська моделі партнерської взаємодії поліції та населення на локальному рівні. *Форум права*. Харків. 2011. № 4. С. 600–606.

77. Балинська О. М. Нормативна основа співпраці поліцейського та громадян в Україні / *Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі*: матеріали круглого столу, 23 листопада 2017 р. / упорядники З. Р. Кісіль, Л. Й. Гуменюк. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. С. 7–12. 172 с.

78. Гуменюк Л. Й. Поліція і населення: психологічна складова ефективності співпраці. *Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі*: матеріали круглого столу, (м. Львів, 23 лис. 2017 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 19–22.

79. Юнін О. С. Поліція в системі державних органів та забезпечення громадської безпеки. *Держава та регіони*. Серія «Право». 2013. № 1 (39). С. 59–63. URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/1_2013/14.pdf

80. Субота С. І. Сучасні наукові уявлення щодо взаємодії громадянського суспільства і поліцейських структур. *Право і безпека*. 2015. № 3 (58) с. 103–108. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/374/SUBOTA.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

81. Ковальова О. В. Роль профілактичної роботи в громаді в діяльності дільничних офіцерів поліції. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтерн.-конф. (м. Одеса, 23 жовт. 2019 р.) Одеса : ОДУВС, 2019. С.53–57.

82. Кубаєнко А. В. Формування суспільної довіри та підтримки громадян в умовах становлення Національної поліції України. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 2/2 С. 110–114.

83. Про встановлення індикаторів, за якими здійснюється проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції України : Наказ МВС України від 09.11.2018 № 900 / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1358-18> (дата звернення: 07.10.2023).

84. Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 № 58 / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58-2018-%D0%BF> (дата звернення: 17.01.2019).

85. *Національна безпека і оборона*. 2015. № 2-3 (151-152) С. 28 URL: http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD151-152_2015_ukr.pdf (дата звернення: 11.03.2019).

86. *Національна безпека і оборона*. 2023. № 1-2 (191-192) С. 100 URL: https://razumkov.org.ua/images/2023/09/13/NSD191-192_2023_ukr_MATRA.pdf (дата звернення: 20.11.2023)

87. Серета В. В., Благута Р. І., Балинська О. М., Ковальчук З. Я. та ін. Теоретико-прикладні засади конструктивної взаємодії поліції і населення в соціумі : монографія /; за заг. ред. З. Р. Кісіль. Львів: ЛьВДУВС, 2017. 600 с.

88. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/> (дата звернення: 15.02.2019).

89. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку: Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН. Міжнародний документ від 17.12.1979 / База даних «Законодавство України» / URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282 (дата звернення: 28.07.2019).

90. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf> (дата звернення: 28.07.2019).

91. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X із змін., внес. згідно із Законами України № 402-IX від 19.12.2019 / База даних «Законодавство України» / URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 28.09.2023).

92. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 24.12.2019).

93. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI із змін., внес. згідно із Законами України. / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 27.11.2023).

94. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (дата звернення: 28.11.2023).

95. Про дорожній рух : Закон України від 30.06.1993 № 3353-XII / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12> (дата звернення: 28.11.2023).

96. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22.06.2000 № 1835-III із змін., внес. згідно із Законами України. / База даних «Законодавство України» / URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1835-14> (дата звернення: 28.10.2023).

97. Медведенко С.В. Правова основа партнерства поліції та населення. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 12 жовтня 2016 р.) Одеса, 2016. С. 200-202.

98. Про затвердження Порядку організації і проведення правової та спеціальної підготовки членів громадських формувань з охорони громадського порядку. Наказ МВС від 09.03.2023 року № 172 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0502-23#Text> (дата звернення: 23.10.2023).

99. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 28.09.2023).

100. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22.02.2000 № 1489-III / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14> (дата звернення: 23.09.2023).

101. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 23.09.2023).

102. Аброськін В.В. Діяльність Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки в умовах антитерористичної операції: навч. посіб. / Київ : ФОП Лопатіна О.О., 2019. 212 с.

103. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 № 638-IV / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення: 23.09.2023).

104. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878 / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#n10> (дата звернення: 17.11.2023).

105. Про затвердження Положення про підрозділи поліції особливого призначення : наказ МВС України від 04.12.2017 № 987 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1565-17> (дата звернення: 28.09.2023).

106. Про затвердження Положення про порядок роботи зі зверненнями громадян і організації їх особистого прийому в системі Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 10.10.2004 № 1177 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1361-04> (дата звернення: 23.10.2023).

107. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 08.09.2023).

108. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16> (дата звернення: 23.09.2023).

109. Про затвердження Інструкції про порядок проведення атеставання поліцейських : наказ МВС України від 17.11.2015 № 1465 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1445-15> (дата звернення: 23.09.2023).

110. Про додаткові заходи щодо дотримання працівниками ОВС принципів законності, забезпечення прав і свобод громадян : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.05.2007 року №157. І відділ.

111. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : наказ МВС України від 28.07.2017 № 650 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17> (дата звернення: 28.10.2023).

112. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : Наказ МВС України від 27.04.2020 № 357 / База даних «Законодавство України» / URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#doc_info (дата звернення: 17.10.2023).

113. Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : Наказом МВС України від 23.05.2017 № 440 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17#n14> (дата звернення: 28.09.2023).

114. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98> (дата звернення: 28.09.2023).

115. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України : Закон України від 03.03.2022 № 2114-IX / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text> (дата звернення: 23.09.2023).

116. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 23.09.2023).

117. Порядок отримання вогнепальної зброї і боєприпасів до неї цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав : Наказ МВС України від 07.03.2022 № 175 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0295-22#n13> (дата звернення: 23.09.2023).

118. Про затвердження Положення про Департамент патрульної поліції : наказ НПУ від 06.11.2015 №73/ База даних «Законодавство України» / URL: <https://www.npu.gov.ua/acts/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-departament-patrujnoyi-sluzhbi-zi-zminami> (дата звернення: 23.09.2023).

119. Тлумачний словник української мови / уклад. : Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига. Харків: Синтекс, 2002. 671 с.

120. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950; ратифіковано Законом України від 17.07.1997 № 475/97-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.

URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 17.09.2023).

121. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10.12.1948. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 17.09.23).

122. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року: Міжнародний документ від 16.12.1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 28.09.2023).

123. Декларація принципів толерантності : Резолюція 5.61 Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16.11.1995 р. / База даних «Законодавство України» / URL: <https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/337/> (дата звернення: 08.11.2023).

124. Sir Robert Peel 's Principles of Law Enforcement URL: https://www.durham.police.uk/About-Us/Documents/Peels_Principles_Of_Law_Enforcement.pdf (дата звернення: 08.11.2023).

125. Грохольський В. Л. Реформування органів внутрішніх справ як чинник розбудови правової, демократичної держави. *Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави*: матеріали V між-нар. наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квіт. 2013 р.). Одеса: ОДУВС, 2013. С. 8 – 10.

126. Звіт про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів, виділених на забезпечення діяльності підрозділів, установ та закладів Національної поліції України затверджено рішенням Рахункової палати від 11.04.2018 № 10-2 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FN042831.html (дата звернення: 17.11.2023).

127. Штатна чисельність Національної поліції України. Офіційний сайт Національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/shtat-ta-chiselnist.html> (дата звернення: 17.01.2020).

128. Штатна чисельність Національної поліції України. Офіційний сайт Національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua/pro-policiyu/shtatna-chiselnist> (дата звернення: 17.11.2023).

129. Дульський О., Котляр В. Оптимізація штатної чисельності органів внутрішніх справ України: сучасна методологія. *Вісник Академії управління МВС* 2008. № 4. С. 59-73.

130. Галунько В. М. Адміністративно-правове регулювання діяльності поліцейських офіцерів громади в Україні *Науковий вісник Дніп-*

ропетровського державного університету внутрішніх справ. 2019. № 2. С. 25 – 29. DOI: 10.31733/2078-3566-2019-2-25-29

131. Звіт начальника Ізмаїльського ВП ГУНП в Одеській області перед населенням. URL: <https://drive.google.com/file/d/18Fe0mviMQjFt6AjwxrldCvMS6zhHoYYW/view> (дата звернення: 28.07.2019).

132. Звіт начальника Новомиколаївського відділення поліції Пологівського відділу ГУНП в Запорізькій області перед населенням. URL: <http://nmrda.gov.ua/content/zvit-nachalnyka-novomykolayivskogo-viddilennya-policiyi-pologivskogo-viddilu-gunp-v> (дата звернення: 28.07.2019).

133. Звіт начальника Мангушського відділення поліції Центрального відділу поліції Корольова Костянтина перед мешканцями Мангушського району за усіма напрямками роботи поліції. URL: <http://mariupol-police.dn.ua/news/view/4852>. (дата звернення: 28.07.2019).

134. Звіт начальника Чемеровецького відділення поліції ГУНП в Хмельницькій області перед громадою (за 2018 рік). https://rada.info/upload/users_files/04403930/4818d671d1ec1dd6e91391a2ad3f66e6.pdf (дата звернення: 28.07.2019).

135. Звіт начальника ГУНП в Одеській області про результати роботи у 2022 році. URL: <https://od.npu.gov.ua/zvity/richni-zvity-hunp/zvity-za-2022-rik> (дата звернення: 28.11.2023).

136. Звіт начальника ГУНП в Миколаївській області перед населенням. URL: <https://mk.npu.gov.ua/zvity> (дата звернення: 28.11.2023).

137. Бесчастний В. М. Імідж як складова успіху правоохоронця: до постановки проблеми. громад.-політ. і теорет. журн. / Верховна Рада України. *Віче*. Київ: Преса України, 2012. № 2. С. 6–8.

138. Запорожцева Г. Є. Професійно-психологічна підготовка дільничних інспекторів міліції/ За ред. Васильєва Г.І.- Одеса: НДРВВ ОІВС, 2000- 164с., 92 – 103.

139. Ярмак Х. П., Коропатов О. М. Взаємодія дільничного інспектора міліції з населенням : Методичні рекомендації. Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2006. 28 с.

140. Взаємодія поліції та громади. URL: http://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/com_pol.pdf (дата звернення: 28.10.2023).

141. Сільченко О. О. Консолідація або об'єднання зусиль поліції, громадськості та змі для створення стратегії безпечного середовища для суспільства. *Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі*: матеріали круглого столу, (м. Львів, 23 лис. 2017 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 37–40.

142. Франчук Н. О. Взаємодія відділу зв'язків з громадськістю УПП у м. Львові ДПП з громадськими організаціями щодо патріотичного виховання молоді та пропагування здорового способу життя. *Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі*: матеріали круглого столу, (м. Львів, 23 лис. 2017 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 47–50.

143. В Днепре спасают жизнь водителю-герою, который три года назад пытался остановить убийцу патрульных URL: <https://tsn.ua/ru/ukrayina/v-dnepre-spasayut-zhizn-voditelyu-geroyu-kotoryy-tri-goda-nazad-pytalsya-ostanovit-ubiycu-patrualnyh-1388889.html>.

144. Убивство патрульних в Дніпрі: Аваков вручив нагородну зброю водієві маршрутки, який намагався затримати Пугачова. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/vbyvstvo-patrualnykh-v-dnipri-avakov-vruchyv-nahorodnu-zbroiu-vodiievi-marshrutky-iakiy-zatrymav-puhachova-126688.html>.

145. Про затвердження Типового Статуту громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2000 року №1872 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1872-2000-%D0%BF> (дата звернення: 28.10.2023).

146. Паспорт Програми покращення координації та повсякденної (оперативної) діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку на території м.Хмельницького на 2016-2020 роки.

147. Огляд про результати службової діяльності дільничних офіцерів поліції упродовж 12 місяців 2017 року. Огляд про результати службової діяльності дільничних офіцерів поліції упродовж 12 місяців 2019 року Департамент превентивної діяльності Національної поліції України.

148. Довідка щодо діяльності Державної прикордонної служби України з організації та координації роботи громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону. *Державна прикордонна служба України*. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/gromadskiformuvannya-z-ohoroni-derzhavnogo-kordonu/> (дата звернення: 28.11.2023).

149. Гуцман М. С. Сучасні тенденції розвитку конструктивної взаємодії поліції та населення. *Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі*: матеріали круглого столу, (м. Львів, 23 лис. 2017 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 22–25.

150. Марчук А. В. Суспільна думка як соціальний контроль поліції. *Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і на-*

селення в соціумі: матеріали круглого столу, (м. Львів, 23 лис. 2017 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 28–31.

151. Мартинов О. Д. Оптимізація взаємодії територіальних органів внутрішніх справ України з населенням. *Право і безпека*. Харків. 2010. №4. С. 155 – 159.

152. Медведенко С.В. Роль Національної поліції України в профілактиці наркоманії. *Взаємодія поліції з іншими органами публічної адміністрації та громадськістю з питань протидії правопорушенням у сфері незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин*: Матеріали науково-практичного круглого столу (м. Одеса, 25 квітня 2018 р.) Одеса, 2018 С. 27 – 29.

153. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1161 : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 650 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2018-%D0%BF/print> (дата звернення: 28.07.2019).

154. Медведенко С.В. Форми взаємодії громадськості в правоохоронній діяльності. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України*: Матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (м. Одеса, 25 жовтня 2018 р.) Одеса, 2018. С 54-58.

155. Взаємодія поліції та громадськості в Україні : навч. посібник / за заг. ред. А. Дж. Бека, О. Н. Ярмиша. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2001. 200 с.

156. Проців В. І. Взаємодія відділу зв'язків з громадськістю управління патрульної поліції у м. Львові ДПП з навчальними закладами. Проєкт «шкільний офіцер поліції» як форма провітницько-профілактичної діяльності серед молоді. Суспільна думка як соціальний контроль поліції. *Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі*: матеріали круглого столу, (м. Львів, 23 лис. 2017 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 31–35.

157. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 28.07.2023).

158. Про затвердження Положення про організацію діяльності волонтерів пробації : Наказ Міністерства юстиції України від 17.01.2017 № 98/5 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0065-17> (дата звернення: 28.07.2023).

159. Посилення взаємодія поліції, місцевої влади та громади заради профілактики правопорушень в Запорізькій області. *Громадський про-*

стип. 10.12.2021. URL: <https://www.prostir.ua/?news=u-zaporizkij-oblasti-realizuvaly-sotsialnyj-projekt-dlya-posylennya-vzajemodiya-politsiji-orhaniv-mistsevoji-vlady-ta-naselelnya-zarady-profilaktyku-pravoporushen-u-hromadah>

160. Виступ ДОП СП ВП № 4 старшого лейтенанта поліції Володимира Кравчука перед громадою за 2021 рік. 06.01.2022. URL: <https://ttg.gov.ua/news/1641451936/>.

161. Коропатов О. М. Деякі питання взаємодії поліції та громадськості в Україні. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтерн.-конф. (м. Одеса, 23 жовт. 2019 р.) Одеса : ОДУВС, 2019. С.57–58.

162. Бубнова І. І. Співпраця поліції та населення України: питання сучасності. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України*: матеріали V міжнар. наук.-практ. інтерн.-конф., (Одеса, 23 жовт. 2019 р.). Одеса : ОДУВС, 2019. С.117 – 118.

163. Громадська організація «Паросток» м.Вінниця. Офіційний сайт: URL: <https://www.prostir.ua/?organization=vmhoshrsomkm-parostok>. (дата звернення: 28.07.2019).

164. Поліція з народом. 4 історії про ефективну співпрацю заради безпеки: URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/04/4/223510/> (дата звернення: 28.07.2019).

165. Адміністративне право України: підручник / Ю. П. Битяк та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2001. 528 с.

166. Досвід правоохоронної діяльності. *Міліція України*. 2001. № 6. С. 11.

167. Практика правоохоронної діяльності. *Міліція України*. Київ. 2014. № 8. С. 23.

168. Темах І. Громадські правозахисні організації в Україні: проблеми удосконалення їх юридичного статусу. *Вісник Українського центру прав людини*. Київ. 1998. № 4-5. С. 20-23.

169. Громадський рух «Віра, Надія, Любов». URL: <https://www.facebook.com/odvnl/>

170. Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні : Постанова Верховної Ради України від 17.12.1993 року № 3748-ХІІ / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3748-12> (дата звернення: 28.07.2023).

171. Журавель В. А. Проблеми теорії та методології криміналістичного прогнозування. Харків : Право, 1999. 304 с.

172. Громадський центр правосуддя підтримує громади та людей в умовах воєнного стану. *Одеська обласна організація Всеукраїнської громадської організації "Комітет виборців України"* URL: http://cvu.od.ua/ua/announce/gromadskiy-tsentr-pravosuddya-pidtrimuye-gromadi-ta-lyudey-v-umovah-voyennogo-stanu_1371/ (дата звернення: 28.07.2023).

173. Люди без документів та вилучення автівок. Якими стали виклики поліції на Одещині під час війни. *Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/224184-ludi-bez-dokumentiv-ta-vilucenna-avtivok-akimi-stali-vikliki-policii-na-odesini-pid-cas-vijni/> (дата звернення: 28.07.2023).

174. Протидія російському ворогу в інформаційному просторі - ключове завдання кіберполіції в умовах війни. 19.03.2022. *Офіційний сайт Кіберполіції України*. URL: <https://cyberpolice.gov.ua/news/protydiya-rosijskomu-vorogu-v-informacziijnomu-prostorii---klyuchove-zavdannya-kiberpolicziyi-v-umovah-vijny-8148/> (дата звернення: 28.07.2022).

175. Державні послуги онлайн URL: <https://diia.gov.ua/> https://t.me/diia_gov

176. Офіс Генерального прокурора. Діти війни. URL: □
HYPERLINK

"<https://www.facebook.com/photo?fbid=540297004799804&set=a.290853076410866>"

<https://www.facebook.com/photo?fbid=540297004799804&set=a.290853076410866> □ (дата звернення: 28.07.2023).

177. Ключко А. М., Собина В. О. Громадський контроль за діяльністю поліції в Україні. *Вісник НУЦЗУ. Серія: Державне управління*. Харків. 2017. Вип. 1 (6). С. 194–201.

178. Іжа М., Радченко О. Громадський контроль в системі публічного управління як ефективний інструмент експертизи державно-управлінських рішень. *Публічне управління: теорія та практика*. Харків, 2012. Т. 4. С. 74–79.

179. Казанчук І. Д. Поняття й форми громадського контролю за діяльністю правоохоронних органів у сфері охорони навколишнього природного середовища в інтеграційних умовах. Порівняльно-аналітичне право. Ужгород, 2017. №3. С.134–138.

180. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Вид. 2-ге перер. і доп. Київ : Атіка, 2009. 640 с.

181. Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посіб. 3-ге вид. переробл. та допов. Київ : Атіка, 2009. 608 с.

182. Лученко Д. В. Місце контролю в системі адміністративно-правових форм діяльності. *Проблеми законності*. Харків, 2006. Вип. 82. С. 97-103.
183. Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні Харків : Фоліо, 2002. 176 с.
184. Щекин Г. В. Соціальна теорія та кадрова політика: моногр. / Київ : МАУП, 2000. 576 с.
185. Малиновський В. Я. Державне управління. Київ : Атіка, 2003. 576 с.
186. Селіванов В. М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти : монографія / Київ : Ін Юре, 2002. 724 с.
187. Сушинський О. І. Контроль у сфері публічної влади: теоретико-методологічні та організаційно-правові аспекти : монографія / Львів: ЛРІДУ УАДУ, 2002. 468 с.
188. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України / наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ : НАДУ, 2011. Т. 1. 748 с.
189. Андрійко О. Ф. Громадський контроль : юрид. енцикл. : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 2001. Т. 3. 790 с.
190. Наливайко Т. В. Громадський контроль в Україні як інститут громадянського суспільства : теоретико-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 Львів, 2010. 18 с.
191. Гаращук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: дис. ... д-ра юрид.наук: 12.00.07 / Національна академія імені Ярослава Мудрого. Харків, 2003. 272 с.
192. Поклад О. В. Поняття та зміст громадського контролю за діяльністю поліції в Україні. *Право і суспільство*. Дніпро, 2016. № 2. С. 139-145.
193. Захаров Є. Ю. Громадський контроль та права людини. Громадська мережа «Опора» URL:<http://opora.lviv.ua/?p=529>.
194. Полтораков О. Ю. Громадський контроль над «силовими» структурами в Україні: проблеми та перспективи. Національний інститут проблем міжнародної безпеки. Публікації. URL:<http://www.niisp.org.ua/default~38.php>
195. Медведенко С.В. Поняття та форми громадського контролю за діяльністю Національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 2. С. 32 – 36.
196. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра

юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О.О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка]. Харків : ХНУВС, 2016. 408 с.

197. Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України МВС України; Наказ, Положення від 07.11.2018 № 893.

198. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 28.07.2019).

199. Денисюк С. Ф. Громадський контроль як гарантія законності у адміністративній діяльності правоохоронних органів в Україні : монографія / Харків : Золота миля, 2010. 368 с.

200. Федорєнко В. Л. Інститути громадянського суспільства та інститут громадських організацій в Україні: теоретико-методологічні та нормопроєктні аспекти. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. Київ, 2009. № 4-5. URL: www.minjust.gov.ua (дата звернення: 25.12.2019).

201. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики. : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF> (дата звернення: 28.07.2023).

202. Консультації з громадськістю URL: <https://www.npu.gov.ua/activity/konsultacziyi-z-gromadskistyuuEF%BB%BF/elektronni-konsultacziyi.html> (дата звернення: 28.11.2019).

203. Громадські обговорєння URL: <https://www.npu.gov.ua/activity/konsultacziyi-z-gromadskistyuuEF%BB%BF/publichni-gromadski-obgovorennuu.html>(дата звернення: 28.11.2019).

204. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 № 976 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF#top> (дата звернення: 28.07.2023).

205. Гладун З. С. Державна політика охорони здоров'я в Україні (адміністративно-правові проблеми формування і реалізації) : монографія / Тернопіль : Економічна думка, 2005. 460 с. URL: http://library.tneu.edu.ua/files/EVD/mg_dpouzou.pdf

206. Мартинєнко О., Захаров Є. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ (текст проєкту). URL: https://zib.com.ua/ua/print/101834-strategiya_rozvitku_organiv_vnutrishnih_sprav_tekst_proektu.html (дата звернення: 28.07.2023).

207. Смерть підлітка. Поліція відреагувала на протести у Прилуках. *Liga.net*. URL: https://news.liga.net/region_news/news/smert-podrostka-politsiya-otreagirowala-na-protesty-v-prilukah (дата звернення: 28.07.2023)

208. Мешканці Прилук другий день протестують, вимагаючи справедливого розслідування загибелі 14-річного школяра – ТБ. *Интерфакс – Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/622213.html> (дата звернення: 28.07.2023)

209. Протести у Вradіївці. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8_%D1%83_%D0%92%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%96%D1%97%D0%B2%D1%86%D1%96#cite_note-31 (дата звернення: 28.07.2023)

210. OSCE police. Belgium URL: <https://polis.osce.org/index.php/country-profiles/belgium> (last accessed: 28.07.2021).

211. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / За заг. редакцією О. А. Банчука. Київ: Атіка, 2013. 588 с.

212. Медведенко С.В. Зарубіжний досвід взаємодії поліції з громадськістю на прикладі Великобританії та Бельгії. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. № 83. С. 135 – 141.

213. Federale politie. URL: <https://www.politie.be/5998/nl/over-ons/geintegreerde-politie/excellente-politiezorg> (last accessed: 17.09.2023).

214. Politiezone Vlas. URL: <https://www.pzvas.be/index.php?id=home> (last accessed: 28.07.2023).

215. PolisenSverige URL: <https://polisen.se/om-polisen/organisation/> (last accessed: 17.09.2023).

216. Polismyndigheten organisation. URL: https://polisen.se/contentassets/777f48e6a1c742d0a9426ff14c2fd569/polismyndigheten_organisation_160916_niva1.pdf (last accessed: 17.09.2023).

217. Karta med regioner och polisomraden URL: <https://polisen.se/siteassets/dokument/om-polisen/karta-med-regioner-och-polisomraden.pdf> (last accessed: 17.09.2023).

218. Bra. URL: <https://www.bra.se/om-bra/nytt-fran-bra/arkiv/nyheter/2019-09-18-sollentuna-testade-nytt-arbetssatt-med-stod-av-bra.html>. (last accessed: 17.09.2023).

219. Bra. URL: <https://www.bra.se/forebygga-brott/informationmaterial.html> <https://polisen.se/aktuellt/> (last accessed: 17.09.2023).

220. Bra. URL: <https://www.bra.se/grannsamverkan> <https://www.bra.se/forebygga-brott/informationmaterial.html> (last accessed: 17.09.2023).

221. LBK nr 956 af 20/08/2015 Gældende (Politiloven). Justitsministeriet

URL: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=143225> (last accessed: 17.09.2023)/

222. LOV nr 538 af 08/06/2006 Gældende (Politi- og domstolsreformen) Offentliggørelsesdato: 09-06-2006 Justitsministeriet URL: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=2367> (last accessed: 17.09.2023).

223. LBK nr 956 af 20/08/2015 Gældende (Politiloven) Offentliggørelsesdato: 25-08-2015 Justitsministeriet URL: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=143225> (last accessed: 17.09.2023).

224. Offizielles Portal der deutschen Polizei. URL: https://www.polizei.de/Polizei/DE/Home/home_node.html (last accessed: 17.09.2023).

225. Deutscher praeventionstag URL: <https://www.praeventionstag.de/> (дата звернення: 28.07.2023).

226. Deutsches Forum für Kriminalprävention. URL: <https://www.kriminalpraevention.de/publikationen-853.html> (last accessed: 17.09.2023).

227. Jugendschutz.net. URL: <http://www.jugendschutz.net/fileadmin/download/pdf/bericht2018.pdf> last accessed: 17.09.2023).

228. Lehrer-Online. URL: <https://www.lehrer-online.de/fokusthemen/dossier/do/gewalt-in-der-schule/> (last accessed: 17.09.2019).

229. Sat1. URL: <https://www.sat1.de/ratgeber/sicherheit-im-internet/wie-deaktiviert-man-google-analytics>. (last accessed: 17.09.2019).

230. Die Bayerische Polizei URL: <https://www.polizei.bayern.de/schuetzenvorbeugen/kriminalitaet/alltag/index.html/285> (last accessed: 17.09.2019).

231. Polizeipuppenbühne Nürnberg URL: <https://www.polizei.bayern.de/schuetzenvorbeugen/verkehr/puppenbuehne/index.html/132652> (last accessed: 17.09.2019).

232. Polizeipuppenbühne Weiden id Opf. URL: <https://www.polizei.bayern.de/schuetzenvorbeugen/verkehr/puppenbuehne/index.html/119549> (last accessed: 17.09.2019).

233. Verkehrspuppentheater der Münchner Polizei. URL: <https://www.polizei.bayern.de/schuetzenvorbeugen/verkehr/puppenbuehne/index.html/6833> (last accessed: 17.09.2019).

234. Special constables. URL: <https://www.met.police.uk/car/careers/met/police-volunteer-roles/special-constable/special-constable-overview/> (last accessed: 07.09.2021).

235. Introduction to Employer Supported Policing. URL: <https://nbcc.police.uk/guidance/introduction-to-employer-supported-policing-esp> (last accessed: 17.09.2023).
236. Neighbourhood Watch. URL: <https://www.ourwatch.org.uk/knowledge/faqs-police/> (last accessed: 27.09.2023).
237. Crimestoppers. URL: <https://crimestoppers-uk.org/give-information/what-we-do-with-your-information> (last accessed: 15.10.2023).
238. Street pastors. URL: <https://www.streetpastors.org/>(last accessed: 22.09.2023).
239. Halifax Street Angels. URL: <https://halifaxstreetangels.org.uk/> (last accessed: 22.09.2023).
240. Victim support. URL: <https://www.victimsupport.org.uk/> (last accessed: 22.09.2023).
241. The Independent Custody Visitors Association. URL: <https://icva.org.uk/about/> (last accessed: 22.09.2023).
242. The Volunteer Police Cadets. URL: <https://vpc.police.uk> <https://www.met.police.uk/car/careers/met/police-volunteer-roles/volunteer-police-cadets/overview/> (last accessed: 22.09.2023).
243. Cuerpo Nacional de Policía. URL: https://www.policia.es/participacion_ciudadana.php (last accessed: 10.09.2023).
244. Ministerio del Interior. URL: <http://www.interior.gob.es/es/el-ministerio/historia> (last accessed: 10.09.2023).
245. la Guardia Civil URL: <http://www.guardiacivil.es/es/colaboracion/index.html> (last accessed: 10.09.2023).
246. Jack R. Greene Community Policing in America: Changing the Nature, Structure, and Function of the Police. *Criminal Justice* 2000 C. 299 – 370.
247. New York City Police Department. URL: <https://www1.nyc.gov/site/nypd/bureaus/patrol/neighborhood-coordination-officers.page> (last accessed: 10.09.2023).
248. New York Peace Institute. URL: <https://nypeace.org/police-training-partnership/> (last accessed: 10.09.2023).
249. Crime Victim Assistance Program URL: <https://www1.nyc.gov/site/nypd/services/victim-services/cvap.page> (last accessed: 10.09.2023).
250. Child Advocacy Center. URL: <https://www.safehorizon.org/child-advocacy-center/> (last accessed: 10.09.2023).
251. Language Line Solutions URL: <https://www.language-line.com/> (last accessed: 10.09.2023).
252. Министерство на вътрешните работи URL: <https://www.mvr.bg/> (last accessed: 10.09.2023).

253. Портал на МВР Министерство на вътрешните работи Главна дирекция «Национална полиция» URL: <https://www.mvr.bg/gdnp/%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%8F/%D0%BC%D0%B2%D1%80-%D1%81%D1%8A%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B2%D0%B0/%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%83%D1%80%D0%B8-%D1%81%D1%8A%D1%81-%D1%81%D1%8A%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B8> (last accessed: 10.11.2023).

254. Портал на МВР Министерство на вътрешните работи Главна дирекция «Национална полиция» URL: <https://www.mvr.bg/gdnp/%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%8F/%D0%BC%D0%B2%D1%80-%D1%81%D1%8A%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B2%D0%B0/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%8A%D0%BA%D0%B8-%D0%BA%D1%8A%D0%BC-%D0%B0%D0%B1%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B5> (last accessed: 10.11.2023).

255. Портал на МВР Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ URL: https://www.mvr.bg/gdpcbzn/%D0%B4%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%86%D0%B8%D1%8F%D1%82%D0%B0/%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%B3%D0%B4%D0%BF%D0%B1%D0%B7%D0%BD/dobrovolni_form (last accessed: 10.11.2023).

256. Националната Асоциация на Доброволците в Република България URL: <https://navrb.bg/about-us/> (last accessed: 10.11.2023).

257. Доброволческото движение поема първия удар при кризи, каза съзателят на Украинския кризисен център в Добрич Олена Димитрова. Българска телеграфна агенция URL: <https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/263738> (last accessed: 10.11.2023).

258. Полицията в модерното общество необходимата реформа в България. Чавдар Червенков, Бойко Славчев, Веселин Вучков. Академия на МВР Центърът за изследване на демокрацията URL: https://www.files.ethz.ch/isn/105337/modernization_bulgarian.pdf (last accessed: 10.11.2023).

259. Големите проблеми на българската полиция. Емилия Милчева. DW. 6.07.2020 URL: <https://www.dw.com/bg/%D0%B3%D0%BE%>

D0%BB% D0%B5% D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BF%
D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8-%D0
%BD%D0%B0-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0% B3%D0% B0%D1
%80%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0% BF% D0%
BE %D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%8F/a-54062616. (last
accessed: 10.11.2023).

260. Подобаване на качеството и устойчивостта на политиките в
сферата на сигурността. URL: <https://www.mvr.bg/gdnp/%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8/%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4/%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8/%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D0%B0%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D0%B8-%D1%83%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B9%D1%87%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B2-%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B8%D0%B3%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%82%D0%B0> (last
accessed: 10.11.2023).

261. «Иновацијни решенња для обмеження домашнього насильства». «ISIS». 20.06.2023 р URL: ISEDA»Головна дирекція нац поліції<https://www.mvr.bg/gdnp/%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8/%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4/%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8/%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8-%D1%80%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F->

%D0%B7%D0%B0-%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%88%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%B5---%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%B4%D0%B0 (дата звернення: 28.11.2023).

262. Технології залучення громадян для підтримки моделі поліцейської діяльності, орієнтованої на громаду (CITYCoP) URL: <https://www.netlaw.bg/bg/a/tekhnologii-za-vzaimodeystvie-mezhdu-grazhdanite-v-podkrepa-na-modela-politsiya-v-blizost-do-obshchestvoto-citycop> , <http://www.citycop.eu/> (дата звернення: 28.11.2023).

263. Jednostki Policji. URL: <https://info.policja.pl/inf/jednostki/47301,Jednostki-Policji.html> (дата звернення: 28.11.2023).

264. poMOC, a nie przeMOC! URL: <https://podlaska.policja.gov.pl/pod/dzialania/prewencja/programy-profilaktyczn/pomoc-a-nie-przemoc/50399,Informacje-o-problemie-przemocy-wobec-osob-starszych-schorowanych-i-niepelnospra.html> (дата звернення: 28.11.2023).

265. Program «Mam wybór... wybieram rozsądek» URL: <https://podlaska.policja.gov.pl/pod/dzialania/prewencja/programy-profilaktyczn/mam-wybor-wyberam-rozs/50565,Program-quotMam-wybor-wyberam-rozsadekquot.html> (дата звернення: 28.11.2023).

266. Akcja informacyjno – edukacyjna pn. «Dziecięca szkoła bezpieczeństwa». URL: <https://podlaska.policja.gov.pl/pod/dzialania/prewencja/programy-profilaktyczn/akcja-informacyjno-eduk/55995,AKCJA-INFORMACYJNO-EDUKACYJNA-PN-DZIECIECA-SZKOLA-BEZPIECZENSTWA-W-RAMACH-PROGRA.html> (дата звернення: 28.11.2023).

267. Świadomy senior = bezpieczny senior. URL: <https://podlaska.policja.gov.pl/pod/dzialania/prewencja/programy-profilaktyczn/swiadomy-senior-bezpiec/76225,Informacje.html> (дата звернення: 28.11.2023).

268. Cyberświadomi, cyberbezpiečni. URL: <https://podlaska.policja.gov.pl/pod/dzialania/prewencja/programy-profilaktyczn/-cyber?page=0> (дата звернення: 28.11.2023).

269. Centrum profilaktyki Społecznej. <https://slaska.policja.gov.pl/kat/prewencja/centrum-profilaktyki>

270. Mapa serwisu. <https://slaska.policja.gov.pl/kat/mapa>

271. Marcin Wierzbicki Miejsce policji w życiu społecznym. Strona Nr1(3)/2017. URL: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-23b8cf9d-a332-44a3-966f-fbfc417d0424/c/De_Securitate_11_Wierzbicki.pdf-2

272. Gazeta Policyjna URL: <https://gazeta.policja.pl/997/tagi/2160,dok.html>

273. Duszpasterstwo Policji Kościoła Rzymskokatolickiego URL: <https://info.policja.pl/inf/organizacja/duszpasterstwo-policji/198733,Duszpasterstwo-Policji-Kosciola-Rzymskokatolickiego.html> (дата звернення: 28.11.2023).

274. Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду, в Європі: концепція, теорія та практика : серія посібників Європейська мережа попередження злочинності (EUCPN). посібник № 2. 2012. 136 с. URL: https://pravo.org.ua/img/books/files/14586534582015_community_oriented_policing_in_europe.pdf (дата звернення: 28.07.2019).

275. Калаянов Д. П. Правова основа реалізації принципу відкритості та прозорості в діяльності Національної поліції України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 2. С. 3-5.

276. Берлач А. І. Правове та організаційне забезпечення діяльності органів публічної адміністрації в умовах виникнення надзвичайних ситуацій. *Юридичний науковий журнал*. 2013. № 1. С. 26.

277. У ДонДУВС провели тренінг КМЄС із взаємодії поліції з громадою. URL: <https://dnuvs.in.ua/novyny/kurs-treningiv-kmyes-iz-vzaue-modiyi-policziyi-z-gromadoyu> (дата звернення: 28.11.2023).

278. Науково-практичний круглий стіл «Взаємодія поліції з населенням на засадах партнерства: сучасний стан та перспективи розвитку» URL: <https://oduv.edu.ua/news/%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9-%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB-%D0%B2%D0%B7%D0%B0/> (28.11.2023).

279. Evidence on zero-tolerance policing. URL: <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmicfrs/media/what-works-evidence-on-zero-tolerance-policing.pdf> (last accessed: 17.09.2019).

280. Проєкт "Вихователь безпеки". URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3574915-proekt-vihovatel-bezpeki.html>

281. В Україні стартував пілотний проєкт «Вихователь безпеки». URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/v-ukrayini-startuvav-pilotnii-projekt-vixovatel-bezpeki>.

282. The effectiveness of visible police patrol. URL: https://whatworks.college.police.uk/Research/overview/Documents/WW_overview_Visible_patrol.pdf (last accessed: 17.09.2019).

283. Сірко В. С. Адміністративно-правове регулювання волонтерської діяльності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Од. держ. ун-т внутр. справ. Одеса, 2006. 246 с.

284. Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 11.11.2010 № 550 / База даних «Законодавство України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-10> (дата звернення: 28.07.2023).

285. Медведенко С.В. Аналіз положень Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції». *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. С. 69-72.

286. Кобзар Г. Громадських помічників дільничних «помножили на нуль». URL: <https://vgoru.org/index.php/politsiya-dlya-gromadi/item/33187-hromadskykh-pomichnykiv-dilnychnykh-pomnozhyly-na-nul> (дата звернення: 22.09.2023).

287. Українське товариство глухих. URL: <https://utog.org/pro-utog> (дата звернення: 28.07.2023).

288. Головний сервісний центр МВС України. URL: <https://hsc.gov.ua/2019/09/26/u-servisnih-tsentrakh-mvs-zapratsyuvav-servis-momentalnogo-surdoperekladu-dlya-kliyentiv-zvadami-sluhu/> (дата звернення: 28.07.2023).

289. «My pol». URL: <https://appmypolice.com/ua/> (дата звернення: 28.10.2021).

290. Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Національній гвардії України : наказ МВС України від 24.03.2016 № 205 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0557-16#top> (дата звернення : 08.11.2023).

291. МВС за підтримки США розширює інститут капеланства. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/26063_Arsen_Avakov_MVS_za_pidtrimki_SSHA_rozshiryu_institut_kapelanstva.htm (дата звернення : 28.11.2019).

ДОДАТКИ

Додаток А

1. АНКЕТА вивчення думки працівників органів Національної поліції України щодо взаємодії поліції з громадськістю

Просимо Вас заповнити анкету, підкресливши один або декілька із запропонованих варіантів відповідей чи виклавши особисту точку зору.

Анкетування проводиться анонімно!

1. Ваша стать:

- а) жіноча
- б) чоловіча

2. Ваш вік:

- а) від 18 до 25 років
- б) від 25 до 35 років
- в) від 35 до 42 років
- г) більше 42 років

3. Освіта:

- а) середня
- б) середня спеціальна
- в) вища
- г) вища юридична

4. Стаж вашої роботи:

- а) від 1 до 3 років;
- б) від 3 до 7 років;
- в) від 7 до 13 років;
- г) від 13 до 18 років
- д) більше 18 років

5. У якому підрозділі поліції Ви працюєте?

6. У якій області Ви мешкаєте?

7. Чи знаєте Ви, якими нормативними актами регламентується взаємодія поліції та громадськості?

- а) так
- б) ні

8. У якому нормативному акті закріплено принцип «добровільності» взаємодії поліції та населення?

- а) Конституції України
- б) Кодексі України про адміністративні правопорушення
- в) Законі України «Про Національну поліцію»
- г) Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність»

9. Хто, на Вашу думку, відповідальний за стан правопорядку та безпеки в місцевості (районі) окрім підрозділів Національної поліції України?

- а) інші правоохоронні органи;
- б) місцева влада;
- в) місцева громада (мешканці району);
- г) ваш варіант _____

10. Чи вважаєте Ви за доцільне отримання представниками громадськості винагороди за допомогу поліції?

- а) так, якщо допомога представника громадськості посприяла встановленню та затриманню правопорушника;
- б) так, у будь-якому випадку;
- в) ні

11. Чи погоджуєтесь Ви з думкою, що в підрозділах поліції повинні бути позаштатні працівники (добровільні помічники, волонтери)?

- а) так;
- б) ні;
- в) так, лише в оперативних підрозділах поліції;

12. Чи погоджуєтесь Ви з думкою про те, що взаємодія поліції з населенням повинна починатися з дитячого віку представника громадськості?

- а) так;
- б) ні.

13. Як Ви вважаєте, на якому рівні знаходиться нормативна база, що регламентує взаємодію поліції та населення ?

- а) на задовільному (регламентує частину питань взаємодії поліції та громадськості);
- б) на незадовільному (не регламентує питання взаємодії поліції та громади);
- в) на достатньому рівні (регламентує більшу частину питань взаємодії поліції та населення);
- г) на високому рівні (не потребує вдосконалення).

14. З якими особами з перерахованих представників громадськості частіше взаємодіє працівник поліції?

- а) поняті;
- б) спеціалісти (експерти);
- в) адвокати;
- г) перекладачі;
- д) педагоги;
- е) інші представники громадськості.

15. Яким чином, на Ваш погляд, можливо покращити процес сприяння громадськості діяльності поліції?

- а) вдосконалити нормативну базу;
- б) стимулювати діяльність представників громадськості;
- в) навчати представників громадськості виконувати функції з охорони публічного порядку та профілактики правопорушень;
- г) залучати представників громадськості до діяльності Національної поліції;
- д) свій варіант відповіді _____

16. Чи залучаєте Ви до виконання поставлених перед Вами завдань представників громадськості?

- а) постійно;
- б) часто;
- в) тільки в крайніх випадках;
- г) ніколи

17. Чи доцільно, на Вашу думку, до складу громадських формувань з охорони громадського порядку залучати іноземців?

- а) так
- б) ні.
- в) якщо громадське формування діятиме в районі, де проживає велика кількість іноземних громадян.

18. Чи діють на території Вашого обслуговування громадські формування з охорони публічного порядку?

- а) не діють;
- б) 1-2 громадські формування;
- в) більше двох громадських формувань.

19. Чи мають право представники громадських формувань з охорони громадського порядку складати процесуальні документи?

- а) ні;
- б) лише постанови;
- в) протоколи про адміністративні правопорушення;
- г) процесуальні документи щодо кримінального провадження.

Дякую за увагу!!!

1. АНКЕТА

щодо вивчення громадської думки про роль громадськості в правоохоронній діяльності поліції.

Просимо Вас заповнити анкету, підкресливши один або декілька із запропонованих варіантів відповідей чи виклавши особисту точку зору.

1. Ваша стать:

- а) жіноча
- б) чоловіча

2. Ваш вік:

- а) від 18 до 25 років
- б) від 25 до 35 років
- в) від 35 років

3. Освіта:

- а) середня
- б) середня спеціальна
- в) вища.

4. Чи знаєте Ви про існування громадських організацій, що сприяють діяльності поліції в районі вашого мешкання чи надають допомогу правоохоронним органам?

- а) так;
- б) ні.

5. Які Ви знаєте форми участі громадян у правоохоронній діяльності?

- а) громадські формування з охорони громадського порядку (козачі загони, добровільні народні дружини тощо);
- б) агентурний апарат;
- в) поняті, свідки, спеціалісти тощо;
- г) сприяння діяльності правоохоронних органів, зокрема Національній поліції України окремими свідомими громадянами;
- д) інші варіанти _____

6. Чи знаєте Ви якими нормативними актами регламентується взаємодія громадськості і поліції?

- а) так
- б) ні

7. Яким чином, на Ваш погляд, можливо покращити процес взаємодії громадськості і поліції?

- а) удосконалити нормативну базу;
- б) стимулювати діяльність представників громадськості;
- в) навчати представників громадськості виконувати функції з охорони публічного порядку та профілактики правопорушень;
- г) сприяти розвитку правосвідомості громадян;
- д) зростанням рівня довіри населення до поліції.

8. Чи вважаєте Ви доцільним забезпечення для громадян можливості допомагати поліції в якості волонтерів або позаштатних працівників в органах та підрозділах Національної поліції України?

- а) так;
- б) ні
- в) не визначився

9. Як Ви вважаєте, чи доцільно наділяти певними повноваженнями волонтерів або позаштатних працівників, що надають допомогу органам Національної поліції України у здійсненні правоохоронної діяльності? (Наприклад, перевірка документів, що посвідчують особу, вимагати від громадян додержання правопорядку, припинення правопорушень).

- а) так;
- б) ні;
- в) не визначився

10. Чи знаєте Ви дільничного офіцера поліції, який обслуговує місцевість, де Ви мешкаєте?

- а) так;
- б) ні

11. Чи маєте Ви інформацію про місце розташування службового приміщення дільничного офіцера поліції, який обслуговує місцевість, де Ви мешкаєте?

- а) так;
- б) ні

12. Чи знаєте Ви контактні телефони, електронну пошту для зв'язку з дільничним офіцером поліції, який обслуговує місцевість, де Ви мешкаєте?

- а) так;
- б) ні

13. Чи відвідували Вас або ваших родичів працівники поліції за місцем мешкання?

- а) так;
- б) ні

14. Якщо поліцейські відвідували Вас чи ваших родичів за місцем мешкання, то з якою метою:

а) профілактичного змісту (доведення до відома стан оперативної обстановки в районі, індивідуальної співбесіди з питань правопорушень та ін.)

б) інформаційного змісту (доведення до відома змісту нормативних актів, надати особисту візитку та ін.)

в) у зв'язку з розглядом заяв, пропозицій, скарг або інших питань службового характеру.

15. Чи контактували Ви з працівниками поліції протягом року?

- а) у зв'язку з необхідністю;
- б) залучався як свідок, понятий;
- в) зупиняли;
- г) ні.

16. Як Ви оцінюєте стан правопорядку та безпеки за місцем мешкання (у під'їзді, біля будинку, на вулиці, у населеному пункті, де Ви мешкаєте)?

- а) добре;
- б) задовільно;
- в) незадовільно

17. Як Ви оцінюєте роботу поліції за Вашим місцем мешкання?

- а) добре;
- б) задовільно;
- в) незадовільно

18. Хто, на Вашу думку, є відповідальним за стан правопорядку та безпеки у Вашій місцевості?

- а) Національна поліція України;
- б) місцева влада;
- в) місцева громада (мешканці району)
- г) всі разом

19. Чи достатня увага, на Вашу думку, з боку поліцейських приділяється питанням правового виховання та просвітництва населення?

- а) так;
 - б) ні
 - в) якщо ні, то чому? на Вашу думку? _____
-

20. Що необхідно, на Ваш погляд, для ефективної охорони громадського порядку?

- а) не залучати населення для охорони громадського порядку, а залишити цю справу професіоналам;
- б) більш ефективно залучання населення для охорони громадського порядку (волонтери, позаштатні працівники, громадські формування)
- в) збільшити кількісний склад служб, які здійснюють охорону публічного порядку.

21. Що, на Вашу думку, необхідно зробити для покращення взаємодії населення та поліції?

Дякуємо Вам за співпрацю!

Рисунок 1

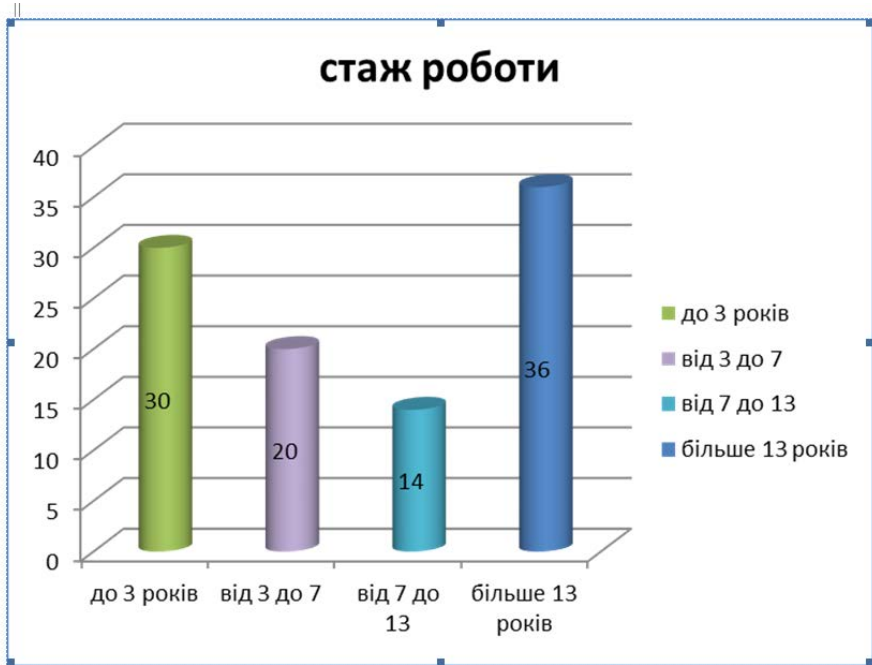

Рисунок 2

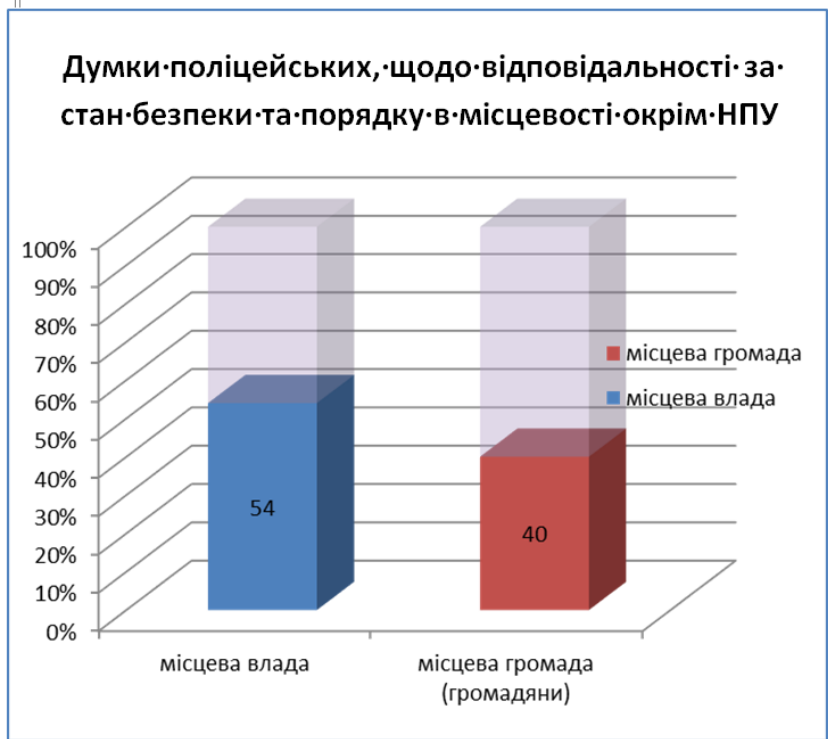

Рисунок 3

Шляхи покращення процесу сприяння громадськості діяльності НПУ

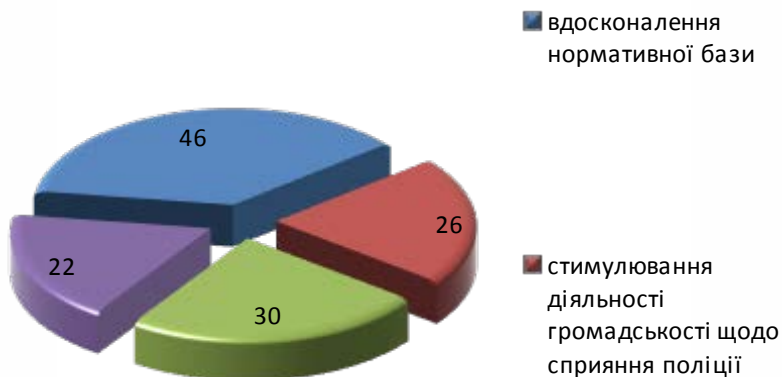

Рисунок 4

Залучення громадськості до взаємодії з НПУ

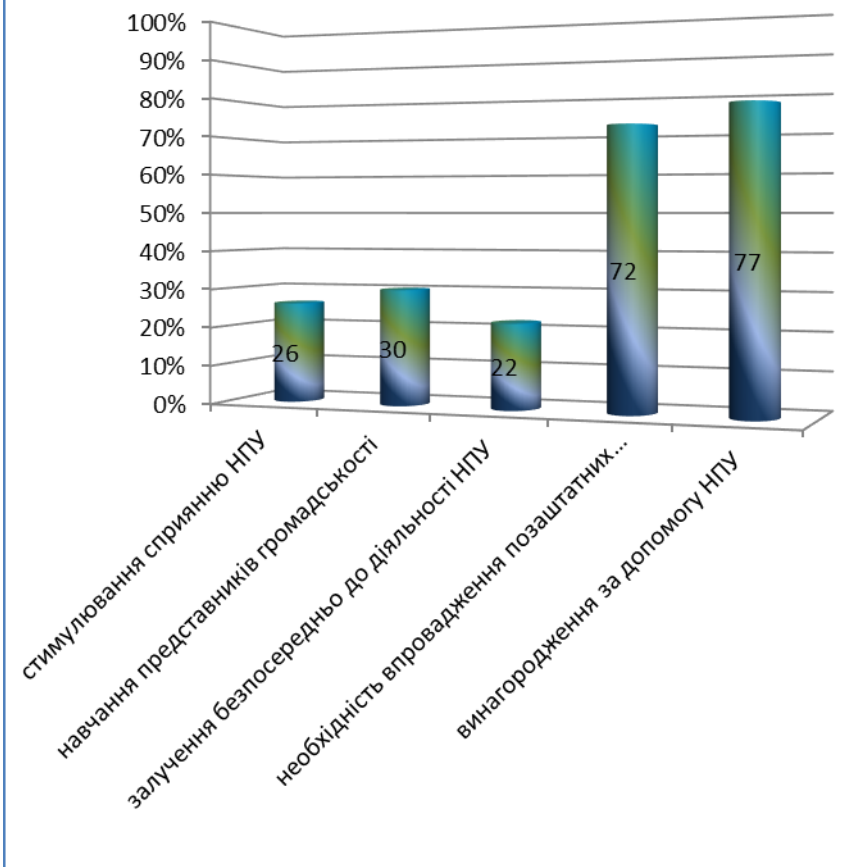

Рисунок 5

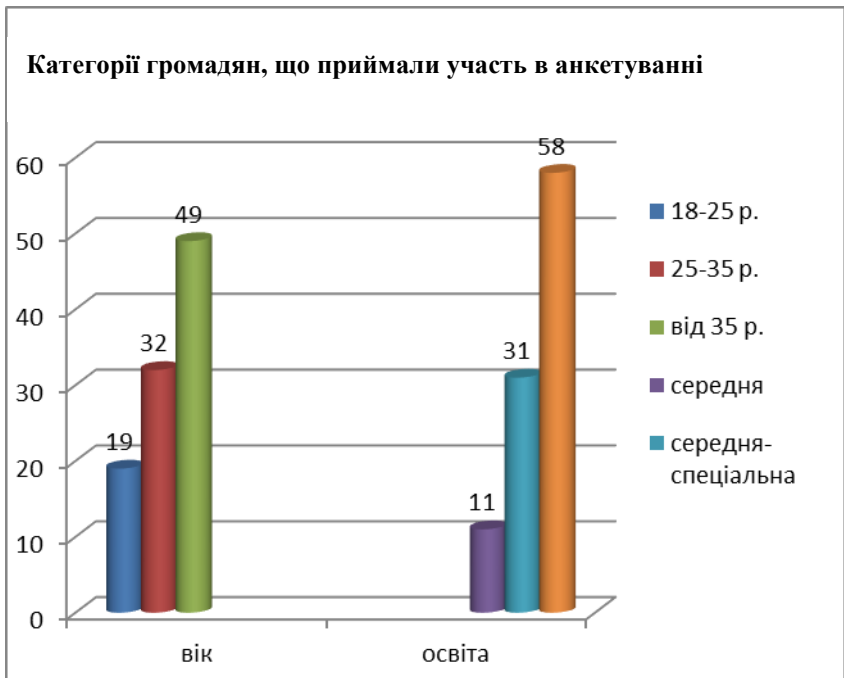

Рисунок 6

Поінформованість громадян

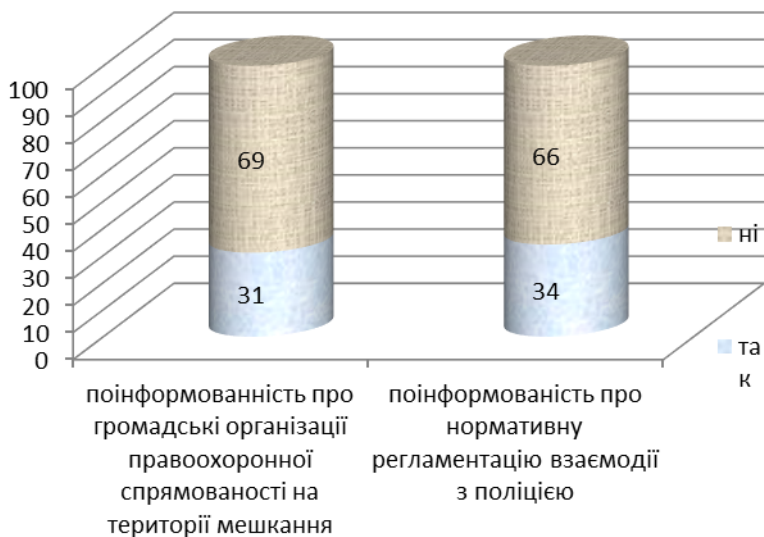

Рисунок 7

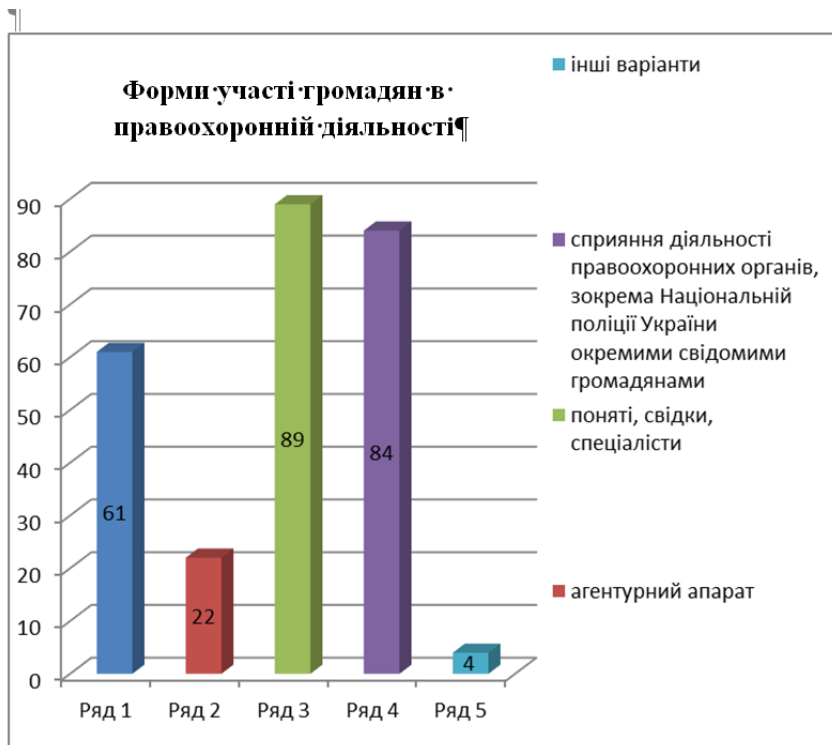

Рисунок 8

Думка громадськості про:

доцільність наділення певними повноваженнями волонтерів або позаштатних працівників, що...

доцільність забезпечення можливості для громадян допомагати поліції в якості волонтерів або...

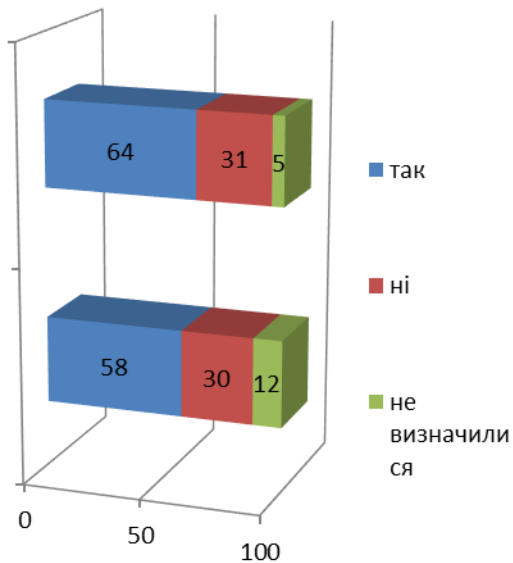

Рисунок 9

Володіння громадян інформацією про свого ДОП, його розташування та контакти

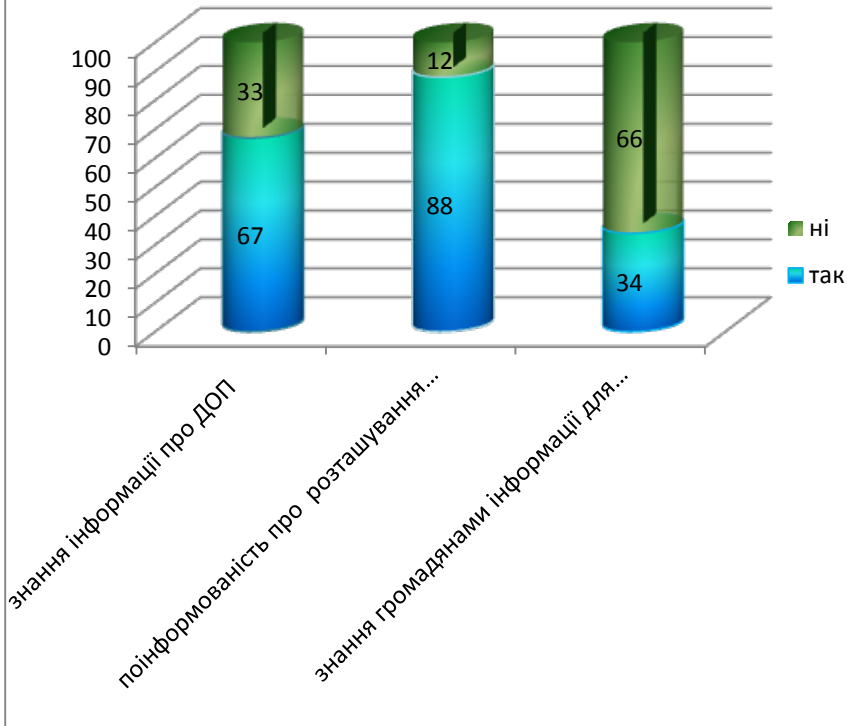

Рисунок 10

Думка громадян про відповідальність за стан правопорядку та безпеки на території

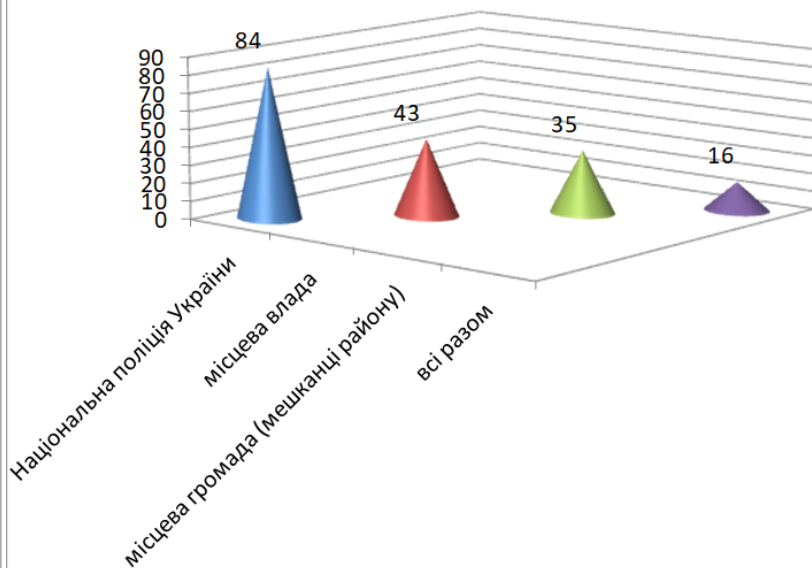

Рисунок 11

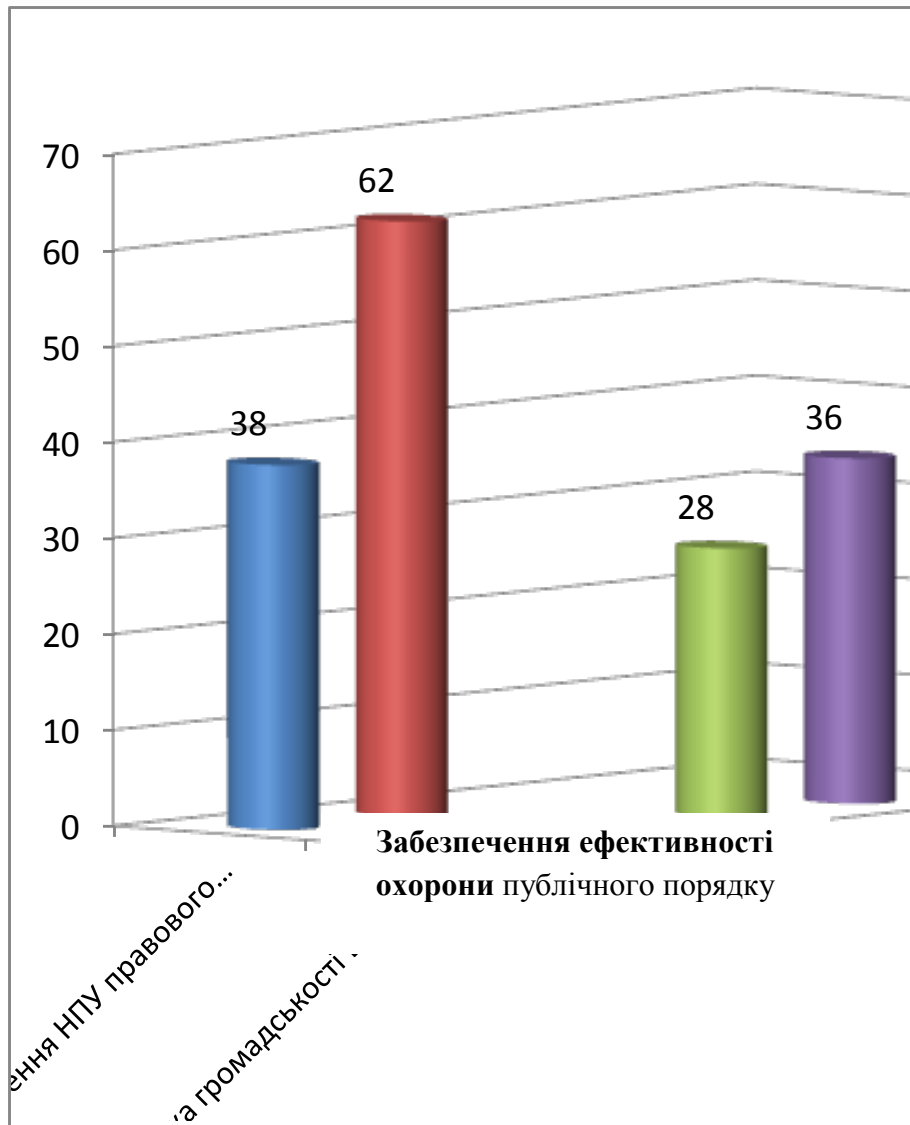

Рисунок 12

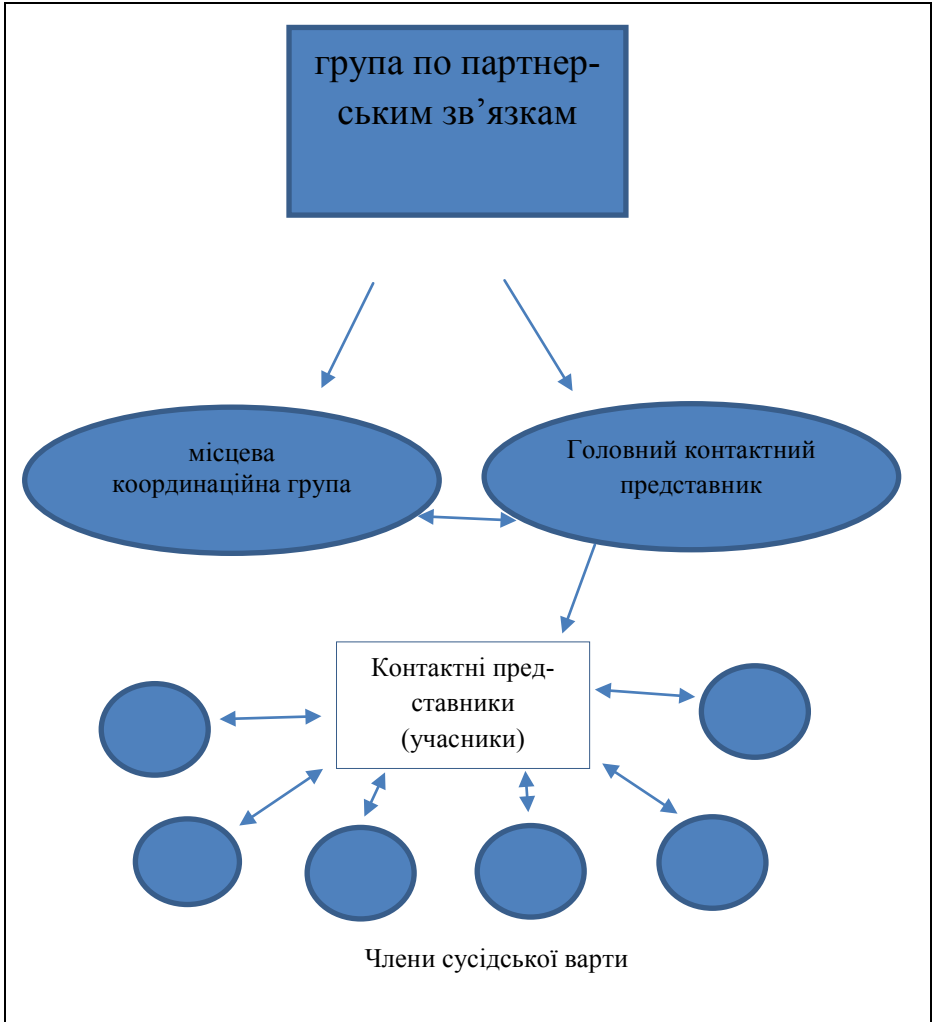

Рисунок 13

Наукове видання

Медведенко Сергій Вікторович
Медведенко Надія Василівна
Денисова Алина Володимирівна

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ
ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
З ГРОМАДСЬКІСТЮ
В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Монографія

Підписано до друку 30.01.2024. Формат 60х90/16.

Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman» Друк цифровий.

Надруковано з готового оригінал-макета.

Ум. друк .арк. 13,02.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.